

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Β. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν
Διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Σπουδαστηρίου

ΑΡΓΕΑΔΑΙ-ΤΗΜΕΝΙΔΑΙ

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΑΡΧΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

« Ἑλληνας δὲ εἶναι τούτους τοὺς ἀπὸ Περδίκκεω γεγονότας,
κατὰ περ αὐτοὶ λέγονσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος καὶ
δι' καὶ ἐν τοῖσι ὀπισθε λόγοισι ἀποδέξω ὥς εἰσὶ Ἑλληνες ».
Ἡρόδοτος, V, 22

Ἡ ἴδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ ἀρχηγέτου τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ οἴκου καλύπτονται ὑπὸ τοῦ πέπλου τῶν αἰώνων τῆς προϊστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ Ἑλληνες τῶν δημοκρατιῶν τοῦ 5ου αἰῶνος ἦλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀπομεμονωμένων ἐν τῷ μέσῳ βαρβαρικῶν κόσμων βορείως τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου ἀδελφῶν των ἰδίᾳ μετὰ τὰ Μηδικά, ἔτι δὲ περισσότερον κατὰ τὰς μετέπειτα διαμάχας καὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τοῦ ὁποῖου πολλὰ ἐπεισόδια ἐσημειώθησαν ἐν τῇ Μακεδονικῇ γῇ τῶν ἀποικιῶν τῆς Χαλκιδικῆς. Ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη ἀπέιχε τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἱκανοὺς αἰῶνας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθησαν ποιητικοὶ θρύλοι καὶ διεμορφώθησαν παραδόσεις, ἐπέχουσαι διὰ τοὺς Ἑλληνας τῶν κλασσικῶν χρόνων θέσιν βάθρου πρὸς ἀπόδοσιν ἢ ἐρμηνείαν τοῦ ἔθνικου των παρελθόντος. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἱστορικοὶ τοῦ 5ου αἰῶνος, ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης, περὶορίζονται εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας, ὅτε παρεμπίπτοντως ὁμιλοῦν περὶ τοῦ παρελθόντος τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἐνῶ ὁ Εὐρυπίδης καθιστᾷ καὶ τὸν Μακεδονικὸν θρῦλον, ὥς καὶ τοὺς ἄλλους τῆς ἑλληνικῆς προϊστορίας, θέμα τῆς δραματικῆς ποιήσεως. Οἱ ἱστορικοὶ, χρονογράφοι καὶ βιογράφοι τῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰῶνος καὶ μετέπειτα, ὑπὸ τὸ θάμβος τῶν ἀσυλλήπτων εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὰ ὁποῖα μετέβηλον ἄρδην τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὸν ροῦν τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς ἱστορίας, δὲν εἶχον ἢ νὰ συλλέξουν, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ ἀναπτύξουν ἐπὶ τὸ γοητευτικώτερον τοὺς θρύλους καὶ τὰς παρα-

δόσεις περὶ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἐνδόξου καὶ πολυθρυλῆτου πλέον δυναστείας τῶν Ἀρχαίων, ἐτι δὲ τῆς ιδρύσεως τοῦ κράτους, ἐκείνου, εἰς τὸ ὅποιον ἐπεφυλάσσοντο τόσον ἔνδοξα πεπρωμένα.

Τὴν προσοχὴν τῆς νεωτέρας ἱστορικῆς ἐρεῦνης ἐκίνησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ κινῇ μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ζήτημα τῆς ιδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ οἴκου, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ ζήτημα τοῦτο συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ὅλου ἐθνολογικοῦ θέματος τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας καὶ τῶν Μακεδόνων¹.

1. Ἡ παρούσα μελέτη στηρίζεται βασικῶς εἰς τὰς πηγὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ τινας μεταγενεστέρους ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους, ἀντλήσαντας ἐκ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς πηγῶν. Παραθέτομεν τὰ ἀρχαῖα κείμενα, ὡς ἔχουν ἐν τῇ ὁλότητι τοῦ θέματος, πρὸς πληρεστέραν δυνατότητα συγκριτικῆς ἀναλύσεως τῶν καὶ συνθετικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐξ αὐτῶν συναγομένων ἱστορικῶν δεδομένων. Εἰδικὴν ἐργασίαν περισυλλογῆς ἀπασῶν τῶν περὶ τῶν πρώτων Ἀρχαίων βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἀρχαίων παραδόσεων καὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων μετὰ συγκριτικῆς ἐρεῦνης καὶ κριτικοῦ ἐλέγχου τούτων, πρὸς συναγωγὴν καθολικῶν συμπερασμάτων περὶ τοῦ θέματος, δὲν γνωρίζομεν. Ἡ περὶ τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ Ἀργούου Ἡρακλείδου ιδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους παράδοσις ἀνευρίσκεται ἡ ἀπλῶς μνημονεύεται εἰς τὰ ἔργα τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἰδιαίτερος τῶν ἀσχολουμένων ἐιδικῶν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἐν εἰδεί εἰσαγωγῆς τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, ἐνίοτε δὲ ὡς ἀνεξέλεγκτον στοιχεῖον πρὸς ἐνίσχυσιν ἢ καταπολέμησην ἀρχαιολογικῶν, ἐθνολογικῶν, γλωσσικῶν κλπ. κρίσεων καὶ συναγωγῆν συμπερασμάτων. Ἐκ τῶν παλαιότερων ἄξιον ἰδιαίτερου λόγου εἶναι τὸ ἔργον τοῦ O. Abel, *Macedonien vor König Philipp*, Leipzig 1847 (ἑλλην. μετάφρασις ὑπὸ Μαργ. Δήμιτσα, Λειψία 1860), διατηροῦν εἰσέτι ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, χάρις εἰς τὴν ἰσχυρὰν κριτικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ἐν αὐτῷ βλ. τὰς παρεχούσας πληροφορίας περὶ τοῦ θέματος προγενεστέρως ἐργασίας. Τὸ περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ θαυμάσιον ἔργον τοῦ J. Droysen (*Geschichte des Hellenismus*, Gotha 1887) μόνον ἐν βραχυτάτῃ εἰσαγωγῇ λέγει τινα. Ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίες καὶ κρίσεις ὑπάρχουν εἰς τὰ ἔργα τῶν B. Niese, *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten* I - III, Gotha 1892 - 1903. — Meyer, *Geschichte des Altertums*, Berlin 1907 - 1937. — K. Beloch, *Griechische Geschichte* 2. Aufl. I - IV, Berlin - Leipzig 1912 - 1927 (II, 3, σ. 49 καὶ συνέχ.). — J. Kaerst, *Geschichte des Hellenismus*, Leipzig - Berlin 1926 - 1927 (I, σ. 154 καὶ συνέχ.). Δίαν διαφωτιστικὸν εἶναι τὸ ἄθρονον Macedonia ἐν Pauly Wissowa (R.E.), XIV, col. 699 καὶ συνέχ. Ἐκ τῶν νεωτέρων περὶ Μακεδονίας ἐργασιῶν βλ. Fr. Geyer, *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II*, München - Berlin 1930. — Gutschmid, *Chronologische Untersuch. die ältere griech. Gesch.*, ἐν *Kleine Schriften* IV, σ. 33 καὶ συνέχ. — Costanzi, *Studi di Storia Macedonia sino a Filippo* (annali d. Univ. Toscane, t. XXXIII, Pisa 1915). — Hampl, *Der König der Makedonen*, Leipzig 1914. — A. Reinach, *Trophées Macédoniens*, ἐν *Rev. Et. Gr.* XXVI (1913), σ. 347 καὶ συνέχ. — Arn. Momigliano, *Re e popolo in Macedonia prima di Alessandro* (Athenaeum 1935). — St. Casson, *Macedonia*,

Δυστυχῶς ἡ ἀρχαιολογία δὲν προσφέρει εἰς ἡμᾶς στοιχεῖα ἀμέσου ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶν. Τὰ μέχρι σήμερον λίαν ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρευνῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρέσχον σὺν τοῖς ἄλλοις ἀδιαφιλονικήτους ἀποδείξεις κοινῶν ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων ζωῆς τῶν πληθυσμῶν ὠρισμένων Μακεδονικῶν περιοχῶν καὶ κυρίως τῶν τῆς Θεσσαλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐπὶ τινων δὲ σημείων καὶ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου¹. Ταῦτα ἐμμέσως μόνον ἐνισχύουν τὰς ἱστορικὰς ἀπηχήσεις τῶν παραδόσεων, παρέχοντα δεδομένα περὶ ὑπάρξεως ἐν Μακεδονίᾳ κρατῶν τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων πρὸς τὰς τῶν κρατῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς ἐποχὴν σημαντικῶς ἀπομεμακρυσμένην τῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Βεβαίως, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι μόλις ἀπὸ τινος χρόνου ἤρχισαν αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐρευναι ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ μέγιστον δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ ἐδάφους μένει εἰσέτι ἀνεξερεύνητον, οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ τί ἐπιφυλάσσει εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Ἀλλὰ τό γε νῦν ἔχον, πρὸς ἱστορικὴν διαπίστωσιν τῶν περιστατικῶν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τῶν καθόλου τυχῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν πρώτων βασιλέων καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 6ου μ.Χ. αἰῶνος, στεροῦμεθα παντὸς στοιχείου ἐξ ἐπιγραφῶν ἢ ἄλλων ἐπιτευγμάτων τῆς ἀρχαιολογίας. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν νομισματικὴν, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον δὲν κατέχει νομίσματα τῶν Ἀργεαδῶν βασιλέων πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀ'². Οὕτω μόνη ἡ παράδοσις, τιθεμένη ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς καὶ ἐν συσχετισμῷ πρὸς πάντα τὰ γενικὰ δεδομένα, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς τὸ μὲν πρὸς σκέψεις καὶ κρίσεις ἐν τῷ κύκλῳ τῶν πραγματικότητων, τὸ δὲ πρὸς συναγωγὴν ἱστορικῶν πορισμάτων.

Οἱ θρύλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀπηχοῦντες δοξασίας καὶ ἐν πολλοῖς πραγματικότητας, τῶν ὁποίων ὁ ἱστορικὸς πυρὴν χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἀπέδωκαν θεῖαν καταγωγὴν εἰς τοὺς περιφημότερους βιαιλικοὺς οἴκους τῆς προϊστορικῆς καὶ πρωτοϊστορικῆς περιόδου. Ἐκ τῶν θρύλων τούτων διεμορφώθησαν παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι κατέ-

Thrace and Illyria, Oxford 1926 (σ. 175 κ.ε.). — R. Paribeni, La Macedonia sino ad Alessandro Magno, Milano.

¹ Ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει παραπέμπομεν ἐκάστοτε καὶ εἰς ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων εἰδικώτερον ζητημάτων.

1. Περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐπιτευγμάτων ἐν Μακεδονίᾳ βλ. κυρίως τὰ ἔργα τῶν St. Casson, ὡς ἀνωτ., W. Heurtley, Prehistoric Macedonia, Cambridge 1939 καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς μνημονευομένας ἐργασίας.

2. Βλ. E. Babelon, Traité des monnaies grecques et romaines, deuxième partie 1 - 4, Paris 1907 - 1932. — J. Svoronos, L'Hellénisme primitif de Macédoine prouvé par la numismatique, Paris 1919. — Ch. Seltman, Greek coins, London 1955.

ταξαν καὶ τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῶν Αἰγῶν τῆς Μακεδονίας μεταξὺ τῶν 'Ηρακλειδῶν - Τημενιδῶν τοῦ "Αργους, συνδέουσαι οὕτως αὐτὸν ἀρρήκτως μετὰ τοῦ συνόλου τῶν παραδόσεων τοῦ παναρχαίου 'Ελληνισμοῦ.

Ἐὰν ἡ παράδοσις περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἀνευρίσκετο διὰ πρώτην φορὰν εἰς γραπτὰ μνημεῖα τῆς 'Αλεξανδρινῆς περιόδου, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ὑπόθεσις περὶ αὐθαιρέτου δημιουργίας ποιητικοῦ τινος θρύλου εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία ἡγεμόνευε τῆς 'Ελλάδος καὶ ἡ Μακεδονία ἐδέσποζεν εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τοῦ 'Ελληνικοῦ κόσμου, πρὸς αἰτιολογίαν, οὕτως εἰπεῖν, παρὰ τῇ πανελληνίῳ συνειδήσει τῆς νέας καταστάσεως. Ἄλλ' ἡ περὶ οὗτο τοῦ λόγου παράδοσις ἀνευρίσκεται εἰς τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ 5ου αἰῶνος, εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ καθ' ἣν οἱ Μακεδόνες ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς ἱκανὸν τμήμα τῶν 'Ελλήνων¹, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τὸ Μακεδονικὸν κράτος δὲν εἶχεν εἰσεῖτι ἀξιολογὸν τι μέρος εἰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις². Τὰ δὲ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας δὲν ἀνεπήδησαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τῶν 'Ελλήνων συγγραφέων τοῦ 5ου αἰῶνος ἀλλ' ὑπῆρχον ὡς προαιώνιοι παραδόσεις τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς συνήθως, οὗτοι ἤντλησαν εἰς τὰ ἔργα των.

Ὡσαύτως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας δὲν διεμόρφωσαν τὰς παραδόσεις ταύτας περὶ τῆς ἐκ τῶν 'Ηρακλειδῶν τοῦ "Αργους καταγωγῆς των, ἀντλούντες ἐκ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας τῶν κλασσικῶν χρόνων, οὐδὲ διέπλασαν αὐτὰς κατὰ μίμησιν διαδεδομένων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις θρύλων περὶ θείας καταγωγῆς τῶν ἐκλεκτοτέρων βασιλικῶν οἴκων, ἀλλ' ἔτρεφον αὐτὰς καὶ μετέφερον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ὡς τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν λαῶν αὐτῶν. Διότι, εὐθὺς ὡς, κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἢ ὀλίγον χρόνον πρὸ τῶν Μηδικῶν, οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐμφανίζονται εἰς τὴν καθόλου 'Ελληνικὴν ἱστορίαν, διακηρύσσουσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν καταγωγὴν των, προτάσσοντες μεθ' ὑπερηφανείας τὸν περὶ 'Αργεαδῶν θρύλον, ὥς τι τὸ ἴδιον καὶ ἀναμφισβητήτως βάσει ἰδίων προαιωνίων παραδόσεων³.

1. "Οτι οἱ Μακεδόνες, ἀπομεμονωμένοι ἀπὸ αἰῶνων πέραν τοῦ Ὀλύμπου, ἦσαν μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων ἄγνωστοι εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν 'Ελλήνων, ἰδίᾳ τῶν διασπαρμένων ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, καὶ φυσικὸν ἦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπιμαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὅτε τινὲς ἐξεπλάγησαν, διότι μετέβηεν αὐτῶν διὰ πρώτην φορὰν Μακεδῶν, ὁ βασιλεὺς 'Αλέξανδρος Α' ('Ηροδ. V, 22, βλ. καὶ κατωτ., σ. 65).

2. Βλ. ἐκτενῶς περὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς ἀπομονώσεως τῶν βορείως τοῦ Ὀλύμπου 'Ελλήνων μέχρι τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος εἰς μελέτην ἡμῶν: « Ἡ 'Ελλάς ὡς πολιτικὴ ἔννοια κατὰ τὴν ἀρχαιότητα » ἐν « Ἐπετηρ. Φιλοσοφ. Σχολ. Παν. Ἀθηνῶν », 1954.

3. Βλ. κατωτ., σ. 43 καὶ 65. Ἀμφισβητεῖται, ἐὰν ἡ συμμετοχὴ τοῦ 'Αλεξάν-

Α' - ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΡΓΕΑΔΟΥ ΑΡΧΑΙΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Ὡς πρώτην γραπτὴν ἀτήχησιν τοῦ περὶ Ἀργεαδῶν τῆς Μακεδονίας θρύλου τῶν Ἑλλήνων δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τοὺς στίχους τοῦ Αἰσχύλου εἰς τὰς « Ἰκέτιδας », ἐνθα ὁ ποιητὴς εἰσάγει ἐπὶ σκηνῆς τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργους Πελασγόν, κοινὸν πρόγονον τοῦ Δωρικοῦ κλάδου τῶν Ἑλλήνων, καυχώμενον ὅτι τὸ γένος αὐτοῦ ἄρχει μέχρι τῶν ἁγῶν ὑδάτων τοῦ Στρυμόνος¹. Ὁ Αἰσχύλος, βάσει τῆς διαδεδομένης μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων προαιωνίου παραδόσεως, διακηρύσσει ἐμμέσως μὲν τὴν ἐκ τοῦ δωρικοῦ κλάδου τῶν Ἑλλήνων προέλευσιν τῶν Μακεδόνων, ἀμέσως δὲ τὴν ἐκ τῶν Ἡρακλιδῶν τοῦ Ἀργους καταγωγὴν ἐκείνων, οἵτινες ἐβασίλευσαν εἰς τὴν « Περραιβῶν χθόνα », εἰς « Πίνδου τὰπέκεινα », « Παιόνων πέλας », εἰς « ὄρη Δωδωναῖα » καὶ « κατὰ πᾶσαν αἶαν, ἥς δι' ἄγνός ἔρχεται Στρυμών ». Ἐκ ποιητικῆς ἐξάρσεως καὶ ἔνεκα τῆς πιστευομένης καταγωγῆς τῶν λαῶν αὐτῶν ἐκ Δωριέων, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν κοινὸν πρόγονον τὸν Πελασγὸν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐλάτρευον ὡς κοινὸν ἐθνικὸν ἥρωα τὸν Ἡρακλέα, ὁ Αἰσχύλος ἐπεκτείνει τὸν τρόπον τινὰ τὸν περὶ Ἀργεαδῶν θρύλον καὶ ἐπὶ λαῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, τῶν ὁποίων τὰ ἡγεμονικὰ γένη εἶχον ἰδίαις παραδόσεις θείας προελεύσεως. Ἀλλ' εἶναι προφανές ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα κυρίως περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ κατοικοῦντος τὰ μεταξὺ Πίνδου, Δωδωναίων ὁρέων καὶ Στρυμόνος ἐδάφη, ἥτοι τῶν Μακεδόνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Αἰγῶν ἀνῆγε τὴν καταγωγὴν εἰς τοὺς Τημενίδας τοῦ Ἀργους. Οὕτω, ὁ κατ' ἐξοχὴν

δρου Α' εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ τὸ ἐκ τοῦ Ἡροδότου γνωστὸν ἐπεισόδιον τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ προβολῆς τῆς ἀπὸ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργους καταγωγῆς αὐτοῦ, εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀμφισβητησάντων τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ιδιότητα, ἐγένετο πρὸ τῶν Μηδικῶν ἢ εὐθὺς μετὰ ταῦτα. Ἡμεῖς, κατόπιν ἐλέγχου τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Α' μετέσχε τῶν ἀγῶνων ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὴν 71ην (496 π.Χ.) ἢ τὴν 72αν (492 π.Χ.), ἥτοι πρὸ τῶν Μηδικῶν (βλ. λεπτομερῶς τὰ τοῦ θέματος τούτου ἐν μελέτῃ ἡμῶν < Ἀλέξανδρος Α', ὁ Φιλέλλην >.

1. Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 250 καὶ συνέχ. :

« τοῦ γηγενοῦς γὰρ εἰμ' ἐγὼ παλαίχθονος
 ἱνις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης.
 ἐμοῦ δ' ἄνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
 γένος Πελασγῶν τήνδε καρπούται χθόνα.
 κατὰ πᾶσαν αἶαν, ἥς δι' ἄγνός ἔρχεται
 Στρυμών, τὸ πρὸς δύνοντος ἡλίου κρατῶ.
 ὀρίζομαι δὲ τὴν τε Περραιβῶν χθόνα,
 Πίνδου τε τὰπέκεινα, Παιόνων πέλας,
 ὄρη τε Δωδωναῖα· συντέμνει δ' ὄρος
 ὑγρὰς θαλάσσης· τῶνδε τάπ'ι τάδε κρατῶ ».

φορεὺς τῶν πανελληνίων παραδόσεων καὶ ἰδεωδῶν ποιητής, ὁ πολεμιστὴς τῆς Σαλαμῖνος καὶ ψάλτης τῶν πανελληνίων ἀγῶνων κατὰ τοῦ ἀπὸ Ἀσίας ἐπιδρομέως, πιστεύει τὴν Μακεδονίαν ὡς ἑλληνικὴν χώραν καὶ διακηρύσσει τὴν κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς θρύλους προέλευσιν τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς οἴκου ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου.

Ἀλλὰ συγκεκριμένως καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας παραδίδει εἰς ἡμᾶς τὸν θρύλον περὶ Ἀργεαδῶν - Τημενιδῶν τῆς Μακεδονίας ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν λίαν ἔντονον καὶ παραστατικὴν περιγραφὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει ἢ ὑπομνησκει τὸν θρύλον αὐτὸν, ἵνα ἐρμηνεύσῃ ἱστορικὰ γεγονότα ἢ νὰ στηρίξῃ τὴν πλοκὴν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀφηγήσεως.

Ἰδοὺ τὸ πρῶτον ἱστορικὸν κείμενον, τὸ τοῦ Ἡροδότου, τὸ περιλαμβανόν τὴν παράδοσιν περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἐκ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργεῦς :

«Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου (ἐνν. Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος) ἔβδομος γενέτωρ Περίδκης ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρώπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημένων ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περίδκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. Ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἴπλους νέμων, ὁ δὲ βούς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περίδκης τὰ λεπτά τῶν προβάτων. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως (ἦσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μῦνον ὁ δῆμος) αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπασσε. Ὅπως δὲ ὀπτή, ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητός, τοῦ Περιδίκηω, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἑωυτοῦ· ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τωὐτὸ τοῦτο ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. Τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι καλέσας δὲ τοὺς θῆτας προηγόρεν σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυτοῦ. Οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιον εἶναι ἀπολαβόντες οὕτω ἐξίναί. Ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρα ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων, εἶπε, θεοβλαβὴς γενόμενος· «Μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι», δέξας τὸν ἥλιον. Ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἔστασαν ἐκπεληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγγανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εὔτας τάδε· «Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς», περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσετο αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν δὴ ἀπήσαν, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τῶν τις παρέδρων οἶόν τι χρῆμα ποιήσῃ [ὁ παῖς] καὶ ὡς σὺν νόφ' κείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὀξυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. Ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν (τῶν) ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι (ὡς) σωτήρι· οὗτος, ἐπεῖτε διέβησαν

οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρῶν ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ ἀπικόμεινοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστῳ ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων, ἐν τούτοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλω, ὥς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων· ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. Ἐνθεύτεν δὲ ὁρμώμενοι ὥς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος ὦδε ἐγένετο »¹.

Οὕτω, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παρατιθεμένην ἐκδοχὴν τοῦ θρύλου, τρεῖς ἀδελφοί, ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείδου Τημέων, ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Ἡρακλείδων τοῦ Ἀργούς, Γαυάνης, Ἀέροπος καὶ Περδίκκας, ἐγκαταλείψαντες τὸ Ἀργός, μετέβησαν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐφθάσαν εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν, ἔνθα προσελήφθησαν ὡς ποιμένες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς μικρᾶς πόλεως Λεβαίας. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, εἰδοποιηθεὶς διὰ θεῶν σημείων περὶ τῆς μελλούσης δόξης τοῦ νεωτέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ Περδίκκου — ὁ παρασκευαζόμενος δι' αὐτὸν ὑπὸ τῆς βασιλείας ἄρτος, ἐξογκούμενος ἐδιπλασιάζετο! — ἀπέπεμψεν αὐτούς, δώσας πρὸς ἐμπαιγμὸν ὡς μισθὸν τὸν ἀπὸ τῆς καπνοδόχου εἰσερχόμενον ἥλιον. Ὁ μικρὸς Περδίκκας περιέγραψε διὰ μαχαίρας τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατεχόμενον χώρον καὶ τρεῖς διὰ συμβολικῶν κινήσεων ἔθηκε τοῦτον εἰς τὰ θυλάκιά του, προφανῶς ὑπονοῶν ὅτι λαμβάνει κατοχὴν τῆς περιοχῆς. Ὁ βασιλεὺς, κατανοήσας ἀργά πως τὴν σκέψιν τοῦ παιδός, ἀπέστειλεν ἱππεῖς πρὸς καταδίωξιν καὶ φόνον τῶν φυγάντων. Ἀλλ' οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ κατώρθωσαν νὰ διαβοῦν ποταμόν, ὁ ὁποῖος εὐθὺς ἀμέσως ὥς ἐκ θαύματος ἐπλημμύρισεν, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ διάβασις τῶν ἱππέων. Οὕτως ἐσώθησαν οἱ Τημενίδαι τοῦ Ἀργούς καὶ ἐγκατεστάθησαν πλησίον τῶν λεγομένων « κήπων τοῦ Μίδου », παρὰ τὸ Βέρμιον, ἔνθα ὁ νεώτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ Περδίκκας, ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου, ὅπερ εἶχε πρωτεύουσαν τὰς Αἰγὰς (Ἔδεσσαν).

1. Ἡροδ. VIII, 137-139. Ὁ Ἀλέξανδρος, περὶ οὗ γίνεται ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τοῦ ἀνωτέρω κειμένου λόγος ὡς ἀπογόνου τοῦ φερομένου ὡς ἀρχηγέτου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν, εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Α', ὁ ἐπιλεγόμενος « Φιλέλλην », υἱὸς τοῦ Ἀμύντου, ἀνελθὼν εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον τὸ ἔτος 498 π.Χ., ἔβρομος δὲ κατὰ σειρὰν, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παρεχομένην γενεαλογίαν (βλ. τὸν ἐν τέλει πίνακα). Ὁ Ἡρόδοτος, περιγράφων εἰς πολλὰ σημεία τῆς ιστορίας αὐτοῦ καὶ μετὰ προφανοὺς εὐμενείας τὴν κατὰ τὰ Μηδικὰ δράσιν τοῦ πολυπλάγκτου τούτου ἡγεμόνος, κυρίως πρὸς λογικὴν ἐρμηνείαν τῆς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δράσεως ταύτης καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς αἰγλῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ, παραθέτει τὴν Μακεδονικὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργούς καταγωγῆς τοῦ ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους διασώσαντας παραδόσεις περὶ τῶν πρώτων Ἀργεαδῶν συγγραφεῖς, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν συνεχείᾳ, ὁ Ἡρόδοτος δὲν ὁμιλεῖ περὶ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, οὐδ' ἄλλως πως περὶ ἀνδραγαθημάτων τοῦ πρώτου Ἀργεάδου βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Οὐδεὶς παρ' αὐτῷ γίνεται λόγος ὡς πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἱδρυθέντος βασιλείου τῶν, τὰς Αἰγὰς, περὶ πολεμικῆς καταλήψεως τούτων, ἀφίνεται δὲ μᾶλλον νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐκτίσθη ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἀνθοσπάρτῳ περιοχῇ τῶν « κήπων τοῦ Μίδου ». Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Ἀργεάδαι ὠδηγοῦντο πρὸς τὰ ὑψηλὰ πεπωμένα τῶν ὑπὸ τῶν θεῶν, ἡ δὲ ἰδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ νεωτέρου τούτων, τοῦ Περδίκκου, ἐμφανίζεται οὐχὶ ὡς ἀποτέλεσμα πολεμικοῦ κατορθώματος, ἀλλ' ὡς ἔργον θείας προνοίας. Οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου διασωθεῖσα παράδοσις, καθ' ὅλα τὰ δεδομένα ἐπιχώριος Μακεδονικὴ¹, δὲν ἐπιζητεῖ λογικὴν ἐρμηνείαν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν, ἀλλὰ περιβάλλει τὸ γεγονός τοῦτο διὰ τῆς αἴγλης ὑπερφυσικῆς, ἀπὸ θεῶν βουλήσεως, δυνάμεως.

Ἄν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου δὲν μνημονεύεται σαφῶς ἡ Ἑδεσσα - Αἰγαὶ ἢ ἄλλως πως ἡ περιοχὴ τῆς Ἡμαθίας, τὴν ὁποίαν κατέλαβον ἢ εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθησαν οἱ Ἀργεάδαι, ἡ θαυμασίᾳ περιγραφῇ τῶν κήπων, ἔνθα ἐφύοντο « αὐτόματα ῥόδα » ἐξήκοντα πετάλων, σπανίως εὐωδίας, δὲν ἀφίνει ἀμφιβολίαν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς περιοχῆς ταύτης, ὅπου τὰ ἀφθονα ὕδατα, ρέοντα εἰς ὀρηκτικούς καταρράκτας, καθιστοῦν καὶ σήμερον τὴν ἐπὶ ἑξέκτασιν, πλήρη κήπων ἐξ ἀνθέων καὶ καρποφόρων δένδρων, ἀληθῆ παράδεισον. Ἐξ ἄλλου, ὁ καθορισμὸς τοῦ Ἡροδότου « ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὗρος κέεται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος » ἀρμύζει εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, εὐρίσκομένην ὑπὸ τὸ ὄρος Βέρμιον, καθιστάμενον ἄβατον ἐκ τῶν χιόνων.

Ὁ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἶτε ὡς κυρίαρχος τῆς περιοχῆς, εἶτε ὡς πᾶρξας ἐν τῷ παρελθόντι κάτοχος τῶν θαυμασίων ἐκείνων κήπων, οἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Μίδας ὁ Γορδίου, μνημονευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου ὡς ἐκδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ Ἀργεάδου², δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Προσωπικότης καὶ αὐτὴ μεταξὺ θρύλου καὶ πραγματικότητος, ἐκίνει τὸν θαυμασμόν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι, ἂν

1. Αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος (VIII, 138) παρενθέτει ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ « ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων », ὅπερ πείθει ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιχωρίου παραδόσεως.

2. Βλ. κατωτ., σ. 47. Ἡ ἐκ τοῦ Εὐφορίωνος (ἀποσπ. 15) γνωστὴ παράδοσις λέγει ἀπλῶς ὅτι ἡ Ἑδεσσα « ἦκετο τὸ παλαιὸν » ὑπὸ τῶν μετὰ τὸν Μίδου διακομισθέντων εἰς Εὐρώπην Φρυγῶν, χωρὶς νὰ λέγῃ, ἐὰν ὁ Μίδας ἦτο σύγχρονος τοῦ πρώτου Ἀργεάδου καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τούτου.

καὶ Φρύγα, ἀνέμειξαν τοῦτον εἰς τοὺς ἐθνικούς των μύθους. Αὐτὸς δὲ Ἡρόδοτος τοποθετεῖ τὸν μῦθον περὶ συλλήψεως τοῦ Σιληνοῦ ὑπὸ τοῦ Μίδου εἰς τοὺς κήπους ἐκείνους τῆς Ἡμαθίας, ἐνῶ δὲ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πανυτανίας ὁμολοῦν περὶ τοῦ Θυμβρίου τῆς Μ. Ἀσίας, ὡς τόπου τοῦ μύθου¹. Ὡσαύτως ὁ Ἡρόδοτος πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ Μίδας εἶχεν ἀφιερῶσαι εἰς τοὺς Δελφοὺς τὸν περίφημον βασιλικὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἐκάθητο, δσάκις ἀπενεμε δικαιοσύνην². Οὕτω, διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου διασωθείσης ἐπιχωρίου παραδόσεως, τὸ ὄνομα τοῦ θρυλικοῦ ἐκείνου Φρυγὸς βασιλέως, κινουντος τὸν θανμασμὸν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν του, συνεδέθη μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ὡς διὰ τῶν ἄλλων, ἐν συνεχείᾳ ἐκτιθεμένων, ἐλληνικῶν παραδόσεων συνεδέθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπίσης θρυλικοῦ διὰ τὴν σοφίαν του βασιλέως τοῦ Ἀργεῶν Φεῖδωνος³.

Ὁ Ἡρόδοτος βεβαίῳ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀφηγήσει ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀκόμη τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀργεαδῶν μετέβαινον πρὸς τέλεσιν θυσίας παρὰ τὸν ποταμόν, ὅστις ἔσωσε τοὺς ἔξ Ἀργεῶν ἐλθόντας προγόνους των Ἡρακλείδας καὶ ἀρχηγέτας τῆς δυναστείας των. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη ἦτο ἀπὸ μακροῦ χρόνου βαθύτατα ἐρριζωμένη ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ, συνυφασμένη πλέον μετὰ τῆς ὅλης καὶ ἤδη μακραίωνος ἐθνικῆς ἐξελιξέως τῶν Μακεδόνων. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡροδότου, ἔτι δὲ πλέον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος καὶ τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅτε διὰ πρώτην φορὰν προ-

1. Ἡροδ. VIII, 138. — Ξεν. Ἀναβ. I, 2, 13. — Πανυσ. I, 4, 5. Βλ. καὶ Ἀθήν. 45 C (ἐκ τοῦ Θεοπόμου καὶ Βίωνος).

2. Ἡροδ. I, 14.

3. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ περὶ Μίδου παραδόσεις ἐγένοντο πολὺ γνωσταὶ εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Ὀβίδιος (Μεταμορφώσεις XI, 145-193) μεταφέρει ποιητικῶς δύο ἐκ τούτων. Κατὰ τὴν πρώτην ὁ Μίδας, ζητήσας παρὰ τοῦ Διονύσου χίρην ὅπως οὐτιδῆποτε ψαυὴ γίνηται χρυσός, ἐκινδύνευσεν νὰ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης, ἐσώθη δὲ λουσθεὶς κατὰ συμβουλήν τοῦ θεοῦ εἰς τὸν ποταμὸν Πακτωλόν, ἔκτοτε χρυσορρόαν. Κατὰ τὴν δευτέραν, ὁ Μίδας, δώσας εἰς τὸν Πάνα τὸ βραβεῖον μουσικῆς καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, κατεδικάσθη ὑπὸ τούτου νὰ ἔχη ὅτα ὄνου, τὰ ὅποια ἀπέκρυπτεν ἐν φρυγικῷ πύλῳ. Εἰς τὸν Μίδαν ἀπεδίετο καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἐν Γορδίῳ ἀμάξης, τοῦ ὁποίου ὁ λύτης θὰ ἐγίνετο κυρίαρχος τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ὅποιον ἀπέκοψεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος (Πλουτ. Ἀλέξ. XVIII, 1-2. — Ἀρριαν. II, 3, 3-8. — Curt. Ruf. III, 1, 2). Ὁ Ἀρριανὸς (II, 3, 4-5) παραθέτει μικρασιατικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Μίδας ἐγεννήθη ἐν Φρυγίᾳ ἐκ τοῦ Γορδίου, ἀσχήμου ἕως τότε γεωργοῦ, καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν, ἀφοῦ εἰσῆλθε κατὰ τὸν χρησμὸν εἰς Γόρδιον ἐπὶ τῆς πολυθρῳλήτου ἀμάξης καὶ κατέπαυσε τὰς ἐσωτερικὰς των ταραχάς. Οὕτως, ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ δὲν λαμβάνεται καθ' ὅλοκληρίαν ὑπ' ὅψιν ἡ Μακεδονικὴ παράδοσις περὶ Μίδου ἐν Μακεδονίᾳ. Περὶ Μίδου βλ. καὶ κατωτ. ἐν κεφ. Γ'.

βάλλεται ἐπισήμως ἡ παράδοσις αὐτὴ ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας¹, δὲν ὑπῆρχε στενὴ πνευματικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Μακεδονίας, οὐδ' ἀκόμη ἡ αὐτὴ τῆς Μακεδονίας εἶχε καταστῆ κέντρον λογίων καὶ καλλιτεχνῶν, ὡς βραδύτερον ἐπὶ Ἀρχελαῶν. Ἐπομένως δὲν εἶναι ἐπιτρεπτά ὑπόθεσις χαλκεύσεως τοιοῦτου θρύλου ὑπὸ ἑλληνιζόντων καὶ λάτρων τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τῶν ἑλληνικῶν θρύλων βασιλέων τῆς Μακεδονίας². Ἀναμφισβητήτως πρόκειται περὶ ἐπιχωρίου παραδόσεως παραλλήλου πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι ὑφισταμένην καὶ ἐπιτοπίως — ἴσως διὰ τῆς λαϊκῆς μούσης — διηγητισμένην διὰ τῶν θαυμάτων τῆς σωτηρίας τῶν φυγάδων ἀδελφῶν κ.λ.π.

Ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ τὴν συνήθειάν του, παραθέτων ἐν τῷ ἔργῳ του τὸν θρῦλον περὶ καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, ὡς συνέλεξεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιχωρίων παραδόσεων («κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι»), πιστεύει πάντως εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ προέλευσιν καὶ προτάσσει αὐτὸν ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἑλληνικότητος τῶν Μακεδόνων βασιλέων εἰς πλείστα σημεῖα τῆς ἱστορίας του³. Ὁ δὲ Θουκυδίδης, περιοριζόμενος, ὡς συνήθως, εἰς παραδεδεγμένα ἱστορικὰ δεδομένα, καὶ ὁμιλῶν περὶ τῶν βασιλέων τῆς Μακε-

1. Βλ. τὴν μελέτην ἡμῶν «Ἀλέξανδρος Α' ὁ Φιλέλλην», δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ προσεχῶς.

2. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «ἑξελληνισμοῦ» τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας πρὸς ὑποστήριξιν θεωρίας ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν ἀνήκον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, οὐδ' ὁμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, προέβαλον παλαιότερον μὲν ὁ O. Müller (Ueber die Wohnsitze, die Abstammung und die ältere Geschichte des Makedonischen Volkes, Berlin 1825), ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων κυρίως οἱ M. Vasmer, P. Kretschmer, G. Kazarow, καὶ G. Weigand. Τὰ γλωσσικὰ καὶ ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα τῶν περὶ μὴ ἑλληνικότητος τῶν Μακεδόνων συνετρίβησαν ὑπὸ πολλῶν ξένων καὶ Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ γλωσσολόγων, ὡς οἱ O. Abel, O. Hoffman, Karl Beloch, Fr. Meyer, St. Casson, W. Heurtley, κ.ἀ., ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρονται ἰδιαίτερως τὸν Μαργ. Δήμιτσαν, τὸν Γ. Χατζιδάκιν, τὸν Ἀντ. Κεραμοπούλλον καὶ τελευταίως τὸν Ἰ. Καλλέρην. Καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπραγματεύθημεν γενικώτερον τὸ θέμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ἐν σειρᾷ μελετῶν: «Ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων κατὰ τὰς ἱστορικὰς πηγὰς», ἐν Ἀθηνᾶ, τ. ΝΔ' (1950), σελ. 260-307 (ἐνθα σελ. 260-262 λεπτομερὴς περὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφία) — «Ὁ Δημοσθένης καὶ τὰ περὶ 'βαρβαρισμοῦ' τῶν Μακεδόνων», ἐν Ἀθηνᾶ, τ. ΝΕ' (1951), σελ. 226-240 — «Ὁ σὺνθετος Θερασμάχος περὶ Μακεδόνων», ἐν Ἀθηνᾶ, τ. ΝΤ' (1952), σελ. 45-60 — «Τὸ περὶ Πολιτείας ἔργον τοῦ [Ἡρώδου] καὶ τὰ ἐν αὐτῷ περὶ Μακεδόνων», ἐν τόμῳ «Γέρας Ἀντ. Κεραμοπούλλου» (1953), σελ. 170-196.

3. Ἡροδ. βλ. κυρίως V, 22: «Ἑλλήνας δὲ εἶναι τούτους τοὺς ἀπὸ Περδίκκων γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὅποισι λόγοις ἀποδέξω ὡς εἰοὶ Ἕλληνας». Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἡρόδοτος παραθέτει τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἑλλανοδικῶν τῆς Ὀλυμπίας, βάσει τῆς ὁποίας ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἐγένετο δεκτὸς εἰς τοὺς ἀγῶνας («ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα»). Περὶ τοῦ περιεχομένου τούτου ἐπεισοδίου τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱστορίας βλ. τὴν μελέτην ἡμῶν «Ἀλέξανδρος Α' ὁ Φιλέλλην».

δονίας, μνημονεύει ἀπλῶς ὥς τι τὸ ἱστορικῶς παραδεδεγμένον κατὰ τὴν ἐποχὴν του, τὴν ἐκ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργους καταγωγὴν τῶν¹.

Ἡ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευομένη παράδοσις περὶ μεταναστεύσεως εἰς Μακεδονίαν τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργους, ἀνευρίσκεται ἀφθόνως εἰς τὰ ἔργα μεταγενεστέρων συγγραφέων, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς καὶ πέρα περιόδου, δηλὰ δὴ ἀφ' ὅτου ὁ περικλεῆς οἶκος τῶν Αἰγῶν διὰ τῶν μεγαλουργημάτων τοῦ τελευταίου αὐτῆς γόνου, τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἶχε καταστῇ τὸ ἐγκαλλώπισμα συμπάσης τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος². Ἐν τούτοις, οἱ ὑπὸ μεταγενεστέρων Ἑλλήνων συγγραφέων μνημονευόμενοι θρύλοι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας εἶναι ἄξιοι ἰδιαιτέρας προσοχῆς, διότι δὲν ἐπλάσθησαν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ στηρίζονται εἰς παλαιότερας ἱστορικές, ποιητικὰς ἢ χρονογραφικὰς πηγάς, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὅσιν ὅτι ἕκαστος τῶν συγγραφέων τούτων ἦτο δυνατόν νὰ ἀντλή ἐκ πηγῶν ἢ νὰ στηρίζεται ἐπὶ διαιωνιζομένων διὰ τῆς ποιήσεως θρύλων, ἄλλων ἢ ἐκείνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἢ ἐκ τῶν ὁποίων ἦντλησεν ἕτερος συγγραφεὺς τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης περιόδου, εἶναι φυσικὸν νὰ περιλίπτωμεν σήμερον εἰς μίαν γραφικὴν ποικίλιαν ἐκδοχῶν, αἰτινες πάντως ἐκκινοῦν ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως: τῆς ἐξ Ἀργους μεταναστεύσεως Τημενιδῶν ἢ Τημενίδου πρὸς Ἰδρυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τῶν Αἰγῶν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐξ ἐπιχωρίων, ὥς ἐλέχθη ἤδη, μακεδονικῶν θρύλων ἀντληθεῖσαν παράδοσιν τοῦ Ἡροδότου, οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες συγγραφεῖς, στηριζόμενοι εἰς θρύλους, ἤδη καταστάνας κτῆμα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, μνημονεύουν ἄλλον Τημενίδην ὡς μεταναστεύσαντα εἰς Μακεδονίαν καὶ ἄλλως περιγράφουν τὰς μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους περιπετείας αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Χίος Θεόπομπος, μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους, μνημονεύει παράδοσιν, κατ' ἣν ὁ Τημενίδης Κάρανος, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀργους Φεῖδωνος, μετηνάστευσεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ κυριευθείσας Αἰγὰς³. Τὴν παράδοσιν ταύτην, ἣτις ὑπῆρχε κατὰ τὰ βασικά αὐτῆς στοιχεῖα καὶ παρὰ Διοδώρῳ, μεταφέρει μετὰ πολλῆς γραφικότητος ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Γεώργιος Σύγγελλος, ὁ ὁποῖος προτάσσει τὸν Κάρανον ὡς ἑβδομον γόνον τοῦ Τημένου καὶ ἐνδέκατον τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὸν συγγραφέα τούτον, ὅστις καὶ θεωρεῖται ἀξιό-

1. Θουκ. Β, 99: «τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν Μακεδονίαν Ἀλεξάνδρος ὁ Περδίκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἀργους, πρῶτον ἐκτίσαντο καὶ ἐβασίλευσαν...».

2. Περὶ τούτων θέλωμεν ὁμιλήσει ἐκτενέστερον ἀμέσως κατωτ.

3. Θεοπόμπ. F.H.G. ἀπ. 30, 1, 283 καὶ παρὰ Jacoby, F. Gr. Hist. τ. II, 2, σ. 615 (Γεωργ. Συγγέλλου, σελ. 499, 5). Βλ. καὶ Διόδ. VII, ἀπόσπ. XV.

πιστος, διότι ἐστηρίχθη εἰς πολλάς πηγὰς τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολεσθεῖσας μετέπειτα, ὁ Κάρανος οὗτος δὲν μετηνάστευσεν εἰς Μακεδονίαν ὡς ταπεινὸς καὶ περιπλανώμενος φυγὰς, ἀλλ' ἐξώρμησεν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἡγοῦμενος μισθοφορικῆς στρατιᾶς πρὸς κατάκτησιν χωρῶν καὶ ἵδρυσιν ἰδίου βασιλείου, ὡς περὶπου ἐξώρμησαν οἱ μεσαιωνικοὶ ἱππῶται πρὸς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Κατόπιν εὐνοϊκοῦ χρησμοῦ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, διήλθε μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ τὰς ὄρεινὰς ἀλύσεις τῆς Πίνδου, φθάσας οὕτω μέχρ' αὐτῶν Μακεδονικῶν βασιλείων τῆς Λυγκησιτίδος καὶ Ὀρεσιτίδος. Ἐφθασεν ἐκεῖ εἰς καλὴν ὥραν, διότι ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀρεστών εὕρισκετο εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἐορδῶν, ὁ δὲ Κάρανος ἐπροθυμοποιήθη νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν βοήθειαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτὸν τὸ ἥμισυ τῆς χώρας τοῦ ἀντιπάλου πρὸς ἵδρυσιν ἰδίου βασιλείου. Καὶ πράγματι, κατὰ τὴν ἀφήγησιν ταύτην, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Καράνου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀρεστών κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἐορδῶν, ὁ Κάρανος ἔλαβε τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἵδρυσεν τὸ βασίλειον τῶν Τημενιδῶν, κτίσας ὡς πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Αἰγᾶς¹.

1. Γεωργ. Συγγέλλ., σελ. 373 (198) : « Κάρανος ὁ Ἀργεῖος Φειδωνος ἀδελφός, τοῦ τότε βασιλέως Ἀργούς, ἰδίαν κτήσασθαι χώραν σπεύδων δύναμιν λαβὼν παρὰ Φειδωνος τοῦ ἀδελφοῦ, ἐκ τε Ἀργούς καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου τοῖς κατὰ Μακεδονίαν τόποις ἐπῆλθε. συμμαχήσας δὲ καὶ τῷ τῶν Ὀρεστών βασιλεῖ κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἐορδανῶν λεγομένων, τῆς κατακτιθέμενης χώρας τὸ ἥμισυ προσλαβὼν διὰ τὴν συμμαχίαν, παρέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκτισε πόλιν ἐν αὐτῇ κατὰ χρησμόν, ἐξ ἧς ὁρμώμενος συνεστήσατο τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν, ἣν καθέξῃς καὶ οἱ ἅπ' αὐτοῦ διεδέχοντο ». Τοῦ αὐτοῦ σελ. 498 (261) : « Κάρανος ὁ Ἀργεῖος ἀδελφὸς ὦν Φειδωνος ἐνὸς τῶν ἁπ' Ἡρακλέους καταγόντων τὸ γένος καὶ τῆς Ἀργείας βασιλευντος, σπουδάζων ἑαυτῷ χώραν κατακτήσασθαι, δύναμιν ἤθροισε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐκ τῆς ὅλης Πελοποννήσου, μεθ' ἧς τοῖς ὑπὲρ Μακεδονίαν τόποις ἐπιστρατεύσας, συμμαχήσας ἅμα καὶ τινι τῶν Ὀρεστών λεγομένων δυναστῇ περὶ τὴν χώραν κατὰ τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων, τὴν ἡμίσειαν ἔλαβε χώραν καὶ πόλιν ἤγειρε κατὰ χρησμόν καὶ βασιλείαν ἐν αὐτῇ συνεστήσατο, ἣν οἱ κατὰ γένος ἐξ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν διεδέχοντο. οὗτος ὁ Κάρανος ἀπὸ μὲν Ἡρακλέους ἰα' ἦν, ἀπὸ δὲ Τημενίου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον, ἔβδομος ». Ἡ παρὰδοσις αὕτη ἀνευρίσκεται ὡς εἰλημμένη ἐκ τοῦ Διοδώρου, ἐν τῷ διασωθέντι εἰς λατινικὴν μετάφρασιν τμήματι τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου : « Caranus ante primam Olympiadem rerum cupiditate notus copias collegit ab Argivis et ab altera (regione) peloponnesiaca, et cum exercitu expeditionem in partes Macedoniorum suscepit. Eodem tempore Orestarum regi bellum erat cum vicinis suis, qui vocantur Eordaei, rogavit Caranum, ut ipsi auxilio esset : suaeque regionis mediam partem ei se daturum pollicitus est Orestarum rebus compositis ; et rege fidem exsolvente Caranus regionem obtinuit regnavitque in ea annis XXX, tempore senectutis ei vita excessus (excedeabat) ». (Euseb. chron. I, σ. 227, ἐκδ. Schoene. Βλ. καὶ ἐν Διοδ. ἀπόσπ. βιβλ. VII, ἀρ. 15-17, ἐκδ. Vogel, τ. Β', σ. 144 κ.ἐ.).

Τὴν παράδοσιν ταύτην ἀκολουθεῖ ἐν γενικάῃς γραμμαῖς καὶ ὁ Ρωμαῖος ἱστορικός Ἰουστίνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον εἶναι κατὰ τὸ πλείστον ἐπιτομὴ τῆς μὴ διασωθείσης μακεδονικῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει ὁ Πομπήιος Τρωῶς βάσει προγενεστέρων συγγραμμάτων καὶ ἐπιμελῶς συλλεγμένων στοιχείων. Ἡ διὰ τοῦ Ἰουστίνου διασωθεῖσα παράδοσις αὕτη εἶναι διηγηθισμένη δι' ἐτι μεγαλυτέρας ποικιλίας. Κατ' αὐτὴν ὁ Κάρανος μετὰ μεγάλου πλήθους Ἑλλήνων, κατόπιν χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐντέλλοντος νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Μακεδονίαν, φθάσας εἰς Ἡμαθίαν, ἠκολούθησεν ἀγέλην αἰγῶν, σπεύδουσαν νὰ εὕρῃ καταφύγιον εἰς τὴν πόλιν Ἐδεσσαν, ἕνεκα σφοδροτάτων ὑετῶν καὶ νέφους. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐδέσσης προσέβαλον ἀντίστασιν, ἀλλ' ὁ Κάρανος, προφανῶς διευκολυνθεὶς ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ τῆς ὁμίχλης καὶ ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν αἰγῶν, ὥς ὥριζεν ὁ χρησμός, κατόρθωσε νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τῆς στρατιᾶς του καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, κατὰ στήσας αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἰδρυθέντος κράτους του. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς θεοπέμπτου συμβολῆς τῶν αἰγῶν, τὰς ὁποίας ἔκτοτε συνήθιζε νὰ θέτῃ ὡς πρωτοπορείαν τῶν ἑκστρατειῶν του πρὸς καθοδήγησιν τῆς στρατιᾶς, ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐδεσσαν τὸ ὄνομα τῶν Αἰγῶν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἰουστίνος λέγει ὅτι ὁ Κάρανος, ἐκδιώξας τὸν κατέχοντα μέρος τῆς Μακεδονίας Μίδαν καὶ ἀπωθήσας ἄλλους βασιλεῖς, συνήνωσε τὰ ἔθνη τῆς Μακεδονίας εἰς ἓν βασίλειον καὶ ἔθηκε στερεὰ θεμέλια τοῦ ἀναπτυσσομένου κράτους¹. Ὁ Ἰουστίνος, ἂν καὶ ὁμίλῃ περὶ Καράνου ὡς ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας, οὐχὶ δὲ περὶ Περδίκκου, ὡς ὁ Ἡρόδοτος, ἐν τούτοις εἶναι ὁ μόνος ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ὁ συσχετίζων, ὡς ὁ Ἡρόδοτος, τὸ ὄνομα τοῦ Μίδου. Μετὰ τῆς διαφοράς ὅτι ὁ Ἡρόδοτος μνημονεύει ἀπλῶς ὅτι τὸ μακεδονικὸν κράτος ἰδρύθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν θρυλουμένης ὠραιότητος κήπων τοῦ Μίδου². Ἐνῶ ὁ Ἰουστίνος³, εἴτε ἀντῶν καὶ ἐξ ἄλλης παραδόσεως, εἴτε μεταφέρων λίαν

1. Iustini, *Historiae Philippicae*, VII, 1: « Caranus cum magna multitudine Graecorum sedes in Macedonia responso oraculi jussus quaerere, cum Emathiam venisset, urbem Edessam non sentientibus oppidanis propter imbrum et nebulae magnitudinem gregem caprarum imbrem fugientium secutus occupavit; revocatusque in memoriam oraculi, quae iussus erat ducibus capris imperium quaerere, regni sedem statuit; religioseque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, coeptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Edessam ob memoriam muneris Aegeas, populum Aegeadas vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniae tenuit) aliisque regibus pulsus in locum omnium solus successit primusque adunatis gentibus variorum populorum veluti unum corpus Macedoniae fecit; crescentique regno valida incrementorum fundamenta constituit ».

2. Βλ. ἀνωτ., σ. 42.

3. Ἀκριβέστερον ὁ Πομπήιος Τρωῶς, τοῦ ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ ὁποίου ἐν τοῖς πλείστοις ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἐπιτομὴν τὸ ἔργον τοῦ Ἰουστίνου.

ἐλευθέρως ὅσα αὐτὸς (ἢ μᾶλλον ὁ Πομπήιος Τρώγος) ἐπληροφορήθη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἡροδότου, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Μίδου ὡς ἡγεμόνος κατέχοντος τὴν περιοχὴν καὶ ἐκδιωχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Τημενίδου.

Ἡ παράδοσις αὕτη, ἀναμφιβόλως συνδεομένη στενῶς πρὸς τοὺς διὰ μακρᾶς φιλολογικῆς ἐπεξεργασίας διαμορφωθέντας θρύλους τῶν μέχρι Πελοποννήσου μετακινηθέντων ἐλληνικῶν φύλων, ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν διαφέρει ριζικῶς ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου διασωθείσης ἐπιχωρίου μακεδονικῆς παραδόσεως. Διότι τὸ οὐσιῶδες, ὅπερ ἐνδιαφέρει κυρίως ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἀνευρίσκεται εἰς ἀμφοτέρας. Δῆλα δὴ τόσον ἐν Μακεδονίᾳ, ὅσον καὶ μεταξὺ γενικῶς τῶν Ἑλλήνων ἐπιστεύετο ὅτι ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Αἰγῶν ἦτο ἐλληνικὸς, ἔλκων τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν-Τημενιδῶν τοῦ Ἀργους. Ἐν τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ποιητικῶν διακοσμήσεων περὶ ἐκστρατείας ἀπὸ Νότου, διανομῆς ἢ κατακτήσεως μακεδονικῶν ἐδαφῶν, εἰσβολῆς εἰς Ἑδεσσαν, κλπ., εἰς τὰς ὁποίας πάντως, ὡς θὰ ἐκτεθῇ κατωτέρω¹, δύναται νὰ ἀναζητηθῇ ἱστορικὴ τις σημασία, ἢ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον Περδίκκου, ἀναφέρεται ὡς μεταναστεύσας ἐξ Ἀργους καὶ ἰδρῦσας τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν ὁ Κάρανος.

Τὸ ὄνομα Περδίκκας εἶναι καθαρῶς μακεδονικόν, τοῦτο δὲ καὶ μόνον θὰ παρῆιξε τὴν ἱστορικὴν ἔνδειξιν ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιχωρίου παραδόσεως, ἥτις ἄλλως τε ἦτο τόσον βαθέως ἐρριζωμένη ἐν Μακεδονίᾳ, ὥστε ἀνευ ἀμφιβολίας συνετέλεσε νὰ λάβουν τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸς τιμὴν τοῦ θρυλουμένου προγόνου τῶν ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας πλείστοι μετέπειτα βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ἄλλοι πρίγκιπες καὶ στρατηγοί.

Τὸ ὄνομα Περδίκκας δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, τὰ ἀντιλοῦντα ἐκ τῆς παραδόσεως ἢ μεταδίδοντα ἐλληνικοὺς θρύλους, οὐδ' ἄλλως πὼς φαίνεται νὰ ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὰς ἐλληνικὰς πολιτείας κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους. Ἀντιθέτως τὸ ὄνομα Κάρανος πηγάζει ἐκ τῶν παναρχαίων ἐλληνικῶν παραδόσεων, μνημονεύονται δὲ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρανος ἢ Κάρηνος². Ἄνευ ἀμφιβολίας εἶναι δωρικῆς προελεύσεως, οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἢ παράδοσις καταλέγει καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ἐθεωροῦντο ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωποι τοῦ δωρικοῦ κλάδου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἦτο φυσικὸν λοιπόν, ἀντὶ τοῦ ἀήθους δι' αὐτοὺς ὀνόματος τοῦ Περδίκκου, οἱ ποιηταὶ οἱ ἀντιλοῦντες ἐκ τῶν παναρχαίων ἐλληνικῶν

1. Βλ. ἐν κεφαλ. Η' τῆς παρουσίας μελέτης.

2. Τὸ πανάρχαιον τοῦτο δωρικὸν ὄνομα ἀπαντᾶται ἐν Σπάρτῃ καὶ κατὰ τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα. Ὑπὸ τοῦ Ἡροδ. (VII, 173) μνημονεύεται ὡς Κάρηνος (ἰωνικὸς τύπος τοῦ Κάρανος) ὁ πατὴρ τοῦ Εὐαίνετου, στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Τεμπῶν ἐπὶ τῶν Μηδικῶν.

θρύλων νὰ δώσουν εἰς τὸν Ἡρακλείδην-Τημενίδην τοῦ Ἀργους καὶ ἀρχηγέτην τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τὸ κατ' ἐξοχὴν δωρικὸν ὄνομα τοῦ Καραίνου¹.

Ἐξ ἄλλου, τὸ ὄνομα Κάρανος τελεῖ ἐν προφανεῖ στενοτάτῃ σφίσει πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην λέξιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης « κοίρανος », ἥ, ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ, « κάρανος »². Εἶναι μάλιστα δυνατόν νὰ ταυτισθοῦν σημασιολογι-

1. Τὸ ὄνομα Κάρανος δὲν ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φιλίππου Β', ὅστις, ἔχων ἤδη ἀνακηρυχθῆ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Κορίνθου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων καὶ προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπιδρασίαν τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως περὶ Τημενίδου Καραίνου ἰδρυτοῦ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἔδωκεν αὐτὸ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τὸν ἀρτιγέννητον υἱὸν του. Ὡσαύτως, ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ μνημονεύεται κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπιφανὴς ἑταῖρος, διακριθεὶς ὡς διοικητὴς σώματος, φέρων τὸ ὄνομα ἀλλασχοῦ μὲν Κοίρανος (Ἀρρ. III, 12, 4), ἀλλασχοῦ δὲ Κάρανος (Ἀρρ. III, 28, 2 — IV, 3, 7 — IV, 6, 2). Πάντως ἦτο γνωστὸν ἐκ τῆς μυθολογίας, ἰδιαίτερος εἰς τοὺς Ἑλληνας τοῦ δωρικοῦ κλάδου, τὸ λίαν συγγενές, ἂν μὴ ταυτόσημον ὄνομα Κορωνός. Ἐν Διοδ. IV, 37 καὶ Ἀπολλοδ. II, 7 ἀνευρίσκεται ὁ θρύλος τοῦ Δωριέως βασιλέως Αἰγίμειου, ὅστις, πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ Λαπίθου Κορωνοῦ, υἱοῦ τοῦ Καινέως, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν Ἡρακλέα, λαβόντα διὰ ταύτην τὸ ἥμισυ τῆς χώρας. Οὕτως, οἱ Λαπίθαι ἐνίκηθησαν καὶ ὁ Κορωνός ἐφρονεύθη Κατ' Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον (I, 57) ὁ Κορωνός ἦτο Ἀργοναυτὴς καὶ υἱὸς τοῦ ὑπὸ τῶν Κενταύρων φονευθέντος Καινέως. Κατὰ Ἀπολλοδώρον (I, 9) ὁ μετασχὼν τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας Καινέως ἦτο υἱὸς τοῦ Κορωνοῦ, ἐνῷ κατὰ τὴν Ἰλιάδα (B, 746) ὁ Καινέως ἦτο πατὴρ τοῦ Κορωνοῦ. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι δὲν ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς πρώτους ἐγκατασταθέντας εἰς Μακεδονίαν Ἑλληνας τοῦ Δωρικοῦ κλάδου. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ A b e l (ἔ. ἀ., σελ. 115 καὶ συνέχ.) ἐπιχειρούμενος παραλληλισμὸς πρὸς ταυτισμὸν τοῦ Κορωνοῦ πρὸς τὸν Κάρανον καὶ τοῦ Καινέως πρὸς τὸν φερόμενον ὡς δεῦτερον Μακεδόνα βασιλέα Κοῖνον ἢ πρὸς τὸν φερόμενον ὡς υἱὸν τοῦ Τημενίου Κίσιον, ἢ ἀκόμη πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου μνημονευόμενον ἐπιχώριον βασιλέα Κισαέα, εἶναι λίαν παρακεκινδυνευμένους, ἡ δὲ προσπάθεια ἐξαγωγῆς ἐξ αὐτοῦ συμπερασμάτων περὶ ἐπιχωρίου καταγωγῆς (Ἀργους Ὀρεστικοῦ) τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας (βλ. κατωτ., κεφ. Γ'), εἶναι ὅλως ἀστήρικτος.

2. Οἱ δωρικοὶ τύποι Κάρανος, κάρηνον (ἢ κάρανον), καρανῶ, ἀπαντῶνται πολλάκις καὶ πάντοτε ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ κοίρανος, κοιρανῶ κ.λ.π. Ἐν τῇ κυριολεξίᾳ κάρηνον ἐσήμαινε κεφαλὴν (Ἰλ. Α, 500: ἀνδρῶν κάρηνα) καὶ κατὰ μεταφορὰν ὑψιστον σημεῖον, κορυφὴν ὄρους κ.λ.π., καρανῶ δὲ ἐσήμαινε φέρω τι εἰς τὴν κορυφὴν. Ἐντεῦθεν κατὰ μεταφορὰν ἡ λέξις κάρανος (δωρ. τύπος τοῦ κοίρανος) ἐσήμαινε τὸν ἐπὶ κεφαλῆς, τὸν ἀρχοντα, τὸν ἡγεμόνα (Ξεν. Ἑλλ. I, 4, 3: « Κύρον κάρανον τῶν εἰς Καστωλὸν ἀθροισμένων »). Συνηθισμὸν τῶν λέξεων κάρα καὶ κάρηνον πρὸς τὸ ὄνομα Κάρανος βλ. ἐν F i c h εἰς K u h n τ. 24, σ. 228, S c h m i d s, σ. 364, K r e t s c h m e r, Einleitung in die Gesch. der Griech. Sprache, Göttingen, 1896, σ. 286. Ἀληθές εἶναι ὅτι κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ Κρήτες ἐκάλουν τὴν αἶγα καρανῶ, ἡ δὲ λέξις κάρνος ἐσήμαινε προβατὸν ἢ κέρα ἢ ἔτι καὶ τὸν κερασφόρον. Ἀλλ' ὁ ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ R e i n a c h (ἔ. ἀ., σ. 351) ἐπιχειρούμενος ταυτισμὸς ἐννοίας τῶν λέξεων καρανῶ καὶ κάρνος πρὸς τὸ κύριον ὄνομα Κάρανος καὶ ἡ οὕτω

κῶς καὶ αἱ δύο αὐταὶ λέξεις « κάρανος » καὶ « κοίρανος », δεδομένου ὅτι προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης « κάρα », ἣτις σημαίνει κεφαλὴν καί, κατὰ μεταφοράν, ἀρχηγίαν, βασιλικὴν ἀρχήν. Ἦδη παρ' Ὀμήρῳ ἡ λέξις « κοίρανος » ἀπαντᾷται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀρχῶν, ἀρχηγός, βασιλεὺς¹. Ἀλλὰ καὶ εἰς κείμενα τῶν κλασσικῶν χρόνων ἡ σπανίως παρατιθεμένη λέξις αὕτη διατηρεῖ τὴν ἰδίαν δημηρικὴν σημασίαν τοῦ ἀρχοντος, βασιλέως². Οὕτω ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ ἡ λέξις κάρανος, ἀπὸ τῆς σημασίας ἐπιθέτου (ἀρχηγός - κυρίαρχος) καὶ οὐσιαστικοῦ (βασιλεὺς) μετέπεσεν εἰς ὑποδήλωσιν κυρίου δνόματος προσώπου, ἔχοντος — τοῦλάχιστον κατὰ τὴν πρώτην περίοδον — τὰς ιδιότητας ταύτας.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν τὰς δύο παραδόσεις περὶ Περδίκκου καὶ Καράνου, δεδομένου ὅτι ὁ κατὰ τοὺς ἐπιχωρίους μακεδονικοὺς θρύλους φερόμενος ὡς ἐξ Ἄργους Ἡρακλείδης μεταναστεύσας εἰς Μακεδονίαν καὶ ἰδρύσας τὸν βασιλικὸν οἶκον τῶν Αἰγῶν ἦτο συγχρόνως καὶ « κοίρανος » ὑπὸ τὴν δημηρικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως καὶ κατ' ἐπέκτασιν Κάρανος, δηλὰ δὴ βασιλεὺς τοῦ δωρικοῦ κλάδου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκον καὶ οἱ Μακεδόνες. Ἴσως μάλιστα δὲν θὰ ἦτο λίαν παρακεινδυνευμένον νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς κατ' Ἰουστινὸν παραδόσεως μνημόνευσις καὶ τῶν δύο δνομμάτων, πρώτου τοῦ Καράνου καὶ δευτέρου τοῦ Περδίκκου, ὀδηγεῖ πρὸς λύσιν τοῦ

συναγωγῇ τοῦ συμπεράσματος ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ φερομένου ὡς πρώτου βασιλέως Καράνου ἀνήκει εἰς τὴν ζωολατρικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐλατρεύετο Κάρανος ὡς θεός - κριός, δὲν εὐσταθεῖ. Ἡ ζωολατρικὴ παράδοσις εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ παῦσει νὰ ἀσκή ἐπίδρασιν τινα παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἰδρύθη τὸ Μακεδονικὸν κράτος, αἱ δὲ λέξεις κάρανος καὶ κοίρανος εἶχον λάβει ὀριστικῶς τὴν ἐκ τῶν ὡς ἀνωτ. κειμένων σημασίαν των. Ἐξ ἄλλου, οὐδ' εἰς τὰς περισωθεισας ἀρχαίας Μακεδονικὰς παραδόσεις, οὐδ' εἰς τὰς παρὰ μεταγενεστέροις φερομένας ὡς λέξεις Μακεδονικῆς διαλέκτου ἀνευρίσκειται τι, δυνάμενον νὰ στηρίξῃ τοιαύτην γνώμην. Φρονοῦμεν ὅτι Ὀρχοφρυγικαὶ ζωολατρικαὶ παραδόσεις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύνανται νὰ ταυτισθῶν πρὸς θεμελιώδεις ἐννοίας ἀπαρχῶν τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, ἡ δὲ παράδοσις περὶ αἰγῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ συμβολὴν τοῦ μαντείου ὠδήγησαν τὸν πρώτον βασιλέα, δύνανται νὰ τεθῇ ἐν συσχετισμῷ τινι πρὸς τὰς Αἰγὰς, ἴσως δὲ καὶ πρὸς παναρχαίας δωρικὰς παραδόσεις (βλ. σ. κατ. 52), ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τὸν Κάρανον.

1. Ἰλ. Β, 204 : « οὐκ' ἀγαθὸν πολυκοιρανίῃ » εἰς κοίρανους ἔστω, εἰς βασιλεὺς ». Ἰλ. Β, 487 : « ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἦσαν ». Καὶ τὸ ῥῆμα κοιρανῶ ἀπαντᾷται παρ' Ὀμήρῳ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν εἶμαι ἡγεμών, ἀρχω, ἡγεμονεύω (Ὀδ. α, 247 : « ἦδ' ὅσοι κραναὴν Ἰθάκην κάτα κοιρανέουσιν »).

2. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 549 : « ἀπόντων κοιράνων ἔτρεις τινάς », Αἰσχύλ. Πρ. 49 : « ἅπαντ' ἐπαχθῇ πλὴν θεοῖσι κοιρανεῖν ». Ἐν ΑΒ 1055 μνημονεύεται ἡ λέξις κοίρανος ἐν χρήσει παρὰ Βοιωτοῖς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν βασιλεὺς. Ὀνομα Κοίρανος ἀνευρίσκειται ἐν Ἰλ. Ε 677 καὶ Π 611, 614. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι, ὡς ἐλέχθη (ἀνωτ. σ. 41, σημ. 1), ὁ Ἀρριανὸς ὀνομάζει τὸν αὐτὸν Μακεδόνα ἑταῖρον καὶ διοικητὴν σώματος κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας ἀλλαχοῦ μὲν Κοίρανον, ἀλλαχοῦ δὲ Κάρανον.

προβλήματος τούτου¹. Εἶναι δὴα δὴ πιθανὸν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, τοῦ κατὰ τὴν ἡροδότειον παράδοσιν Περδίκκου, ὁ ὁποῖος, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παναρχαία δωρικὴ λέξις «κάρανος» ἦτο ἀκόμη ἐν χρῇσει ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἄρχων, ἡγεμῶν, νὰ ἀπεκαλεῖτο «κάρανος Περδίκκας» ὡς ὁ «ἄρχων Περδίκκας» ἢ ὁ «ἡγεμῶν Περδίκκας» ἢ «ἡγεμῶν...» ἐὰν ὁ πρῶτος βασιλεὺς ἐκαλεῖτο ἄλλως καὶ οὐχὶ Περδίκκας. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὅτε ἡ ἀρχαία δωρικὴ λέξις κάρανος ἐλησμονήθη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἦτο δυνατόν νὰ εἶχε διατηρηθῇ ἡ ἀνάμνησις, προκειμένου περὶ τοῦ πρώτου βασιλέως, καὶ νὰ εἶχε διαχωρισθῇ μετ' ἐννοίας κυρίου ὀνόματος. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ φερόμενος ὡς πρῶτος ἀπὸ Ἀργούς Ἡρακλείδης βασιλεὺς καὶ «κάρανος» τῆς Μακεδονίας ἦτο δυνατόν νὰ διαχωρισθῇ ὑπὸ τῆς παραδόσεως εἰς δύο προσωπικότητας. Βεβαίως ταῦτα ἀποτελοῦν μόνον προσπλάθειαν λογικῆς ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος, ἀνακύπτοντος ἐκ τῆς διαφωνίας τῶν ἐκ λίαν μεταγενεστέρων πηγῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς παραδόσεων. Ἡ ἔλλειψις σαφῶν ἱστορικῶν στοιχείων ἀποκλείει κριτικὴν βίαν πρὸς συναγωγὴν ἀσφαλῶν δεδομένων.

Ὁ περὶ αἰγῶν τοῦ Καράνου θρύλος ἔκαμε νὰ πιστευθῇ ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρωτεύουσας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους Αἰγαὶ προέρχεται ἐκ τοῦτου. Σήμερον εἶναι γενικῶς παραδεχόμενον ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Αἰγῶν ὀφείλεται εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτῆς, ἀφθονοῦσαν εἰς ὕδατα, ρέοντα ὀρητικῶς πρὸς τὴν κάτωθι πεδιάδα καὶ σχηματίζοντα μεγαλοπρεπεῖς καταρράκτας. Πράγματι, ἡ ρίζα «αἰγ-» παρῆεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τὸ νόημα πηγῆς ὑδάτων ἢ ἁπλῶς ὕδατος. Ἐξ ἄλλου, τόσον ἡ παλαιότερα καὶ διατηρηθεῖσα

1. Βλ., ἀνωτ. σ. 45. Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἱστορικοῦ Σολίνου διασωθεῖσα παράδοσις, καθ' ἣν ὁ Περδίκκας ὑπῆρξε μὲν υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Καράνου, ἀλλ' οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. (C. Julii Solini, Polyistor, IX, 10: succedit Carano Perdicca, secunda et vicesima Olympiade, primus in Macedonia rex nominatus). Δὲν πρέπει πάντως νὰ λησμονῆται ὅτι, ἐὰν ἐγίνετο δεκτὴ ἡ καθ' Ἡρόδοτον ἀπὸ Περδίκκου ἀπαρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, θὰ ἀντερέπετο ἄρδην ἡ καθ' Εὐσέβιον, στηριχθεῖσα εἰς τὸν Διόδωρον καὶ ἄλλους συγγραφεῖς τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς περιόδου, χρονολογικὴ τάξις τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῶν Ἀργεαδῶν. Διὰ τῆς προσθήκης 78 ἔως 100 ἐτῶν βασιλείας τριῶν πρὸ τοῦ Περδίκκου βασιλέων (Καράνου, Κοῖνου, Τυρίμμου), ἀναβιβάζεται ἡ ἵδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἀργεάδου - Τημενίδου εἰς τὰ τέλη τοῦ 9ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος, ὅπερ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν (ἐκτὸς ἂν ἐδεχόμεθα Μαθουσαλείον μακροβιότητα τῶν πρώτων βασιλέων!), εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνετο παραδεκτὴ ἡ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἀπὸ Περδίκκου γενεαλόγησις. Τὰ τῆς καθ' Εὐσέβιον χρονολογικῆς τάξεως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας βλ. κατωτ. ἐν κεφαλῇ. Ε' καὶ εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης παρατιθέμενον πίνακα τοῦ «χρονικοῦ κανόνος».

ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ὀνομασία τῶν Αἰγῶν (Ἔδεσσα), ὅσον καὶ ἡ ξενικῆς προελεύσεως νεωτέρα (Βοδενά) ἔχουν τὴν αὐτὴν πραγματικὴν πηγὴν νοήματος, δηλὰ δὴ τὴν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων¹.

Παρὰ ταῦτα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ θρύλος περὶ αἰγῶν τοῦ Καραῖνου, ἔχων βασικὴν ἀφορμὴν ἐκ μεταγενεστέρων παρανοήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς πρωτευούσης τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἐνισχύθη πάντως ἐκ τῶν παναρχαίων δωρικῶν παραδόσεων, τὰς ὁποίας μετέφερον ἐκεῖ οἱ ἐγκατασταθέντες Ἑλληνες Δωριεῖς. Πράγματι, ὁ Πausanias ἀναγράφει σφωρόμενην ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐν Σπάρτῃ παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, μόνοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐδικαιοῦντο νὰ θυσιάζουν αἶγας εἰς τὴν Ἥραν, τὴν ὁποίαν διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὠνόμαζον Αἰγοφάγον. Ἀπέδιδον δὲ τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὸ θρυλούμενον ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἵδρυσεν τὸ ἐν Σπάρτῃ ἱερὸν τῆς Ἥρας, πρῶτος θύσας αἶγας ἐν αὐτῷ, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν θεάν, ἣ ὁποία δὲν ἀντέδρασεν εἰς τὴν πάλην κατὰ τοῦ Ἰπποκόωντος καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ἔθυσεν δὲ αἶγας τότε, διότι δὲν εἶχεν ἄλλα, πλὴν αἰγῶν, σφάγια πρὸς θυσίαν². Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωποι τοῦ Δωρικοῦ κόσμου, οἱ δὲ Μακεδόνες διετήρουν εὐλαβῶς τὰς κοινάς, ἰδίᾳ θρησκευτικάς, παραδόσεις, τὰς ὁποίας συναπεκόμισαν, πρὶν ἀποχωρισθοῦν τούτου καὶ ἀπομονωθοῦν πέρα τοῦ Ὀλύμπου

1. Ὁ Abel ἐπέστησε πρῶτος τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ Αἰγαί, ἐκ τῶν συνηθεστώτων ἐλληνικῶν ὀνομάτων πόλεων, εἴτε αὐτούσιον, εἴτε ἐν τῇ ρίζῃ, ἀνευρίσκεται πάντοτε παρὰ τὴν θάλασσαν ἢ ἐν περιοχῇ ἀφθόνων ὑδάτων. Εἶναι πράγματι εὐκόλος ἡ διαπίστωσις ταυτότητος τῆς ρίζης αἰγ- πρὸς τὸ ὕδωρ, ἐν ἀπειρίᾳ ἐλληνικῶν λέξεων (αἰγιαλός, καταιγίς, Αἰγαῖον, Αἰγούσαι, Αἶγιον, Αἰγιαλεία, Αἶγινα, Αἰγίνιον, κλπ.). Ὁ Abel, προχωρῶν πέρα τούτου, θεωρεῖ τὴν ρίζαν τῆς λέξεως Αἰγαί συγγενῇ πρὸς τὴν λατινικὴν aqua καὶ τὴν γερμανικὴν Aach. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ ἡ λέξις αἶγες ἐσήμαινε κύματα (Ἡσύχ.: «αἶγες» τὰ κύματα. Δωριεῖς», προφανῶς ἐκ τοῦ ρήματος αἴτσω δηλοῦντος «κινεῖσθαι ὀρηκτικῶς, ἀναπηδῶ», ἐξ οὗ καὶ αἶγες καὶ τὰ κύματα, ἐνεκα τῆς παρεχομένης εἰκόνης, πιθανῶς δὲ καὶ τὸ Αἰγαῖον ἐκ τῶν κυμάτων-αἰγῶν). Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως Ἔδεσσα, αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὴν φρυγικὴν ρίζαν Feδ- (βέδ-υ-) σημαίνουσαν ὕδωρ ἢ πόλιν ὑδάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ νεωτέρα ὀνομασία Βοδενά φαίνεται ἔχουσα τὴν αὐτὴν προέλευσιν, ἀποδιδომένη εἰς τὴν σλαυικὴν λέξιν βόδα, σημαίνουσαν ἐπίσης ὕδωρ. Βλ. Abel, ἔ.δ., σ. 131 καὶ συνέχ.—Hoffmann, ἔ.δ., σ. 257 καὶ συνέχ.—Χατζιδάκι, Γλωσσ. μελέται, σ. 100, καὶ ἐν «Ἀθηνᾶ», 1899, σ. 140.—Hirshfeld, ἄρθρ. Αἰγαί ἐν Pauly-Wissowa, RE.—Kalleris, Les anciens Macédo-niens, σ. 306 καὶ συνέχ.

2. Πaus. III, 15, 9: «Μόνους δὲ Ἑλλήνων Λακεδαιμονίους καθέστηκεν Ἥραν ἐπονομαζεῖν Αἰγοφάγον καὶ αἶγας τῇ θεῷ θύειν. Ἡρακλῆα δὲ λέγουσιν ἰδρύσασθαι τὸ ἱερὸν καὶ αἶγας θῆσαι πρῶτον, ὅτι μαχομένη οἱ πρὸς Ἰπποκόοντα καὶ τοὺς παῖδας οὐδὲν ἐκ τῆς Ἥρας ἀπήντησεν ἐμπόδιον, ὥστε γε ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐδόξαζεν ἐναντιοῦσθαι οἱ τὴν θεόν» αἶγας δὲ αὐτὸν θῆσαι φασιν ἱερεῶν ἀπορήσαντα ἄλλοιων».

καὶ τῆς Πίνδου ἐπὶ αἰῶνας. Ἐξ ἄλλου ὁ φερόμενος ὡς πρῶτος θύσας αἶγας Ἡρακλῆς, λατρευόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀωρικοῦ κλάδου, ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸς ἥρως τῶν Μακεδόνων, προτασσόμενος ὡς πρόγονος τῶν Ἀργεαδῶν - Τημενιδῶν βασιλέων αὐτῶν.

Διάφορός πως, εἶναι ἡ παράδοσις, τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκομεν εἰς διασωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ Εὐφορίωνος, συγγραφέως τοῦ 3ου π.Χ αἰῶνος. Κατὰ ταύτην ὁ Κάρανος, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ, ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν οὐχὶ ὡς ἄγνωστος ποιμενόπαις, οὐδ' ἡγούμενος κατακτητικῆς στρατιᾶς, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῇς Ἑλλήνων ἀποίκων, μετὰ τῶν ὁποίων ἔκτισε πόλιν καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἡ πόλις αὕτη δὲν ὀνομάζεται, ἀλλὰ πάντως δὲν πρόκειται περὶ τῶν Αἰγῶν, διότι ἐν συνεχείᾳ λέγει ὅτι ἡ πόλις Ἔδεσσα, τὴν ὁποίαν φέρει ὡς παλαιότερον κατοικοῦμένην ὑπὸ Φρυγῶν καὶ Λυδῶν διακομισθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τοῦ Μίδου, μετωνομάσθη τότε ὑπὸ τοῦ Καρανίου εἰς Αἰγὰς¹. Προφανῶς ὁ Εὐφορίων, δίδων ὡς πρὸς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους πρωταρχικὴν θέσιν εἰς τὸν χρησμόν, γνωστὸν καὶ ἐκ τοῦ Διοδώρου, ἀκολουθεῖ τὸν θρύλον, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμειυσεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος τοῦ Εὐριπίδου, μολοντί ὁ Εὐριπίδης ἀποκαλεῖ τὸν ἀρχηγέτην τῆς δυναστείας Ἀρχέλαον², ἐνῶ οὗτος μένει πιστὸς εἰς τὴν διαδεδομένην παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ παράδοσιν περὶ Καρανίου.

Ὁ Πausanias ἀναφέρει παράδοσιν, περιλαμβάνουσαν στοιχεῖα ἀνάμεικτα, ἀνευρισκόμενα εἰς πολλὰς ἐκ τῶν προεκτεθεισῶν. Κατὰ τὸν Πausaniam, ὁ πρῶτος βασιλεὺς Κάρανος ἐνίκησεν εἰς μάχην τὸν Κισσέα, ὁ ὁποῖος ἐδυνάστευεν εἰς χώραν ὁμορον. Διὰ τὴν νίκην ταύτην ἔστησε τρόπαιον κατὰ τοὺς πατέρας νόμους τοῦ Ἀργεῶν, ἀλλὰ τὸ τρόπαιον τοῦτο ἀνετράπη καὶ ἠφανίσθη ὑπὸ λέοντος, κατελθόντος ἀπὸ Ὀλύμπου. Ὁ Κάρανος ἐπέστη τότε ὅτι δὲν ἦτο ὀρθὸν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τροπαίου νὰ διαιωνίσῃ ἀδιάλλακτον ἔχθραν πρὸς τοὺς περιραιοῦντας βαρβάρους. Ἐκτοτε οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ μετέπειτα Μακεδόνες βασιλεῖς ἔστησαν τρόπαια διὰ τὰς νίκας τῶν, τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην ἐσεβάσθη καὶ αὐτὸς ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, μὴ στήσας τρόπαια ἐν Ἀσίᾳ³. Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁ Πausanias, ἐνῶ ὀνο-

1. Εὐφορ. (ἐκδ. F. Scheidweiler), ἀπόσπ. 30 : « ἐκ δὲ τοῦ χρησμοῦ προθυμότερος γενόμενος ὁ Κάρανος, σύν τισιν Ἑλλήσιν ἀποικίαν στειλάμενος, ἐλθὼν εἰς Μακεδονίαν ἔκτισε πόλιν καὶ Μακεδόνων ἐβασίλευσε καὶ τὴν πρότερον καλουμένην Ἔδεσσαν πόλιν Αἰγὰς μετωνόμασεν ἀπὸ τῶν αἰγῶν. Ὁρκεῖτο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἔδεσσα ὑπὸ Φρυγῶν καὶ Λυδῶν καὶ τῶν μετὰ Μίδου διακομισθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην ».

2. Βλ. κατωτ., σ. 56.

3. Πaus. IX, 40, 8 : « λέγεται δὲ ὑπὸ Μακεδόνων Καρανὸν βασιλεύοντα ἐν Μακεδονίᾳ κρατῆσαι μάχῃ Κισσέως, ὃς ἐδυνάστευεν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ὁμόρῳ· καὶ ὁ μὲν τρόπαιον ὁ Καρανὸς κατὰ νόμους τοὺς Ἀργεῶν ἐστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ· ἐπελθόντα δὲ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον καὶ ἀφανισθῆναι,

μάξει Κάρανον τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ἀκολουθῶν εἰς τοῦτο τὴν ἐκ τοῦ Συγκέλλου καὶ τοῦ Ἰουστίνου γνωστὴν παράδοσιν, τὸν ἡττηθέντα ἀντίπαλον, ἕως τότε δυνάστην ὁμόρου Μακεδονικῆς χώρας, καλεῖ Κισσέα, ὄνομα τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκομεν μόνον ἐν τῷ ποιητικῷ θρύλῳ, τῷ γνωστῷ ἐκ τοῦ εὐριπιδείου δράματος, περὶ τοῦ ὁποῖου θέλομεν ὁμιλήσει ἐν συνεχείᾳ¹.

Λίαν μεταγενέστερος, ἀλλ' ἄνευ ἀμφιβολίας ἀντλήσας ἐκ παλαιότερων πηγῶν, συγγραφεὺς, ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, γράφει ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Μακεδόνων ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ Καρανοῦ (Καράνου), τὸν ὁποῖον θεωρεῖ τρίτον υἱὸν τοῦ Ἡρακλέους. Λέγει δὲ ὁ Πορφυρογέννητος ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὀνόμαζον ἑαυτοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους, διὸ καὶ ἀντὶ ταινίας καὶ στέμματος καὶ πορφύρας βασιλικῆς, ἐταιριοῦντο διὰ δέσματος κεφαλῆς λέοντος, θεωροῦντες τοῦτο ὡς στέμμα καὶ κόσμον, καὶ ἐγκαλλωπιζόμενοι διὰ τούτου ὑπὲρ πάντα λίθον καὶ μάργαρον².

(συνεῖναι τε) τι γνώμη Καρανὸν οὐκ εὖ βουλευσασθαι βαρβάρους τοῖς περικουσίαις ἐς ἔχθραν ἐλθόντα ἀδιάλλακτον, καταστῆναι <τε> χοῖναι [γὰρ] μήτε ὑπὸ αὐτοῦ Καρανοῦ μήτε ὑπὸ τῶν ὕστερον βασιλευσόντων Μακεδονίας τρόπαια ἵστασθαι, εἰ ἐς εὐνοίαν ποτε τοὺς προσχώρους ὑπάζονται, μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἀλέξανδρος, οὐκ ἀναστήσας οὕτε ἐπὶ Δαρείῳ τρόπαια οὕτε ἐπὶ ταῖς Ἰνδικαῖς νίκαις ». Ἡ πρωτασσομένη ὑπὸ τοῦ Πανσανίου φράσις « λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων » παρέχει τὴν ἔνδειξιν ὅτι ὁ Πανσανίας δὲν παρέλαβε τὴν παράδοσιν ἐκ προγενεστέρων ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλήσαν οἱ προμνημονευθέντες συγγραφεῖς, ἀλλὰ συνέλεξε ταύτην ἐπιτοπίως διαδεδομένην ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς περιηγήσεώς του (Ο Ad. Reinach, ἀφιέρσας εἰς τὸ θέμα τοῦτο εἰδικὴν μελέτην (Trophées Macédoniens, ἐν R.E.G., τ. XXVI, 1913, σ. 347 καὶ συνέχ.) ὑποστηρίζει ὅτι πράγματι οἱ Μακεδόνες δὲν ἔσθηνον πολεμικὰ τρόπαια, τὴν δὲ πατροπαράδοτον ταύτην ἀρχὴν ἐσεβάσθη καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ο Ad Reinach συνδέει τὸ ὄνομα τοῦ Καρανοῦ πρὸς ἐπιχωρίους ζωολατρικοὺς θρύλους (βλ. ἀν., σ. 49, σημ. 2) καὶ ταυτίζει μακεδονοθηρακικοὺς μύθους μετὰ τῆς περὶ Ἀργεαδῶν παραδόσεως, ἰδίᾳ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐκ τοῦ Ὁρστικού Ἀργεὺς καταγωγῆς τούτων. Ἐν τούτοις, δέχεται ὅτι ὁ κατὰ Πανσανίαν ἱερὸς νόμος τῶν Μακεδόνων, ὅπως μὴ ἐγείρουν πολεμικὰ τρόπαια ἐπὶ νίκαις ὑπῆρχε πρὸ τῆς χλασσικῆς περιόδου καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τῆς Πελοποννήσου, συνδυάζει δὲ τὸν κοινὸν τοῦτον νόμον μετὰ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου (I, 56) περὶ Δωρικῶν καὶ Μακεδνῶν ἔθνων, οἰκήσαντος παρὰ τὴν Πίνδον πρὸ τῆς μεταναστεύσεως εἰς Πελοπόννησον.

1. Βλ. κατωτ., σ. 56.

2. Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, Περὶ Θεμάτων (ἐκδ. Βόνν.), σελ. 48 : « Οἱ δὲ τῆς Μακεδονίας βασιλεύσαντες ἀπογόνους ἑαυτοὺς Ἡρακλέους ὀνομάζουσιν, Ἡρακλέους ἐκείνου τοῦ βουράγου καὶ λεοντοφόνου τυχεράνους, οὗ τὴν εἰκόνα καὶ τὸ μέγεθος καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ ὁ χαλκοῦς ἀνδριάς ἀπεμάξατο ὃς ἦν Ἀλκμήνης καὶ Ἀμφιτρώου υἱός, ὡς Ἕλληνες ψευδολογοῦσι τοῖς γράμμασι. διὸ καὶ ἀντὶ ταινίας καὶ στέμματος καὶ πορφύρας βασιλικῆς τῷ δέσματι τῆς κεφαλῆς τοῦ λέοντος ἑαυτοὺς ταινιοῦσι, καὶ στέμμα τοῦτο καὶ κόσμον ἡγοῦνται,

Β' - Ο « ΑΡΧΕΛΑΟΣ » ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

Αὗται εἶναι αἱ περὶ τοῦ πρώτου Ἀργεάδου - Τημενίδου, ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τοῦ κράτους τῆς Μακεδονίας, παραδόσεις, γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν, εἴτε διὰ τῆς περισυλλογῆς τῶν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη περὶ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, τῆς ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργεῶν μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Μακεδονίαν καὶ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς ἱδρυσε τὸ Μακεδονικὸν κράτος παραδόσεις, διάφορος οὐ μόνον κατὰ τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πρόκειται περὶ παραδόσεως περισυλλεγείσης καὶ περιληφθείσης ἐν ἀρχαίᾳ τινὶ ἱστορικῇ πηγῇ, ἀλλὰ περὶ ἐλευθέρας χρησιμοποίησεως τοῦ θρύλου περὶ Ἀργεαδῶν ὑπὸ τῆς ποιήσεως, κατὰ τὰς ὅλως ἀνεξελέγκτους ἀνάγκας τῆς δραματικῆς τέχνης καὶ κατὰ τὴν ὑψηλὴν δυνάμιν τῆς μεγαλορρημονος φαντασίας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῆς ἀρχαιότητος. Διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ διαχωρίσωμεν τὸν ποιητικὸν τοῦτον θρῦλον ἐκ τῶν διὰ τῆς ἱστορίας διασωθεισῶν παραδόσεων καὶ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ ἰδιαιτέρως¹.

Ὁ μέγας τραγικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος Εὐριπίδης μετέβη καὶ ἔζησεν εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα ἔτυχεν ὅλως ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἐκ μέρους τοῦ φιλομούσου καὶ μεγαλεπήβολου βασιλέως Ἀρχελαοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ Εὐριπίδου ἐπαίχθησαν τότε εἰς τὰς Αἰγὰς καὶ τὴν Πέλλαν, ἔνθα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἄνευ δὲ ἀμφιβολίας ἐχορησίμευσαν ὥς ἡ πρώτη δῆς μεταλαμπαδεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν Μακεδόνων. Εὐγνώμων ὁ Εὐριπίδης, κατ' ἐπίδρασιν ἐκ τῆς λαμπρότητος τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔζη, καὶ ἐκ τοῦ μεγαλείου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Μακεδόνων, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ νοτίως τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν ἀτοικιῶν τῆς Χαλκιδικῆς, Ἕλληνες ἀνηλίσκοντο

καὶ ὑπὲρ πάντα λίθον καὶ μάρμαρον τούτῳ ἐγκαλωπιζονται, καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος αὐτὸ τὸ νόμισμα τοῦ Μακεδόνα Ἀλεξάνδρου, τοιαύτῃ εἰκόνι καλωπιζόμενον. [εἰ] ἐκράτησε δὲ ἡ βασιλεῖα τῶν Μακεδόνων ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ τρίτου υἱοῦ Ἡρακλέους Καρανοῦ προσαγορευομένου ».

1. Περὶ Εὐριπίδου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρχελαοῦ, βλ. λεπτομερέστερον ἐν Pauly - Wissowa RE ἀρθρα Εὐριπίδης καὶ Ἀρχελαός. Ἐπίσης τὰ περὶ Εὐριπίδου ἐν W. Schmid - O. Stählin, Geschichte der Griechischen Literatur (W. Schmid, Die Klassische periode) III, 1, Μόναχον 1940, σ. 626 καὶ συνέχ. (ἐνθα καὶ ἐμπεριστατωμένη ἀνάληψις τῶν περισυλλεγέντων ἀποσπασμάτων τοῦ « Ἀρχελαοῦ » τοῦ Εὐριπίδου). Βλ. καὶ W. Ridgeway, Euripides in Macedon (Cambridge University Reporter, April 1925).

εἰς τὴν ἀδελφοκτόνον διαμάχην τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀνέλαβε νὰ ἀπαθανاتیσῃ τὸν θρῦλον τῆς καταγωγῆς τῶν Ἀργεαδῶν, διὰ τῆς συγγραφῆς εἰδικοῦ δράματος. Καὶ πράγματι ἐκεῖ ἔγραψε τὸ δράμα « Ἀρχέλαος », τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς θέμα τὸν πανάρχαιον θρῦλον τῆς ἐκ τοῦ Ἀργους τῆς Πελοποννήσου μεταναστεύσεως Τημενίδου πρίγκιπος εἰς Μακεδονίαν καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ιδρύσεως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν¹.

Δυστυχῶς τοῦ δράματος τούτου τοῦ Εὐριπίδου δὲν διεσώθησαν εἰμὴ ὀλίγιστά τινα ἀποσπάσματα. Διεσώθη ὅμως ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τούτου παρὰ τῷ Ὑγίνῳ, ὅστις, γράψας λατινιστὶ ἀρχαίους ἑλληνικοὺς μύθους κατὰ τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα, περιέλαβε μεταξὺ τῶν μύθων τούτων καὶ τὸν θρῦλον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν, κατὰ μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Εὐριπίδου « Ἀρχέλαος ». Λοιπόν, κατὰ τὸ δράμα τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου, ὅχι ὁ ἀπόγονος, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλείδου Τημενίου, ὁ ὁποῖος δὲν ὠνομάζετο οὔτε Περδίκκας οὔτε Κάρανος, ἀλλ' Ἀρχέλαος, ἐκδιωχθεὶς ἐξ Ἀργους ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κισσέως. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εὐρίσκειτο εἰς πόλεμον ἐναντίον γειτόνων του, ἐν θανάσιμῳ δὲ ἀγωνίᾳ διατελῶν, ὑπεσχέθη εἰς τὸν νεαρὸν Ἀρχέλαον ὅτι θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του καὶ ὡς προῖκα τὸ βασίλειόν του, ἐὰν οὗτος ἔσπενδε νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τοῦτον ἐκ τῶν ἐχθρῶν του. Ὁ Ἀρχέλαος, ὡς γόνος τοῦ Ἡρακλέους (τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ τοῦ Ἀρχελάου Τῆμενος ἦτο υἱός), κατόπιν τῆς τόσον δειλαστικῆς αὐτῆς προσφορᾶς, ἔσπευσε νὰ ἡγηθῇ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ βασιλέως Κισσέως καὶ νὰ κατατροπώσῃ αὐτούς. Κατόπιν, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Κισσέως τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπεσχημένων. Ἀλλ', ὅτε ἐξέλιπεν ὁ κίνδυνος, ὁ Κισσεὺς ὅχι μόνον δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ, κατὰ προτροπὴν φίλων του, ἐπεχείρησε νὰ φονεύσῃ διὰ δόλου τὸν Ἀρχέλαον, παρασύρων αὐτὸν εἰς ὄρυγμα πληρὴς ἀνημμένων ἀνθρώκων, καλυπτόμενον διὰ λεπτῶν θάμων. Ὁ Ἀρχέλαος, πληροφορηθεὶς μυστικῶς ὑπὸ δούλου τινὸς τὴν ἐπιβουλὴν, κατώρθωσεν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἰδιαιτέρας συνομιλίας νὰ παρασύρῃ μόνον τὸν ἀγνώμονα καὶ δόλιον βάρβαρον βασιλέα πρὸς τὸν λάκκον, ὁ ὁποῖος προωρίζετο δι' αὐτὸν τὸν ῥῆιον καὶ ἀρπάσας νὰ ρίψῃ τοῦτον ἐντός, ἐπιτυχὼν οὕτω τὸν θάνατόν του. Ἐπειτα, κατὰ χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μιᾶς αἰγός, κατηυθύνθη πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας, ἔνθα ἔκτισε τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς αἰγὸς ταύτης, ὠνόμασεν Αἰγεάς (Αἰγᾶς), γενόμενος οὕτω ἰδρυ-

1. Κατὰ τὸν ἀνώνυμον συγγραφέα τοῦ βίου τοῦ Εὐριπίδου (ἐκδ. Elmsley, Western. Biogr., σελ. 134, 21) « ἐκεῖθεν δ' εἰς Μακεδονίαν περὶ Ἀρχέλαον γεγινώς (ἐνν. Εὐριπίδης) διέτριψε καὶ χαριζόμενος αὐτῷ δράμα ὁμωνύμως ἔγραψε ».

τῆς τοῦ μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν καὶ ἀρχηγέτης τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ οἴκου¹.

Ἐκ διασωθέντων τινῶν ἀποσπασμάτων συνάγομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου, προβάλλον τρόπον τινὰ τὴν θεϊαν προέλευσιν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀργεαδῶν, ἤρχιζεν ἐν εἵδει προλόγου διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς κυριαρχίας τῶν Δαναῶν εἰς τὸ Ἄργος. Ὁ ἐξ ὑπηκόων τοῦ Κισσέως χορὸς ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ περὶ δεινοῦ λιμοῦ ἐξ αἰτίας πολεμικῆς τινος περιπλοκῆς. Ἔνεκα τῆς καταστάσεως αὐτῆς ὁ Ἡρακλείδης βασιλόπαις, υἱὸς τοῦ Τημένου, Ἀρχέλαος, ἐκδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, περιπλανᾶται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ φθάνει εἰς Μακεδονίαν. Οὕτω διαφαίνεται τὸ προσφιλὲς εἰς τὸν Εὐριπίδην, ἀλλὰ καὶ τὸσον χρήσιμον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου τούτου θέλημα τῶν θεῶν πρὸς μετανάστευσιν ἐνὸς Ἡρακλείδου πρὸς ἰδρυσιν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας. Ὡς ἐν ἀρχῇ, οὕτω καὶ ἐν τέλει τοῦ ἔργου ἡ θεία βούλησις ἀποτελεῖ τὸν ἀποφασιστικὸν παράγοντα εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς δυναστείας καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους διὰ τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς κτίσιν τῶν Αἰγῶν. Ὁ νεαρὸς βασιλόπαις Ἀρχέλαος, ὅτε φθάνει εἰς Μακεδονίαν, ἐμφανίζεται ὡς στερούμενος τῶν πάντων, πλὴν τῶν προγονικῶν ἀρετῶν (νεανίας τε καὶ πένης σοφὸς θ' ἄμα). Συνείδησιν ἔχων τῆς εὐγενεῖς αὐτοῦ καταγωγῆς καὶ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ γενάρχου αὐτοῦ Ἡρακλέους, ἀγωνίζεται νὰ ἀσκήσῃ καὶ αὐτὸς ἔργα φήμης, ἄξια ἐνὸς Ἡρακλείδου. Ἀντιθέτως, ὁ ἐπιχώριος βασιλεὺς Κισσεύς, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου προσέφυγε, ἐξαίρεται διὰ τὰ πλούτη του, ἀλλ' ἐμφανίζεται ὡς βάροβαρος ἡγεμῶν, στερούμενος ἠθικῶν ἀξιῶν, πλήρης παθῶν καὶ δόλου².

1. Hyginus, Fabulae CCXIX: « Archelaus, Temeni filius exsul a fratribus eiectus, in Macedoniam ad regem Cisseum venit, qui cum a finitinis oppugnaretur Archelao regnum et filiam in coniugium dare pollicetur si se ab hoste tutatus esset Archelaus, quia ab Hercule esset oriundus nam Temenus Herculis filius fuit, qui hostes uno proelio fugavit et ab rege pollicita petit. Ille ap amicos dissuasus, fidem fraudavit eumque per dolum interficere voluit. Itaque foveam iussit fieri, et multos carbones eo ingeri et incendi, et super virgulta tenuia poni, quo cum Archelaus venisset, ut decideret. Hoc regis servus Archelao patefecit; qui re cognita dicit se cum rege colloqui velle secreto. Arbitris semotis, Archelaus regem arreptum in foveam coniecit, atque ita eum perdidit. Inde profugit ex responso Apollinis in Macedoniam, capra duce, oppidumque ex nomine caprae Aegeas constituit ». Τὸ κείμενον τοῦτο τοῦ Ὑγίνου ἀνευρίσκεται καὶ παρὰ Α. Nauck, TGF² (Λειψία Teubner, 1926), σ. 426 κ.ε.

2. Εὐριπ. ἀπόσπ. 230 - 259. Ὁ Schmid (ἔ.ἀ., σ. 629) προβαίνει ἐν τέλει τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ « Ἀρχελάου » εἰς τὸν ἐξῆς χαρακτηρισμὸν τῆς τραγωδίας: « Τὸ ἔργον τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦτο πλήρως ἰσχυροῦ συναισθηματικοῦ πάθους καὶ περιεῖχε τὴν ἐννοίαν μιᾶς θεωρίας ἡθῶν καὶ ἑλληνικῆς κοσμοθεωρίας ἐξηγηνισμένης καὶ ἐξιδανικευμένης. Ὁ πλούσιος καὶ ἐγωϊστὴς Κισσεύς ἐμφανίζεται

Οὕτως ὁ Εὐριπίδης διὰ τοῦ « Ἀρχελαίου » δὲν προβάλλει μόνον, ὡς καὶ εἰς ἄλλα ἔργα αὐτοῦ τὴν εἰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ ἄλλα ὑψηλὰ ἀνθρώπινα ἰδεώδη ἀντίθεσιν μεταξὺ ἐλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ κόσμου¹, ἀλλὰ καὶ διακηρύσσει ἐν ὀνόματι τῶν ὑψηλῶν τούτων ἐννοιῶν ὡς ἐπιβράβευσιν τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου τὴν θελήματι τῶν θεῶν ἰδρυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν καὶ ἐγκαθίδρυσιν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ πλέον, ὁ Εὐριπίδης, δίδων εἰς τὸν μυθικὸν ἥρωα ἰδρυτὴν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἀντὶ τοῦ Περδίκκου τῆς ἐπιχωρίου παραδόσεως, ἢ τοῦ Καρανίου κατ' ἄλλας ἐλληνικὰς παραδόσεις, τὸ ὄνομα τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς Μακεδονίας Ἀρχελαίου, ἐμφανίζει ἐμμέσως καὶ τοῦτον εἰς τὰ ὅμματα τῶν ὑπῆκόων του ἄξιον συνεχιστὴν τοῦ Ἡρακλείου ἰδεώδους τῆς ἐπιβολῆς διὰ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ δικαίου².

Ὁ Ἀρχέλαος, ἐάν τις ἔκρινεν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον, πᾶν ἄλλο ἢ ἐφαίνετο ἐνδεδειγμένος πρὸς τοιοῦτους παραλληλισμούς. Τὸ ἔτος 413 ἐδολοφόνησε τὸν νόμιμον κληρονόμον τοῦ θρόνου καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν μητέρα ἐκείνου, οὕτω δ' ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἐν συνεχείᾳ, πρὸς στερέωσίν του, ἐξώντωσεν ἀνηλεῶς πάντας τοὺς δυναμένους νὰ διεκδικήσουν τὸν θρόνον συγγενεῖς του. Τὰ αἵματηρά αὐτὰ δράματα δὲν ἦσαν ἀσυνήθη εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἦσαν πολὺ πρόσφατα, ὅτε ἐπαίξεται ὁ Εὐριπίδης τραγωδία ἐν Μακεδονίᾳ³ καὶ οἱ προηγμένοι πῶς Μακεδόνες τῆς βασιλικῆς αὐλῆς,

ὡς ἀντίθεσις τοῦ νέου πτωχοῦ Ἑλλήνος, ὅστις γίνεται σωτὴρ τῆς χώρας, τῆς ὁποίας ἐκ δικαιοσύνης καὶ διὰ τῆς δράσεώς του ἀποκτᾷ τὸ στέμμα. Ἡ φθορά, τὴν ὁποίαν αὐτὸς παρασκευάζει διὰ τοὺς ἀγνώμονας καὶ ὀπισθοβούλους βαρβάρους, ἐμφανίζεται ὡς πρᾶξις δικαιοσύνης καὶ ἀπὸ θεοῦ τιμωρία διὰ τὰς κακὰς πράξεις τῶν. Ἦτο τι τοῦ μέγα διὰ τοὺς ἐν ἡμιβαρβάρῳ καταστάσει Μακεδόνας νὰ τεθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν ἐν ἰδεώδεις ἐλληνικῆς κοσμοθεωρίας περὶ ἀνθρώπου καὶ καθηκόντων ἡγεμόνος, τὸ ὅποιον συγχρόνως θὰ ἀπετέλει καὶ κάτοπτρον διὰ τὸν ἴδιον τὸν ἡγεμόνα τῶν... Οὕτω μὲ τὸ τελευταῖον ἔργον, τὸ ὅποιον μακρὰν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος ἐδίδαξεν, ἐμφανίζεται ὡς ὁ ἄγγελος τῶν ἐλληνικῶν ἡθῶν... Ὁ Ἀρχέλαος, ὁ ἀδιάφθορος νέος καὶ ἔτοιμος πρὸς πᾶσαν θυσίαν, ἐκ βαθείας ἀνάγκης εἶναι πρότυπον ἐνὸς τύπου ἀγαπητοῦ εἰς τὸν ποιητὴν, παρεσκευασμένον κατὰ τὸ Ἡρακλείον ἰδεῶδες, ἐνῷ εἰς τὸν Κισσέα ἐπαναλαμβάνεται ἡ μορφή τοῦ ἀπίστου βαρβάρου καὶ τυράννου ».

1. Εὐριπ. Ἰφιγ. Αὐλ. 1400 καὶ συνέχ. καὶ Ἐκάβ. 1199 καὶ συνέχ.

2. Βλ. ἀνωτ., σ. 57, σημ. 2 τὰς κρίσεις τοῦ Schmid.

3. Φαίνεται ὡς πιθανὸν εἶναι ὁ Εὐριπίδης ἀπεδήμησεν εἰς Μακεδονίαν κατὰ τὸ θέρος ἢ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 409 - 408, διότι κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπαίχθη ἐν Ἀθήναις ἡ τραγωδία « Ὁρέστης », εἰς δὲ τὴν ἀποτυχίαν ταύτης ἀποδίδεται ἡ ἐσπευσμένη ἀναχώρησις (βλ. Schmid, ἔ.ἀ., σ. 672 κ.ε.). Ὅσονδήποτε καὶ ἂν ληθῇ ὑπ' ὅσιν ὅτι πρὸ τῆς εἰς Μακεδονίαν μεταβάσεως, ὁ Εὐριπίδης εὗρίσκετο εἰς στενάς σχέσεις μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀρχελαίου, πιθανώτατα δὲ εἶχεν ἤδη ἐν Ἀθήναις ἀρχίσει νὰ ἐπεξεργάζεται τὸ ὕλικόν τῆς τραγωδίας, θὰ εἶχεν ἀπαιτηθῇ

οἱ ὅποιοι παρηκολούθουν τὰς παραστάσεις, θὰ ἠδύνατο νὰ διερωτηθοῦν τίνι τρόπῳ συνεβίβιζοντο τὰ ὑψηλὰ ἠθικὰ ἰδεώδη τῆς ἰδρύσεως τῆς δυναστείας ὑπὸ τοῦ φερομένου ὡς Ἀρχελάου Ἡρακλείδου πρὸς τὰς πράξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ σύγχρονος ὁμώνυμος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Πλὴν δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι διὰ τῶν μετέπειτα πράξεων τοῦ ὁ Ἀρχέλαος ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἱκανωτέρων, τῶν δραστηριωτέρων καὶ λαμπροτέρων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀπαλλάξας τὸ κράτος ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων διὰ σειρᾶς ὁχυρωματικῶν ἔργων καὶ ἐπεκτείνας αὐτὸ ἰδίᾳ πρὸς τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ὅρια, πρὸς τὴν θάλασσαν (μεταφέρων καὶ τὴν πρωτεύουσιν ἐγγύτερον ταύτης), ἐμπεδώσας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ φροντίδας διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων του¹. Ἔτι πλεον, ὁ Ἀρχέλαος προσέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Μακεδονίας πρωτοφανῆ ἔξω τότε αἴγλην διὰ τῆς φιλοξενίας ἐπιφανεστάτων ἐκπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, συντελέσας σημαντικῶς εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν πρόοδον τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ. Οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι διὰ τῆς μεγαλουργοῦ δράσεως τοῦ Ἀρχελάου εἶχεν ἐξαλειφθῇ διὰ τοὺς εὐεργετηθέντας ὑπηκόους τοῦ ἢ ἐντύπωσις ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀναρρήσεως καὶ στερεώσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Εὐριπίδης, ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν παροῦσαν αἴγλην καὶ τὴν ἐκ τῶν πράξεων του κτηθεῖσαν ἀγαθὴν φήμην τοῦ προστάτου καὶ εὐεργέτου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μακεδονίας, ἠδύνατο νὰ προβάλῃ αὐτὸν ὡς ἀληθινὸν γόνον τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας ὁμώνυμου Ἡρακλείδου καὶ ἄξιον συνεχιστὴν τοῦ ἡρακλείου ἰδεώδους².

ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα ἕως ὅτου ἡ τραγωδία « Ἀρχέλαος », καὶ ἰδίᾳ ἂν μετὰ τοῦ « Τημενίδου » καὶ τῶν « Τημενιδῶν » ἀπετέλει τριλογίαν (βλ. κατωτ., σ. 61), λάβῃ τὴν ὁριστικὴν μορφήν θεατρικοῦ ἔργου καὶ παιχθῇ ἀπὸ σκηνῆς. Πάντως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν αὐτοῦ τοῦ Εὐριπίδου ἐπαίχθη ἀπὸ σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῆς Πέλλης. Ἐπομένως ἐπαίζετο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Εὐριπίδου, συμβάντος τὸ ἔτος 406 - 406 π.Χ.

1. Θουκ. II, 100 : « Ἀρχέλαος ὁ Περγίκου υἱὸς βασιλεὺς γενόμενος τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ φροδόμησε καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε καὶ τὰλλα διεκόσμησε τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἵπτοις καὶ ὀπλοῖς καὶ τῇ ἄλλῃ παρσκευῇ κρείσσονι ἢ ξυμπαντες οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ὅκτῳ οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι ».

2. Κατὰ τὸν μεταγενέστερον γραμματ. Διομήδην (σ. 488, 20) « ἡ θλίψις εἶναι ἴδιον τῆς τραγωδίας, δι' ὃ καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὅτε ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἐξῆιτε νὰ γράψῃ περὶ αὐτοῦ τραγωδίαν, δὲν συγκατένευσε καὶ ἰκέτευσε νὰ μὴ συμβῇ εἰς τὸν Ἀρχέλαον, δεικνύων οὕτω ὅτι ἡ τραγωδία οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύλληψις πραγμάτων οἰκτρῶν ». Ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἔγραψε τραγωδίαν φερώνυμον τοῦ τότε βασιλέως Ἀρχελάου, ἀλλ' ἔχουσιν ὡς θέμα φερόμενον ὡς ὁμώνυμον ἰδρυτὴν τῆς δυναστείας, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο τοῦ Διομήδους δέον μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμφανίζον τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον ζητοῦντα παρὰ τοῦ Εὐριπίδου νὰ γράψῃ θεατρικὸν ἔργον ἡρωοποιήσεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ πράξεων, ἐνφ' ὃ Εὐριπίδης, ἀποποιηθεὶς τοῦτο, προβάλλων τοὺς περὶ τραγωδίας λόγους (τὸ οἰκτρὸν

Εἶναι οὕτω προφανές ὅτι ὁ Εὐριπίδης διὰ τοῦ δράματος τούτου, ἐξ εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον, ἠθέλησε νὰ καθιερώσῃ εἰς τὰ πνεύματα ὄλων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἑλληνικότητα τοῦ περικλεοῦς βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, διὰ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἀπαρμιύλου δραματικῆς του τέχνης, διὰ τὴν ὁποίαν ἐχρησίμευον ὡς ἀστείρευτος πηγὴ οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ θρύλοι. Ἀλλ' ἴσως περισσότερον συγκεκριμένους σκοποὺς τοῦ Εὐριπίδου, σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ αὐλικοῦ περιβάλλοντος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἔζη, ἦτο νὰ κλείσῃ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῶν Τημενιδῶν τῶν Αἰγῶν καὶ αὐτὸν τὸν προστάτην του, ἕνα τῶν ἐπιφανεστέρων τῶν Τημενιδῶν, τὸν Ἀρχέλαον, εἰς τὰ ὅμματα τῶν Μακεδόνων. Καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετυγχάνετο ἔμφανως, δεδομένου ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου, πρὶν ἢ παιχθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας, θὰ ἐπαίξετο, ὡς καὶ ἐγένετο πράγματι, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἔχον ὡς θεατὰς αὐτοὺς τούτους τοὺς Μακεδόνας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους Ἀργεάδης, ὁ κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν φερόμενος ὡς Περδίκκας καὶ κατὰ τὴν τῶν ἑλληνικῶν θρύλων Κάρανος, εἰς τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀρχέλαος.

Οὐδὲ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως, ἐφ' ὅσον θὰ ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ἀνωτέρω διαγραφείς σκοπὸς τοῦ ἔργου. Ὁ Κάρανος ἦτο εἰσέτι πρόσωπον πιθανῶς ἄγνωστον ἐν Μακεδονίᾳ, ξένον πάντως πρὸς τὸν ἐπιχώριον θρῦλον. Ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς ἐπιχωρίου παραδόσεως, τὸν Περδίκκαν, τὸ ὄνομα τοῦτο, καθαρῶς Μακεδονικὸν καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει, ἀνῆκε βεβαίως εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν πατέρα τοῦ Ἀρχελάου, τὸν γνωστὸν ὡς Περδίκκαν Β'. Ἀλλ' ἀνεξαρκῆτως τοῦ ὅτι ἡ ἀνάμνησις τοῦ βασιλέως αὐτοῦ δὲν θὰ ἦτο λίαν συμπαθὴς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Νότου καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀθηναίων, ἔνεκα τῆς ἐπιδειχθείσης ἐχθρότητος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἴσως νὰ μὴ ἐκίνει ἐνθουσιασμὸν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀρχέλαον, ὁ ὁποῖος ἦτο νόθος υἱός, καταλαβὼν τὸν θρόνον κατόπιν ἐξουτώσεως τῶν νομίμων διαδόχων. Ἐτι πλέον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρχελάου ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὀνόματος τούτου διὰ τὸν ἀρχηγέτην καὶ τὸ κλέος τῆς δυναστείας δὲν θὰ ἐφαίνετο καὶ πολὺ σκόπιμος. Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔφερον τὸ ὄνομα Περδίκκας ἄλλοι γόνοι τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Τημενιδῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἐνεφανίζοντο ὡς διεκδικοῦντες τὸν θρόνον, καὶ δὴ καὶ ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀρχέλαος δὲν ἐδίσταζε νὰ θέσῃ ἐκποδὼν διὰ δολοφονίας.

Κατὰ ταῦτα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχε περὶ

πεπρωμένον τῶν πρωταγωνιστῶν), ἵνα μὴ προσβάλλῃ τὸν εὐεργέτην του, ἀντὶ τούτου παρέσχε ἡρώοποίησιν ὁμωνύμου προγόνου (Βλ. καὶ Schmid, ἑ.ἀ., σ. 627, σημ. 2).

Ἀρχεαῖοι εἰς τοὺς ἐπιχωρίους ἢ τοὺς ἐν Ἑλλάδι θρόνους, τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν μετανάστευσιν Τημενίδου ἐξ Ἀργεῶν εἰς Μακεδονίαν καὶ τὴν ἰδρύσιν τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν. Τοῦτο ἐπενόησεν ὁ Εὐριπίδης, τὸ μὲν ἵνα ἀποφύγῃ τὴν χρησιμοποίησιν ὀνομάτων ἀσχετῶν πρὸς τὴν τοπικὴν ἐξέλιξιν ἢ ἀκαίρων πολιτικῶς, τὸ δὲ ἵνα κολακεύῃ καὶ τιμῇ τὸν μεγαλεπήβολον προστάτην τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν βασιλέα, τοῦ ὁποίου ἦτο φιλοξενοῦμενος. Διὸ καὶ δὲν ἔλειψαν αἱ ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίαι διὰ τὴν αὐθαίρετον αὐτὴν «ποιητικὴ ἀδεία» μεταβολὴν¹.

Ἐκ τινῶν ἄλλων ἀποσπασμάτων συνάγεται ὅτι ὁ Εὐριπίδης εἶχε γράψῃ καὶ ἑτέραν τραγωδίαν φέρουσαν, τὸν τίτλον «Τήμενος», ἴσως δὲ καὶ τρίτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Τημενίδαι»². Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐκδοχῇ πρόκειται νὰ θεωρήσωμεν τὰ ἔργα ταῦτα ὡς μετὰ τοῦ «Ἀρχεαῖοι» ἀποτελοῦντα τριλογία, ἢ ὅποια ἐπαίχθη ἐν Μακεδονίᾳ ἢ καὶ μεταγενεστέρως εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα, εἴτε περὶ μιᾶς εἴτε περὶ δύο ἢ τριῶν τραγωδιῶν («Τήμενος» καὶ «Τημενιδῶν») πρόκειται, ὁ Εὐριπίδης, στηριζόμενος εἰς παναρχαίους ἑλληνικοὺς μύθους ποικιλλομένους ὑπὸ περιπετειῶν, δραματικῆς πλοκῆς ἐπεισοδίων, ἀπαιγῶν ἡγεμονίδων καὶ οἰκογενειακῆς διαμάχης, παρουσιάζει τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Ἡρακλέους καὶ τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τῶν ἀπογόνων τούτου, τοῦ Τημένου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Οὕτως, ὁ Εὐριπίδης, πρὶν ἢ ἐμφανίσῃ ἀπὸ σκηνῆς τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλικοῦ οἴκου, παρουσιάζει τοὺς ἡρωϊσμοὺς καὶ τὰς δόξας τῶν ἡρώων προγόνων τούτου, προβάλλων τρόπον τινὰ ἐνώπιον τῶν Μακεδόνων καὶ τὰς περφημένους τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς του.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἢ παραδοθεῖσα εἰς ἡμᾶς ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τούτου πεῖθει ὅτι ὁ Εὐριπίδης, πλὴν τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς δραματικὴν πλοκὴν στοιχείων, διὰ τὰ ὅποια ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν μεγαλόπνοον ποιητικὴν αὐτοῦ μούσαν, ἐστηρίχθη κατὰ βάσιν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς θρόνους περὶ μεταναστεύσεως Ἡρακλείδου ἐξ Ἀργεῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ

1. Ἐν Φωτ. Βιβλ. (444 β 29, Bekker) εἴρηται ἡ ἀκόλουθος παρατήρησις τοῦ Ἀγαθαρχίδου: «οὐδ' Εὐριπίδου κατηγοροῦ τῷ μὲν Ἀρχεαῖοι περιπεθεικότος τὰς Τημένου πράξεις...». Πάντως, δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ὄνομα Ἀρχεαῖος εἶναι γνησίως ἑλληνικὸν οὐ μόνον γλωσσικῶς (ἀρχή ἢ ἀρχων λαοῦ ἢ ἀπὸ λαοῦ) ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς, ἀνῆκον εἰς τὸν Δωρικὸν κλάδον ἀπὸ παναρχαίων χρόνων. Ἀρχεαῖος ἐλέγετο ὁ κατὰ τὸν Εὐσέβιον (ἐκδ. Karst, χρονικόν, σ. 106) 7ος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀνεληθὼν εἰς τὸν θρόνον 110 ἔτη πρὸ τῆς 1ης Ὀλυμπιάδος (886 π.Χ.) ἥτοι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν φέρεται ἰδρυθῆναι τὸ Μακεδονικὸν κράτος.

2. Δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ φιλολογικὸν τοῦτο ζήτημα, μὴ ἔχον ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ θέμα μας. Περὶ τούτου βλ. M. Mayer, ἐν RE V A 1, 437, στ. 52 καὶ συνέχ. — Schmid, ἑ.ἀ., σ. 629 κ.ἐ. — Preller-Robert, Gr. Myth. 2, 4, σ. 665 καὶ συνέχ. — G. F. Welcker, Gr. Trag., σ. 698 καὶ συνέχ. — Th. Ziehlinski, Tragod., σ. 230 καὶ συνέχ. — A. Nauck TGF², σ. 426 καὶ συνέχ.

ιδρύσεως τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν. Ἐγγύτερον δὲ εὐρίσκεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τοῦ πρὸς τοὺς ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων διασωθέντας καὶ διαδεδομένους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα θρύλους ἢ πρὸς τὴν βάσει τῶν ἐπιχωρίων μακεδονικῶν παραδόσεων ἀφήγησιν τοῦ Ἡροδότου. Ἐν δὲ τῷ συνόλῳ καὶ ἀνεξαρήτως τῶν λεπτομερειῶν τῆς ποιητικῆς διαντίσεως καὶ τῆς δραματικῆς πλοκῆς, τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου τραγωδοῦ ἐπεσφράγισε τὴν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ κοινὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἐκ τῶν βασιλέων τοῦ Ἀργους καὶ ἀρχηγῶν τοῦ δωρικοῦ κλάδου τῶν Ἑλλήνων Ἡρακλειδῶν καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ὑγίνου διασωθείσῃ ὑποθέσει τοῦ δράματος τοῦ Εὐριπίδου φέρεται ὡς ἐπιστέγασμα τῶν θριάμβων τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν χρησμός τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀκολουθήσας, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀπόλλωνος, αἰγὰ τινα, ὁ Ἀρχέλαος ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκτισε τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βασιλείου του, τὴν ὁποίαν ἐκ τοῦ λόγου τούτου (ἐκ τῆς ὁδηγησάσης αὐτὸν αἰγός) ὠνόμασεν Αἰγάς¹. Προφανῶς ὁ Εὐριπίδης παρεισέγαγε τὸν χρησμὸν τούτον, τὸ μὲν ἵνα συνδέσῃ τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν μετὰ τοῦ πανελληνίου μαντείου τοῦ συμβολίζοντος καὶ ἐκφράζοντος τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἵνα ἐμφανίσῃ τὴν κτίσιν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἔνθα ἐφιλοξενεῖτο καὶ ἐπαίζετο τὸ δράμα αὐτοῦ, ὡς γενομένην ἐπινεύσει καὶ βουλήσει τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μεταγενεστέως ὁ δελφικὸς χρησμὸς ἔλαβε πρωταρχικὴν θέσιν εἰς τὴν παράδοσιν περὶ Ἀργεάδου Τημενίδου βασιλέως καὶ Ἰδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Ἄλλως τε τοῦτο ἦτο φυσικὸν εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος ἡγεμόνευε τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκυριάρχει τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἐφαίνετο δὲ περισσότερον εὐλογον ὅτι ἡ ἀσύλληπτος εἰς τὸν κοινὸν νοῦν ἐξέλιξις αὐτῇ τοῦ βασιλικοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου εἶχε τὴν ἀπαρχὴν εἰς τὴν θέλησιν τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐκφρασθεῖσαν διὰ τοῦ πανελληνίου μαντείου καὶ οὐχὶ εἰς ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν ἢ ἄλλα τυχαῖα περιστατικά.

Ἐν διασωθέντι ἀποσπασματι τῶν ἀπολεσθέντων βιβλίων τῆς ἱστορίας τοῦ Διοδώρου ἀνευρίσκεται ὁ χρησμὸς, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ, ἂν πρόκειται περὶ χρησμοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Εὐριπίδου καὶ ληφθέντος ἐξ αὐτοῦ, ἢ ἂν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μακεδονικῆς αἰγλῆς καὶ τῶν στενῶν σχέσεων Μακεδόνων καὶ τῶν νοτίως τοῦ Ὀλύμπου Ἑλλήνων εἶχεν ἀνακύψει ἕτερος, τὸν ὁποῖον παρέλαβεν ὁ Διόδωρος. Ἀλλὰ μάλ-

1. Βλ. ἄνωτ., σ. 57, σημ. 1. Εἶναι πιθανόν ὅτι ἡ ἐκδοχὴ αὕτη καὶ οὐχὶ ἡ ἀνευρισκομένη παρὰ Διοδώρῳ, περὶ αἰγός, ἦν ἠκολούθει ὁ Τημενίδης Ἀρχέλαος πρὸς κτίσιν τῶν Αἰγῶν, διηκόλυσε περισσότερον τὸν Εὐριπίδην εἰς τὴν θεατρικὴν σκηνοθεσίαν τοῦ ἔργου.

λον περὶ τοῦ δευτέρου πρόκειται, διότι, κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦτον, ὁ Ἀργεάδης βασιλεὺς δὲν ἠκολούθησεν αἶγα πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς καταλλήλου θέσεως διὰ τὴν κτίσιν τῶν Αἰγῶν, ὡς περιελάμβανεν ὁ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος τοῦ Εὐριπίδου χρησμός, ἀλλ' ἀνεξήτησε τὴν θέσιν ταύτην ἐκεῖ, ἔνθα θὰ ἔβλεπε « ἀργικέρωτας αἶγας εὐνηθέντας ὕπνῳ »¹. Ἐτι πλέον, ὁ Διόδωρος δὲν συνδέει τὸν χρησμὸν τοῦτον μετὰ τοῦ κατὰ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου Ἀρχελάου, οὐδὲ μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐφορίωνος, ἀκολουθοῦντος τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν, καλουμένου Καράνου², ἀλλὰ μετὰ τοῦ Περδίκκου. Δὲν πρόκειται δὲ καὶ περὶ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας, τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μόνου καλουμένου Περδίκκου, ἀλλὰ περὶ μεταγενεστέρου φέροντος τὸ ὄνομα τοῦτο Ἀργεάδου, ὁ ὁποῖος, ὡδηγούμενος κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ, δὲν ἴδρυσεν, ἀλλ' ἠΐξῃσε τὸ Μακεδονικὸν κράτος διὰ προσαρτήσεως τῆς Βοττιαίας³.

Γ' - ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Ἐν χωρίῳ τοῦ Ἀππιανοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἰδιαίτερα σημασία, περιέπλεξε πῶς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τῶν περὶ τὴν καταγωγὴν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἑλληνικῶν παραδόσεων. Κατὰ τὸν Ἀππιανόν, οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἐκαλοῦντο Ἀργεάδαι, διότι κατήγοντο ὅχι ἐκ τοῦ Ἀργουῆ τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐκ τοῦ λεγομένου Ὀρεστικού Ἀργουῆ, πόλεως τῆς Μακεδονικῆς περιφερείας τῆς Ὀρεστίδος⁴.

1. Διοδ. VII, ἀπόσπ. XVII (Exc. Vatic., p. 3): « Ὅτι Περδίκκας τὴν ἰδίαν βασιλείαν αὐξήσας βουλόμενος ἠρώτησεν εἰς Δελφοὺς. Ἡ δὲ ἔφη, ἔστι κράτος βασιλείων ἀγαυοῖς Τημενίδαισι γαίης πλουτοφόροιο· δίδωσι γὰρ αἰγίοχος Ζεὺς. ἀλλ' ἴθι ἐπειγόμενος Βοττηίδα πρὸς πολὺμυλον· ἔνθα δ' ἂν ἀργικέρωτας ἰδῇς χιονώδεας αἶγας εὐνηθέντας ὕπνῳ, κείνης χθονὸς ἐν δαπέδοισι θῆε θεοῖς μακάρεσσι καὶ ἄστρῳ κτίξε πόλιν ».

2. Βλ. ἀνωτ., σ. 53, σημ. 1.

3. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁ Γεώργιος Σύνκελλος (βλ. κατωτ. σ. 74 καὶ 75), ὅστις σαφῶς μνημονεύει ὅτι τὰ περὶ γενεαλογίας τῶν πρώτων βασιλέων ἠντίλησεν ἐκ τοῦ Διόδωρου, δὲν περιλαμβάνει τὸ ὄνομα Περδίκκας μεταξὺ τῶν πρώτων Ἀργεαδῶν βασιλέων. Ἐν τούτοις, περὶ τῆς ὅλης πρώτης περιόδου τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους πρόκειται, ἀφοῦ γίνεται λόγος περὶ τῆς προσαρτήσεως τῆς γειτονικῆς τῶν Αἰγῶν περιφερείας τῆς Βοττιαίας. Ἀλλ', ὡς ἐκθέτομεν ἀλλοῦ (σ. 75, σημ. 1), τὸ ὄνομα τοῦ Περδίκκου πιθανώτατα ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ τοῦ Σύνκελλου, παραλειφθὲν ὑπὸ τοῦ ἀποκαταστήσαντος τὴν σειρὰν ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἔχει ὑποστῆ μεγίστην φθοράν.

4. Ἀππιαν. Συρ. 63: « Λέγεται δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ (ἐνν. Σελεύκου) τοῦ θανά-

Οὕτως ὁ Ἀππιανὸς ἀπαρνεῖται τὴν προαιώνιον κοινὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν περὶ Τημενιδῶν καὶ χαρακτηρίζει τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὡς αὐτόχθονας Μακεδόνας, μετακινήθεντας πρὸς τὰς Αἰγὰς τῆς Ἡμαθίας ἐξ Ἀργουῆς τῆς Ὁρεστίδος.

Φαίνεται εἰς ἡμᾶς παράδοξον ὅτι ἀπεδόθη ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων τοιαύτη σημασία εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀππιανοῦ, ὥστε νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ μεγάλης σοβαρότητος ὅτι τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν κατήγοντο ἐκ τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς καὶ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπαθον ἀπλῶς σύγχυσιν, φαντασθέντες ὅτι οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἐκαλοῦντο Ἀργεάδαι, διότι κατήγοντο ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργουῆς, διαπλάσαντες οὕτω καὶ τὸν μῦθον τῆς μεταναστεύσεως τοῦ Τημενίδου, γόνου τοῦ Ἡρακλέους¹. Ὡς ἐγράφη ἤδη, ὁ μῦθος οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πανόραμιος, ἀφοῦ ἀπήχησιν αὐτοῦ ἀνευρίσκομεν εἰς ἔργον τοῦ Αἰσχύλου, ἀναγόμενον εἰς τὰ πρῶτα ἐπεισόδια τῆς διαπλάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις εἰς τοὺς θύλους τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἠγνόνουν εἰσέτι καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιχώριος ἐν Μακεδονίᾳ παράδοσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη ὁ Ἡρόδοτος, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περιπέσῃ εἰς τόσον κολοσσιαίαν παρανόησιν, συγχέουσα τὸ ἐν Μακεδονίᾳ Ἀργος τῆς Ὁρεστίδος μετὰ τοῦ Ἀργουῆς

τοῦ ποτὲ αὐτῷ χρωμένῳ λόγιον προαγορευθῆναι ἡ Ἀργὸς ἀλευόμενος τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἤξεις· εἰ δ' Ἀργεὶ πελάσαις, τότε κεν παρὰ μοῖραν ὅλοιο', ὁ μὲν δὴ Ἀργὸς τὸ Πελοποννήσιον καὶ Ἀργὸς τὸ Ἀμφιλοχικόν καὶ Ἀργὸς τὸ ἐν Ὁρεστείᾳ (ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες) καὶ τὸ ἐν τῷ Ἰονίῳ λεγόμενον οἰκίσαι Διομήδην ἀλώμενον, καὶ εἰ τί που γῆς ἄλλο Ἀργὸς ἐκαλεῖτο, πάντα ἀνεξήτει καὶ ἐφυλάσσετο».

1. Πρῶτος ἐξ ὧων γνωρίζομεν ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Ο. Abel, στηριζόμενος εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀππιανοῦ, προέταξε τὴν γνώμην περὶ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς ἐν διδακτορικῇ διατριβῇ καὶ δὲν συνεχίει ἐν τῇ περὶ ἀρχαίας Μακεδονίας περισπουδαστῇ μελέτῃ αὐτοῦ (ὡς ἀνωτ.). Σημειωτέον ὅτι ὁ Abel, ὑποστηρίζας τὴν ἄποψιν περὶ καταγωγῆς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς, οὐ μόνον δὲν ἠμφεσβήτησε τὴν ἑλληνικότητα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων (βλ. ἀνωτ., σ. 44, σημ. 2), ἀλλὰ τούναντίον ὑπερήσπισε ταύτην μετὰ φανατισμοῦ, ἀντικρούσας μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας τὰ ἐπιχειρήματα ἐνίων, συγχρόνων αὐτοῦ, Γερμανῶν ἱστορικῶν ἀρνούμενων τὴν ἑλληνικότητα ταύτην. Τὴν περὶ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς ὡς τόπου προελεύσεως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν θεωρίαν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Φαλμεράυερ, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ὁ Καρολίδης (ἐν Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἰστ. Ἑλλ. Ἐθνομ., τ. 2, σ. 3, σημ. 1) θεωρεῖ ταύτην ἀξίοπiston. Ἀντιθέτως ὁ Χατζιδάκις (Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἐν «Ἀθηνᾶ», τ. 8 (1896), σ. 52) ἀπορρίπτει ταύτην, χαρακτηρίζων τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ἀππιανοῦ ὡς νόθον (βλ. κατωτ., σ. 66 καὶ συνέχ.). Οἱ πλείστοι τῶν συγχρόνων ἐρευνητῶν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας υἱοθέτησαν τὴν ἐκδοχὴν περὶ Ὁρεστικοῦ Ἀργουῆς. Βλ. Perdrizet, B.C.H., 1911, σ. 109, Reinach, R.E.G., 1913, σ. 347 κ.ά.

τῆς Πελοποννήσου. Ἐξ ἄλλου τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς περὶ Ἀργεαδῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας παραδόσεως ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀργου ἐξόρμησιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκ τῶν Τημενιδῶν - Ἡρακλειδῶν βασιλέων τοῦ Ἀργου καταγωγὴν, ἐν δὲ ἀφαιρεθῇ ἐκ τοῦ θρόλου τὸ στοιχεῖον τοῦτο, οὐδὲν θὰ ἔμενε τὸ ἄξιον ἰδιαίτερου λόγου πρὸς διαιώνισιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ ἀπαθανάτισιν διὰ τῆς μουσῆς. Ἐν ἄλλοις λόγοις, τὸ κύριον θέμα τῆς περὶ βασιλέων τῆς Μακεδονίας παραδόσεως εἶναι ὅτι οὗτοι ἦσαν Τημενίδαι, δηλαδὴ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Ἐὰν δὲν ἦσαν Τημενίδαι ἀλλ' ἀπλῶς Ἀργεῖοι, τοῦτο δὲν θὰ εἶχεν ἰδιαίτεραν σημασίαν διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι συνήθιζον νὰ τιμοῦν τοὺς βασιλεῖς τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἔθνικου αὐτῶν βίου, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς θρυλουμένης θείας καταγωγῆς των, τὴν ὁποίαν ἔψαλλον καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἀλέξανδρος Α' ὁ Φιλέλλην κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅτε ἠγέρθη ἑνστάσις περὶ τῆς ἐλληνικῆς καταγωγῆς του, ἐκανχήθη ὅχι τόσον διὰ τὴν ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργου προέλευσιν τοῦ προγόνου, Ἰδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ὅσον διὰ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ περικλεοῦς οἴκου τοῦ Τημένου, γόνου τοῦ Ἡρακλέους¹. Καὶ ὁ Εὐριπίδης διὰ τοῦ δράματος « Ἀρχέλοος » αὐτὴν κυρίως, τὴν ἀπὸ Ἡρακλέους, ἤθελε νὰ τιμήσῃ καταγωγὴν τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ὅχι τὴν ἐξ Ἀργου προέλευσιν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἄλλως τε σύγχυσις ἢ διαστροφὴ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ, ἐνθα ἐπαίχθη τὸ δράμα, παρουσίᾳ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἐγνώριζον καλῶς τὸ γειτονικὸν Ἀργος τῆς Ὀρεστείας. Αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς δὲν θὰ εἶχον κανένα λόγον νὰ καυχῶνται διὰ τὴν ἐξ Ἀργου καταγωγὴν των καὶ νὰ καλῶνται μεθ' ὑπερφηφείας « Ἀργεάδαι », ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἀσημάντου Μακεδονικῆς πόλεως, καὶ οὐχὶ περὶ τῆς περιωμύου πελοποννησιακῆς πόλεως τῶν Τημενιδῶν. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὴν παράδοσιν ταύτην τῆς ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργου μεταναστεύσεως τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας προγόνου του, ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐστήριξε

1. Ἡροδ. V, 22 : « Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλλην... ». Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχεν ἄλλον τρόπον νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐλληνικὴν καταγωγὴν του, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ συμμετοχὴν εἰς πανελληνίους ἀγῶνας, εἰμὴ τὴν πανελληνίως παραδεγμένην παράδοσιν, ἐδρας τῶν Τημενιδῶν. Διὰ τῆς φράσεως τοῦ Ἡροδότου « ὡς εἴη Ἀργεῖος » δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ ἄλλως, διότι αὐτὴν καὶ μόνην τὴν παράδοσιν ἐγνώριζον οἱ θεαταὶ τῶν ἀγώνων Ἕλληνες καὶ αὐτὴ μόνον ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄμεσος ἀπόδειξις, καθ' ἣν στιγμὴν εὐρίσκειτο ἤδη ἐπὶ τοῦ στίβου πρὸς ἐναρξιν τοῦ ἀγωνίσματος. Ἐὰν διὰ τοῦ « Ἀργεῖος » ὑπενόει τὸ Ὀρεστικὸν Ἀργος, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προτάξῃ τὴν παράδοσιν τῶν Τημενιδῶν καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν θὰ παρῆχεν ἀπόδειξιν. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἐν Μακεδονίᾳ Ὀρεστικὸν Ἀργος θὰ ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστον εἰς τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν θεατῶν, ἴσως καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἑλλανοδίκας!

τὴν ἀπὸ Ἡρακλέους καὶ Διὸς θεῖαν αὐτοῦ καταγωγὴν, τὴν ὁποίαν προέβαλε καὶ διὰ λόγους ὑψίστης πολιτικῆς σκοπιμότητος εἰς τὰ ὅμματά τῶν ὑποταγέντων λαῶν τῶν ἄλλων ἡπείρων, ἔνθα οἱ βασιλεῖς ἐλατρεύοντο ὡς υἱοὶ θεῶν.

Κατὰ ταῦτα, ὅχι οἱ ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν διαδῶσαντες τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν περὶ Τημενίδου ἰδρυτοῦ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας Ἑλλήνες ἱστορικοὶ ἢ ποιηταὶ ὑπέστησαν σύγχυσιν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἀππιανὸς, φαντασθεῖς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀργους. Ὁ Ἀππιανὸς ἔγραψε τὸ ἔργον αὐτοῦ κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα, εἰς ἐποχὴν δὴ κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν Ἑλληνικὸν λαὸν εἶχον ἀπολέσει τὴν συμβολικὴν τῶν σημασίαν καὶ τὸν ἀντικατοπτρισμὸν τῶν ἐπὶ τῶν ἀρχηγόνων περιπετειῶν τοῦ ἔθνους. Ἐτι πλέον, ὁ Ἀππιανὸς ἀπεστρέφεται τοὺς θρύλους καὶ ἀνέζητει τὰ πραγματικὰ γεγονότα, ἐνῶ συγχρόνως ἐστερεῖτο τοῦ ἀπαιτουμένου κριτικοῦ πνεύματος πρὸς συνδυασμὸν προαιωνίων παραδόσεων μετὰ τῶν ἱστορικῶν πραγματικοτήτων. Διὰ τοῦτο καί, ἀντὶ τῆς ζητήσεως ἱστορικῆς ἐρμηνείας τοῦ θρύλου περὶ καταγωγῆς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἐκ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργους, προτιμήσῃ τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως λογικοφανῆ, ἀλλ' ὅλως ἀβάσιμον ἱστορικῶς καὶ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἐνισχυομένην ἐκδοχὴν — ἀναμφιβόλως ἴδιον εὗρημα — τῆς ἐκ τοῦ Ὄρεστικοῦ Ἀργους καταγωγῆς τῶν « Ἀργεαδῶν » βασιλέων. Καθ' ἡμᾶς, ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τοῦ Ἀππιανοῦ, παρὰ τὴν τιμὴν, ἥς ἔτυχεν ἐκ μέρους ἐπιφανῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, οὐδεμιᾶς προσοχῆς εἶναι ἀξία, ἡ δὲ παράδοσις περὶ Τημενίδου ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργους παραμένει ἀλώβητος.

Τὰ ἀνωτέρω γράφονται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν γεννᾶται ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τοῦ περὶ Ἀργεαδῶν Μακεδόνων χωρίου τοῦ Ἀππιανοῦ, ὡς ἐν ὁλότῃ παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ', ὡς ἐγράφη ἤδη¹, γεννῶνται σοβαρὰ ἀμφιβολία διὰ τὴν γνησιότητα τῆς παρεμβολῆς « ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες », ἡ ὁποία ἐν τῇ λογικῇ ἐξετάσει τῆς ἐννοίας τοῦ ὅλου χωρίου τοῦ Ἀππιανοῦ ἐνέχει τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐμβολίου. Πράγματι, ὁ Ἀππιανὸς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Σελεύκου, φοβουμένου χρησμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον, εἰς εἰσῆρχετο εἰς Ἀργος, θά ἀπέθνησκε, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπέφευγε πᾶσαν πόλιν φέρουσαν τὸ ὄνομα τούτου². Ὁ Ἀππιανὸς λέγει ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ χρησμοῦ τούτου ὁ Σέλευκος ἀπέφευγε καὶ τὸ Ἀργος τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ Ἀργος τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ τὸ Ἀργος τῆς Ὀρεστείας καὶ τὸ Ἰονικὸν καὶ ὁποιονδήποτε ἄλλο, ὁπουδήποτε τῆς γῆς εὐρίσκετο. Ἡ μετὰ τὴν ἐν τῇ σειρά τῶν ὁμωνύμων πόλεων μνημόνευσιν καὶ τοῦ Ὄρεστικοῦ Ἀργους παρεμβολῇ

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 64, σημ. 1.

2. Βλ. τὸ χωρίον τοῦτο ἀνωτ., σ. 63, σημ. 4.

« ὅθεν καὶ οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες » εἶναι ἐκτὸς θέματος καὶ ἀποτελεῖ πλατυασμὸν ἐστερημένον ἐννοίας. Ὡς ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἀντιγραφεὺς τις τοῦ κειμένου τοῦ Ἀππιανοῦ, ἀγνοῶν τὴν παράδοσιν περὶ Τημενιδῶν καὶ κινηθεὶς τὸ μὲν ἐκ τῆς μνημονεύσεως τοῦ Ἀργούς τῆς Μακεδονικῆς Ὁρεστείας, τὸ δὲ ἐκ τῆς λίαν συνήθους κατὰ τοὺς Ἀλεξάνδρινους καὶ μετέπειτα χρόνους προσαγορεύσεως τῶν Μακεδόνων βασιλέων ὡς Ἀργεαδῶν, ἀνοήτως ἔκρινε σκόπιμον νὰ παρεμβάλῃ τὴν ὅλως ἄτοπον ἐπεξήγησιν « ὅθεν καὶ οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες ».

Ἡ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Ἀππιανοῦ συναχθέντων συμπερασμάτων περὶ καταγωγῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἀργούς μνημόνευσις χωρίων τινῶν τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Πανσανίου, φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἐξ ἴσου ἄτοπος. Ὁ Στράβων ὁμιλεῖ περὶ τῆς Μακεδονίας ἐν γένει, τὴν ὁποίαν κατεῖχον ἄλλοτε διάφοροι, ἀπαριθμούμενοι, λαοί, ἐν συνεχείᾳ δὲ λέγει ὅτι τούτων πάντων τῶν λαῶν ἐγένοντο κύριοι οἱ Ἀργεάδαι καὶ οἱ Χαλκιδεῖς (οἱ ἐν Χαλκιδικῇ ἀποικισάντες Εὐβοεῖς)¹. Οὕτως ὑπετίθη ὅτι ὁ Στράβων, ὡς ὀνομάζει τοὺς γείτονας ἢ τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ λαοὺς ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς προελεύσεώς των (Πίερας ἐκ Πιερίας, Μυγδόνας ἐκ Μυγδονίας, Ἡδῶνας ἐξ Ἡδωνίας, κ.λ.π.), οὕτω μνημονεῖ καὶ τοὺς γενομένους κατόχους ἀπάσης τῆς χώρας Ἀργεάδας ὡς ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀργούς τῆς Ὁρεστείας². Πλὴν πρόκειται περὶ σοβαρᾶς παρανοήσεως. Ἐν κατακλείδι ὁ Στράβων καθορίζει ὅτι ἀπάσης τῆς Μακεδονίας (πλὴν τῆς Χαλκιδικῆς, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ ἀπὸ Εὐβοίας Χαλκιδεῖς) ἐγένοντο κύριοι οἱ « Ἀργεάδαι καλούμενοι », δηλὰ δη οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας οἱ φέροντες τὸ ὄνομα Ἀργεάδαι. Ἐν ἄλλοις λόγοις δὲν πρόκειται περὶ λαοῦ τινος τῆς Μακεδονίας ἢ ὁμόρου, ἀλλὰ περὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀργεαδῶν - Τημενιδῶν, γενομένου κυρίου τῆς Μακεδονίας, ὡς

1. Στράβ. 329, ἀπόσπ. II (ἐκδ. Meineke, τ. Β', Λειψία, 1915) : « Ὅτι Ἡμαθία ἐκαλεῖτο πρότερον ἡ νῦν Μακεδονία. ἔλαβε δὲ τοῦνομα ἀπ' ἀρχαίου τινός των ἡγεμόνων Μακεδόνης. κατεῖχον δὲ τὴν χώραν ταύτην Ἡπειρωτῶν τινες καὶ Ἰλλυριῶν, τὸ δὲ πλείστον Βοττιαῖοι καὶ Θράκες' οἱ μὲν ἐκ Κρήτης, ὡς φασί, τὸ γένος ὄντες, ἡγεμόνα ἔχοντες Βότταναι, Θρακῶν δὲ Πιερὲς μὲν ἐνέμοντο τὴν Πιερίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀλύμπον, Παίονες δὲ [τὰ] περὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ τὴν καλουμένην διὰ τοῦτο Ἀμφαξίτιν, Ἡδῶνοι δὲ καὶ Βισάλται τὴν λοιπὴν μέχρι Στρυμόνος' ὧν οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο προσηγορεύοντο Βισάλται, Ἡδωνῶν δ' οἱ μὲν Μυγδόνες, οἱ δὲ Ἡδῶνες, οἱ δὲ Σίθωνες. τούτων δὲ πάντων οἱ Ἀργεάδαι καλούμενοι κατέστησαν κύριοι καὶ Χαλκιδεῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ ». Σημειωτέον ὅτι τὰ ἀνωτέρω τοῦ Στράβωνος εἶναι ἐν τοῖς πλείστοις εἰλημμένα ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (II, 99), ὁ ὁποῖος σαφῶς λέγει ὅτι κυρίαρχοι ἢ ἐπικυρίαρχοι τῶν Μακεδονικῶν τούτων περιοχῶν ἦσαν οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀργούς Τημενίδαι (Ἀλέξανδρος ὁ Περδικίου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἀργούς).

2. Βλ. Legrand ἐν ἐκδ. Ἡροδ. σχόλια εἰς VIII, σ. 154, σημ. 4.

ἤδη ὁ Θουκυδίδης παρέσχε σαφῆ βεβαίωσιν¹. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μετέπειτα ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ μνημονεύωνται οἱ γόνοι τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, κατὰ τὸ πλεῖστον, μόνον ὡς ἙΑργεάδαι, παραλειπομένου τοῦ «Τημενίδαι».

Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς σιβυλλικοὺς στίχους περὶ ἙΑργεαδῶν, τοὺς παρατιθεμένους ὑπὸ τοῦ Πανσανίου². Κατὰ τὴν προφητείαν ταύτην τῆς Σιβύλλης, ὑπενθυμίζουσιν ἕν τινι μέτρῳ τὴν περὶ Ρωμύλου τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν ἙΑργεαδῶν τὸ Μακεδονικὸν κράτος ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' θὰ ἐδοξάζετο καὶ θὰ ἐγίνετο κυρίαρχον λαῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου Φιλίππου θὰ κατεστρέφετο. Οὐδὲν ἐπιτρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Σιβύλλειος οὗτος χρησμός, χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «ἙΑργεάδαι», δὲν ἐπαυλαμβάνει τὴν προαιώνιον παράδοσιν περὶ τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ὡς ἐξ ἙΑργους Τημενιδῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ὑπονοεῖ καταγωγὴν τῶν ἐκ τοῦ Ὀρεστικοῦ ἙΑργους. Ἄλλως τε, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς πληροφορίας καὶ γνώμας τοῦ Πανσανίου, δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία, δεδομένου ὅτι οὗτος ἀλλαχοῦ παραθέτει τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ πρώτου βασιλέως Καρανον, στήσαντος διὰ τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ Κισσέως καὶ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ἙΑργους τρόπαιον, ὅπερ κατεκρημίνισθη ὑπὸ λέοντος³. Ἐξ ἄλλου, εἰς ἀπάσας τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ὁ Τημενίδης ἰδρυτὴς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἐμφανίζεται ἢ σύμμαχος ἢ ἐχθρὸς ἐπιχωρίων ἡγεμόνων, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ τούτων ὡς συγγενῆς τινος ἐξ αὐτῶν.

Τέλος δέον νὰ σημειωθῇ καὶ τι ἄλλο, ἀποκλείον καθ' ἡμᾶς τὴν ἐκ τοῦ Ὀρεστικοῦ ἙΑργους προέλευσιν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Αἰγῶν μὴ τυχὸν δέ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, μέχρι σήμερον τῆς δεούσης προσοχῆς. Ἐὰν οἱ ἙΑργεάδαι κατήγοντο ἐκ τοῦ ἙΑργους τῆς Ὀρεστείας καὶ ἐκεῖθεν ἐξώρμων πρὸς δημιουργίαν κράτους ἐν Ἡμαθίᾳ, ἐχοντος πρωτεύουσιν τὰς Αἰγὰς, ἔπρεπε καὶ ἡ Ὀρέστεια εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς νὰ ἀποτελῇ τμημα τοῦ κράτους τούτου. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ πῶς οἱ ἰδρυταὶ τῆς δυναστείας, ἰδρύοντες κατόπιν κατακτητικοῦ πολέμου ἢ ἄλλως πως τὸ κράτος τῶν Αἰγῶν, θὰ ἐγκατέλιπον τὴν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ γῆν τῆς γεννήσεώς

1. Θουκ. II, 99.

2. Πανσ. VII, 8, 7: «Τὰ δὲ ἐξ Μακεδόνας δυνάμιν τε, ἣν ἐπὶ Φιλίππου περιέβαλον τοῦ Ἀμύντου, καὶ ὡς ἐπὶ Φιλίππου τοῦ ὑπέρου τοῦ πράγματ' αἰσιν ἐφθάρη, Σίβυλλα οὐκ ἄνευ θεοῦ πρόεθέσπισεν· ἔχει δὲ οὕτω τὰ χρησθέντα·

Αὐχούντες βασιλεῦσι Μακεδόνες ἙΑργεάδῃσιν,
ὕμιν κοιρανέων ἀγαθὸν καὶ πῆμα Φιλίππος.
ἦτοι ὁ μὲν πρότερος πόλεσιν λαοῖσι τ' ἀνακτας
θήσει· ὁ δ' ὀλιότερος τιμὴν ἀπὸ πᾶσαν ὀλέσσει,
δημηθεὶς ἐσπερίοισιν ὑπ' ἀνδραῖσιν ἡφούς τε.

3. Πανσ. IX, 40, 4. Βλ. ἀνωτ., σ. 53, σημ. 3.

των ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς κυριαρχίας των. Ἐὰν δὲ ἐπρόκειτο περὶ μελῶν βασιλικοῦ οἴκου, θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἄλλα μέλη τοῦ αὐτοῦ οἴκου θὰ παρέμενον πρὸς συνέχισιν τῆς βασιλείας ἐν Ὁρεστίδι. Πλὴν γνωρίζομεν κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ Ὁρέστεια ἢ Ὁρεστίς, ὡς καὶ αἱ γειτονικαὶ περιοχαὶ τῆς Ἐλιμείας, τῆς Ἐορδαίας καὶ τῆς Λυγκηστίδος, αἱ ὅποιαὶ ἐχώριζον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν, ἦσαν ὅλως ἀνεξάρτητοι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰῶνος ὑπὸ ἰδίους βασιλικούς οἴκους, προτάσσοντας ἰδίας παραδόσεις θείας καταγωγῆς, ὅλως διαφόρους ἐκείνων τῶν Ἀργεαδῶν. Μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ μετέπειτα ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγῶν Ἀλέξανδρος Α΄, ἐπωφελοῦμενος τῶν γενομένων τότε ἀναστατώσεων, ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του καὶ ἔθθηκεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τὰς πλείστας τῶν περιοχῶν τούτων. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάλιν, οἱ βασιλικοὶ οἴκοι τῶν περιοχῶν τούτων διειτηρήθησαν ὡς ὑποτελεῖς τῶν Ἀργεαδῶν τοῦλάχιστον μέχρι τέλους τοῦ 5ου αἰῶνος, ὡς ρητῶς μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης¹. Τοῦτο, νομίζομεν, καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχον τὰ λοιπὰ τεκμήρια, ἀποκλείει ὑπόθεσιν καταγωγῆς τῶν Ἀργεαδῶν ἐκ τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἀργους.

Δ' - ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ

Ἡ Ὁμηρικὴ παράδοσις ἀγνοεῖ ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς Ἀργεάδας βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἑλληνομακεδονικὸν κράτος των. Εἰς τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀπαριθμήσιν τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν των, τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τροίας, ἐλλείπει τὸ κράτος τῶν Ἀργεαδῶν, γενικῶς δὲ οὐδαμοῦ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων μνημονεύονται αἱ λέξεις Μακεδονία καὶ Μακεδόνες, αἱ ὅποια, καθ' ὅλα τὰ δεδομένα, ἐχρησιμοποίη-

1. Θουκ. II, 99, 2 : « τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἐλιμῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ἐνύμαχα μὲν ἐστί τοῦτοις καὶ ὑπὲρ, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὐτά ». Εἰς τὰ « ἐπάνωθεν ἔθνη », δηλὰ δὴ τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τῆς Μακεδονίας, αἱ ὅποια διειτηροῦν ἀκόμη μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Θουκυδίδου (τέλους τοῦ 5ου αἰῶνος) ἡμιανεξαρτήσιαν ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ περιλάβομεν καὶ τὴν παρὰ τὴν Ἠπειρον, ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων τοῦ Βαρνοῦντος καὶ τοῦ Βοίου (Γράμμου), Ὁρεστίδα. Ἄλλως τε τοῦτο καθίσταται ἐμφανὲς ἐκ τῆς ἐν συνεχείᾳ ἀφηγήσεως τοῦ Θουκυδίδου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Τημενίδαι βασιλεῖς ἐγένοντο βαθμηδὸν κύριοι τῶν πεδινῶν περιοχῶν, μνημονεύονται δὲ ὡς τοιαῦται, ἀποτελοῦσαι πλέον τμήματα τοῦ τότε Μακεδονικοῦ κράτους, ἡ Πιερία, ἡ Βοττιαία, ἡ Ἐορδία, ἡ Ἀλμωπία, ἡ Μυθονία, ἡ Ἀνθεμοῦς, ἡ Κρηστωνία καὶ ἡ Βισαλτία, ἀλλ' οὐδὲν λέγεται περὶ Ὁρεστίδος. Καὶ ὁ Στράβων (7, σ. 326) περιλαμβάνει τὴν Ὁρεστίδα μετὰ τῆς Λυγκηστίδος, Πελαγονίας καὶ Ἐλιμείας εἰς τὴν ἀνω Μακεδονίαν, ἥτοι εἰς τὰ κατὰ Θουκυδίδην « ἐπάνωθεν ἔθνη », τὰ ὅποια μέχρι τῶν ἡμερῶν του διειτηροῦν τὰς ἰδίας δυναστείας.

θησαν μόνον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους τούτου, ἂν καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε ὑπὸ εὐρύτεραν γεωγραφικὴν ἔννοιαν, πρὸς ὑποδήλωσιν ἀπάσης τῆς χώρας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ λαῶν¹. Τὰ ἀπηχούμενα ἐν τῇ ὁμηρικῇ ποιήσει γεγονότα, ὥς καὶ αἱ διαφαινόμεναι καταστάσεις τοῦ ἐθνικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, ἀρχονται ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, ἀλλὰ δὲν ἐκτείνονται πέραν τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, πλὴν ἴσως λεπτομερειακῶν τινῶν, μεταγενεστέρως παρεισάκτων, ἐπεισοδίων². Οὕτως, εἶναι φρυσικὸν νὰ ἀγνοῖται τὸ κράτος τῶν Ἀργεαδῶν, τοῦ ὁποίου τὴν ἰδρυσιν, ὡς ἐκθέτομεν λεπτομερώς κατωτέρω³, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν πέρα τοῦ 8ου αἰῶνος, συνεπῶς δὲ νὰ μὴ γίνηται μνεῖα καὶ τῶν λέξεων Μακεδονία καὶ Μακεδόνες. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τοὺς λοιποὺς ἑλληνικοὺς λαοὺς, τοὺς ζῶντας ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, οὗτοι, ὥς ἄλλως τε καὶ οἱ τῆς Ἡπείρου, εἴτε ἀπῆρτιζαν μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πολιτικῶς κρατίδια, ἀπομονωμένα ἐν τῷ μέσῳ βαρβαρικῶν κόσμων καὶ θρόων, μακρὰν τῶν παραλίῳν, διὸ καὶ ἀγνοούμενα ἢ μὴ ὑπολογιζόμενα, εἴτε εἶχον ἀπολέσει τὴν ἐθνικὴν τῶν ὑπόστασιν καὶ διετέλουν ὑπὸ βαρβάρους ἡγεμόνας.

Ἐν τούτοις ἡ ὁμηρικὴ ποίησις γνωρίζει τοὺς Παίονας κατέχοντας τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα βραδύτερον συνεστήθη καὶ ἀνεπτύχθη τὸ ἑλληνομακεδονικὸν κράτος, ἰδιαιτέρως δὲ τὰς κοιλάδας τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι θαλάσσης. Κατὰ τὴν Ἰλιάδα οἱ Παίονες, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Ἀστεροπαῖος, υἱὸς τοῦ Πηλεγόνος, ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων, συχνάκις μνημονεύονται ὡς πρωταγωνισταὶ τῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων πάλης τῶν Ἀσιατῶν⁴. Ἰδιαι-

1. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ λέξις « μακεδνός » ἀνευρίσκεται παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδυσσ. η, 106 : οἷα τε φύλλα μακεδνῆς αἰγείροιο), ὅμως οὐχὶ ὑπὸ ἐθνολογικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μακρός, ὑψηλός. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς ὁμηρικῆς ταύτης λέξεως πρὸς τὰς λέξεις Μακεδονία καὶ Μακεδόνες, βλ. ἡμετέραν μελέτην : « Ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων κατὰ τὰς ἱστορικὰς πηγὰς », ὡς ἀνωτ., σ. 268. Τὰ παρ' Ἡροδότῃ συναντώμενα (I, 56 καὶ VIII, 43) περὶ « Μακεδνοῦ ἔθνους », οἰκοῦντος ἀρχικῶς παρὰ τὴν Πίνδον καὶ ταυτιζομένου πρὸς τοὺς Δωριεῖς τῆς Πελοποννήσου (βλ. κατωτ., κεφ. Η') δύνανται νὰ συσχετισθοῦν πως μετὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Μακεδόνων μόνον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν.

2. Ὡς ἐπὶ παραδείγματι, πολλαὶ πόλεις περιλαμβανόμεναι ἐν τῷ « νεῶν καταλόγῳ » τῆς Ἰλιάδος καὶ ἰδρυθεῖσαι μεταγενεστέρως, ἢ ὡς ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων κλπ.

3. Βλ. κατωτ., ἐν τῷ παρόντι κεφαλ.

4. Ἰλ. Φ, 139 - 143 :

τόφρα δὲ Πηλέος υἱὸς ἔχων δολιχόσκιον ἔγχος,
Ἀστεροπαῖφ' ἐπ' ἄλτο, κατατάμεναι μνεαίνων,
υἱεῖ Πηλεγόνος· τὸν δ' Ἀξιδὸς εὐρυρέεθρος
γείνατο καὶ Περίβοια Ἀχεσσαμενοῖο θυγατρῶν
πρεσβυτάτῃ· τῇ γάρ ῥα μίγη ποταμὸς Βαθυδίνης.

τέρως ~~ἐξαιρείται~~ ὁ ὀδηγήσας ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Ἀξιὸν Ἀμυδῶνος τοὺς « ἀγκυλοτόξους Παίονας » Πυραΐχμης, ὅστις, μετὰ ἡρωϊκὴν πάλην, ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου¹. Ὁ Ἡρόδοτος γράφει ὅτι οἱ Παῖονες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀπογόνους τῶν Τευκρῶν, ἀποίκων ἐκ Τροίας, οἱ ὅποιοι πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Εὐρώπην καί, ἀφοῦ ἐξεδιώξαν τοὺς παρὰ τὸν Στρυμόνα Θρᾷκας, ἐξαναγκασθέντας νὰ μεταναστεύσουν εἰς Βιθυνίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐπεξετάθησαν μέχρι τοῦ « Ἰονίου πόντου » (ἴσως ἔννοεῖ μέχρι τῶν ἁκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς), κατελθόντες μέχρι τοῦ Πηνειοῦ². Πάντως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Περσικῶν πολέμων, οἱ Παῖονες, ὥς αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος βεβαίως, εἶχον περιορισθῇ εἰς τὰ παρὰ τὸν Στρυμόνα ἐδάφη καὶ κυρίως ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ, πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον, δηλὰ δὴ εἰς τὰ τῆς σημερινῆς ἀνατολικῆς Θράκης³. Ἦδη ἀπὸ

Καὶ Φ, 154, ἐνθα ὁ Ἀστεροπαῖος λέγει :

εἴμ' ἐκ Παιονίης ἐριβόλου, τηλόθ' ἐούσης

Παίονας ἄνδρας ἄγων δολιχεγχείας.

αὐτὰρ ἐμοὶ γενεὴ ἐξ Ἀξιοῦ εὐρὺ ῥέοντος...

Βλ. καὶ Στράβ. 331 ἀποσπασμ. 38 - 39

1. Ἰλ. Β, 848 - 850 :

Αὐτὰρ Πυραΐχμης ἄγε Παίονας ἀγκυλοτόξους

τηλόθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἅπ' Ἀξιοῦ εὐρὺ ῥέοντος.

Ἀξιοῦ, οὗ κάλλιστον ὕδωρ ἐπικιδναται αἶαν

Καὶ Ἰλ. Π, 287 - 288 :

καὶ βάλε Πυραΐχμην, ὅς Παίονας ἱπποκορυστάς

ἤγαγεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἅπ' Ἀξιοῦ εὐρὺ ῥέοντος.

2. Ἡροδ. V, 13 : « εἴησαν δὲ (ἐνν. Παῖονες) Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἄποικοι ». Ὡσαύτως VII, 20 : « Μυσῶν τε καὶ Τευκρῶν τὸν πρὸ τῶν Τρωικῶν γενόμενον (ἐνν. στόλον, δηλ. ἐκστρατεῖαν), οἱ διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήκας κατεστρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον πόντον κατέβησαν μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίης ἤλασαν ». Καὶ VII, 75 : « Οὗτοι δὲ (ἐνν. Θρήκες, Θρᾷκες) διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοί, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλέοντο, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκέοντες ἐπὶ Στρυμόνῳ » ἐξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθῆων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν ».

3. Ἡροδ. V, 13 : « εἴη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνῳ ποταμῷ πεπολισμένη, ὁ δὲ Στρυμών οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου ». Ὡσαύτως VII, 113 : « ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορρῶ ἀνέμου Παίονας Δόβηράς τε καὶ Παϊόλας παρεξίων ἦε πρὸς ἐσπέρην, ἐς ὃ ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν τε Στρυμόνα ». Καὶ VII, 124 : « ἐπορεύετο δὲ (ἐνν. Ξερόξης) διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Χειδώρον, ὅς ἐκ Κρηστωνίων ἀρχάμενος ῥεεῖ διὰ Μυγδονίης χώρας καὶ ἐξεῖ παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξίῳ ποταμῷ ». Πάντως πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἐνταῦθα γίνεται λόγος μόνον περὶ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους Παίωνων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Περσικῶν πολέμων εἶχον ἀπωθθῇ πρὸς τὸν Στρυμόνα καὶ βαθμηδὸν ἐξηφανίσθησαν. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους οἱ Παῖονες κατεῖχον μέχρι τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος λίαν ἐκτεταμένα ἐδάφη, οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διεξάγουν ἐκάστοτε σκληροὺς ἀγῶνας, συνεχιζόμενους

τῶν πρώτων Ἀργεαδῶν τὰ ἐδάφη τῆς Ἡμαθίας, Ἑορδαίας, Πιερίας, Ἀλμωπίας, Βοττιαίας καὶ Μυθονίας περιελήφθησαν βαθμηδὸν εἰς τὸ κράτος τῶν Αἰγῶν, ἐνῶ ἡ μέχρι Στρουμόνος ἐπέκτασις (Κρηστανία, Βισυλτία, κ.λ.π.), ἐπραγματοποιήθη μετὰ τὴν ἀναστάτῳσιν τῶν Περσικῶν πολέμων, τῆς ὁποίας ἐπωφελήθη ἰδίᾳ ὁ Ἀλέξανδρος Α΄.

Εἰς ποίαν ἐποχὴν πρέπει νὰ ἀναγάγωμεν τὴν θρυλουμένην ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἔργου ἐξόρμησιν τοῦ Ἡρακλείδου βασιλόπαιδος, εἴτε Περδίκκας, εἴτε Κάρανος ὠνομάζετο οὗτος, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους; Ἡ δυσκολία προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπὸ μὲν τῆς ἐκ τοῦ Ἡροδότου γνωστῆς, καὶ καθ' ὅλα τὰ δεδομένα ἐπιχωρίου κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα Μακεδονικῆς παραδόσεως, φέρεται σειρὰ ἐπτὰ βασιλέων ἀπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας καὶ τοῦ κράτους μέχρι καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄ τοῦ Φιλέλληνος, τοῦ βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Περσικῶν πολέμων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱστορίας γίνεται λόγος περὶ βασιλέων τῆς Μακεδονίας δι' ἀποδεδειγμένων ἱστορικῶν δεδομένων μόνον ἀπὸ τοῦ Ἀμύντου, τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄. Πράγματι πρῶτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, κινήσας τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Νότου, ὑπέστηεν ὁ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος (540-498 π.Χ.) βασιλεύσας Ἀμύντας Α΄. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ Μακεδονικὸν κράτος τῶν Αἰγῶν, διεξάγον ἀπεγνωσμένους ἀγῶνας ὑπάρξεως κατὰ τῶν βαρβάρων ὁμόρων, Παιόνων, Ἰλλυριῶν, κ.λ.π., ἀντιμετωπίζον τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀκόμῃ ἰσχυρῶν ὁμοειδῶν Μακεδονικῶν λαῶν τῆς Λυγκηστίδος, τῆς Ὀρεσιτίδος, τῆς Ἑλιμείας, κ.λ.π., εἰς τὴν προσάρτησιν τῶν ὁποίων ἀπέβλεπεν, ἐλάχιστα τελοῦν ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῶν Θεσσαλῶν, οἱ ὅποιοι ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ ἔζων εἰσὶν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐλληνικοῦ κόσμου, ἀποκεκομμένον τέλος ἀπὸ τῶν παρὰ τῶν, τὰ ὁποῖα κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἀπὸ Νότου ἀποίκων τῆς Χαλκιδικῆς, οὐδόλως ἀνησχόλη τὸν Ἑλληνισμὸν τοῦ Νότου. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ στερεωθεῖσα δύναμις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους διὰ σειρᾶς νικηφόρων ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν βαρβάρων γειτόνων καὶ τῆς προσελκύσεως ἢ τῆς ὑποταγῆς τῶν ὁμοφύλων Μακεδονικῶν κρατιδίων, ἡ στροφή πρὸς θαλασσίους περιοχὰς καὶ ἡ ἄμεσος, οὐχὶ ἄνευ προστριβῶν, ἐπαφὴ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Χαλκιδικῆς, τέλος ἡ προμνησμένη, μετὰ τὴν βαθμιαίαν ἐπέκτασιν τῶν Περσῶν πρὸς τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, θύελλα, κινεῖ τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαίτερως τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν¹.

μέχρι τοῦ Φιλίππου Β΄, ἡ καὶ αὐτοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτε μόνον ὑπετάγησαν ὀριστικῶς καὶ ἠκολούθησαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας.

1. Περί τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ τῆς καθόλου ζωῆς τῶν Μακεδόνων μέχρι τοῦ Φιλίππου ὁμιλοῦ-

Πρώτη ιστορική πληροφορία περὶ τῶν Ἀργεαδῶν δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ παραιτιθεμένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀμύντας προσέφερεν ὡς ἄσυλον εἰς τὸν ἐκδιωχθέντα τύραννον τῶν Ἀθηνῶν Πεισιστρατίδην Ἰππίαν τὴν Ἀνθεμουῖντα, τὴν ὁποίαν οὗτος δὲν ἐδέχθη¹. Ὁ Ἰππίας ἐξωρίσθη ἐκ τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἔτος 510 π.Χ. Ἐπομένως, εἰς τὸ ἔτος τοῦτο ἢ εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον δέον νὰ ὑπολογίσωμεν ὡς γενομένην τὴν προσφοράν ταύτην, ἀποτελοῦσαν ἔμμεσον ἀνάμειξιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας εἰς τὰ ἑσωτερικὰ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὲρ τοῦ τυραννικοῦ καθεστώτος καὶ ἐναντίον τοῦ ἐγκαθιδρυομένου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Μετ' οὐ πολὺν χρόνον ὁ Ἀμύντας ἐγένετο περισσότερον γνωστὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ εἰς τοὺς Πέρσας. Ὀλίγον βραδύτερον, κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ξέρξου, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Ἀλέξανδρος Α' ἐγένετο πανελληνίως γνωστὸς ὡς μετασχὼν μὲν τῆς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν, ἀλλὰ παρασχὼν πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα διὰ παροχῆς μυστικῶν πληροφοριῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας².

Διὰ τοὺς πρὸ τοῦ Ἀμύντου βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας πρέπει νὰ προσφύγωμεν εἰς τὰς προεκτεθείσας περὶ ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους παραδόσεις, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται δὲν περιορίζονται εἰς τὰ τοῦ ἀρχηγέτου Περδίκκου ἢ Καράνου, ἀλλ' ἐπεκτείνονται εἰς τὴν γενεαλόγησιν ἀπὸ τούτου καὶ μετέπειτα. Πρῶτος ὁ Ἡρόδοτος, ἀφηγούμενος τὰ τῆς εἰς Μακεδονίαν ἀφίξεως τῶν τριῶν Τημενιδῶν βασιλοπαίδων ἐξ Ἀργουσι καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου τούτων Περδίκκου ἰδρύσεως τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν³, μνημονεύει ἐν συνεχείᾳ τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸν Περδίκκην διεδέχθη ὁ Ἀργαῖος, τὸν Ἀργαῖον ὁ Φίλιππος, τὸν Φίλιππον ὁ Ἀέροπος, τὸν Ἀέροπον ὁ Ἀλκέτας καὶ τοῦτον ὁ Ἀμύντας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'⁴.

μεν ἐκτενέστερον ἐν τῇ ἔργῳ ἡμῶν : « Ἀρχαία Ἑλλάς καὶ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς » (Συμπλήρωμα ἐπιτόμου Ἱστορίας Κ. Παπαρηγοπούλου, ἔκδ. Δ. Δημητράκου), 1952.

1. Ἡροδ. V, 94 : « Ἰππὴν δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαυνομένην ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθεμουῖντα, ἐδίδοσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν » ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον αἰρέετο, ἀνεχώρει δὲ ὁπίσω ἐς Σίγειον ». Πάντως, ὁ Ἡρόδοτος (V, 17 - 19) ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν περὶ πρεσβείας τῶν Περσῶν, σταλείσας πρὸς τὸν βασιλέα Ἀμύνταν πρὸς ὑποταγὴν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ταύτην δὲ πρέπει νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὸ ἔτος 512 π.Χ.

2. Περί Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ κατὰ τὰ Μηδικὰ, ἀφιερωμένην εἰδικὴν μελέτην, δημοσιευθεσομένην προσεχῶς.

3. Βλ. ἀνωτ., σ. 40.

4. Ἡροδ. VIII, 139 : « Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκου Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγένετο Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτew, Ἀλκέτew δὲ πατὴρ ἦν

Διάφορός πως εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, ἡ διασωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Γεωργίου Συγκέλλου, ἀντλήσαντος ἐκ τοῦ ἀπολεσθέντος τμήματος τῆς ἱστορίας τοῦ Διοδώρου, ἐκ τοῦ Θεοπόμπου καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖα δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν. Καθίσταται προφανὲς ὅτι ἡ γενεαλόγησις αὕτη ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου πηγάζει βασικῶς ἐξ ἔργων τῆς Ἀλεξανδρινῆς περιόδου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκεται νὰ ἐμφανισθῇ ἀπαράμιλλος ἡ δόξα τῆς οἰκογενειακῆς καταγωγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ προβολὴ τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ οἴκου ὡς τοῦ ἀρχαιοτέρου τῆς Οἰκουμένης. Οὕτως, ἡ γενεαλογία ἄρχεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλέους πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν Ἡρακλειδῶν, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν ἁλωσιν τῆς Τροίας, κατέλαβον τὴν Πελοπόννησον καὶ συνέστησαν βασιλείας ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κορίνθῳ¹. Διὰ τοῦτο, πρὶν ἢ δοθῇ ἡ ἀπὸ Καράνου γενεαλογία τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, παρέχεται ἡ γενεαλογία αὐτοῦ τούτου τοῦ Καράνου ἀπὸ Ἡρακλέους, μνημονευμένων δέκα προγόνων, θεωρουμένων οὕτως ὡς ἐνδεκάτου μὲν ἀπὸ Ἡρακλέους, ἐβδόμου δὲ ἀπὸ τοῦ κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν Τημένου².

Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φιλίππου, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκκης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν». Ὁ Θουκυδίδης (Π, 100, 2) φαίνεται ἀντλῶν ἐκ τοῦ Ἡροδότου, ὅτε λέγει ὅτι οἱ πρὸ τοῦ Ἀρχελάου βασιλεῖς ἦσαν ὅκτω (ἐξυπαντες οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ὅκτω οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι), προσθέτων εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀ' μνημονευομένους ἐπτά καὶ τὸν υἱὸν τούτου καὶ πατέρα τοῦ Ἀρχελάου Περδίκκαν Β'. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸν Ἀλεξάνδρον Α' διεδέχθη ὁ Ἀλέκτας, ὁ ὁποῖος ὁμως ταχέως καθηρέθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου Β', διὸ καὶ δὲν ὑπολογίζεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, ὡς ἄλλως τε καὶ οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου Β' διεκδικηταὶ τοῦ θρόνου, τοὺς ὁποίους ἐξώντωσεν ὁ Ἀρχέλαος.

1. Γεώργ. Σύγκελλ., σ. 497: «Ὁ περὶ τῆς βασιλείας Μακεδόνων λόγος διὰ τὴν ἀρετὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῖς φιλομαθέσι καὶ περὶ ταῦτα σπουδάζουσιν ἀναγκαῖος πέφυκε. προκείμεθα γοῦν κεφαλαιωδῶς ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀρχόμενος ἀπὸ Καράνου τοῦ πρώτου βασιλέως Μακεδόνων ἕως Ἀλεξάνδρου. τὸ μὲν οὖν πρῶτον γένος τοῖς βασιλεῦσι τῶν Μακεδόνων εἰς Ἡρακλέα ἀναφέρεται. μετὰ γὰρ τὴν ἁλωσιν Τροίας ἔτισιν π' Ἡρακλεῖδα κατέσχον τὴν Πελοπόννησον, ἐξ ὧν αἱ τῶν Κορινθίων καὶ Λακεδαimoniῶν βασιλείαι συνέστησαν. χρόνιος δὲ ὕστερον περὶ τὰ τέλη τούτων ἡ τῶν Μακεδόνων ἡρξάτο βασιλεία οὕτως...» (Ἀκολουθεῖ ἡ παράδοσις περὶ Καράνου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρύσεως τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν, ἣν βλ. ἀνωτ., σ. 46).

2. Γεώργ. Σύγκελλ., σ. 498: «οὗτος ὁ Κάρανος ἀπὸ μὲν Ἡρακλέους ια' ἦν, ἀπὸ δὲ Τημένου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον ἑβδόμος. γενεαλογοῦσι δ' αὐτὸν οὕτως, ὥς φησιν ὁ Διόδωρος καὶ οἱ πολλοὶ τῶν συγγραφέων, ὧν εἰς καὶ Θεόπομπος. Κάρανος Φεΐδωνος τοῦ Ἀριστοδαμίδα τοῦ Μέροπος τοῦ Θεοστίου τοῦ Κισίου τοῦ Τημένου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεαδάτου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέους. ἔνιοι δ' ἄλλως, φησί, γενεαλογοῦσι, φάσκοντες εἶναι Κάρανον Ποιάντος τοῦ Κροίσου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Εὐρυβιάδα τοῦ Δεβάλλου τοῦ Λαχά-

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπὸ Καρανὸν μέχρι Μ. Ἀλεξάνδρου ἀπαρίθμησις τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Οἱ μέχρις Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος βασιλεῖς ὑπολογίζονται εἰς ἑπτὰ, ὀνομάζονται δέ : Κάρανος, Κοῖνος, Τυριμμάς, Ἀργεῖος, Φίλιππος, Ἀλκέτας, Ἀμύντας¹. Τὸ ὄνομα τοῦ Περδίκκου ἑλλείπει καθ' ὁλοκληρίαν μόνον παρὰ Συγκέλλω, ἀναγεγραμμένου τούτου ὡς ἀρχηγέ-
του μὲν παρ' Ἡροδότῳ, ὡς ἐνὸς δὲ τῶν πρώτων βασιλέων παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἀλλ' εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Περδίκκου ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ γενεαλο-
γίᾳ τῶν Μακεδόνων βασιλέων ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου, δὲν κατέστη δὲ δυνατόν
νὰ ἀναγνωσθῇ ἔνεκα πλήρους ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ φθορᾶς τοῦ χειρογράφου,
παρελειφθὲν ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ περιθωρίῳ ἀποκατα-
στήσαντος τὴν γενεαλογικὴν σειρὰν². Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀερόπου, τὸ
ὁποῖον ἑλλείπει ὡσαύτως ἐν τῷ ἀποκαταστηθέντι κειμένῳ τοῦ Συγκέλλου, δὲν
δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ τοῦτο περιείχετο ἀρχικῶς καὶ
παρελήφθη, δεδομένου ὅτι οὐδὲν περὶ τούτου στοιχεῖον ἔχομεν ἐκ τοῦ Διο-
δώρου καὶ τῶν ἄλλων πηγῶν, ἐξ ὧν ἠντίλησεν ὁ Βυζαντινὸς οὗτος χρονογρά-
φος. Λαμβανομένου ὁμως ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀερόπου εὐρίσκεται
εἰς ἀτάσας τὰς λοιπὰς γενεαλογίας τῶν Ἀργεαδῶν, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν
ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι περιείχετο καὶ τοῦτο ἐν τῇ φθαρθείᾳ σελίδι τῆς χρονο-
γραφίας τοῦ Συγκέλλου.

ρους τοῦ Τημενίου, ὃς καὶ κατήλθεν εἰς Πελοπόννησον». Τοῦ αὐτοῦ ἐν σ. 373 : « ἦν δὲ ὁ Κάρανος ἐνδέκατος ἀπὸ Ἡρακλέους, ζ' δὲ ἀπὸ Τημενίου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον». Βλ. καὶ Πaus. II, 19, 1-2.

1. Γεώργ. Σύγκ., σ. 499 : « οὗτος ὁ Κάρανος λ' ἔτη ἐβασίλευσε· μεθ' ὃν Κοῖ-
νος παῖς ἔτη κη'. μετὰ δὲ τούτων ὁ υἱὸς Τυριμμάς ἔτη με', καὶ τὴν λοιπὴν τῆς Μακε-
δονίας προσελάβετο χώραν καὶ καθ' ὅλου τὴν βασιλείαν ἠῤῥησεν. εἰτα Ἀργεῖος παῖς
Τυριμμά ἔτη λδ', μεθ' ὃν Φίλιππος υἱὸς Ἀργεῖου ἔτη λε'. πρὸς οἷς Ἀλκέτας ὁ
Φιλίππου υἱὸς ἔτη... εἰτ' Ἀμύντας υἱὸς Ἀλκέτου ἔτη... ἑξῆς Ἀλέξανδρος Ἀμύν-
του». Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸ τεμάχιον τοῦτο τῆς χρονογραφίας τοῦ Συγκέλλου
τὸ κείμενον εἶναι λίαν ἐφθαρμένον καὶ ἡ ἀνάγνωσις καθίσταται ἀδύνατος ἔνεκα δια-
βρώσεως τῆς μεμβράνης. Ἀλλ' ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει γεγραμ-
μένη ἡ διαδοχὴ τοῦ Καρανίου δι' ἄλλης χειρὸς. Ἡ συμπλήρωσις οὕτῃ λαμβάνεται
γενικῶς ὑπ' ὄψιν ὡς « marginale laterculum », ἂν καὶ θὰ ἔδικαιοιοιοῦντο ἐπι-
φυλάξεις τινές, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τοὺς δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀριθμοὺς χρόνου βασι-
λείας, πιθανῶς δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων. Βλ. H. Clinton, Fasti
Hellenici, τ. II, σ. 274. Ἐτι δὲ τὰ σχόλια τοῦ ἀποκαταστήσαντος διὰ συγκριτικῆς
μεθόδου τὸ κείμενον τοῦ Γεωργίου Συγκέλλου, B. G. Niebuhr, ἐκδ. Βόννης,
τ. 3, σ. 508.

2. Βλ. προηγουμένην σημείωσιν. Ἡ γνώμη ἡμῶν, ὅτι ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ
τοῦ Γεωργίου Συγκέλλου περιλαμβάνετο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Περδίκκου, ἐνισχύεται καὶ
ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Σύγκελλος, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ἠντίλησε τὰ τῆς γενεαλογίας τοῦ
βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Διοδώρου, ἔτερον δὲ ἀπόσπασμα τοῦ Διο-
δώρου ὀνομάζει βασιλέα Περδίκκην (βλ. ἀνωτ., σ. 63).

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἡροδότου¹ διαφέρει τῆς τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ ἱστορικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλησεν ὁ Σύγγελλος, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀρχηγέτην τῆς δυναστείας καλούμενον Περδίκκαν καὶ οὐχὶ Κάρανον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μέχρις Ἀλεξάνδρου Α΄ βασιλέων, ὀνομαζομένων ἐξ, ἐνῶ παρὰ Συγγέλλῳ ἀνευρίσκονται ἐπτά, πιθανῶς δὲ ὀκτὼ μετὰ τοῦ μεταγενεστέρως παραλειφθέντος Περδίκκου, καὶ ἐννέα, ἐὰν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀρχικῷ χειρογράφῳ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀερόπου. Ἐτι πλέον, ὁ Σύγγελλος μνημονεύει τὸν Κοῖνον καὶ τὸν Τυρίμμαν, ἀγνωστομένους ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου². Ἡ παρὰ τῷ Συγγέλλῳ γενεαλογία ἐμφανίζει τοὺς πρώτους βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐξαιρετικῆς μακροβιότητος καὶ κρατήσαντας τὸν θρόνον ἐπὶ ὅλως ἀσύνηθες χρονικὸν διάστημα. (Ὁ Κάρανος 30 ἔτη, ὁ Κοῖνος 28, ὁ Τυρίμμας 45, ὁ Ἀργεῖος 34, ὁ Φίλιππος 35). Ἡ πρόθεσις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐξ ὧν ἠντλησεν ὁ Σύγγελλος, ἐπιμηκύνσεως τοῦ διαστήματος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐκάστου τῶν πρώτων Μακεδόνων βασιλέων, καθίσταται προφανὴς ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἡ ἀφίξις τοῦ ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας Καράνου καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καθορισθῇ εἰς ὅσον τὸ δυνατόν παλαιότερον χρόνον, ἵνα οὕτως ἐμφανισθῇ ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία ἡ ἀρχαιότερα ἀπασῶν καὶ αὐτῆς τῆς Περσικῆς, τὴν ὁποίαν συνέτριψεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

Ἡ πρόθεσις αὕτη προδίδεται καὶ ἐξ ἄλλου χωρίου τοῦ Συγγέλλου, ἐνθα λέγεται ὅτι ὁ Κάρανος ἐβασίλευσε 18 ἔτη πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος³. Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος κατὰ τὰ γενικῶς σήμερον παραδεδογμένα εἶναι τὸ 776 π.Χ.⁴ Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν 18 ἐτῶν πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, ὅτε φέρεται βασιλεύων ὁ Κάρανος, δέον νὰ υπολογίσωμεν τὴν κατὰ τὸν Σύγγελλον ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Κάρανος ἀφίκετο εἰς Μακεδονίαν καὶ ἰδρυσε τὸ κράτος τῶν Αἰγῶν, κατὰ τὸ ἔτος 794 π.Χ. μὲν,

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 40 καὶ συνέχ.

2. Ὁ Ἡρόδοτος (βλ. ἀνωτ., σ. 40) δίδει τὸ ὄνομα Ἀέροπος καὶ εἰς τὸν ἔνα ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Περδίκκου, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τοῦτον ἀπὸ τοῦ Ἀργεῖου εἰς Μακεδονίαν.

3. Γεωργ. Συγκ., σ. 373 : « Κάρανος Μακεδόνων α' ἐβασίλευσεν ἔτη λ'. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος ,δψα'. πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἔτεσι ιη' ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Velleius Paterculus (Hist. Rom. I, 6, 2) λέγει ὅτι ὁ Κάρανος ἔλαβεν τὴν βασιλείαν τὸ ἔτος 818 π.Χ.

4. Δεδομένου ὅτι τὸ ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς νέας σελήνης, μετὰ τὴν θερινὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου (22-23 Ἰουνίου), καὶ ἐπομένως ἤρχιζε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου, ἐν τῇ πραγματικότητι περιλαμβάνοντο εἰς τοῦτο οἱ ἐξ τελευταῖοι μῆνες τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ οἱ ἐξ πρώτοι τοῦ ἐπομένου. Ἀλλ' ἐπεκράτησε νὰ καθορίζεται τὸ ἔτος Ὀλυμπιάδος ἀπὸ τῶν μηνῶν τῆς ἀπαρχῆς αὐτοῦ. Ἦτοι ἀντὶ νὰ γράψωμεν ὡς πρῶτον ἔτος τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος τὸ ἔτος 776/775, γράφομεν τὸ ἔτος 776.

ἐὰν προσθέσωμεν 18 ἔτη εἰς τὸ ἔτος τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, περὶ τὸ 801 δέ, ἐάν, διορθοῦντες τοὺς ἀριθμητικούς ὑπολογισμούς, ἀντὶ 18 προσθέσωμεν 25 ἔτη, καὶ πάντως ὅτι ἐβασίλευσε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος¹. Δεδομένου ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας τὸ ἔτος 498 π.Χ. καὶ ὅτι, κατὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Συγκέλλου, οἱ πέντε ἀπὸ Καράνου πρῶτοι βασιλεῖς φέρονται ὡς βασιλεύσαντες εἰς χρονικὸν διάστημα 172 ἐτῶν, ὁ ἕκτος βασιλεὺς Ἀλκέτας πρέπει κατὰ Σύγκελλον νὰ εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον τὸ ἔτος 622, αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀμύντου, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ χρόνος βασιλείας δὲν μνημονεύεται (προφανῶς διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν τῷ φθαρέντῃ χειρογράφῳ καὶ παρελείφθη κατὰ τὴν ἐν τῷ περιθωρίῳ ἀποκατάστασιν), πρέπει νὰ ἀνέρχεται συνολικῶς εἰς χρονικὸν διάστημα 124 μέχρις 131 ἐτῶν. Ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας φέρεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐρεῦνης ὡς ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ ἔτος 540 π.Χ., ἐπομένως ἐβασίλευσε 42 ἔτη. Ἄλλ' οὕτως ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀλκέτας πρέπει νὰ

1. O. B. G. Niebuhr (σχόλια εἰς Γεώργ. Σύγκελλον, ἔκδ. Βόννης, τ. 2, σ. 476) παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ ἐκ παραλλήλου διδόμενον ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτος 794^α (4701). Λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι ἡ πρώτη Ὀλυμπιάς ὑπολογίζεται ὡς γενομένη τὸ ἔτος 4726, μέχρι τοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτους 4701, ὅπερ ὁ Σύγκελλος προσδιορίζει ἐς πρῶτον ἔτος βασιλείας τοῦ Καράνου, ὑπάρχει ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος διαφορά οὐχὶ 18 ἐτῶν, ὡς ὁ ἴδιος προσδιορίζει, ἀλλὰ 25. Διὰ τοῦτο ἀντὶ «ἐτεσιν η'» ὁ Niebuhr διορθοῖ «ἐτεσιν κε'». Καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Εὐσεβίου (βλ. B. Niebuhr, ὡς ἄνωτ.) διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Καράνου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ ἢ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἀποδεικνύονται αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐσφαλμένοι (βλ. κατωτ. τὰ ἐν τῷ κεφαλ. Ε'). Πάντως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἡλεγμένων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, ἀλλὰ περὶ κατὰ μεταγενεστέρους χρόνους περισυλλογῆς παναρχαίων παραδόσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀναπόσπαστον μυθικὸν στοιχεῖον ἀποκλείει προσπάθειαν ἐπακριβῶν χρονολογικῶν καθορισμῶν. Ἐνταῦθα πρόκειται κυρίως περὶ ἐσφαλμένης χρήσεως τῶν χρονολογικῶν μεθόδων τῆς ἀρχαιότητος, ἢ περὶ λάθους ἀντιγραφῶν. Ἐξ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τὸ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος κτίσεως κόσμου ὑπελογισθὲν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἢ χώρας διαφοροτρόπως. Ὑπὸ τῆς Σ' ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμένης Συνόδου (680 μ.Χ.) καθωρίσθη τὸ ἔτος 5508, ἐνῷ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν προετάσσετο τὸ ἔτος 5501, ὑπὸ τῶν Ἀντιοχείων τὸ 5493, καὶ ὑπὸ ἄλλων ἄλλο. Πρὸς τοὺς χρονολογικοὺς καθορισμοὺς τοῦ Συγκέλλου εὐρίσκεται ἐγγύτερον τὸ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν καθορισθὲν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος κτίσεως κόσμου 5501, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ἀφαιρουμένων τῶν ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος καὶ τῶν 18 ἐτῶν ἀνωταύτης (776+18=794), ἔχομεν τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτος 4707, ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου ὀριζομένου 4701. Ἐάν δὲ δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν τοῦ Niebuhr, ἀντὶ «ἐτεσιν η'», εἰς «ἐτεσιν κε'», ἀφαιροῦντες οὕτω 776/5+25=801 800 ἔτη, φθάνομεν περὶπου εἰς σύμπτωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου διδομένου ἔτους 4701 (794^α) πρὸς τὴν κατὰ τὸν Ἀλεξανδρινὸν ὑπολογισμὸν κτίσεως κόσμου ἔτους 5501 χρονολογίαν ἀρχῆς βασιλείας Καράνου περὶ τὸ ἔτος 800 π.Χ. (4701+800=5501).

εἶχε βασιλεύσει περὶ τὰ 89 ἔτη, ὅπερ εἶναι ὅλως ἀπίθανον. Πλὴν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῷ παραδοθέντι δι' ἀποκαταστάσεως κειμένῳ τοῦ Συγκέλλου παραλείπεται ὁ Περδίκκας, ὁ ὁποῖος πιθανώτατα ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀρχικῷ τούτῳ¹, ὁ δὲ Εὐσέβιος μνημονεύει τὸν Περδίκκαν ὡς βασιλεύσαντα ἀλλαγῇ μὲν ἐπὶ 48, ἀλλαχῇ δὲ ἐπὶ 51 ἔτη, ἀπομένουν διὰ τὸν βασιλεῖα Ἀλκέταν 38 μέγχι 41 ἔτη, ὅπερ καθίσταται πιθανόν².

Ἡ ὑπὸ τοῦ Λατίνου συγγραφῶς Ἰουστίνου διδομένη γενεαλογία εἶναι ὅλως μὲν διάφορος ἀπὸ χρονολογικῆς πλευρᾶς, ὅμως πλουσία εἰς πληροφορίας περὶ τῆς δράσεως τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀγνοουμένης ἄλλοθεν³. Κατὰ τὸν Ἰουστίνον, ὁ διαδεχθεὶς τὸν Κάρανον Περ-

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 75 ἐν κειμένῳ καὶ σημ. Κατὰ τὸν χρονικὸν κανόνα τοῦ Εὐσεβίου (βλ. κατωτ. σ. 94) ὁ Ἀμύντας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὸ ἔτος 552 (1ον 57ης Ὀλυμπιάδος), ἐβασίλευσε δὲ 50 ἔτη. Τὸν Ἀλκέταν φέρει βασιλεύσαντα 29 ἔτη.

2. Ταῦτα ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀερόπου δὲν ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ γενεαλογικῇ σειρᾷ τοῦ Συγκέλλου. Ἀλλ' ἐὰν ὑπῆρχε καὶ δὲν ἀνεγνώσθη ἐν τῷ ἐφθαρμένῳ κειμένῳ (βλ. ἀνωτ., σ. 75), λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι κατ' Εὐσέβιον ὁ Ἀέροπος ἐβασίλευσε 20 ἔτη, πρέπει νὰ περιορίσωμεν τὸν χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλκέτου εἰς 20 ἢ 27 ἔτη. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀερόπου ἀνευρίσκεται εἰς ἀπασάς τας λοιπὰς γενεαλογίας, ἀπαχολεῖ δὲ ἰδιαιτέρως τὸν Ἰουστίνον (βλ. κατωτ.), ἐνισχύει τὴν γνώμην ὅτι ὑπῆρχε καὶ παρὰ Συγκέλλου.

3. Justini (Historiae Philippicae), VII, 2. Ἰδοὺ τὸ ἀκριβὲς σχετικὸν κείμενον τοῦ Ἰουστίνου :

Post hunc Perdicca regnavit, cuius et vita inlustris et mortis postrema, veluti ex oraculo praecepta, memorabilia fuere: siquidem senex moriens Argaeo filio monstravit locum, quo condi vellet; ibique non sua tantum, sed et succedentium sibi in regnum ossa poni iussit, praefatus, quoad ibi conditae posterorum reliquiae forent, regnum in familia mansurum; creduntque hac superstitione extinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturae mutaverit. Argaeus moderate et cum amore popularium administrato regno successorem filium Philippum reliquit; qui immatura morte raptus, Aeropum parvulum admodum instituit heredem. Sed Macedonibus asidua certamina cum Thracibus et Illyriis fuere, quorum armis veluti cotidiano exercitio indurati gloria bellicae laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes bello Macedonas adgrediuntur. Qui proelio pulsi rege suo in cunis prolato et pone aciem posito acrius certamen repetivere: tamquam ideo victi antea fuissent, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant; simul et miseratio eo infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaque proelio magna caede Illyrios fudere, ostenderuntque hostibus suis priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit et propria virtute et Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta extitere, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere contenderit (βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 47, σημ. 1).

δίκκας ἐβασίλευσεν ἐπὶ μακρόν, ἡ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε λαμπρὰ καὶ ἀξιωμαχόμενος. Πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ἐν προβεβυκίᾳ ἡλικίᾳ καὶ κατόπιν χρησμοῦ ὑπέδειξεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀργαῖον τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐνταφιασθῇ. Διέταξε ἐκεῖ νὰ ἐναποτεθοῦν ὄχι μόνον τὰ ὄσπια αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν διαδόχων του εἰς τὸν θρόνον, προειπὼν ὅτι, ἐφ' ὅσον θὰ ἀπετίθεντο ἐκεῖ τὰ λείψανα τῶν μεταγενεστέρων βασιλέων, ἡ βασιλεία θὰ παρέμενεν ἐν τῷ οἴκῳ του. Εἰς τὴν παραβίαν τῆς θείας ταύτης ἐπινεύσεως, διὰ τῆς ταφῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οὐχὶ εἰς τὸν καθωρισμένον αὐτὸν τόπον, ἀπεδίδετο, προφανῶς ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας τῶν μεταγενεστέρων, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐξέλιπεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀργαῶν.

Συνεχίζων ὁ Ἰουστίνος λέγει, ὅτι ὁ Ἀργαῖος ἐκυβέρνησε μετὰ σωφροσύνης, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀφῆκε δὲ διάδοχον τὸν υἱὸν του Φίλιππον¹. Οὗτος ἀποθάνων προώρως, ἀφῆκεν ὡς διάδοχον τὸν ἐν βρεφικῇ εἰσέτι ἡλικίᾳ Ἀέροπον. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν οἱ Μακεδόνες διεξήγον ἀδιακόπους καὶ σκληροὺς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Θορκῶν καὶ τῶν Ἰλλυριῶν. Ἐκ τῶν συνεχῶν πολέμων εἶχον ἀναδειχθῇ εἰς περιφήμους πολεμιστάς, τὰ δὲ πολεμικὰ αὐτῶν κατορθώματα εἶχον κινήσει τὸν τρόμον τῶν ὁμόρων λαῶν. Οἱ Ἰλλυριοί, ἐπωφελοῦμενοι τῆς βρεφικῆς ἡλικίας τοῦ νέου βασιλέως, προσέβαλον ἀφροδῶς τὴν Μακεδοῖαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὰ Μακεδονικὰ ἐδάφη, κατόπιν νικηφόρου μάχης. Τότε οἱ Μακεδόνες, ἀνασυνταχθέντες, ἐπανέλαβον τὸν ἀγῶνα, συμπαραλαβόντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τὸ βασιλικὸν βρέφος καὶ τοποθετήσαντες αὐτὸ ὅτιςθεν τῆς παρταξέως τῶν πολεμιστῶν. Τοῦτο ἔπραξαν οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς προλήψεως ὅτι κατὰ τὸν προηγηθέντα ἀγῶνα εἶχον ἡττηθῇ διότι δὲν εὐρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, ὡς συνήθως, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἐνισχυθοῦν εἰς ἀπόφασιν πάλης μέχρις ἐσχάτων διὰ τὴν νίκην, ἐκ τῆς

1. Τὸν Ἀργαῖον (ἢ Ἀργεῖον) ἐπαινεῖ καὶ ὁ Σύγκελλος (σ. 212) λέγων ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐπροσάταυσε τὸ Μακεδονικὸν κράτος ἐκ τῶν ἐπιτρομῶν τῶν ὁμόρων βαρβαρικῶν λαῶν δι' ἀνεγέρσεως τειχῶν. Ὁ Πολύαινος (Στρατηγ. IV, 1) παραθέτει τὸ ἀκόλουθον «στρατήγημα» τοῦ Ἀργαίου, χρησιμοποιοῦσαντος τὰς παρθένους τῆς Μακεδονίας πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀντιπάλων του Ταυλαντίων ὡς πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐπιτυχόντος οὕτω τὴν φυγὴν τῶν:

« Ἀργαῖος βασιλεὺς Μακεδόνων, Ταυλαντίων Γάλαυρος Ταυλάντιοι στρατεύουσιν ἐπὶ Μακεδόνας. Ἀργαῖος, ἦν γὰρ αὐτῷ χεῖρ ὀλίγη, κελεύει τὰς παρθένους τῶν Μακεδόνων, ἐπειδὴν οἱ πολέμιοι προσάγωσι τὴν φάλαγγα, αὐτὰς ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Ἑρεβοίας ἐπιφανῆσαι. Οἱ μὲν δὴ προσῆγον· αἱ δὲ ἐπεφάνησαν καὶ κατήεσαν ἀπὸ τοῦ ὄρους παρθένοι πολλαί, θύρους ἀντὶ δοράτων πάλλουσαι καὶ στεφάνοις τὰ πρόσωπα σκιάζουσαι. Γάλαυρος ἐξεπλάγη, ἄνδρας εἶναι τὰς παρθένους ἀπὸ μακροῦ νομίζων, καὶ τὸ ἀνακλητικὸν ὑπεσήμεινεν· Ταυλάντιοι δὲ ἔφρουγον, τὰ τε ὅπλα ἀποβαλόντες καὶ τὰ σκευοφόρα καταλιπόντες. Ἀργαῖος ἀμσχεῖ κρατήσας ἱερὸν ἰδρύεται Διονύσιον Ψευδάνορον, καὶ τὰς παρθένους, ἃς πάλαι Κλώδωνας ἐκλήζον οἱ Μακεδόνες, αὐτὸς κλήζειν ἔταξε διὰ τὴν μίμησιν τῶν ἀνδρῶν Μιμαλλόνας ».

ιδέας ὅτι, ἐὰν ἡτῶντο καὶ ὑπεχώρουν, θὰ ἡχμαλωτίζετο ὁ βασιλεὺς των. Καὶ πράγματι, κατόπιν ἀπεγνωσμένου ἀγῶνος, οἱ Μακεδόνες τελικῶς ἐθριάμβευσαν, κατασφάζαντες ἢ διασκορπίσαντες τοὺς Ἰλλυριοὺς.

Τὸν Ἀέροπον, ἐπιλέγει ὁ Ἰουστίνος, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀμύντας, διαπρέψας ὡς βασιλεὺς, ὡς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ὁ πεποικισμένος διὰ πολλῶν προτερημάτων καὶ ἀγωνισθεὶς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαπιστοῦμεν ὅτι ὁ Ἰουστίνος γνωρίζει ὡς πρῶτους μέχρῃς Ἀλεξάνδρου Α' βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐν σειρᾷ τὸν Κάρανον, τὸν Περδίκκαν, τὸν Ἀργαῖον, τὸν Φίλιππον, τὸν Ἀέροπον καὶ τὸν Ἀμύνταν. Ἦτοι ἐκ μὲν τῆς γενεαλογήσεως τοῦ Ἡροδότου ἐλλείπει ὁ μεταξὺ Ἀερόπου καὶ Ἀμύντου φερόμενος ὡς βασιλεύσας Ἀλκέτας, δὲν ἀκολουθεῖται δὲ καὶ ἡ ἡροδότειος παραδόσις περὶ Περδίκκου, ὡς ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας προβαλλομένου τοῦ Καράνου. Ἐκ τῆς γενεαλογήσεως τοῦ Γεωργίου Συγκέλλου διαφέρει οὐσιωδῶς, ἀγνοουμένων τοῦ Κοίνου, τοῦ Τυρίμμα καὶ τοῦ Ἀλκέτου καὶ μνημονευομένων τοῦ Περδίκκου καὶ τοῦ Ἀερόπου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Σύγκελλος πιθανῶς ἀγνοεῖ τὸν δεύτερον ἐὰν μὴ καὶ τὸν πρῶτον.

Κατὰ τὴν ἀποδομένην εἰς τὸν Διόδωρον γενεαλογικὴν κατάταξιν τοῦ Εὐσεβίου, ἥτις θέλει ἀπασχολήσει ἡμᾶς ἰδιαίτερος ἐν συνεχείᾳ, ἐβασίλευσαν 9 Τημενίδαι πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἀνευρίσκομεν εἰς ταύτην τοὺς βασιλεῖς τόσον τῆς ἡροδοτείου παραδόσεως, παρτασσομένους ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ἀπὸ τοῦ τετάρτου καὶ κάτω, ὅσον καὶ τοὺς τρεῖς τιθεμένους πρῶτους κατὰ τὰς παραδόσεις, ἐξ ὧν ἠντλησε καὶ ὁ Σύγκελλος. Τοῦτο διευκολύνει τὰ μέγιστα τὸν συγγραφεᾶ, ἵνα ἀνοβιβάσῃ τὴν δυναστείαν τῶν Ἀργεαδῶν μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος καὶ ἱκανὸν χρόνον πρὸ ταύτης, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὅλους ἐξαιρετικὴν μακροβιότητα¹.

1. Βλ. κατωτ., κεφ. Ε', ἐν λεπτομερείᾳ τὰ τῆς γενεαλογικῆς τάξεως καὶ χρονολογικῆς κατατάξεως τῶν πρῶτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὰς ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Εὐσεβίου ἐκδοχάς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ Εὐσεβίος, ἀκολουθῶν τὴν προσπάθειαν τῆς ἐλληνιστικῆς παραδόσεως, ὅπως ἡ δυναστεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐμφανισθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἀρχαιότερα, κυρίως δὲ ἀρχαιότερα τῶν Μηδοπερικῶν, τὰς ὁποίας διεδέχθη ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Ἀσίας (βλ. ἀνωτ., σ. 74), προτάσσει ἐμφαντικῶς ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν Μακεδόνων ἀντικατέστησεν ἐκείνην τῆς Ἀσσυριακῆς δυναστείας, τῆς ὁποίας ὁ τελευταῖος βασιλεὺς Σαρδανάπαλος φέρεται ἀποθνήσκων εὐθὺς ὡς ἄρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Καράνου ἐν Μακεδονίᾳ: *cessante Assyriorum dynastia, post Sardanapalli ultimi regis Assyriorum mortem, Makedoniorum tempora succedunt* (ἐκδ. Schöene, I, Χρονικόν, 227, καὶ Karst, σ. 107· βλ. κατωτ., σ. 81 σημ. 2). Τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν βασιλείας τῶν Ἀργεαδῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' (498 π.Χ.) ἀνέρχεται διὰ μὲν τοὺς κατὰ Σύγκελλον ἐπὶ βασιλεῖς εἰς 265 ἐτη, διὰ δὲ τοὺς κατ' Εὐσεβίου (πιθανῶς καὶ Διόδωρον) εἰς 300. Ἐν τῷ «χρονικῷ κανόνι» τοῦ Εὐσεβίου ὁ ἀριθμὸς οὗτος αὐξάνεται εἰς 310 (βλ. ἐπόμ. κεφ. καὶ τὸν ἐν τέλει πίνακα).

“Ετερος ιστορικός τῆς ‘Αλεξανδρινῆς περιόδου, ὁ Σάτυρος, σκοπῶν νὰ ἀποδείξῃ τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου ὡς ‘Αργεάδας - Τημενίδας, δηλαδὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου τοῦ Μ. ‘Αλεξάνδρου, ἀρχεῖται ἱστορῶν τὸ γενεαλογικὸν αὐτῶν δένδρον ἀπὸ τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ ‘Ηρακλέους, μέχρι Τημενίου, ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Καράνου, καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ ‘Αμύντου Α΄, πατρὸς τοῦ ‘Αλεξάνδρου Α΄, ὁπότε τὸ γένος τῶν Πτολεμαίων διαχωρίζεται ἕνεκα διαδοχῆς ἐξ ἄλλου νιού τοῦ ‘Αμύντου. Ὁ Σάτυρος παραθέτει τὴν αὐτὴν σειρὰν Μακεδόνων βασιλέων, τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, πλὴν τοῦ ‘Αργαίου ἢ ‘Αργείου, τὸν ὁποῖον παραλείπει¹.

Ε΄ - ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΤ’ ΕΥΣΕΒΙΟΝ

“Ὡλος ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν χρονικὸν ταυτισμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκάστου αὐτῶν πρὸς γενικώτερα ἱστορικά γεγονότα ἢ βασιλεῖς ἄλλων λαῶν, συμφῶνας πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, ἔχει τὸ χρονικὸν τοῦ ‘Επισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Ὁ Εὐσέβιος, ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἱστορικὸς συγγραφεὺς τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ «χρονικόν», περιλαμβάνον μυθικὰ καὶ ἱστορικά γεγονότα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ ἔτους 2016 π.Χ. μέχρι τοῦ ἔτους 325 μ.Χ., μετ’ ἀντιπαραθέσεως γενεαλογίων, κατὰ παράλληλον μέθοδον τοποθετήσεως προσωπικοτήτων εἰς χρονολογικὰς περιόδους, καταλόγων βασιλέων καὶ ἀρχόντων πόλεων, ἔτι δὲ καὶ «κανόνος» χρονικοῦ παραλληλισμοῦ βάσει τῶν χρονολογικῶν συστημάτων τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Εὐσέβιος ἔδωκεν ἐν τῷ «χρονικῷ» ἐξέχουσιν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τὴν χρονολογικὴν κατὰταξιν τῶν Μακεδόνων βασιλέων, τοὺς ὁποίους τοποθετεῖ συγκριτικῶς μετὰ τῶν μεγάλων δυναστειῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καθορίζει δὲ καὶ τὰ ἔτη βασιλείας ἐκάστου ἐξ αὐτῶν².

1. Θεόφιλος πρὸς Αὐτόλυκον, βιβλ. Β΄, κεφ. 7, § 89 - 98 ἐν Migne, Patrologia Graeca, τ. 6, στ. 1059 καὶ συνέχ. : «Λέγει οὖν ὁ Σάτυρος οὕτως· Διονύσου καὶ ‘Αλθέας τῆς Θεστίου γεγενῆσθαι Δηϊάνειραν, τῆς δὲ καὶ ‘Ηρακλέους τοῦ Διὸς οἶμαι ‘Υλλον, τοῦ δὲ Κλεόδημον, τοῦ δὲ ‘Αριστόμαχον, τοῦ δὲ Τήμενον, τοῦ δὲ Κεῖσον, τοῦ δὲ Μάρωνα, τοῦ δὲ Θεστίον, τοῦ δὲ ‘Ακοόν, τοῦ δὲ ‘Αριστομίδαν, τοῦ δὲ Καράνῳ, τοῦ δὲ Κοινόν, τοῦ δὲ Τυρίμμαν, τοῦ δὲ Περδίκκαν, τοῦ δὲ Φίλιππον, τοῦ δὲ ‘Αέροπον, τοῦ δὲ ‘Αλκέταν, τοῦ δὲ ‘Αμύνταν...». Ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικός Paternulus (βλ. ἀνωτ., σ. 76, σημ. 3) ὀρίζει ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου τὸ ἔτος 818, ἀλλ’ ὁ προσδιορισμὸς οὗτος παρ’ οὐδενὶ ‘Ελληνι συγγραφεῖ ἀνευρίσκεται.

2. Πρώτη κριτικὴ ἐκδοσις τῶν ἐργων τοῦ Εὐσεβίου δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐν τῇ

Ἡ προσπάθεια τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀναπιχθείσης παραδόσεως, ἀνευρισκομένης δὲ ἐν ταῖς πηγαῖς τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλήσεν ὁ Εὐσέβιος, εἶναι ὅπως ὁ ἤδη ἔνδοξος καὶ ὀνομαστός ἀνὰ σύμπαντα τὸν τότε κόσμον βασιλικὸς οἶκος τῶν Ἀργεαδῶν ἐμφανισθῇ ἀρχαιότερος τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Μηδοπερσικοῦ κράτους βασιλέων καὶ τοῦ πρώτου τῆς Ρώμης, φθάνων οὕτω εἰς ἀρχαιότητα τὰς παλαιότητας δυναστείας τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἰουδαίας, τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ Λατίου ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι ὀνομαστοτέρας βουσιλείας, αἱ ὁποῖαι προηγέθησαν τῶν Δημοκρατιῶν. Ἡ προσπάθεια αὕτη τῆς παραδόσεως εἶναι λίαν ἐμφανὴς ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Εὐσεβίου.

Ἄνευ ἀμφιβολίας, ὁ Εὐσέβιος ὡς πρὸς τὰ Μακεδονικὰ ἠντλήσεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἔργων τῆς ἑλληνιστικῆς ἢ ρωμαϊκῆς περιόδου, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τοῦ Διοδώρου. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν πρώτην περίοδον τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς παρούσης μελέτης, ἐχρησιμοποίησεν ἐνύστερον τὰς ἀφθόνους παραδόσεις περὶ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν,

Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne. Τὸ « χρονικόν » τοῦ Εὐσεβίου καταλαμβάνει τὸν 19 τόμον (1857) ταύτης, περιλαμβάνον τὴν ἐν Λατινικῇ κατὰ Ἱερώνυμον ἀπόδοσιν μετὰ τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν μνημονευομένων ἢ θεωρουμένων ὡς ληφθέντων ἐκ τοῦ Εὐσεβίου ὑπὸ Βυζαντινῶν συγγραφέων ὡς καὶ παρεμφερῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων. Ἄλλ' ἤδη ὁ σοφὸς Σκαλιγγέρ (Scaliger), ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος εἶχε περισυλλέξει καὶ κατατάξει τὰ ἐκ τοῦ Εὐσεβίου καὶ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος Ἀφρικανὸν χρονολογικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον « Excerpta Latina Barbari ». (βλ. Gelzer, Africanus, I, 155). Ταῦτα ἀνευρίσκονται εἰς τὰς πλείστας μεταγενεστέρας ἐκδόσεις τοῦ « χρονικοῦ » τοῦ Εὐσεβίου.

Σημαντικὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Alfred Schoene γενομένη διτομος ἔκδοσις (Βερολῖνον 1875) τοῦ ὅλου χρονικοῦ (μετὰ τῆς ἐπιτομῆς, τοῦ κανόνος κλπ.) εἰς λατινικὴν μετάφρασιν ἐκ τῆς ἀρμενικῆς ἀποδόσεως καὶ μετὰ συγκριτικῶν πινάκων ἐκ τῆς κατὰ Ἱερώνυμον λατινικῆς μεταφράσεως, τοῦ Συγκέλλου, τοῦ Πασχαλίου χρονικοῦ καὶ ἄλλων σχετικῶν κειμένων. Ἐξ ἰσοῦ σπουδαία εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς βασιλικῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας γενομένη ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Josef Karst (Eusebii Werke, fünfter Band, Λειψία 1911) εἰς γερμανικὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἀρμενικοῦ κειμένου μετὰ κριτικῶν σχολίων. Περὶ Εὐσεβίου βλ. F. J. Foakes-Jackson, Eusebius a Study of the man and his writings, 1913 καὶ J. Stevenson, Studies in Eusebius, 1929. Παρὰ Συγκέλλῳ (βλ. ἀνωτ., σ. 74 καὶ συνέχ.) ἀνευρίσκονται αἱ πλείσται τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἱστορικῶν πληροφοριῶν περίπου ἐν τῇ αὐτῇ χρονολογικῇ τάξει, ἀλλ' ἄνευ τῆς τοποθετήσεως τούτων κατὰ σειρὰν ἔτους βασιλείας τῶν Μακεδόνων Βασιλέων, ἢ ὁποῖα ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα. Αἱ πληροφορίες τοῦ Συγκέλλου θεωροῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰλημμέναι ἐκ τοῦ Εὐσεβίου, ἢ τοῦλάχιστον ἐκ τῶν πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλήσεν καὶ ὁ Εὐσέβιος. Διὸ καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου παραθέτουν συγκριτικῶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτοτύπῳ τὰ ἀντίστοιχα πρὸς τὴν λατινικὴν ἢ τὴν ἀρμενικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Εὐσεβίου κείμενα τοῦ Συγκέλλου ὡς καὶ ἄλλα σχετικὰ τῆς Ἀρχαίας ἢ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου.

αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀναπτυχθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡ ἀντηχήσασα ἀνὰ σύμπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον δόξα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ διὰ τῶν θριάμβων αὐτοῦ ἐπελθοῦσα ριζικὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταμόρφωσις, τῆς ὁποίας ἰδιαίτερος ἡσθάνοντο τὰ ἐπακόλουθα ἐπὶ αἰῶνας οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν θρύλων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν παραδόσεων πρὸς αὔξησιν τοῦ κλέους τῆς δυναστείας. Ἰδιαίτερος, οὐ μόνον ἐτοποιητήθησαν χρονολογικῶς, ἐν συσχετισμῷ πρὸς γνωστὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ διασήμενους ἡγεμόνας τῆς ἀρχαιότητος, οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ καθωρίσθησαν τὰ ἔτη βασιλείας ἐκάστου αὐτῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἱδρυτὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου πρῶτος Ἀργεάδης βασιλεὺς ἐνεφανίζετο ἀνήκων εἰς ἐποχὴν ἐπιτρέπουσαν συσχετισμοὺς αὐτοῦ πρὸς ἐνδόξους βασιλεῖς ἢ ἄλλας προσωπικότητας περιφήμους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος. Οὕτως ἡ δυναστεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐτάσσετο σύγχρονος ἢ ἀρχαιότερα τῶν ἐπιφανεστέρων δυναστειῶν τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Ἰσραήλ, τῆς Περσίας, τῆς Ἀσσυρίας κλπ., περιβεβλημένη δὲ ὑπὸ ἀφθίτου κληρονομικῆς δόξης.

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Εὐσεβίου δὲν διεσώθη ἐν πρωτοτύπῳ, πλὴν μικρῶν τινων ἀποσπασμάτων. Εὐτυχῶς διεσώθησαν μεταφράσεις εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ τὴν Ἀρμενικὴν, εἶτε ἐν ὁλότῃ εἶτε κατ' ἐπιτομήν. Διεσώθη ἐπίσης ἐν Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σύνοψις τοῦ « Χρονικοῦ » καὶ βραχεῖα συριακὰ περιλήψεις, ἥτις δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, διότι ἔχουν ἐξ αὐτῆς παραλειφθῇ τὰ Μακεδονικά. Ἡ λατινικὴ μετάφρασις, ἀποδιδομένη εἰς τὸν Ἰερώννυμον, ἀλλαχοῦ μὲν ἀποτελεῖ σύμπτειν τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, ἀλλαχοῦ δὲ ἀνάπτειν διὰ προσθηκῶν. Ἡ ἀρμενικὴ μετάφρασις θεωρεῖται ὡς πλέον πιστή. Οὕτως, ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου, βάσει τῶν μεταφράσεων τούτων, ἔχομεν τὰ ἀκόλουθα τμήματα, ἀποδίδοντα προφανῶς τὴν καθολικότητα τοῦ πρωτοτύπου ἔργου καὶ περιέχοντα πληροφορίας περὶ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

1ον. Τὸ καθ' αὐτὸ κείμενον τοῦ Χρονικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνευρίσκονται μετὰ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Καράων, περὶ ὧν ἡσχολήθημεν ἤδη, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὰ τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ὡς καὶ χρονολογικὸς κατάλογος μετὰ τῶν ἐτῶν βασιλείας ἐκάστου τούτων.

2ον. Σύνοψιν τοῦ ὅλου ἔργου, περιλαμβάνουσαν καὶ κατάλογον τῶν Μακεδόνων βασιλέων.

3ον. Τὰ « Λατινικὰ ἀπανθίσματα » (Excerpta Latina Barbari), περιλαμβάνοντα μετὰ τῶν καταλόγων τῶν βασιλέων τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐκείνων τῶν Μακεδόνων, βάσει τῆς χρονολογίας τοῦ Ρωμαίου ἱστορικοῦ τῆς Ἐκκλησίας (3 μ.Χ. αἰών) Ἀφρικανοῦ (Africanus), κατὰ τὸν Σκαλίγγρον¹.

1. Ἐν ἐκδ. Schoene, ἔ.δ. 1, Excerpta Latina Barbari, 177 - 239.

4ον. Τὴν «σειρὰν τῶν βασιλέων» (Series Regum), ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡσαύτως παρατίθεται κατάλογος τῶν Μακεδόνων βασιλέων μετὰ τῶν ἐτῶν βασιλείας ἐκάστου.

5ον. Τὸν «Χρονικὸν κανόνα», τμήμα τοῦ ἔργου ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος, καθόσον γίνεται παράλληλος ἀναγραφὴ τῶν βασιλέων ἢ ἄλλων ἡγεμόνων τῆς ἀρχαιότητος μετὰ χρονικοῦ, εἰς χρονολογίας ἀπὸ Ἀβραάμ καὶ κατ' Ὀλυμπιάδας, παραλληλισμοῦ, ἔτους βασιλείας ἐνδὸς ἐκάστου καὶ ἀντιπαραθέσεως τῶν συμπιπτόντων χρονικῶς σημαντικωτέρων ἱστορικῶν γεγονότων. Ὁ «Χρονικὸς κανὼν» οὗτος παρέχει εἰς ἡμᾶς τὰς πλουσιωτέρας πληροφορίας, τὰς ὁποίας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν ἐκ τῶν ἑλληνομακεδονικῶν καὶ ρωμαϊκῶν παραδόσεων περὶ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν κατάταξιν.

Ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν ἐνδείξεων χρονικοῦ ταυτισμοῦ μετ' ἀποδεδειγμένης ἱστορικῶς ἢ κοινῶς παραδεδεγμένης ἐποχῆς προσώπων καὶ γεγονότων, καὶ μόνῃ ἢ κατάταξις τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας μέχρι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν βασιλείας ἐκάστου, θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ὀδηγῇ ἐπακριβῶς εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὁποῖον φέρεται ἰδρύσας τὸ Μακεδονικὸν κράτος ὁ πρῶτος Ἀργεάδης, βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου περισυλλεγευσῶν παραδόσεων. Λογικῶς, πάντες οἱ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τοῦ Εὐσεβίου κατάλογοι βασιλέων θὰ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνουν τοὺς αὐτοὺς ἀριθμοὺς βασιλείας, δεδομένου ὅτι δὲν πρόκειται περὶ παραθέσεως διαφόρων ἐκδοχῶν, ἀλλὰ περὶ ἀναλυτικῆς μεθόδου παρουσιάσεως μᾶλλον παραδεδεγμένης ἐκδοχῆς δι' ἐπαναλήψεως τῶν καταλόγων. Πλὴν ἐλέχθη ἤδη, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Εὐσεβίου δὲν διεσώθη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ κειμένῳ, ἀλλ' εἰς μεταφράσεις, οὕτω δὲ παρεισέφρησαν ἐν τοῖς καταλόγοις διαφοραὶ τινες ὡς πρὸς τὰ ἔτη βασιλείας, ὀφειλόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς λάθη τῶν μεταφραστῶν ἢ τῶν μεταγενεστέρων ἀντιγραφέων¹. Ὡς ἐκ τούτου κρίνομεν ἀπαράιτητον νὰ παραθέσωμεν πάντας τοὺς καταλόγους τούτους πρὸς συναγωγὴν ἀσφαλεστέρων συμπερασμάτων².

1. Τινὰ τῶν λαθῶν, ἀνευρισκόμενα ἐν τοῖς πλείστοις τῶν καταλόγων, τόσον ἐν τῇ λατινικῇ ὥσον καὶ ἐν τῇ ἀρμενικῇ ἀποδόσει τοῦ κειμένου, ἀφορῶντα δὲ κυρίως εἰς χρονολογίας καὶ ἀριθμοὺς ἀθροισμάτων ἐτῶν βασιλείας, εἶναι ἀμφίβολον ἂν ὀφείλονται εἰς μεταφραστὰς ἢ ἀντιγραφεῖς. Τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τινὰ τούτων, εἶναι λίαν πιθανόν ὅτι ταῦτα ἀνήκουν εἰς αὐτὸν τὸν Εὐσέβιον, ὁ ὁποῖος, περιπεσὼν εἰς ἀληθῆ λαβύρινθον χρονικῶν ὑπολογισμῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ Ἀβραάμ, ἀπὸ πρώτης Ὀλυμπιάδος κλπ., προβαίνων ἐκάστοτε εἰς ἀθροίσματα ἀριθμῶν, ἔτι δὲ ἀντλῶν ἐκ διαφόρων πηγῶν μὴ συμφώνων πάντοτε, δὲν εἶχε τὸν χρόνον ἢ δὲν ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὸ λίαν κοπιῶδες ἔργον τοῦ λεπτομεροῦς καὶ ἐμπριστατωμένου ἐλέγχου (βλ. καὶ κατ., σ. 86, σημ. 5· σ. 87, σημ. 3, καὶ σ. 95).

2. Ἐνταῦθα παραθέτομεν μόνον τοὺς ἐνδιαφέροντας ἡμᾶς ἀριθμοὺς ἐτῶν βασιλείας τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους καὶ περιλαμβάνομεν ἐν

Κατὰ τὸ κύριον κείμενον τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου, ὁ Κάρανος ἔβασιλευσεν 30, ὁ Κοῖνος 28, ὁ Τυρσίμας 43, ὁ Πεδρίκκας 48, ὁ 'Αργαῖος 31, ὁ Φίλιππος 33, ὁ 'Αέροπος 20, ὁ 'Αλκέτας 18, ὁ 'Αμύντας 49 καὶ ὁ 'Αλέξανδρος (Α') 44¹.

Ὁ ἐν συνεχείᾳ ἐπαναλαμβανόμενος κατάλογος Μακεδόνων βασιλέων δὲν παρουσιάζει διαφορὰν εἰ μὴ μόνον ὡς πρὸς τὸν 'Αργαῖον (38 ἔτη βασιλείας, ἀντὶ τῶν 31 τῆς προηγουμένης ἀπαριθμήσεως) καὶ ὡς πρὸς τὸν 'Αμύνταν (42 ἔτη, ἀντὶ τῶν 49 τοῦ προηγουμένου). Λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι πάντες οἱ λοιποὶ παρ' Εὐσεβίῳ κατάλογοι περιλαμβάνουν ὡς πρὸς τὸν 'Αργαῖον 38 ἔτη, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀκριβῆ, ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρωτότυπον, τὸν δεύτερον ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοῦ χρονικοῦ, παρεισφρήσαντος λάθους εἰς τὸν πρῶτον ἐκ τούτων.

Κατὰ τὴν ἐπιτομὴν τοῦ ἔργου τοῦ Εὐσεβίου (Χρονογραφεῖον σύντο-

τῷ συγκριτικῷ πίνακι τῶν καταλόγων τοῦ Εὐσεβίου ἐν τέλει τῆς παρουσίας μελέτης. Οἱ κατάλογοι τοῦ Εὐσεβίου κατέρχονται μέχρι τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου ἢ καὶ μέχρι λήξεως τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας. 'Αλλ' ἡμεῖς περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἡμᾶς περίοδον τῶν παραδόσεων περὶ τῶν πρώτων βασιλέων, ἥτοι μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ 'Αλεξάνδρου Α', περιλαμβάνοντες καὶ ταύτην, ἃν καὶ ἀναγομένην εἰς ἱστορικῶς ἠλεγμένην περίοδον, πρὸς πληρεστέραν δυνατότητα χρονικῶν ὑπολογισμῶν. Τοὺς ἐν τοῖς καταλόγοις λατινικοῦς ἢ δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀριθμοὺς μετατρέπομεν πάντας ἐνταῦθα εἰς ἀραβικοὺς. Μεταβολαί τινες ὀνομάτων, ὀφειλόμενοι εἰς τοὺς μεταφραστὰς ἢ τοὺς ἀντιγραφεῖς, ὡς Κραναὸς ἀντὶ Κάρανος, Κοῖντος ἀντὶ Κοῖνος κλπ., εἶναι προφανεῖς, διὸ καὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὅψιν. Τὰ ἐν τῇ λατινικῇ ἐν ἐκδ. Schoene, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ γερμανικῇ μεταφράσει ἐκ τῆς 'Αρμενικῆς ἐν ἐκδ. Karst ὀνόματα βασιλέων, πόλεων, κλπ., τῆς Ρώμης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς 'Ιουδαίας, τῆς 'Ασσυρίας κλπ., πολλὰ τῶν ὁποίων, ἀποδοθέντα φωνητικῶς, εἶναι ἱκανῶς ἡλλοιωμένα, ἀνεγράφησαν ἐνταῦθα βάσει τῶν ἀντιστοίχων πληροφοριῶν τοῦ Συγκέλλου, τῆς Βίβλου καὶ τῶν ἀνευρισκομένων ἐν ἑλληνικοῖς κειμένοις τῆς 'Ελληνιστικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς περιόδου. Τὰ ὀνόματα προσώπων καὶ πόλεων τῆς 'Ελληνικῆς ἀρχαϊότητος ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων παραδεδεμένην γραφὴν.

1. Τὸ κείμενον τοῦτο τοῦ Εὐσεβίου θεωρεῖται ὡς εἰλημμένον ἐκ τοῦ κατὰ μέγα μέρος ἀπολεσθέντος VII βιβλίου τοῦ Διοδώρου. Δι' ὃ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Διοδώρου τίθεται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ὡς διασωθὲν ἀλόπασμα ἐκ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ χρονικοῦ. Βλ. Διοδ. VII, ἀπόσπ. XVI :

«...regionem illam Caranus obtinuit, ibique annis triginta... deinde Tyrimmas annis tribus cum quadraginta. postea Perdiccas annis quadraginta duobus. hic proferendus regni cupidus legationem Delphos misit. tum paucis verbis interpositis subdit regnavisse Perdiccam annis octo et quadraginta, ab eoque dignitatem ad Argaeum devenisse : quem regno annis triginta unoque perfunctum excepit Philippus, cujus regnantis habentur anni triginta tres. huic successit Aereopas annis viginti. mox Alcetas annis octodecim sceptro potitus est. postea Amyntas annis novem cum quadraginta, exin Alexander annis quattuor et quadraginta ».

μον), ὁ Κάρανος ἐβασίλευσεν ἔτη 28, ὁ Κοῖνος 12, ὁ Τυρίμμας 38, ὁ Περδίκκας 51, ὁ Ἀργαῖος 38, ὁ Φίλιππος 39, ὁ Ἀέροπος 25, ὁ Ἀλκείας 22, ὁ Ἀμύντας 50 καὶ ὁ Ἀλέξανδρος (Α') 43¹. Ὑπάρχουν σημαντικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ καταλόγου τούτου καὶ τῶν δύο πρώτων, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰ ἔτη βασιλείας τοῦ Κοῖνου (12 ἀντὶ 28), τοῦ Τυρίμμα (38 ἀντὶ 43), τοῦ Ἀργαῖου (38 ἀντὶ 31), τοῦ Φιλίππου (39 ἀντὶ 33), τοῦ Ἀερόπου (25 ἀντὶ 20) καὶ τοῦ Ἀλκείου (22 ἀντὶ 18). Οἱ λοιποὶ κατάλογοι προσεγγίζουν πρὸς τὸν κατάλογον τοῦτον.

Εἰς τὸν «Χρονικὸν κανόνα» μνημονεύονται ὡς βασιλεύσαντες ὁ Κάρανος ἔτη 28, ὁ Κοῖνος 12, ὁ Τυρίμμας 38, ὁ Περδίκκας 51, ὁ Ἀργαῖος 38, ὁ Φίλιππος 38, ὁ Ἀέροπος 26, ὁ Ἀλκείας 29, ὁ Ἀμύντας 50 καὶ ὁ Ἀλέξανδρος (Α') 43². Τέλος εἰς τὸν κατὰ Scaliger ἐξαχθέντα ἐκ τῶν ἐκλογῶν τοῦ Ἀφρικανοῦ (Excerpta Latina Barbari), οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἀπαριθμοῦνται οὕτω: Κάρανος ἔτη 28, Κοῖνος 12, Τυρίμμας 38, Περδίκκας 51, Ἀργαῖος 38, Φίλιππος 26, Ἀέροπος 38³, Ἀλκείας 29, Ἀμύντας 50, Ἀλέξανδρος 43⁴. Οὕτω, κατὰ τοὺς δύο πρώτους ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ χρονικοῦ καταλόγου, τὰ ἔτη τῶν ἀναγραφομένων ὡς πρώτων δέκα βασιλέων τῆς Μακεδονίας (μέχρι τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου Α') συμποσοῦνται εἰς 344, κατὰ τὴν σύνοψιν εἰς 346, κατὰ τὸν χρονικὸν κανόνα εἰς 353 καὶ κατὰ τὰ «Excerpta Barbari» ἐπίσης εἰς 353. Ὡς ἔτος θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' εἶναι σήμερον παραδεγμένον τὸ 454⁵. Προσθέτοντες εἰς τὸ ἔτος τοῦτο τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν βασιλείας τῶν δέκα κατ' Εὐσέβιον πρώτων βασιλέων, ἔχομεν ὡς πρώτον ἔτος βασιλείας τοῦ Καρανοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς ἔτος

1. Ἐν ἐκδ. Schoene, I, «Χρονογραφεῖον σύντομον» 90.

2. Ἐν ἐκδ. Karst, σ. 180 καὶ συνέχ.

3. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὸν προηγούμενον κατάλογον ὁ Φίλιππος φέρεται βασιλεύσας 38 ἔτη καὶ ὁ Ἀέροπος 26, ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀντίστοιχοις ἐμφάνισις ἐτῶν βασιλείας τῶν δύο τούτων βασιλέων δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς συνήθη ὀπτικὴν πλάνην ἀντιγραφῆως.

4. Ἐν ἐκδ. Schoene, I, Excerpta Latina Barbari, 220.

5. Βλ. μελέτην ἡμῶν «Ἀλέξανδρος Α' ὁ Φιλέλλην» ἑ.ἀ. Κατὰ τὸν «Χρονικὸν κανόνα» τοῦ Εὐσεβίου (ἐκδ. Karst, σ. 192) ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἀπέθανεν τὸ 1ον ἔτος τῆς 80ῆς Ὀλυμπιάδος, ἥτοι τὸ 460 π.Χ. Ἐπομένως, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ καθολικότητι τοὺς χρονολογικοὺς καθορισμοὺς τοῦ Εὐσεβίου, θὰ πρέπη νὰ ἀναβιβάσωμεν κατὰ ἑξ ἔτη τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς τοῦ συνόλου ἐτῶν Μακεδονικῆς βασιλείας ἀπὸ Καρανοῦ μέχρι θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Οὕτω κατὰ τὸν χρονικὸν κανόνα καὶ τὰ Excerpta Barbari ἐπιτυγχάνομεν ὡς ἔτος ἰδρύσεως τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας οὐχὶ τὸ 807 ἀλλὰ τὸ 813, ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ δίδει ὁ Εὐσέβιος ὡς ἀπαρχὴν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας. Ἡ φροντίς τοῦ Εὐσεβίου νὰ μὴ ἀποστῇ ἐκ τῆς χρονικῆς ταύτης ἀπαρχῆς, ἐξαγαγάζει τοῦτον, ἰδίᾳ ἐν τῷ «Χρονικῷ κανόνι», νὰ περιρίπτῃ εἰς λάθη κατὰ τὴν χρονολογικὴν τοποθέτησιν τῶν ἐτῶν βασιλείας τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν γεγονότων ἐκάστης τῶν περιόδων τούτων.

ιδρύσας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, κατὰ μὲν τὸ κείμενον τοῦ χρονικοῦ τὸ ἔτος 798, κατὰ τὴν σύνοψιν τὸ ἔτος 800 καὶ κατὰ τὸν Χρονικὸν κανόνα, ὡς καὶ κατὰ τὰ *Excerpta Barbari* τὸ ἔτος 807. 'Εξ ἄλλου, τοῦ ἐν τῷ χρονικῷ καταλόγου προτάσσεται παρατήρησις, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ Καρανίου μέχρι καὶ τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου ἐβασίλευσαν 24 βασιλεῖς, ἐν ὧν ἔτη 480¹. Λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὁ Μ. 'Αλέξανδρος ἀπέθανε τὸ ἔτος 323 π.Χ., ἡ ἔδρασις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Καρανίου ὀρίζεται κατὰ τὸ ἔτος 803 π.Χ.

'Εν τῇ συνόψει τοῦ χρονικοῦ, τοῦ καταλόγου τῶν Μακεδόνων βασιλέων προτάσσονται τὰ κάτωθι: «ἐκυρίευσεν ἔτ. ν'ζγ' ἀρξαμένη ἀπὸ κη' ἔτους. 'Οξίου βασιλῆως' ὧν πρῶτος ἐβασίλευσεν ,δχ'ζδ' ἔτει τοῦ κόσμου»². Οὕτως ἐνταῦθα ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία φέρεται διαρκέσασα ἔτη 493 (ἀπὸ Καρανίου μέχρι Μ. 'Αλεξάνδρου), ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 280 ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ 'Οξίου, ὅπερ κατὰ τὸν «Χρονικὸν κανόνα» τοῦ Εὐσεβίου εἶναι τὸ ἔτος 797 π.Χ., συμβιβασόμενον καὶ πρὸς τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου (κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Εὐσεβίου διδόμενον) 4694³.

Εἰς τὰ *Excerpta Latina Barbari* προτάσσονται τοῦ καταλόγου τῶν

1. 'Εν ἐκδ. Karst, ἔ.ἀ., σ. 108. 'Εν τῇ πραγματικότητι, τὰ καθοριζόμενα ἔτη βασιλείας ἐκάστου τῶν 24 βασιλέων, ἀθροιζόμενα δίδουν ἀριθμὸν οὐχὶ 480, ἀλλὰ 474. 'Εν τῇ ἐκδ. Schoene (ἔ.ἀ., I, 227) ἀναγράφεται ὁ ἀριθμὸς 453 (*Viginti quattuor reges censentur, annique CCCCLIII*), ὁ ὁποῖος ἐπίσης δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀπαριθμουμένων ἐτῶν βασιλείας ἐνὸς ἐκάστου τῶν 24 βασιλέων, ἄλλως θὰ ἔδει νὰ κατέλθωμεν ἔτι πλέον εἰς τὸν χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀπαρχῆς τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας. Κατὰ τὸν Κεδρηνὸν (Σύνοψις 'Ιστοριῶν, ἐκδ. Βόννης, σ. 193) «ὁ τοίνυν πολυμαθὴς καὶ πολυτίτωρ Εὐσέβιος... τάδε φησὶν... τῆς δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλείας κατασχύσης ἀπὸ Κραναοῦ ἕως 'Αλεξάνδρου ἔτη φη'». 'Αλλ' οὕτω καθορίζονται ἔτη 518, ἀνερχομένου τοῦ ἔτους ιδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους εἰς τὸ ἔτος 841 π.Χ., ὅπερ οὐδαμῶς λέγει ὁ Εὐσέβιος.

2. 'Εν ἐκδ. Schoene, I, «Χρονογραφεῖον σύντομον», 90.

3. 'Υφίσταται οὕτω διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ ἔτος ιδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους μεταξὺ αὐτῶν τούτων τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ Εὐσεβίου. Πλὴν, δεδομένου ὅτι ἐν τῷ «Χρονικῷ κανόνι» (βλ. κατωτ., σ. 90) ὁ Κάρανος φέρεται ἀρξάμενος τῆς βασιλείας κατὰ τὸ 13ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ 'Αξαρίου ἢ 'Οξίου καὶ οὐχὶ τὸ 28ον, εἶναι πιθανόν ὅτι ἐγράφη ἐκ λάθους ἀντιγραφῆως ὁ ἑλληνικὸς ἀριθμὸς κη' ἀντὶ ιγ'. 'Ὡς πρὸς τὰ ἐν τῷ συνόλῳ ἔτη τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας, καθοριζόμενα εἰς 493, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Μ. 'Αλέξανδρος ἀπέθανε τὸ ἔτος 323, ἔχοντες ὡς ἔτος ιδρύσεως ταύτης τὸ 816, ἥτοι ἀνερχόμεθα κατὰ 3 ἔτη τοῦ ἐν πλείστοις ἀλλαχού καθοριζομένου ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου 813. Διαπιστοῦμεν οὕτω ἀντιφάσεις οὐχὶ κατὰ κεφάλαια καὶ κατηγορίας, ἐνθα εἶναι συνήθεις, ἀλλ' εἰς τρεῖς γραμμάς τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου. 'Εὰν τὰ λάθη ταῦτα δὲν ὀφείλονται εἰς μεταφραστὰς ἢ ἀντιγραφεῖς, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Εὐσέβιος, εἰς ἔργον πλήρες χρονολογικῶν καθορισμῶν καὶ ἀθροισμάτων, δὲν ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ συγκρίνῃ καὶ ἐλέγξῃ τοὺς διδομένους ἀριθμοὺς διὰ τῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς!

Μακεδόνων βασιλέων διάφοροι χρονικοί καθορισμοί, ἀφοῦ ἐξαίρεται ἡ σημασία τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον « δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ ἀποσιωπηθῇ »¹ Κατὰ τοὺς προεισαγωγικοὺς τούτους καθορισμοὺς, ὁ βασιλικὸς οἶκος τῆς Μακεδονίας φέρεται διαρκέσαι μόνον ἔτη 447, τὰ ὁποῖα, προστιθέμενα εἰς τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου 323, δίδουν τὸ ἔτος 770. Ἐνταῦθα εἶναι προφανὲς τὸ λάθος ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν ἢ ἀντιγραφίως, καθ' ὅσον ἄλλως εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει ἀντιφάσει πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς παρ' Εὐσεβίῳ καθορισμοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐν συνεχείᾳ παρεχομένην ἀπαρίθμησιν τῶν ἐτῶν βασιλείας ἐνὸς ἐκάστου τῶν βασιλέων, ἡ ὁποία δίδει ἐν συνόλῳ ἀριθμὸν ἐτῶν 487. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐν τῇ εἰς τὴν Λατινικὴν μεταφορᾷ ἐγράφη ὁ ἀριθμὸς 447, ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 487, ὅτε, προστιθεμένου τοῦ τελευταίου τούτου ἀριθμοῦ εἰς τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου 323, ἐπιτυγχάνομεν ὡς ἀπαρχὴν τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας τὸ ἔτος 810. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ καθοριζόμενον πρῶτον ἔτος βασιλείας τοῦ Καράνου 33^{ον} βασιλείας τοῦ Ὀζίου τῆς Ἰουδαίας δὲν συμφωνεῖ πρὸς τοὺς ἐν τῷ « Χρονικῷ κανόνι » καθορισμοὺς τοῦ Εὐσεβίου, δίδον εἰς ἡμᾶς ὡς ἔτος ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τὸ 793, ἀντὶ τοῦ ἔτους 813.

Τέλος ἐν τῇ ἀρμενικῇ ἀποδόσει τῆς « σειρᾶς τῶν βασιλέων » τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ κατὰ λόγον τῶν Μακεδόνων βασιλέων προτάσσεται ὅτι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Κάρανος ἤρξατο βασιλεύειν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, βασιλέως τῆς Κορίνθου². Ἐν

1. Ἐκδ. Schoene, ὡς ἀνωτ. excerpta Latina Barbari, 219:

Macedoniorum reges et tempora
Macedoniorum autem regnum non silendum est
Et enim Romeis obtinentibus fortitudinem
nondum longinquo tempore sub Ozia regem
judeorum anno tricensimo tertio novimus
eam sustentare et regnavit per annos

DCXLVII

Cessavit autem annos unusquisque in quinquagesima tertia Olympiada

Regnavit autem Ozias in Hierusalem et in Juda

annos LII

Sub tricensimo tertio autem anno Oziae Macedonorum regnum ordinatum est
Cranaus primus in Macedonia regnans. sicut numerus manifestat.

Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ὑπολογισμοὶ ἐν τοῖς excerpta Latina Barbari ἐγένοντο κατὰ τὸν Σκαλίγηρον (βλ. ἀνωτ., σ. 83) συμφώνως πρὸς τὰ ἐκ τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ Εὐσεβίου.

2. Ἐκδ. Schoene, τ. 1, Series Regum, 13 (κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς εἰς τὴν Λατινικὴν): « Anno tertio regni Alexandri regis Korinthiorum Macedonibus regnat primus ». Βλ. καὶ Karst, ἔδ., σ. 150 (τὰ αὐτὰ ἐν μετάφρασει ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς εἰς Γερμανικὴν). Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ χρονικὸς παραλ-

τέλει τοῦ τῆς αὐτῆς σειρᾶς βασιλέων καταλόγου τῶν βασιλέων τῆς Κορίνθου λέγεται ὅτι ἡ βασιλεία διήρκεσεν ἐν Κορίνθῳ 323 ἔτη, ἤρχισε δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 916 (ἀπὸ Ἀβραάμ) καὶ ἔληξε τὸ ἔτος 1239.

Δεδομένου ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον τὸ 1ον ἔτος τῆς 1ης Ὀλυμπιάδος 776 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἔτος 1240 ἀπὸ Ἀβραάμ, ὥς ἔτος 1239 ὑπολογίζεται τὸ ἔτος 777. Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ χρονικοῦ ἀναγράφεται ὅτι ὁ Κάρανος ἤρξατο τῆς βασιλείας κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, 10ου βασιλέως τῆς Κορίνθου, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ὧν 25 ἔτη, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ Τήλεστος 12 ἔτη καὶ ὁ Αὐτομένης ἐν ἔτος¹. Οὕτω, προσθέτοντες 36 ἔτη εἰς τὸ ἔτος 777, ὅτε λέγεται λήξασα ἡ βασιλεία ἐν Κορίνθῳ, ἔχομεν ὥς πρῶτον ἔτος βασιλείας τοῦ Καρανίου τὸ ἔτος 813. Ἄλλ' ὥς συνήθως ὁ Εὐσέβιος προβαίνει εἰς τὰς βάσεις πηγῶν διαφορῶν χρονολογικᾶς τοποθετήσεως, χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἐλέγξῃ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀντιφάσεις. Οὕτω, κατ' Εὐσέβιον οἱ Ἡρακλείδαι - Βαρχίδαι ἐκράτησαν ἐν Κορίνθῳ τὴν ἐξουσίαν καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς βασιλείας, ἐπὶ 90 ἔτη, μέχρις οὗτου κατέλαβε ταύτην ὁ Κύψελος. Κατὰ ταῦτα, ἔχομεν ἐν συνόλῳ $36 + 90 = 126$ ἔτη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους βασιλείας τοῦ Καρανίου μέχρι καταλήψεως τῆς ἀρχῆς ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ Κυψέλου. Οὗτος κατὰ τὸν Εὐσέβιον κατέλαβε τὴν βασιλείαν ἐν Κορίνθῳ περὶ τὸ ἔτος 658 π. Χ.² Προσθέτοντες εἰς τὸ ἔτος τοῦτο τὰ μεσολαβήσαντα 126, ἔχομεν ὥς πρῶτον ἔτος βασιλείας τοῦ Καρανίου τὸ ἔτος 784.

Ἡδη θὰ προχωρήσωμεν εἰς χρονολογικὰς διαπιστώσεις βάσει τοῦ « Χρονικοῦ κανόνος » τοῦ Εὐσεβίου, ἐνθα, ὥς ἐλέγχῃ, παρατίθενται κατὰ παράλληλον πρὸς τὴν σειρὰν καὶ τὰ ἔτη βασιλείας τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, χρονικὴν κλίμακα μυθικὰ καὶ ἱστορικὰ γεγονότα, ὥς καὶ ἡ δοῶσις βασιλέων ἄλλων χωρῶν καὶ ἱστορικῶν προσωπικοτήτων τῆς ἀρχαιότητος³.

Ἡ Μακεδονικὴ βασιλεία ἀνευρίσκεται μνημονευομένη ἐν τῷ « Χρονικῷ κανόνι » ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους βασιλείας τοῦ Καρανίου⁴. Δεδομένου ὅτι τὸ 18ον

ληλισμός τῶν βασιλέων τῆς Κορίνθου μετὰ τῶν Μακεδόνων ἐνέχει ἰδιόζουσαν τινα σημασίαν, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Κορίνθου, ὥς « Βαρχί-
δαι », ἐθεωροῦντο, ὥς καὶ οἱ Τημενίδαι τῆς Μακεδονίας, ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους.

1. Karst, ἔ.ἀ., σ. 104. Βλ. καὶ Schoene, ἔ.ἀ., I, 227.

2. Βλ. κατωτ., σ. 92. Περί ἐγκαθιδρύσεως τῆς τυραννίδος ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ Κυψέλου βλ. Ἡρόδ. V 92. — Πaus. II, 4, 4. — Στράβ. VIII, σ. 378.

3. Βλ. ἐν ἐκδ. Karst, σ. 180 καὶ συνέχ. τὴν ἐκ τῆς ἀρμενικῆς εἰς τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀκολουθοῦμεν. Ὡσαύτως βλ. Schoene, ἔ.ἀ., 125 κ.ἐξ. τὴν κατὰ Ἱερώνυμον εἰς τὴν λατινικὴν ἀπόδοσιν. Ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης παραθέτομεν πίνακα χρονικῶν παραλληλισμῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς πρώτους βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν « Χρονικὸν κανόνα » τοῦ Εὐσεβίου.

4. Ἐν τῷ Ἀρμενικῷ κώδικι ἐλλεῖπει τὸ φύλλον τὸ περιλαμβάνον τὴν περί-
δον χρονολογίαν ἀπὸ Ἀβραάμ, ἀπὸ 1166 μέχρι 1220, ἥτοι ἀπὸ 839 μέχρι 786 π. Χ.
(βλ. Karst, ἔ.ἀ., σ. 179). Οὕτω ἐλλεῖπουν καὶ τὰ τῆς περιόδου τῶν πρώτων 17

τοῦτο ἔτος προσδιορίζεται ὡς τὸ ἔτος 1221 τοῦ ἀπὸ Ἀβραάμ ἔτους, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Εὐσεβίου, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἔτος 795 π.Χ., τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου εἶναι τὸ ἔτος 1221 — 18 = 1203, ἥτοι $795 + 18 = 813$ π.Χ.

Τὸ 18ον τοῦτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου συνέπεσε πρὸς τὸ 30ὸν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀζαρίου (ἀλλαχοῦ Ὁζίου) ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ τὸ 1ον τοῦ Μαναήμ ἐν Ἰσραήλ, τὸ 20ὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Κορίνθῳ, τὸ 18ον τοῦ Ἀλκαμένους ἐν Λακεδαίμονι, τὸ 3ον τοῦ Ἀγαμήστορος ἐν Ἀθήναις, τὸ 21ον τοῦ Πρόκα Σιλβίου (Σιλουίου) ἐν Λατίῳ καὶ τὸ 3ον τοῦ Ὁσώρθωνος (ἢ Ὁσωρθῶνος) τῆς 23ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἐκ τῶν κατὰ Ἱερώνυμον καταλόγων συνάγουμεν ὅτι κατὰ τὸ 1ον ἔτος βασιλείας τοῦ Καράνου (1204 ἀπὸ Ἀβραάμ = 813 π.Χ.) ἦγον τὸ 13ον ἔτος βασιλείας ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἀζαρίας, τὸ 25ον ἐν Ἰσραήλ ὁ Ἱεροβοάμ, τὸ 3ον ἐν Κορίνθῳ ὁ Ἀλέξανδρος, τὸ 1ον ἐν Λακεδαίμονι ὁ Ἀλκαμένης, τὸ 13ον ἐν Ἀθήναις ὁ Θεσπιεύς, τὸ 4ον ὁ Πρόκας Σίλβιος ἐν Λατίῳ, τὸ 12ον ὁ Πετρομπᾶς τῆς 23ης Δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

Πρὸς τὸ 18ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὡσαύτως 18ον τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλκαμένους ἐν Σπάρτῃ συμπίπτει κατὰ τὸν Εὐσέβιον, στηριζόμενον εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἐν Λακεδαίμονι.

Μετὰ 28 ἔτη βασιλείας τοῦ Καράνου, ἀνέρχεται εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ Κοῖνος (Κοῖντος), κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου διῆγε τὸ 45ον βασιλείας ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἀζαρίας, τὸ 5ον ἐν Ἰσραήλ ὁ Φακεεῖ, τὸ 10ον ἐν Κορίνθῳ ὁ Τήλεστος, τὸ 33ον ἐν Λακεδαίμονι ὁ Ἀλκαμένης, τὸ 18ον ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀγαμήστωρ, τὸ 15ον ἐν Λατίῳ ὁ Ἀμούλιος Σίλβιος (ἢ Ἀμούλιος Σιλουῖος) καὶ τὸ 9ον ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ψάμμος. Πρὸς τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κοῖνου συμπίπτει ἡ ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας Φοῦα (ἢ Φονᾶ) κατὰ τῆς Σαμαρείας καὶ ἡ ἀποχώρησις τούτου ἐκ τοῦ Ἰσραήλ, ἀφοῦ ἔλαβε 1000 τάλαντα εἰς ἄργυρον παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ Μαναχέμ. Πρὸς τὸ 8ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κοῖνου συμπίπτει ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν Λυδῶν Ἀρδύσου. Πρὸς τὸ 11ον ἢ ἐν Ἰταλίᾳ κτίσις Πανδοσίας καὶ Μεταποντίου καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Φαλαῶρ κατὰ τῆς Ἰουδαίας, ἐκ τῆς ὁποίας τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λαοῦ ἔσυρεν εἰς αἰχμαλωσίαν.

Τὸ σπουδαιότερον ὄλων εἶναι ὅτι ὁ Εὐσέβιος προσδιορίζει τὴν 1ην

ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου, ἀρχομένων τῶν χρονικῶν προσδιορισμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους τῆς βασιλείας τούτου (785 π.Χ.). Συνεπληρώσαμεν τὸ κενὸν ἐκ τῆς κατὰ Ἱερώνυμον λατινικῆς ἀποδόσεως τοῦ « Χρονικοῦ κανόνος ».

᾽Ολυμπιάδα ὡς γενομένην κατὰ τὸ 9ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κοίνου. Οὕτως ἔχομεν ὡς 9ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κοίνου τὸ ἔτος 776 π.Χ., ὅπερ αὐτὸς ὁ Εὐσέβιος προσδιορίζει καὶ γενικῶς εἶναι σήμερον παραδεδεγμένον ὡς πρῶτον ἔτος τῆς 1ης ᾽Ολυμπιάδος. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου εἶχον διαρρεῦσαι 37 (28 + 9) ἔτη, ἐπιτυγχάνομεν καὶ πάλιν ὡς ἀπαρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου καὶ ιδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τὸ αὐτὸ ἔτος (37 + 776 =) 813 π.Χ.

Μετὰ 12 ἔτη βασιλείας τοῦ Κοίνου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 2ας ᾽Ολυμπιάδος (772 π.Χ.) ὁ Τυρίμμας. Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τυρίμμα συμπίπτει πρὸς τὸ 1ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάθαμ ἐν Ἰουδαίᾳ, τὸ 3ον τοῦ Φακεὲ (Φακεσία) ἐν Ἰσραήλ, τὸ 6ον τοῦ Ἀρδύσου ἐν Λυδία, τὸ 6ον τοῦ Αἰσχύλου ἐν Ἀθήναις, τὸ 23ον τοῦ Ἀμουλίου Σιλβίου ἐν Λατίῳ, τὸ 7ον τοῦ Βοκχώριος (Βόκχωρις) ἐν Αἰγύπτῳ. Κατὰ τὸ 5ον ἔτος τῆς βασιλείας τούτου (1ον τῆς 3ης ᾽Ολυμπιάδος) ἐγεννήθησαν ὁ Ῥῶμος καὶ ὁ Ρωμύλος. Εἰς τὸ 19ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ τίθεται ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης (754 π.Χ.). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὸν Πόντον ἐκτίσθη ἡ Τραπεζοῦς, εἰς δὲ τὴν Σικελίαν ἡ Σελινούς καὶ ἡ Ζάγκλη. Εἰς τὰς Ἀθήνας, (21 ἔτη βασιλείας Τυρίμμα = 752 π.Χ.), ἤρθη ἡ ἰσόβιος βασιλεία, μεταβληθεῖσα εἰς δεκαετῇ, ἐβασίλευσε δὲ ὁ Χάροψ τοῦ Αἰσχύλου. Τότε (28ον ἔτος = 750 π.Χ.), ἐγένετο ἡ πρώτη αἰχμαλωσία τοῦ λαοῦ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος μετήχθη εἰς τὰ ὄρη τῶν Μήδων ὑπὸ τοῦ Βισιλῆως τῶν Ἀσσυρίων Ἀλμανάσαρ (Σαρμανασάρρη). Κατὰ τὸ 31ον ἔτος (747) οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων. Εἶναι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἀκμαῖζον οἱ Λακεδαιμόνιοι ποιητῆς Κιναιθίων, ὁ ποιητῆς Εὐμήλος καὶ ὁ Ἀρχτίνος, γοήφας τὰ Αἰθιοπικὰ καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας.

Μετὰ 38 ἔτη βασιλείας τοῦ Τυρίμμα, ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον τὸ 3ον ἔτος τῆς 11ης ᾽Ολυμπιάδος (734 π.Χ.) ὁ Περδίκκας. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἄγουν τὸ 7ον ἔτος βασιλείας ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἐζεκίας, τὸ 8ον ἐν Λυδία ὁ Ἀλυάτης, τὸ 9ον ἐν Ἀθήναις ὁ Αἰσιμίδης, τὸ 18ον ἐν Ῥώμῃ ὁ Ρωμύλος καὶ τὸ 1ον ὁ Αἰθίοψ Σαβᾶκων τῆς 25ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ. Μετὰ τοῦ 2ου ἔτους βασιλείας τοῦ Περδίκκου συμπίπτει ἡ καθιέρωσις τοῦ σώματος τῶν 100 συγκλητικῶν ὑπὸ τοῦ Ρωμύλου ἐν Ῥώμῃ, ὡς καὶ ἡ ὀνέγεροις ναοῦ καὶ τειχῶν. Ὡσαύτως ἡ κατάληψις τῆς Μεσσηνίας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἡ κτίσις τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κατάνης ἐν Σικελίᾳ. Τὸ 9ον ἔτος (726) ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Συναχειρίμ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτε ἄγγελος Κυρίου ἐφόνευσεν 180.000 ἄνδρας ἐκ τῆς στρατιᾶς του, ἠγαγκάσθη δὲ οὗτος νὰ ἀποχωρήσῃ πρὸς Νινευί, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι ἐπέρχεται κατὰ τοῦ κράτους του ὁ Αἰθίοψ βασιλεὺς Θάρακ (Θωρακά).

Κατὰ τὸ 22ον ἔτος ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος κατέστησεν ἐν Ῥώμῃ δωδεκάμηνον τὸ ἔτος, προσθέσας τὸν Ἰανουάριον καὶ τὸν Φεβρουάριον, ἔκτισε τὸ

Καπιτώλιον καὶ ἔκοψε νόμισμα. Κατὰ τὸ 16ον διεξήχθη ἀγὼν μεταξὺ Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὸ 28ον ἱδρύεται τὸ βασιλεῖον τῶν Μήδων. Εἰς τὴν Σικελίαν ἐκτίσθη ἡ Χερρόνησος (19ον ἔτος) καὶ ἡ Γέλα (48ον ἔτος). Ἐκτίσθησαν ὡσαύτως ὁ Κρότων, ἡ Πάρος καὶ ἡ Σύβαρις (27ον ἔτος), ἡ Νικομήδεια (29ον ἔτος) καὶ ἡ Φάσηλις (49ον ἔτος). Ἐποχὴ Γλαύκου τοῦ Χίου.

Μετὰ 51 ἔτη βασιλείας τοῦ Περδίκκου ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀργαῖος κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς 24ης Ὀλυμπιάδος (683 π.Χ.). Τὸ 1ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τὸ 29ον ἔτος τοῦ Μανασσῆ ἐν Ἰουδαίᾳ, τὸ 16ον τοῦ Γύγου ἐν Λυδίᾳ, τὸ 10ον τοῦ Ἀψανίου ἐν Ἀθήναις, τὸ 25ον τοῦ Δηόκου ἐν Μηδίᾳ, τὸ 31ον τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου ἐν Ρώμῃ, τὸ 8ον τοῦ Ταρακοῦ ἐν Αἰγύπτῳ.

Κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀργαίου καταργεῖται ἡ βασιλεία ἐν Ἀθήναις καὶ τίθεται ἐν ἰσχύι ὁ θεσμὸς τῶν ἐννέα ἐνιαυσίου ἀρχῆς ἀρχόντων ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. Κατὰ τὸ 13ον ἔτος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διαδέχονται τοὺς Κᾶρας οἱ Λίβυες, κατὰ δὲ τὸ 20ὸν θεσπίζεται ἐν Λακεδαίμονι ὁ νυκτερινὸς ἀγὼν τῶν ἐφήβων. Τὸ 22ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Περδίκκου μνημονεύεται ὁ νομοθέτης τῶν (Ἐπιξεφυρίων) Λοκρῶν Ζάλευκος, τὸ 26ον (658 π.Χ.) ἄρχεται ἡ ἐξουσία τοῦ Κυψέλου ἐν Κορινθῳ, τὸ δὲ ἔτος 35ον ὁ Φάλαρις λαμβάνει τὴν ἐξουσίαν εἰς Ἀκράγαντα. Κτίζονται ἡ Κύζικος (9ον ἔτος), εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ Λοκροὶ (10ον ἔτος), τὸ Βυζάντιον (25ον ἔτος), εἰς τὸν Πόντον ἡ Ἰστρος (28ον ἔτος), ὁμοίως ἡ Ἀκανθος καὶ αἱ Στράμβαι (30ὸν ἔτος), ὡς καὶ ἡ Λάμψακος καὶ τὰ Ἀβδῆρα (33ον ἔτος). Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τοῦ Σιμωνίδου (τοῦ Ἀμοργίνου).

Μετὰ 38 ἔτη βασιλείας τοῦ Ἀργαίου ἄρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Φιλίππου, τὸ 4ον ἔτος τῆς 33ης Ὀλυμπιάδος (645 π.Χ.). Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τὸ 12ον τοῦ Ἀμῶς ἐν Ἰουδαίᾳ, τὸ 18ον τοῦ Ἀρδυος ἐν Λυδίᾳ, τὸ 9ον τοῦ Φραόρτου ἐν Μηδίᾳ, τὸ 28ον τοῦ Τυλλίου Σιλβίου ἐν Ρώμῃ καὶ τὸ 13ον τοῦ Ψαμμητίχου τῆς 26ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ. Κατὰ τὸ 5ον τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἐφρονεύθη ἐκ κεραυνοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Ῥώμης Τύλλιος Σίλβιος. Κατὰ τὸ 8ον ἄρχεται ἡ πανελληνίους χοῆσις τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης. Κατὰ τὸ 10ον πίπτει ἡ Μεσσήνη εἰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὸ 12ον ἡ ἐξουσία τῶν Σκυθῶν ἐκτείνεται μέχρι Παλαιστίνης. Τὸ ἔτος 23ον πίπτει ὁ Φάλαρις. Τὸ ἔτος 25ον (620 π.Χ.) τίθεται ἐν ἰσχύι ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος ἐν Ἀθήναις. Τὸ ἔτος 27ον ὁ Κναξάρης ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ κατέλαβε τὴν Νινευί. Τὸ ἔτος 29ον ὁ Ταρχύνιος ἀνήγειρε τὸ Καπιτώλιον. Τὸ ἔτος 30ὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας Ἰωσίας ἐφρονεύθη εἰς μάχην ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεχώ. Ἐκτίσθησαν ἡ Σιδὼν (ἔτος 16ον) καὶ ἡ Ἐπίδαμνος (ἔτος 21ον). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφαίνονται Θάλῃς ὁ Μιλήσιος καὶ Τίμαιος ὁ Ἀθηναῖος.

Μετὰ 38 ἔτη βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἀνέρχεται εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ Ἀέροπος, τὸ 2ον τῆς 43ης Ὀλυμπιάδος (607 π.Χ.). Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀερόπου διηγόν τὸ 7ον ἔτος βασιλείας ὁ Ἐλιακεῖμ ἐν Ἰουδαίᾳ, τὸ 3ον ὁ Ἀλυάττης ἐν Λυδία, τὸ 23ον ἔτος ὁ Κναξάρης ἐν Μηδίᾳ, τὸ 11ον ὁ Ταρκύνιος ἐν Ρώμῃ καὶ τὸ 1ον ὁ Ψαμμήτιχος ἐν Αἰγύπτῳ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Μυτιληναῖος Πιττακός, εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ἡγωνίσθη μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Φρύνωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Κατὰ τὸ 4ον ἔτος βασιλείας τοῦ Ἀερόπου (604 μ.Χ.) ὁ Ναβουχοδονόσορ ὑπέταξε τὴν Ἰουδαίαν καὶ ὠδήγησεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὸ πλεῖστον τῶν Ἰουδαίων. Τὸ 7ον ἔτος ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Ἰερονίου, τὸν ὁποῖον ἡχμαλώτισεν, ὥς καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ του. Ἐποχὴ τῶν προφητῶν Δανιήλ, Ἀνανίου, Ἀζαρίου, Μισαήλ καὶ Ἰεζεκιήλ ἐν Βαβυλῶνι καὶ τῶν Ἱερεμίου καὶ Βαροῦχ ἐν Ἰουδαίᾳ.

Τὸ 21ον ἔτος λήγει ἡ ἡγεμονία ἐν Κορίνθῳ. Τὸ 15ον ἔτος καθαρμὸς τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπιμενίδου¹. Τὸ ἔτος 17ον ὁ Σόλων ἐνομοθέτησεν, μετατρέψας τοὺς Δρακοντεῖους νόμους πλὴν τῶν φρονικῶν. Κατὰ τὸ 25ον ἔτος συμπίπτει ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, τὴν ὁποίαν προηγγέειλεν ὁ Θαλῆς. Ἐκτίσθη ἡ Μασσαλία (15ον ἔτος). Ἐποχὴ, καθ' ἣν ἀναφαίνονται ὥς ποιηταὶ ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Ἀλκαῖος.

Μετὰ 26 ἔτη βασιλείας τοῦ Ἀερόπου, ἀνέρχεται εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ Ἀλκέτας, τὸ 4ον ἔτος τῆς 49ης Ὀλυμπιάδος (581 π.Χ.). Πρὸς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλκέτου συμπίπτουν τὸ 10ον ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων, τὸ 29ον τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλυάττου ἐν Λυδίᾳ, τὸ 17ον τοῦ Ἀσδαχὰν ἐν Μηδίᾳ, τὸ 37ον τοῦ Ταρκυνίου ἐν Ρώμῃ καὶ τὸ 10ον τοῦ Οὐάφριος (Οὐαφρῆ) ἐν Αἰγύπτῳ.

Κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλκέτου καθιεροῦνται τὰ Ἰσθμια καὶ τὰ Πύθια. Τὸ 5ον ἔτος οἱ Φωκαεῖς λαμβάνουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης. Τὸ ἔτος 7ον ὁ Ἀσδαχὰν τῆς Μηδίας ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Λυδῶν. Τὸ 13ον ἔτος ὁ Ἀβαρὶς ἔρχεται ἐκ Σκυθίας εἰς Ἑλλάδα. Τὸ 20ον ἔτος (562) ὁ Πεισίστρατος ἐξουσιάζει τὰς Ἀθήνας καὶ ἔπειτα καταφεύγει εἰς Ἰταλίαν. Τὸ 19ον ἔτος φονεύεται ὑπὸ Δελφῶν ὁ Αἰώωπος. Τὸ 24ον ἀποθνήσκει ὁ Στησίχορος. Ἐποχὴ τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Ὁ Χεῖλων, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, γίνεται ἔφορος ἐν Σπάρτῃ. Ἀναφαίνονται Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος.

1. Ὁ Karst μεταφράζει « καταστρέφονται αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τοῦ Ἐπιμενίδου ». Οὕτω καὶ παρὰ Schoene. Ὁ Ἐπιμενίδης δὲν κατέστρεψεν, ἀλλὰ προέβη εἰς καθαρμὸν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ Κυλωνείου ἄγους. Τὸ λάθος τοῦτο προφανῶς προέκυψε τὸσον ἐν τῇ ἁρμενικῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἐκ μεταφράσεως τῆς λέξεως « καθαιρεῖ » ἀντὶ τῆς πραγματικῆς « καθαίρει ».

Μετά 29 ἔτη βασιλείας τοῦ Ἀλκέτου, ἀνέρχεται εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ Ἀμύντας τὸ 1ον ἔτος τῆς 57ης Ὀλυμπιάδος (552 π.Χ.). Πρὸς τὸ ἔτος τοῦτο συμπύκνουν τὸ 39ον ἔτος τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων, τὸ 9ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κροῖσου ἐν Λυδία, τὸ 8ον τοῦ Κύρου ἐν Περσίᾳ, τὸ 29ον τοῦ Τυλλίου Σιλβίου ἐν Ῥώμῃ καὶ τὸ 14ον τοῦ Ἀμώσιος ἐν Αἰγύπτῳ. Κατὰ τὸ 3ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμύντου ὁ Κροῖσος λαμβάνει τὸν χρησμὸν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Κατὰ τὸ 4ον ὁ Κροῖσος ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Κύρου. Κατὰ τὸ 5ον ἀποθνήσκει ὁ Θυλῆς καὶ κατὰ τὸ 6ον καίεται ὁ ναὸς τῶν Δελφῶν. Τὸ 10ον ἔτος (543 π.Χ.) ἄρχεται ἡ δευτέρα τυραννὶς τοῦ Πεισιστράτου. Τὸ ἔτος 23ον ἡ βασιλίςσα τῶν Μασσαγετῶν Τόμυρις φονεύει τὸν Κῦρον. Τὸ ἔτος 26ον (527 π.Χ.) ἄρχεται ἡ τυραννὶς τοῦ Ἰππάρχου καὶ τοῦ Ἰππίου. Τὸ ἔτος 35ον (518 π.Χ.) ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων φονεύουν τὸν Ἰππάρχον. Κατὰ τὸ 41ον ἔτος καταργεῖται ἡ βασιλεία καὶ ἄρχεται ἡ ὑπατεία ἐν Ῥώμῃ. Ἐποχὴ, καθ' ἣν ἀναφαίνονται αἱ ποιητῆς Θέογνις, ὁ ἱστορικὸς Φερεκύδης, διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου, ὁ Σιμωνίδης (ὁ Κεῖος), ὁ Φωκυλίδης καὶ ὁ Ξενοφάνης.

Μετά 50 ἔτη βασιλείας τοῦ Ἀμύντου ἀνέρχεται εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος (Α') τὸ 3ον ἔτος τῆς 69ης Ὀλυμπιάδος (502 μ.Χ.). Τὸ 1ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου συμπύκναι πρὸς τὸ 19ον τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου ἐν Περσίᾳ καὶ τὸ 10ον τῆς ὑπατείας ἐν Ῥώμῃ. Κατὰ τὸ 5ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Λατῖνοι περιέπεσον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων. Τὸ 7ον ἔτος εἰς τὴν Ῥώμην ὁ λαὸς ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Συγκλήτου. Τὸ 9ον ἔτος ἐγένετο δικαίωσις τῆς Ῥώμης ὁ Τιβέριος Δάρκιος Ρούφος. Τὸ 13ον ἔτος (490 π.Χ.) ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον. Τὸ ἔτος 19ον ἡ Αἴγυπτος ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ξέρξου. Τὸ ἔτος 21ον (482 π.Χ.) ὁ Ξέρξης βαδίζει κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιάρχου. Τὸ ἔτος 24ον (479 π.Χ.) ὁ ἀγὼν Θερμοπυλῶν καὶ Σαλαμῖνος. Τὸ ἔτος 25ον (478 π.Χ.) ἡ μάχη Πλαταιῶν καὶ ἡ ναυμαχία Μυκάλης. Τὸ ἔτος 41ον (462 π.Χ.) σημειοῦται ἔκλειψις ἡλίου. Τὸ ἔτος 42ον (462 π.Χ.) ὁ Κίμων νικᾷ καὶ λαμβάνουν πέρας οἱ Περσικοὶ Πόλεμοι. Τὸ ἔτος 4ον ἀπέθανεν ὁ Πυθαγόρας. Ἐποχὴ Αἰσχύλου, Παννάσιος ποιητοῦ, Σοφοκλέους, Χοιρίλου, Φρυνίχου, ἱστορικοῦ Ἑλλάνικου καὶ φιλοσόφου Δημοκρίτου, ὡς καὶ Ἡρακλείτου καὶ Ἀναξαγόρου. Τὸ ἔτος 37ον ἀπέθανεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Τὸ ἔτος 38ον ἐγεννήθη ὁ Σωκράτης. Τὸ ἔτος 30ον διεδόχθη ὁ Ἰέρων τὸν Γέλωνα εἰς Συρακούσας.

Δὲν προχωροῦμεν περαιτέρω εἰς τοὺς χρονολογικοὺς παραλληλισμοὺς τοῦ Εὐσεβίου ἐν σχέσει πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας, καθ' ὅσον ἤδη ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' ἔχει ἐξέλθει τοῦ κύκλου τῶν παραδόσεων καὶ ἀνήκει εἰς σημαντικοὺς σταθμοὺς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, περιλαμβάνοντας γεγονότα διαπεπρωμένα καὶ ἀνεπίδεκτα χρονολογικῆς ἀμφισβήτησεως, οἱ

δὲ μετέπειτα Μακεδόνες βασιλεῖς εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ιστορίας τῆς καθόλου ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Οἱ χρονολογικοὶ παραλληλισμοὶ τοῦ Εὐσεβίου πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ ἀνεπίδεκτοι ἀμφισβήτησεως. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον περὶ λαθῶν χρονολογικῶν ὑπολογισμῶν, βάσει τῶν χρονολογικῶν συστημάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ περὶ οὐσιωδῶν πλανῶν ὡς πρὸς τὴν αὐστηρὰν χρονολογικὴν τοποθέτησιν προσώπων καὶ γεγονότων. Τοῦτο διαπιστοῦμεν κατὰ τρόπον λίαν ἐμφανῇ ὡς πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ 5ου αἰῶνος, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνα τῶν Μηδικῶν, τὰ ὅποια σήμερον διὰ τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης κατέστησαν ἀνεπίδεκτα χρονολογικῆς ἀμφισβήτησεως¹. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν αὐστηρὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου βασιλεῖς διαφόρων ὀνομαζομένων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἰουδαίας, τῆς Ἀσσυρίας, ἔτι δὲ καὶ τῶν πρώτων ἐν Ἑλλάδι βασιλέων ἢ ἀκόμη καὶ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν βασιλείων τούτων μνημονευομένων γεγονότων, ὑφίστανται πολλοὶ ἀμφισβήτησεις καὶ ἔχουν διαπιστωθῇ ἀναμφίβολοι πλάναί, βάσει τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἢ ρωμαϊκῶν πηγῶν ἢ τῶν αἰγυπτιακῶν, τῶν ἑβραϊκῶν κλπ. παραδεδομένων. Βεβαίως, θὰ ἦτο χρήσιμος ἡ παράθεσις κριτικῶν σχολίων ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω χρονολογικῶν καθορισμῶν τῶν ἐξαχθέντων ἐκ τοῦ « Χρονικοῦ κανόνος » τοῦ Εὐσεβίου, συμφώνως πρὸς τὰ ἐξ ἀρχαίων πηγῶν δεδομένα καὶ πρὸς τὰ πορίσματα τῆς νεωτέρας ἱστορικῆς ἐρεῦνης. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἀπεμάκρυνεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ θέματος τῆς παρούσης μελέτης, ἥτις ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων στηριζομένην ἐρευναν περὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ περὶ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Τὸ χρονικὸν τοῦ Εὐσεβίου, ἀνεξαρτήτως τῶν πλανῶν ὡς πρὸς τὰ γεγονότα καὶ τὰ πρόσωπα, ἰδίᾳ δὲ ὡς πρὸς τὰς хро-

1. Τὸ χαρακτηριστικώτερον δείγμα τῶν χρονικῶν πλανῶν τοῦ Εὐσεβίου εἶναι ὅτι τοποθετεῖ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σέρξου κατὰ τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἔτος 482 π.Χ., τὴν δὲ μάχην τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος τὸ ἔτος 479 π.Χ. Εἶναι σήμερον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας ὅτι ἡ στρατιὰ τοῦ Σέρξου ἐξώρμησε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 480, ἡ δὲ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν συνήφθη κατ' Αὐγουστον καὶ ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔλεγετε οἰονδήποτε πόρισμα νεωτέρας ἱστορικῆς ἐρεῦνης, βάσει καὶ μόνον τῆς ἐκθέσεως τῶν Μηδικῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου δὲν θὰ ἔμενεν εἰς ἡμᾶς ἀμφιβολία ὅτι ἡ εἰσβολὴ τοῦ Σέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ ἀγὼν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς Σαλαμῖνος ἐγένοντο κατὰ τὸ 1ον ἔτος τῆς 75ης Ὀλυμπιάδος, ἥτοι τὸ 480 π.Χ., κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν καὶ ἡ ναυμαχία τῆς Μυκάλης (βλ. ἡμετέραν μελέτην « Θερμοπύλαι - Ἀρτεμίσιον », ἐν Ἑπετηρίδι Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1957) Ὁ Εὐσέβιος δὲν εἶχεν ἢ δὲν ἔλαβεν ὅτ' ὦπεν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ταυτίζει χρονικῶς τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν πρὸς τὰς τελετὰς τῶν Καρνείων ἐν Σπάρτῃ καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὕτω δὲ τοποθετεῖ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐν ἔτος βραδύτερον ἐκείνου, τὸ ὅποιον προσδιορίζει ὁ ἴδιος ὡς πρῶτον τῆς 75ης Ὀλυμπιάδος.

νολογικὰς αὐτῶν τοποθετήσεις, ἀποτελεῖ πολύτιμον ἐφόδιον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀρχέγονον, διότι δίδει ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον αὐτῆς. Διὰ τῶν χρονολογικῶν παραλληλισμῶν πρὸς τὰς βασιλικὰς γενεαλογίας τῶν μεγάλων κρατῶν καὶ τὰ σημαντικὰ ἱστορικά γεγονότα, ἐμφανίζει τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας ὡς σημαντικὸν παράγοντα ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Γ' - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΑΡΓΕΑΔΩΝ

Ἡ μεταγενεστέρα ἑλληνικὴ παράδοσις, ἀνευρισκομένη κυρίως παρὰ Γεωργίῳ Συγκέλλῳ¹, μνημονεύει τὸν Τημενίδην Κάρανον ὡς ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀργους Φεῖδωνος. Ὁ Φεῖδων εἶναι ἐκ τῶν πλέον ὀνομαστῶν φρυσιογνωμιῶν τῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκετο εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς ἀναπλάσεως, εἶναι δὲ δύσκολον νὰ διαχωρίσῃ τις τοὺς πλήρεις γοητείας θρύλους τῆς περιόδου ταύτης ἐκ τῶν ἱστορικῶν πραγματικοτήτων περὶ τοῦ ἐθνικοῦ παρελθόντος τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Φεῖδων ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν θεμελιωτὴς τῆς δυνάμεως τῶν Ἡρακλειδῶν ἐν Πελοποννήσῳ, θέσας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀργους τὴν Αἴγιναν, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Ἀργολίδα, πρῶτος κόψας νομίσματα καὶ εἰσαγαγὼν ὁμοιόμορφα μέτρα καὶ σταθμά, διεκδικήσας δὲ καὶ τὴν ὅλην ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἡγεμονίαν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀντίχρῃ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ὥς τι τὸ συμβολίζον τὰς ἀρετὰς τῆς εὐφροσύνης, τοῦ μεγαλεπήβολου, τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐφευρετικότητος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπομένως ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως ὁ Φεῖδων ὡς ἀδελφὸς τοῦ Κάρανου, ἵνα οὕτω ὁ φερόμενος ὡς ἰδρυτὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας Ἡρακλείδης συνδεθῇ στενότερον μετὰ τοῦ ἐνδοξοτέρου γόνου τῶν Ἡρακλειδῶν βασιλέων τοῦ Ἀργους.

Ἐὰν ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησεν ὁ Φεῖδων, ἦτο γνωστὴ ἐξ ἀπικριβωμένων ἱστορικῶν εἰδήσεων, τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγάγῃ ἡμᾶς εἰς σαφεστέρas σκέψεις περὶ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδρύθη τὸ Μακεδονικὸν κράτος, ὅτε καὶ ἡκμασεν ὁ πρῶτος Ἀργεάδης βασιλεὺς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ συσχετισμὸς οὗτος τοῦ Κάρανου πρὸς τὸν Φεῖδωνα, ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ χρονολογικοὺς καθορισμούς, σπεῖρει ἔτι μεγαλυτέραν σύγχυσιν. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀργους Φεῖδωνος Λευκίδης μετέβη εἰς Σικυῶνα, ἵνα μετὰσχῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας, τῶν ὁποίων τὸ ἔπαθλον θὰ ἦτο ἡ χεῖρ

1. Γεωργ. Συγκέλλου, Α', σ 373 : « Φεῖδων Ἀργους κρατῶν ἀδελφὸς Κάρανου τοῦ α' βασιλέως Μακεδόνων μέτρα καὶ στάθμια πρῶτος ἐφεύρεν ». Βλ. ἀνωτ., σ. 46, σημ. 1.

τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένης¹. Τὴν ἀπόφασιν του ἐπιλογίης διὰ τοῦ μέσου τούτου συζύγου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ Κλεισθένης φέρεται ἐξαγγελίας πρὸς τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ συνηγμένους Ἕλληνας κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς 51 Ὀλυμπιάδος, ἥτοι τὸ 576 Ἐὰν ἡ πληροφορία αὕτη ἦτο ἀκριβής, δῆλα δὴ ἐὰν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένης ὑπῆρχεν υἱὸς τοῦ Φεῖδωνος, θὰ ἔδει νὰ τοποθετήσωμεν αὐτὸν τοῦτον τὸν Φεῖδωνα περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ 6ου ἢ τὰ τέλη τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος, ἥτοι δύο περίπου αἰῶνας πρὸ τῆς κατὰ τὸν Διόδωρον, τὸν Θεόπομπον καὶ τὰς ἄλλας ἑλληνιστικὰς πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλήσαν ὁ Εὐσεβίος καὶ ὁ Σύγκελλος, ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν φέρεται ἰδρυθῆναι τὸ Μακεδονικὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ σύγχρονος ἱστορικὴ κριτικὴ ἀρνῆται νὰ δεχθῇ χρονολογικὴν τοποθέτησιν τοῦ Φεῖδωνος εἰς τόσον χαμηλὴν ἐποχὴν, τοσοῦτο μάλλον, καθόσον τὰ νομίσματα, τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ ἦσαν ἤδη ἐν χρήσει ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ Φεῖδων εἰσήγαγε ταῦτα².

Κατὰ τὸ Πάριον μάρμαρον ὁ Φεῖδων, ἐνδέκατος ἀπὸ Ἡρακλέους, ἔζησε

1. Ἡροδ. VI, 127: «... Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φεῖδωνος τοῦ Ἀργεῖον τυράννου παῖς Λεωκίδης, Φεῖδωνος [δὲ] τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίου...». Ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡροδότου Ph. Legrand (ἐκδ. Budé, VI, σ. 118, σημ. 3) νομίζει ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ συγχύσεως ἐξ ὁμωνυμίας.

2. Στράβ. 8, 376: «Ἐφορος ἐν Αἰγίνῃ ἀργυρον πρῶτον κοπῆναι φησιν ὑπὸ Φεῖδωνος». — Plin. H.N. VII, 56: «mensuras et pondera Phidon Argivus (invenit)». — Πολυδ. X, 179: «Φεῖδων τι ἀργεῖον ἐλατηρόν, ἀπὸ τῶν Φεῖδωνείων μέτρων ὠνομασμένον» ὑπὲρ ὧν ἐν Ἀργεῖον πολιτεία Ἀριστοτέλης λέγει». Τοῦ αὐτοῦ IX, 83: «τὸν ἐπὶ τῷ νομίσματι λόγον ἐπιζητεῖν, εἴτε Φεῖδων πρῶτος ὁ Ἀργεῖος ἔγραψε νόμισμα, εἴτε Λυδοί...». Ἐτυμολ.: «ὀβελίσκος. πάντων πρῶτος Φεῖδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν ἐν Αἰγίνῃ». Ἐν τῷ αὐτῷ: «Εὐβοϊκὸν νόμισμα. ἐπειδὴ Φεῖδων ὁ Ἀργεῖον βασιλεὺς ἐν Εὐβοίᾳ χωρίῳ τοῦ Ἀργους πρῶτος ἔκοψε χρυσὸν νόμισμα». — Σχόλ. Πινδ. Ὀλ. XIII, 27: «Φεῖδων ὁ πρῶτος κόπας Κορινθίους τὸ μέτρον Ἀργεῖος ἦν». Αὐτόθι XIII, 20: «Φεῖδων τις Κορινθίους εὗρε μέτρα καὶ σταθμὰ» (ἐνταῦθα γίνεται σύγκρισις πρὸς ὁμόνυμον νομοθέτην Κορινθίων, μνημονευόμενον ὑπὸ Ἀριστ. Δημ. II, 3, 7). Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου βλ. ἐν τῇ προηγουμένῃ σημ. Τὰ τὰ τοῦ Γεωργ. Συγκ. βλ. ἀνωτ., σ. 46 καὶ 96, τὰ δὲ τοῦ Παρίου μαρμαροῦ καὶ τοῦ Πausaniou ἐν τῇ ἀμέσῳ συνεχείᾳ. Πληροφορίας καὶ γνώμας περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φεῖδωνος βλ. Clinton, ἔ.δ., τ. I, σ. 247 καὶ συνέχ. — Jacoby, F. Gr. Hist., τ. 2C, σ. 684. — Busolt, I, σ. 612. — Beloch, I, σ. 282. — Grotte, II, σ. 315. — Gardner, Ancient Athens, σ. 111. — How καὶ Wells, ἔ.δ., II, σ. 117. — Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. ιδ, 315 καὶ ιθ, 271) γνωρίζει Φεῖδωνα βασιλεῖα Θεσπρωτῶν, δὲν δύναται ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει νὰ θεμελιώσῃ γνώμην ὅτι λόγῳ συγχύσεως ἐκ τούτου τοῦ Φεῖδωνος παρεξέφθησαν εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἱστορίαν. Ἡ παράδοσις στρέφεται σαφῶς πρὸς τὸν βασιλεῖα τοῦ Ἀργους Φεῖδωνα πρὸς ἀτήρειν τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας.

314 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, ἣν τοποθετεῖ τὸ ἔτος 1209, ἐπομένως κατὰ τὸ ἔτος 895¹. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἀλῶσιν τῆς Τροίας τὴν χρονολογίαν τοῦ Ἐρατοσθένους 1183, ἀφαιρέσωμεν δὲ ἀπὸ ταύτης τὰ 314 ἔτη, κατερχόμεθα διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φεῖδωνος εἰς τὸ ἔτος 869. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ χρονολογία αὕτη κρίνεται ὡς ἀπαράδεκτος διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φεῖδωνος.

Ὁ Πλούταρχος θέτει τὸν Φεῖδωνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβρωνος, ὅστις κατέφυγεν εἰς Κόρινθον καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀργους². Ὁ Ἀβρων, ἵνα διαφύγῃ τῶν χειρῶν τοῦ Φεῖδωνος, κατέφυγεν εἰς τὴν κώμην Μελίσσον τῆς Κορίνθου, ἐκεῖ δὲ ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ἐκ τῆς κώμης ταύτης ὠνόμασε Μελίσσον. Υἱὸς τοῦ Μελίσσου τούτου ἦτο ὁ Ἀκταίων, φρονευνθεὶς ὑπὸ τοῦ Βακχιάδου τῆς Κορίνθου Ἀρχίου, ὅστις φέρεται ὡς οἰκιστὴς τῶν Συρακουσῶν. Δεδομένου ὅτι ἡ κτίσις τῶν Συρακουσῶν ὑπολογίζεται περὶ τὸ ἔτος 734 π.Χ., ἀναβιβάζοντες 50 ἕως 60 ἔτη τὴν ἐποχὴν τοῦ πάππου τοῦ Ἀκταίου Ἀβρωνος, συγχρόνου τοῦ Φεῖδωνος, φθάνομεν εἰς τὴν πρώτην ἢ δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ 8ου αἰῶνος πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐβασίλευεν ὁ Φεῖδων, ταυτιζομένην οὕτω περίπου πρὸς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου ἡ βασιλεία τοῦ φερομένου ὡς ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καραίου.

Εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀναγάγωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Φεῖδωνος μίαν περίπου εἰκοσαετηρίδα πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, ἥτοι κατὰ τὰ ὅλως πρώτα

1. Πάρ. μάρμ. (Jacoby, F. Gr. Hist. 239, 30, τ. 2 B, σ. 997) : « ἀφ' οὗ Φ[εῖ]δων ὁ Ἀργεῖος ἐδήμευσ[ε τὰ] μέτ[ρα καὶ στα]θμὰ κατεσκευάσας καὶ νόμισμα ἀργυροῦν ἐν Αἰγίνῃ ἐποίησεν, ἐνδέκατος ὦν ἀφ' Ἡρακλείους ἔτη ΠΥ ΗΛΔΔΙ, βασιλεύοντος Ἀθηνῶν [Φερεκλ]εῖους ».

2. Πλουτ. Ἐρωτ. διηγ. κ. 2, σ. 772 C (καὶ συνέχ) : « Φεῖδων τις τῶν Πελοποννησίων ἐπιτιθέμενος ἀρχῇ, τὴν Ἀργεῖων πόλιν, τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ ἡγεμονεύειν τῶν λοιπῶν βουλόμενος, πρῶτον ἐπεβούλευσε Κορινθίοις· πέμψας γὰρ ἦται παρ' αὐτῶν νεανίας χιλιούς τοὺς ἀμῇ διαφέροντας καὶ ἀνδρεῖα· οἱ δὲ πέμπουσι τοὺς χιλιούς, στρατηγὸν αὐτῶν ἀποδείξαντες Δεξιάνδρον. ἐν νῷ δ' ἔχον ὁ Φεῖδων ἐπιθέσθαι τούτοις... τὴν πρᾶξιν ἀνέθετο τῶν ἑταίρων τισίν. ἦν δὲ καὶ Ἀβρων ἐν αὐτοῖς· οὗτος δὲ ξένος ὢν τοῦ Δεξιάνδρου ἔφρασεν αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν... Φεῖδων δὲ ἀνευρεῖν ἐπειράτο τὸν προδόντα καὶ ἐπιμελῶς ἐζητεί. δεισας δ' ὁ Ἀβρων φεύγει εἰς Κόρινθον, ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς οἰκέτας ἐν Μελίσσῳ, κώμῃ τινὶ τῆς Κορινθίων χώρας· ἐνθα καὶ παῖδα γεννήσας Μελίσσον προσηγόρευσεν... τούτου δὲ τοῦ Μελίσσου υἱὸς Ἀκταίων γίνεται ». Ἐν συνεχείᾳ λέγεται ὅτι ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Βακχιάδων Ἡρακλείδων Κορινθίος Ἀρχίας, πειραθεὶς νὰ ἀπαγάγῃ τὸν Ἀκταίωνα, ἐφόνευσε τοῦτον, ἐξ οὗ λόγῳ μνήμος τοῦ Ποσειδῶνος συνέβη λοιμὸς ἐν Κορίνθῳ. « ... ταῦτα πυθόμενος Ἀρχίας, αὐτὸς γὰρ θεοφῶς ἦν, εἰς μὲν τὴν Κόρινθον ἔκων οὐκ ἐπανήλθε, πλεύσας δ' εἰς Σικελίαν Συρακούσας ἔκτισε ». Ἡ κτίσις τῶν Συρακουσῶν τίθεται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου κατὰ μὲν τὴν ἁρμενικὴν μετάφρασιν εἰς τὸ ἔτος 1282 ἀπὸ Ἀβροάμ, 3ον ἔτος 11ης Ὀλυμπ. (= 734 π.Χ.), κατὰ δὲ τὸν Ἱερώνυμον εἰς τὸ ἔτος 1284.

ἔτη τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, ὅπερ θὰ ἦτο ἀπαραιτήτον, ἐὰν ἐδεχόμεθα τὴν χρονολογικὴν παραδόσιν τῶν πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἠντλησαν ὁ Σύγκελλος καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ τὰς ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν, ἀντλουμένας πληροφορίας περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Καράνου, ὡς ἀδελφοῦ τοῦ Φεῖδωνος, καὶ τούτου ἑνδεκάτου γόνου ἀπὸ Ἑρακλέους καὶ ἑβδόμου ἀπὸ Τημενοῦ¹. Ἡ κατὰ μεταγενεστέρως Ὀλυμπιάδης μνημονευομένη δρᾶσις αὐτοῦ ἀλλαχοῦ μὲν ἀποκλείει τοῦτο, ἀλλαχοῦ δὲ προϋποθέτει ὅλως ἀσυνήθη μακροβιότητα.

Κατὰ τὸν Πανσανίαν ὁ Φεῖδων ἐτέλεσε τοὺς ἀγῶνας τῆς 8ης Ὀλυμπιάδος μετὰ τῶν Πισατῶν. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν θὰ ἦτο δυνατόν εἰμὴ ἀπὸ τῆς 28ης Ὀλυμπιάδος, ὅτε ἡ Ὀλυμπία ἀφῆρέθη ἐκ τῶν Ἡλείων καὶ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῆς Πίσσης. Καὶ ὁ Στράβων, ἂν καὶ μεταδίδῃ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἐφόρου περὶ Φεῖδωνος, ὑπονοεῖ τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ὑπὸ τῶν Πισατῶν μετὰ τὴν 26ην Ὀλυμπιάδα. Ἐὰν ὁ Φεῖδων ἐβασίλευε κατὰ τὰ ὅλως πρῶτα ἔτη τοῦ 8ου αἰῶνος, θὰ ἦτο μὲν δυνατόν νὰ εὐρίσκειται ἐν τῇ ζωῇ κατὰ τὴν 8ην Ὀλυμπιάδα, δηλαδὴ 50 ἔτη μεταγενεστέρως, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τελέσῃ ἀγῶνας μετὰ τῶν Πισατῶν κατὰ τὴν 26ην ἢ τὴν 28ην Ὀλυμπιάδα, ἥτοι ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα βραδυτέρων! Τινὲς προβαίνουν εἰς διόρθωσιν τοῦ κειμένου τοῦ Πανσανίου, μεταβάλλοντες τὴν 8ην εἰς 28ην Ὀλυμπιάδα. Οὕτω, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ Καράνου, ὡς ἀδελφοῦ τούτου, παράδοσιν, τοποθετοῦν τὸν Φεῖδωνα περὶ τὸ ἔτος 668 π.Χ., ὅπερ θεωροῦν ὡς περισσώτερον συμβιβάζομενον πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως πληροφορίας περὶ τῆς δρᾶσεως τοῦ Φεῖδωνος καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰσαγωγῆς μέτρων καὶ σταθμῶν².

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 46, σημ. 1 καὶ 96 σημ. 1 ὡς καὶ τὴν κατωτ. σημ. 2. Ὁ Ἐφορος (κατὰ Στράβ., ὡς ἐν ἑπομ. σημ.) θεωρεῖ τὸν Φεῖδωνα δέκατον ἀπὸ τοῦ Τημενοῦ.

2. Βλ. ἀνωτ., σ. 97, σημ. 1 καὶ 2. Τὸ περὶ Φεῖδωνος κείμενον τοῦ Στράβωνος (8,358) εἶναι ἠντλημένον, ὡς μνημονεύεται, ἐκ τοῦ Ἐφόρου, ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς: « Φεῖδωνα δὲ τὸν Ἀργεῖον, δέκατον μὲν ὄντα ἀπὸ Τημενοῦ, δυνάμει δ' ὑπερβεβλημένον τοὺς κατ' αὐτόν, ἀφ' ἧς τὴν τε λήξιν ὅλην ἀνέλαβε τὴν Τημενοῦ διεσπασμένην εἰς πλείω μέρη, καὶ μέτρα ἐξεῖρε τὰ Φειδώνεια καλούμενα καὶ σταθμοὺς καὶ νόμισμα κεχαραγμένον τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἀργυροῦν, πρὸς τοῖς ἐπιθέσθαι καὶ ταῖς ὑπ' Ἑρακλέους αἰρεθείσας πόλεις, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀξιούθην τιθέναι αὐτόν, οὗς ἐκεῖνος ἔθηκε » τούτων δὲ εἶναι καὶ τὸν Ὀλυμπιακόν » καὶ δὴ βιασάμενον ἐπελθόντα θείναι αὐτόν, οὔτε τῶν Ἡλείων ἐχόντων ὅπλα ὥστε κολύειν διὰ τὴν εἰρήνην τῶν τε ἄλλων κρατουμένων τῇ δυναστείᾳ » οὐ μὴν τοὺς γε Ἡλείους ἀναγράφαι τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὅπλα κτήσασθαι διὰ τοῦτο καὶ ἀρξαμένους ἐπικουρεῖν σφίσιν αὐτοῖς » συμπράττειν δὲ καὶ Λακεδαιμονίους, εἴτε φθονήσαντας τῇ διὰ τὴν εἰρήνην εὐτυχίᾳ εἴτε καὶ συνεργοὺς ἔξενι νομισάντας πρὸς τὸ καταλῦσαι τὸν Φεῖδωνα, ἀφρημένον αὐτοῦς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πελοποννησίων, ἣν ἐκεῖνοι προεκέχτηντο » καὶ δὴ καὶ συγκυριαῖσαι τὸν Φεῖδωνα ». Ὅτι κατὰ τὸν Πανσανίαν (VI,22, 1-2,) ὁ Φεῖδων ἐτέλεσε μετὰ τῶν

Πάντως τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν παρουσιάζει ἄμεσον πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν ἐνδιαφέρον. Ἡ περὶ Καράνου ὡς ἀδελφοῦ τοῦ Φεῖδωνος παράδοσις ἀνήκει εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν καὶ μετέπειτα περίοδον. Διαφαινόμενος αὐτῆς σκοπὸς εἶναι τὸ μὲν ἵνα ἡ ἀπαρχὴ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἀποκτήσῃ τεκμήρια τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς, τὸ δὲ ἵνα ὁ διὰ τῶν ἰδίων πράξεων καταστάς περικλὲς οἶκος τῶν Ἀργεαδῶν προσλάβῃ ἔτι λαμπροτέρους τίτλους ἐλληνικῆς εὐγενείας, συνδεόμενος μετὰ τοῦ περιωνύμου βασιλέως τοῦ Ἀργου Φεῖδωνος, τοῦ διατηρησάντος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων φήμην μεγάλου καὶ σοφοῦ ἡγεμόνος, προσενεγκότος ὑψίστας ὑπηρεσίας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἦτο σαφὲς καὶ ἀναμφισβητήτως ἐξηκριβωμένη ἡ ἐποχὴ τοῦ Φεῖδωνος, τοῦτο δὲν θὰ ἀπετέλει ἱστορικὴν ἀπόδειξιν πρὸς χρονολογικὴν διαπίστωσιν τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔζησεν ὁ ἀρχηγέτης τῶν Ἀργεαδῶν καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

Θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νὰ παράσχη εἰς ἡμᾶς χρονολογικὰς ἐνδείξεις ἡ πληροφορία τοῦ Ἡροδότου περὶ τῶν κήπων τοῦ Μίδου, εἰς τοὺς ὁποίους ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ὁ ἰδρυτῆς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν¹. Ἀλλ' ἐγράφη ἤδη ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη δὲν καθορίζει, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἐδαφῶν, ἀνηκόντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸν Μίδαν, ἢ ἄλλως περὶ κήπων ἐχόντων τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς εἰς παλαιότεραν τινὰ ἐποχὴν ἀνηκόντων εἰς τοῦτον, ὡς δὲ εἶναι διατετυπωμένη παρ' Ἡροδότῃ, μᾶλλον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δευτέρου². Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν ὡς ἀναφερομένην εἰς περίοδον μεταγενεστέρην ἐκείνης, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει ἡ μετανάστευσις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Φρυγῶν ἐκ Μακεδονίας εἰς Μ. Ἀσίαν. Τὸ Φρυγικὸν κράτος τῆς Μ. Ἀσίας ἰδρύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος. Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ἐλληνικὰς καὶ

Πιστῶν τὴν 8ην Ὀλυμπιάδα : « Πισαῖοι δὲ ἐφειλύνσαντο αὐθαίρετον συμφορὰν ἀπεχθανόμενοι τε Ἡλείους καὶ σπουδὴν ποιούμενοι τιθέναι τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀντὶ Ἡλείων, οἷγε Ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ τὸν Ἀργεῖον ἐπηγάγοντο Φεῖδωνα τυράννων τὸν ἐν Ἑλλάσῃ μάλιστα ὑβρίσας καὶ τὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ὁμοῦ τῷ Φεῖδωνι, τετάρτῃ δὲ Ὀλυμπιάδι καὶ τριακοστῇ στρατὸν οἱ Πισαῖοι καὶ βασιλεὺς αὐτῶν Πανταλέων ὁ Ὀμφαλίωνος παρὰ τῶν προσχώρων ἀθροίσαντες ἐποίησαν ἀντὶ Ἡλείων τὰ Ὀλύμπια. ταύτας τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ ἐπ' αὐταῖς τὴν τετάρτην τε καὶ ἑκατοστὴν, τεθέϊσαν δὲ ὑπὸ Ἀρχάδων, ἀνὸλυμπιάδα(ς) οἱ Ἡλείοι καλοῦντες οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν Ὀλυμπιάδων γράφουσιν ».

1. Βλ. ἄνωτ., σ. 41 καὶ συνέχ.

2. Ἡροδ. VIII, 138 : « οἰκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδῖεω ». Πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην πρέπει μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν ὅτι συμφωνοῦν καὶ τὰ τοῦ Εὐφορίωνος, καθ' ἃ ἡ Ἐδεσσα « φέκετο τὸ παλαιὸν » ὑπὸ τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν τοῦ Μίδου (βλ. ἄνωτ., σ. 42, σημ. 2).

ρωμαϊκὰς παραδόσεις, ὁ Μίδας ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνος, φέρεται δὲ αὐτοκτονήσας πλὴν αἵμα ταύρου κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν Κιμμερίων¹. Πλὴν δὲν εἶναι ἀπίθανον οἱ θαυμάσιοι κῆποι τῆς Ἡμαθίας νὰ ὤφειλον τὸ ὄνομά των (ἐὰν δὲν εἶναι καὶ τοῦτο μεταγενέστερον εὗρημα) εἰς ἕτερον Φρύγα κυρίαρχον τῆς περιφερείας, φέροντα τὸ ὄνομα Μίδας, σύγχρονον ἢ μεταγενέστερον τοῦ πολυθρῦλῆτου ἡγεμόνος τῶν ἐν Ἀσίᾳ Φρυγῶν, ἢ δὲ ἐπιχώριος παρὰδοσις νὰ ἐταύτισε τούτους εἴτε ἐκ συγχύσεως, εἴτε ἵνα προσδώσῃ μεγαλυτέραν αἴγλην εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ πρώτου Ἀργεάδου.

Ἐργάσαμεν ἤδη ὅτι ἐν τῷ Χρονικῷ κανόνι τοῦ Εὐσεβίου ὁ Κάρανος φέρεται σύγχρονος τοῦ θρυλουμένου νομοθέτου τῆς Σπάρτης Λυκούργου, ἀναγραφομένου ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Μακεδονίας ἐφηρμόσθησαν ὑπὸ τοῦ Λυκούργου οἱ νόμοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐθεμελιώθη τὸ πολίτευμα καὶ συνετελέσθη ἡ ὅλη πολιτικὴ, κοινωνικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῶν Σπαρτιατῶν². Οὕτω, μετὰ τὸν Φεῖδωνα καὶ τὸν Μίδαν, ταυτίζεται χρονικῶς πρὸς τὸν ἱδρυτὴν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τρίτη θρυλικὴ προσωπικότης τῆς ἀρχαιότητος, ὑμνηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὥς ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας, λατρευομένη δὲ καὶ ὥς θεότης³.

Ὁ Λυκούργος ἀποτελεῖ προσωπικότητα καλυπτομένην ὑπὸ τοῦ πέπλου παραδόσεων, ἀνευρισκομένων εἰς λίαν μεταγενεστέρας πηγάς, ὑπὸ πλείστον δὲ νεωτέρων ἱστορικῶν ἀμφισβητεῖται καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ ὑπαρξίς τούτου. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ προσπάθεια καθορισμοῦ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν φέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν ζῆσας ὁ Λυκούργος, δὲν δύναται νὰ ἀποβλέπῃ εἰμὴ εἰς τὴν διερεῦνῃσιν τῆς παραδόσεως, ἣ ὁποία ταυτίζει τὴν ἐποχὴν τοῦ πρώτου

1. Στράβ. I, 61: «Οἱ τε Κιμμέριοι... πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς, τοτὲ μὲν ἐπὶ Παφλαγόνας τοτὲ δὲ καὶ Φρύγας ἐμβαλόντες» ἦνίκα Μίδαν αἵμα τε ταύρου πίνοντα φασὶν ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεῶν». Βλ. καὶ H o w - W e l l s, ἔ.δ., τ. I, σ. 373. — Εὐσταθ., Ὀδυσ. λ., σ. 1671, 20. Ὁ Ἡρόδ. (I, 35 καὶ 45) μνημονεύει τὸν Ἀδραστὸν ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Φρυγῶν, υἱὸν τοῦ Γορδίου, υἱοῦ τοῦ Μίδα, καταφυγόντα εἰς τὸν βασιλεῆα τῶν Λυδῶν Κροῖσον καὶ αὐτοφονευθέντα, διότι ἐκ λάθους ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ προστάτου του. Ὁ Κροῖσος ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἐάν ὁ Ἀδραστος οὗτος ἦτο ἕγγονος τοῦ πολυθρῦλῆτου Μίδου πρέπει νὰ ἀναγάγῃμεν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ τελευταῖος οὗτος, τὸ πολὺ κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 7ου αἰῶνος.

2. Εὐσεβίου «Χρονικὸς κανὼν» παρὰ K a r s t. Βλ. ἀνωτ., σ. 90 ὡς καὶ τὸν ἐν τέλει πίνακα χρονικῶν παραλληλισμῶν κατὰ τὸν «Χρονικὸν κανόνα».

3. Περί Λυκούργου βλ. B e l o c h, ἔ.δ., σ. 253. — E. M e y e r, Forschungen zur alten Geschichte I, σ. 253. — N i e s e, Hermes, XLII (1907), σ. 446. — K a h r s t e d t, ἀρθρ. «Λυκούργος» ἐν P. W. (R. E.). — H o w - W e l l s, ἔ.δ., τ. I, σ. 86, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐκτενεστέραν βιβλιογραφίαν. Βασικὴ πηγὴ περὶ Λυκούργου παραμένει πάντοτε ἡ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου βιογραφία ἐν τοῖς «Παραλλήλοις βίοις», αἱ ἐν τῇ ὁποίᾳ πληροφορίαι πάντως ἐλέγχονται ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἱστορικῆς ἐρευνῆς ὡς λίαν ἀμφισβητήσιμοι.

Ἀργεάδου πρὸς τὴν τοῦ νομοθέτου τῆς Σπάρτης. Κατὰ τὸν « Χρονικὸν κανόνα » τοῦ Εὐσεβίου, οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἐθεσπίσθησαν ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸ 18ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου, ἥτις, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ τούτου τοῦ Εὐσεβίου εἰς χρονολογίας ἀπὸ Ἀβραάμ καὶ εἰς Ὀλυμπιάδας, ἤρχισε τὸ ἔτος 813 π.Χ. Κατ' ἀκολουθίαν, ὑπολογίζεται τὸ ἔτος 795, ἥτοι 19 ἔτη πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Τιθεμένου ὑπ' ὅσιν ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου φέρεται πραγματοποιηθεῖσα ἱκανὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως, τὸ ἔτος 813 τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους εὗρίσκεται ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς κατὰ τὸν « Χρονικὸν κανόνα » ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου. Μένει να ἐξετάσωμεν ἐὰν ἡ χρονολογία αὕτη συμβιβάζεται πρὸς τὰς λοιπὰς περὶ Λυκούργου πληροφορίας τῶν ἀρχαίων πηγῶν.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὁ Λυκούργος ἐκυβέρνησε τὴν Σπάρτην ὡς ἐπιτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ αὐτοῦ βασιλέως Λεωβότου, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην μετέφερεν ἐκ Κρήτης τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐθέσπισε¹. Πάντες οἱ λοιποὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἱ μνημονεύοντες τὸν Λυκούργον, θεωροῦν τοῦτον ὡς θεῖον καὶ ἐπίτροπον οὐχὶ τοῦ Λεωβότου, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῶν Ἀγιάδων, ἀλλὰ τοῦ Χαριλάου, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς τὸν ἕτερον βασιλικὸν οἶκον τῶν Εὐρυπωντιδῶν². Ἰδιαίτερος, ὁ Πλούταρχος,

1. Ἡροδ. I, 65 : « ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβώτεο, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγεῖν ταῦτα. Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν ». Ὑπὸ τινων ἐκδοτῶν τοῦ Ἡροδότου, πρὸς ἄρσιν τῆς ἀντιφάσεως μετὰ τούτου καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ τοῦ ἐπιτροπευομένου ἀνηλίκου βασιλέως, Λεωβότου ἢ Χαριλάου, καὶ λαμβανομένου ὡς δεδομένου ὅτι ὁ Λυκούργος ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῶν Εὐρυπωντιδῶν, διορθοῦται τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὡς ἀκολουθῶς : « ἐπιτροπεύοντα ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων Λεωβώτεο ». Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει σύμπτωσιν χρονικὴν βασιλείας τοῦ Λεωβότου καὶ τοῦ Χαριλάου, ἐκ τῶν δύο βασιλικῶν οἰκῶν τῆς Σπάρτης, τῶν Ἀγιάδων καὶ τῶν Εὐρυπωντιδῶν, ὅπερ οὐδόλως συνάγεται ἐκ τῶν γενεαλογικῶν δεδομένων τῶν δύο βασιλικῶν οἰκῶν τῆς Σπάρτης, τιθεμένου τοῦ Λεωβότου ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαριλάου. Ἡ διαφωνία αὕτη τοῦ Ἡροδότου πρὸς ἀπάσας τὰς μετέπειτα πηγὰς, ὠδήγησε τὸν Τιμαῖον εἰς τὴν ὑπόθεσιν περὶ ὑπάρξεως δύο Λυκούργων εἰς δύο ἀπομεμακρυσμένας ἀλλήλων ἐποχάς. (Πλουτ. Λυκ. I, 2 : « Τιμαῖος δὲ ὑπονοεῖ, δεῦν ἐν Σπάρτῃ γεγονότας Λυκούργων οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῷ ἑτέρῳ τὰς ἀμφοῖν πράξεις διὰ τὴν δόξαν ἀνακεῖσθαι »).

2. Πλουτ. Λυκ. III, I : « Ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου (ἐνν. Πολυδέκτου) μετ' ὀλίγον χρόνον ἔδει βασιλεύειν, ὡς πάντες ᾤοντο, τὸν Λυκούργον· καὶ πρὶν γε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ φανεράν γενέσθαι κύουσαν ἐβασίλευεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο τάχιστα ἦσθετο, τὴν μὲν βασιλείαν ἀπέφηνε τοῦ παιδὸς οὖσαν, ἄνπερ ἄρσιν γέννηται, τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτὸς ὡς ἐπίτροπος διεῖπε... ὡς δὲ ἡ γυνὴ προσέπεμπε κῆρυκα καὶ λόγους ἐποιεῖτο, βουλομένη διαφθεῖραι τὸ βρέφος ἐπὶ τὸ συνοικεῖν ἐκείνῳ βασιλεύοντι τῆς Σπάρτης,

ἐξαίρων τὴν ἡθικὴν προσωπικότητα τοῦ Λυκούργου, ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Λυκούργος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πολυδέκτου ἀτέκνον, ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν. Ἄλλ', εὐθύς ὥς διεπιστώθη ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐτέλει ἐν κησεί, ὁ Λυκούργος οὐ μόνον ἀπέθρυσεν τὰς ἀθεμίτους προτάσεις ταύτης πρὸς φθορὰν τοῦ βρέφους, ἵνα βασιλεύσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευσε τοῦτο, ἀνακηρύξας αἶμα τῇ γεννήσει βασιλεία, ὀνομάσας δὲ Χαρίλαον ὡς χαρὰν λαοῦ καὶ διατηρήσας τὴν ἐπιτροπείαν, ἣ ὁποία ἐπέιχε θέσιν ἀντιβασιλείας. Ὁ βασιλεὺς Χαρίλαος τοποθετεῖται περὶ τὸ ἔτος 800, ἐπομένως τὴν χρονολογίαν ταύτην δεόν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὡς χρονολογίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου, σύμφωναν ἄλλως τε πρὸς τὰς ἐλληνιστικὰς παραδόσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθησαν ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Σύγκελλος, ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Καράνου¹.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τοποθετεῖ τὸν Λυκούργον ἑκατὸν πενήντα ἔτη πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων². Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ εἰς ἔτος πρώτης Ὀλυμπιάδος εἶναι γενικῶς παραδεγμένον τὸ 776, πρῶτοι νὰ ἀνέλθωμεν οὕτω ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Λυκούργου εἰς τὸ ἔτος 926, ὅπερ εἶναι τελείως ἀπαράδεκτον, προκειμένου περὶ τῆς εἰς τὸν Λυκούργον ἀποδιδομένης ἐφαρμογῆς τοῦ

τὸ μὲν ἦθος αὐτῆς ἐμίσησε... ἔτιχε δὲ δειπνούντος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀρχόντων ἀποκηθὲν ἄρρεν' καὶ παρῆσαν οἱ ὑπῆρται τὸ παιδάριον αὐτῷ κομίζοντες, ὁ δὲ δεξιόμενος, ὡς λέγεται, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, 'Βασιλεὺς ὑμῖν γέγονεν, ὦ Σπαρτιάται' κατέκλινεν ἐν τῇ βασιλικῇ χώρᾳ καὶ Χαρίλαον ὠνόμασε διὰ τὸ τοὺς πάντας εἶναι περιχαρεῖς...'. Πaus. III, 2, 4 : « ἔθηκε δὲ καὶ Λυκούργος Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους ἐπὶ τῆς Ἀγισιλαίου βασιλείας... Ἀγισιλαίου δὲ παῖς ἐγένετο Ἀρχέλαος. ἐπὶ τούτου Λακεδαιμόνιοι... ἠνδραποδίσαντο Αἴγυν... Χαρίλαος δὲ ὁ τῆς ἐτέρας οἰκίας βασιλεὺς συνεξέειλε μὲν καὶ Ἀρχελάω τὴν Αἴγυν ». Ἀριστ. Ἀθ. Πολ. II, 7, 10 : « φασὶ τὸν Λυκούργον ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Χαρίλλου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀτεδήμησε, τότε τὸν πλείστον διατρίψαι χρόνον περὶ τὴν Κρήτην ». — Justinus, III, 2 : « Lycurgus cum fratri suo Polydectae Spartanorum regi, successisset, Charillo filio eius... regnum summa fide restituit... Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelamque eius administrat, non habentibus Spartanis leges instituit ».

1. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (χρονικὸν παρὰ Schoene 223 - 225) ὁ Λεώβοτος ἐβασίλευσε κατὰ τὰ ἔτη (δι' ἀναγωγῆς εἰς τὸ ἄθροισμα ἐτῶν βασιλείας τῶν ἐν συνεχείᾳ μνημονευμένων βασιλέων) μέχρι 1ης Ὀλυμπιάδος) 997 - 959 π.Χ., ὁ δὲ Χαρίλαος ἀπὸ τοῦ 874 μέχρι τοῦ 814 π.Χ. Οὕτω, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνον κατὰ τὰ εἴκοσι πρῶτα ἔτη τῆς ἀνηλικιότητος ἦτο δυνατόν νὰ εἶχεν ἀσκήσει ἐπιτροπείαν - ἀντιβασιλείαν ὁ Λυκούργος (δὴλα δὴ κατὰ τὰ ἔτη 874 - 864 π.Χ.), ἀπομακρυνόμεθα ἱκανῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 813, τὸ ὁποῖον ὁ Εὐσέβιος καθορίζει ἐν τῷ « Χρονικῷ κανόνι » ὡς πρῶτον τῆς βασιλείας τοῦ Καράνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ 795, ὅπερ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου ὀρίζεται (βλ. ἀνωτ., σ. 90 καὶ 102) ὡς ἔτος ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἐν Σπάρτῃ.

2. Κλήμης Ἀλεξ. Στρωμ. I, σ. 309 B : « Λυκούργος μετὰ πολλὰ τῆς Ἰλίου ἀλώσεως γεγονώς ἔτη πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν πενήντα νομοθετεῖ Λακεδαιμονίους ».

Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Λυκούργος ἔζησεν ἱκανὰ ἔτη πρὸ τῆς 1ης Ὀλυμπιάδος. Ὁ Πλούταρχος στηρίζει τὴν πληροφορίαν ταύτην εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον καὶ τὸν Ἐρατοσθένη. Ἐτι πλεόν, ὁ Πλούταρχος προσάγει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδει ἐν Ὀλυμπίᾳ δίσκον ἀναγράφοντα τὸ ὄνομα τοῦ Λυκούργου, ὡς καθιερώσαντος μετὰ τοῦ Ἰφίτου τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκχειρίαν¹. Συνδέεται δὲ τόσον ὑπὸ τοῦ Πλούταρχου, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων, τὸ ὄνομα τοῦ Λυκούργου μετὰ τοῦ Ἰφίτου, ὅστις θεωρεῖται ὁ πρῶτος ὀργανώσας Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, καὶ καθιερώσας τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκχειρίαν². « Ἡ <προολυμπιάς> αὕτη, κακῶς πολλάκις συγχεομένη μετὰ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος (776 π.Χ.), τῆς λεγομένης τοῦ Κοροΐβου τοῦ Ἡλείου, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου νικητοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρχεται τὸ ἡμερολόγιον τῶν Ὀλυμπιάδων, ὑπολογίζεται ἱκανὰ ἔτη προηγουμένως, συνήθως δὲ περὶ τὸ ἔτος 800 π.Χ. Ἐκ τούτων πάντων συνάγομεν, ὅτι ἡ κατὰ τὰς ἐπικρατεστέραις ἀρχαίαις παραδόσεις ἐποχή, καθ' ἣν φέρεται ζῆσας ὁ περιώνυμος νομοθέτης τῆς Σπάρτης, συμπίπτει πρὸς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τῶν ἐπικρατεστέρων ἐπίσης ἀρχαίων παραδόσεων φέρεται ὡς ἰδρυθῆναι τὸ Μακεδονικὸν κράτος ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἀργεάδου.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ὅτι πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τῶν ἐκ τῶν διασωθεισῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων γνωστῶν εἰς ἡμᾶς πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀνήκουν εἰς ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ἰδιαιτέρως, οἱ πλεόν ὑμνούμενοι ὑπὸ μεταγενεστέρων, ὡς ἐκ τῶν πρώτων βυσιλέων τῆς Μακεδονίας Ἀέροπος καὶ Ἀργαῖος ἢ Ἀργεῖος, φέρουν ὀνόματα μυθικῶν ἡρώων τῆς Πελοποννήσου, συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἀργεῶς καὶ τῆς περιοχῆς του³. Τοῦτο ἀποτελεῖ περιφανῆ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ παράδοσις περὶ

1. Πλουτ. Λυκ. I, 1-2 : « οἱ μὲν γὰρ Ἰφίτῳ συναχάσαι καὶ συνδιαθεῖναι τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκχειρίαν λέγουσιν αὐτὸν (ἐνν. Λυκούργον), ὃν ἔστι καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, τεκμήριον προσφέρων τὸν Ὀλυμπίᾳ δίσκον ἐν ᾧ τοῦνομα τοῦ Λυκούργου διασφύζεται κατεγεγραμμένον· οἱ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ἐν Σπάρτῃ βεβασιλευκότων ἀναλεγόμενοι τὸν χρόνον, ὥσπερ Ἐρατοσθένης καὶ Ἀπολλόδωρος, οὐκ ὀλίγοις ἔτεσι πρεσβύτερον ἀποφαίνουσι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ».

2. Πaus. V, 4, 5 : « Ἰφίτος, γένος μὲν ἀπὸ Ὀξύλου ἡλικίαν δὲ κατὰ Λυκούργον τὸν γράψαντα Λακεδαιμονίους τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ πανηγυρίᾳ τε Ὀλυμπιακὴν αὐθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκχειρίαν κατεστήσατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον ὁδὸς διή οὗτος ἦν ». — Ἀθήναιος XIV, 635 : « κατὰ Λυκούργον τὸν νομοθέτην... ὃς ὑπὸ πάντων συμφώνως ἱστορεῖται μετὰ Ἰφίτου τοῦ Ἡλείου τὴν πρώτην ἀριθμηθεῖσαν τῶν Ὀλυμπίων θέσιν διαθεῖναι ».

3. Ἡ Ἀερόπη, θυγάτηρ τοῦ Κατρέως καὶ ἐγγονὴ τοῦ Μίνως τῆς Κρήτης, καταδικωμένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς της, φοβουμένου, συμφώνως πρὸς χρησμόν, ὅτι θὰ ἐφονεύετο ὑπὸ τέκνου του, διεσώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος Ναυπλίου εἰς Ἀργος, ἐνθα ἔλαβε σύζυγον τὸν Πλεισθένη (κατ' ἄλλον μῦθον τὸν Ἀτρεΐα). Τῆς

Ἀργεαδῶν - Τημενιδῶν βασιλέων, τῶν ὁποίων ὁ πρόγονος μετηνάστευσεν ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἀργους εἰς Μακεδονίαν, εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων, τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθώρουν ὡς ἀπηχοῦσας ἱστορικῆς πραγματικότητος περὶ τοῦ ἐθνικοῦ των βίου, καλυπτομένης ὑπὸ τοῦ πέπλου τῶν ἀνεξερευνητῶν αἰῶνων τοῦ παρελθόντος των. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς γνώμης ταύτης ἔρχεται πληροφορία ἐκ μεταγενεστέρου μὲν, ἀλλ' ἀντιλοῦντος συνήθως ἐκ παλαιότερων, μὴ διασωθεισῶν, ἐγκύρων πηγῶν, λεξικογράφου. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὸ ὄνομα Ἀέροπες ἔφερον ἐν μὲν τῇ Τροιζήνι ἐν ἐκ τῶν κατοικοῦντων ἐκεῖ ἐλληνικῶν φύλων, ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ γένος τι¹. Ἡ Τροιζήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ φέρεται ζῶν κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους φύλον καλούμενον Ἀέροπες, εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἀργολίδι καὶ πλησιέστατα τοῦ Ἀργους, τοῦ πιστευομένου ὡς τόπου καταγωγῆς τῶν Τημενιδῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Ἐξ ἄλλου, τὸ ὄνομα Ἀέροπος, ἀνῆκον εἰς « γένος τι τῆς Μακεδονίας », ἔφερον κατὰ τὸν Ἡρόδοτον εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν τῶν μεταναστευσάντων ἐξ Ἀργους εἰς Μακεδονίαν, ἀδελφός τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας, καὶ εἷς ἐκ τῶν θρυλουμένων πρώτων βασιλέων, ἐν συνεχείᾳ δὲ πλεῖστοι βασιλεῖς, ὡς καὶ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας. Οὕτω διαπιστοῦται, ἔστω καὶ ἐμμέσως, σχέσις τις τῶν Ἀργεαδῶν μετὰ τῆς θρυλουμένης χώρας τῆς προελεύσεώς των.

Ὡσαύτως δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἐκ τῆς παραδόσεως γνωπτῶν πρώτων Ἀργεαδῶν εὐρίσκομεν ἐν συνεχείᾳ ὡς ἀνήκοντα εἰς πολυλοῦς βασιλεῖς ἢ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας². Τοῦτο ἀποδει-

Ἀερόπης ταύτης κατὰ τὴν μυθολογίαν υἱοὶ ἦσαν ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος. Ὡσαύτως Ἀέροπος ἦτο μυθικός ἦρως, υἱὸς τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Ἀερόπης καὶ πατήρ τοῦ Ἐχέμου, βασιλέως τῆς Ἀρχαδικῆς Τεγέας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀργεῖος (Ἀργαῖος) μνημονεύεται μυθικός ἦρως υἱὸς τοῦ Λικυμνίου ἐκ Τίρυνθος, μετασχὼν τῶν ἐστρατειῶν τοῦ Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν μῦθον μετέφερε τὰ δῶτά αὐτοῦ ἐκ Τροίας εἰς Τίρυνθα. Τέλος τὸ ὄνομα Τυρίμμος ἀνῆκεν εἰς θρυλικὸν βασιλεῖα τῆς Ἠπείρου, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Εὐπίπην ἔλθων ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξηπάτησε, ἐξ αὐτῆς δ' ἐτέχθη ὁ Εὐρύαλος, ὅστις μεταβάς ἀργότερον εἰς Ἰθάκην καὶ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦτου ἐφρονεύθη.

1. Ἡσύχ. : « Ἀέροπες » ἔθνος Τροιζήνα κατοικοῦντες. καὶ ἐν Μακεδονίᾳ γένος τι ».

2. Ἀργαῖος κατὰ Ἡρόδοτον δεύτερος, κατὰ Σύγκελλον τέταρτος καὶ κατὰ Ἰουστίνον τρίτος βασιλεὺς. Ἀργαῖος Β' (383 - 381), ὡς καὶ τις ἔγγονος τοῦ Ἀρχελάου, διεκδικήσας τὸν θρόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου Γ' (359 π.Χ.). Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔφερεν εἰς τῶν υἱῶν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς ἐλληνιστικῆς δυναστείας Πτολεμαίου τοῦ Λάγου. (Τὰ ὑπὸ τοῦ Στεφ. Βυζαντίου λεγόμενα περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀργεαδῶν ἐκ τοῦ βασιλέως Ἀργεῖου στεροῦνται πάσης σοβαρότητος). Ἀέροπος τέταρτος κατὰ Ἡρόδοτον καὶ κατὰ Ἰουστίνον πέμπτος Ἀργεάδης καὶ Ἀέροπος, σφετερισθεὶς τὸν θρόνον μετὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀρχελάου Ὁρέστου (396 - 392). Τὸ ὄνομα Ἀέροπος ἔφερε καὶ υἱὸς τοῦ Ἀρραβαίου καὶ ἔγγονος τοῦ Βρομεροῦ, ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῆς Λυγκηστίδος. Ὁ

κνύει ὅτι ἡ περὶ 'Αργεαδῶν παράδοσις ἐτρέφετο πλουσίως καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν πρώτων βασιλέων ἀπετέλουν ἱερὰν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ, προτασσομένην διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν, ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ ἡγεμόνων. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἡροδότειον παράδοσιν ὀνόματα τῶν ἐξ πρώτων βασιλέων εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀνευρίσκομεν μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων Μακεδόνων βασιλέων καὶ μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀντιθέτως τὰ τρία ὀνόματα πρώτων βασιλέων, γνωστὰ ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ ἀγνωστούμενα ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Κάρανος, Κοῖνος, Τυρίμμας), εἶναι σχεδὸν ἀγνωστα ἐν τῇ μετέπειτα ἱστορίᾳ τῶν 'Αργεαδῶν. Τοῦτο ἐνισχύει τὴν γνώμην ὅτι πηγὴ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου ὑπῆρξεν ἐπιχώριος παράδοσις¹.

Ἡ περὶ 'Αργεαδῶν-Τημενιδῶν παράδοσις τοῦ βασιτικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας ἐξηλθεν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ποιητικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἔλαβε πρακτικὴν ἔννοιαν, πηγάζουσαν ἐξ ἱστορικῶν πραγματικοτήτων, ἀπ' οὗ ἡ Μακεδονία ἐμφανίζεται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῆς, ὡς Ἑλληνες ἡγεμόνες, ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τυχῶν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡδὴ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Περσικῶν πολέμων, ὁ Ἀλέξανδρος Α' συμπεριφέρεται καὶ δορᾷ ὡς Ἡρακλείδης ἀπ' Ἀργους, εἰς δὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους συμμετοχὴ ἐπειτρέπετο μόνον τῶν Ἑλλήνων, γίνεται ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην δεκτός, ἀναγνωριζομένης οὕτως εἰπεῖν πανηγυρικῶς τῆς περὶ 'Αργεαδῶν παραδόσεως, ὡς περιχλειούσης ἱστορικὴν πραγματικότητα². Κατὰ τὴν τελευταίαν καὶ πλέον δραματικὴν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ

Φίλιππος Β', ὀλίγον μόνον πρὸ τοῦ θανάτου του, εἶχε δώσει εἰς τὸν τελευταῖον υἱόν του τὸ ὄνομα Κάρανος (βλ. ἀνωτ., σ. 49, σημ. 1). Τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ τὸν Ἡροδότον τρίτου, κατὰ τὸν Ἰουστίνον τετάρτου καὶ κατὰ τὸν Σύγγελλον πέμπτου βασιλέως Φιλίππου, ἔφερον ὁ περιώνυμος πατὴρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Φίλιππος Β' (359-336), εἰς διεκδικητὴς τοῦ θρόνου κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ ἄλλα μέλη τῆς δυναστείας. Τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου φερομένου ὡς πρώτου, ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου ὡς δευτέρου καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου τετάρτου Ἀργεάδου βασιλέως Περδίκκου ἀνήκεν εἰς τὸν Περδίκκαν Β' (454-413) καὶ τὸν Περδίκκαν Γ' (365-359) ὡς καὶ εἰς ἄλλους πρίγκιπας ἢ ἐπιφανεῖς Μακεδόνας. Τέλος τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ κατ' Ἡρόδοτον πέμπτου, κατὰ Σύγγελλον ἐβδόμου καὶ κατ' Ἰουστίνον ἔκτου βασιλέως, πρώτου δὲ δι' ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν γεγονότων διαπιστομένου, Ἀμύντου Α' (540-498) π.Χ.) τὸ ὄνομα ἀνευρίσκεται εἰς δύο εἰσέτι βασιλεῖς, τὸν Ἀμύνταν Β' (392-390) καὶ Ἀμύνταν Γ' (381-369), ὡς καὶ εἰς διεκδικητὰς τοῦ θρόνου. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν, τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀνευρίσκονται συχνάκις ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἱστορίᾳ.

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 44.

2. Βλ. ἀνωτ., σ. 44, σημ. 3 καὶ 65, σημ. 1.

βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἐπεμβαίνει εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ὁμόρων τῆς Μακεδονίας Ἑλλήνων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, συγχρόνως δὲ καθιστᾷ τὴν αὐτὴν τῆς νέας πρωτευούσης τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους Πέλλαν κέντρον ἀκτινοβολίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, προβάλλων πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν του, βάσει τῆς περὶ Τημενιδῶν τοῦ Ἀργουῦ παραδόσεως, τὴν ὁποίαν λαμβρύνει δι' εἰδικῶς γραφέντος δράματος ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου¹. Οἱ μετέπειτα βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καλλιεργοῦν μετ' εὐλαβείας τὴν παράδοσιν ταύτην τόσον τοπικῶς, καθιεροῦντες καὶ εἰδικὰς τελετὰς εἰς μνήμην τοῦ ἀπ' Ἀργουῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας, ὅσον καὶ πανελληνίως, κατὰ τὰς ἡδὴ στενὰς σχέσεις τῶν ἄλλοτε φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ ἄλλοτε διαμάχης πρὸς τοὺς Ἑλληνας τοῦ Νότου². Ὁ Φίλιππος, παρὰ τοὺς μύθους, τοὺς ὁποίους ἐξαπολύει ἀενάως ἐναντίον τοῦ Ὁ Δημοσθένους καὶ τὰς ἐπὶ βαρβαρισμῷ κατηγορίας τούτου, προβάλλει εἰς τὰ ὅμματα τῶν Ἑλλήνων ὡς Ἡρακλείδης, κοινωνὸς ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην τῶν ἱερῶν τῆς πανελληνίου λατρείας, συμμετέχων τῶν ἀμφικτιονίων, καὶ διεκδικῶν, ἐν ὀνόματι τῶν προαιωνίων ἑλληνικῶν παραδόσεων, τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας³.

Ζ' - Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἡ παράδοσις τῶν Ἀργεαδῶν-Τημενιδῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἔλαβε μεγαλειώδη ἔκφρασιν τόσον ἐν Μακεδονίᾳ, ὅσον καὶ παρὰ τῇ ὅλῃ κοινῇ ἑλληνικῇ συνειδήσει διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὡς παῖς καὶ ἔφηβος ὁ Ἀλέξανδρος ἀνετράφη ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν προγονικῶν αὐτοῦ παραδόσεων, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ λοιποὶ Ἑλληνες διδάσκαλοι αὐτοῦ ἐνεφύσησαν εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν παράδοσιν τῆς ἀπ' Ἡρακλέους διὰ τοῦ Τημενίδου φυγᾶδος ἀπ' Ἀργουῦ καὶ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας καταγωγὴν του, ὡς κατευθύν-

1. Βλ. ἄνωτ., κεφ. Β'.

2. Βλ. ἄνωτ., σ. 43. Οἱ Θυρῶλοι περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας ἐπέδρων πολ-
λάκις ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Εἶδομεν ἤδη (ἄνωτ., σ.
53, σημ. 3) ὅτι κατὰ Πανσ. IX, 40, 4, ἐπειδὴ ἀπὸ Ὀλύμπου λέων εἶχεν ἀνατρέφει
τὸ στηθὲν ὑπὸ τοῦ Καράνου κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ἀργείων τρόπαιον, ἔκτοτε οὐδέ-
ποτε οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξαιρουμένου,
ἔστησαν τρόπαιον διὰ νίκας τῶν.

3. Βλ. ἡμέτερον « Ἀρχαία Ἑλλάς καὶ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς » ἑ.ἀ., σ.
σμδ' καὶ συνέχ. Τὰ περὶ τῶν κατηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ
τῆς ἀληθοῦς σημασίας αὐτῶν, βλ. ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μελέτῃ « Ὁ Δημοσθένης καὶ τὰ
περὶ βαρβαρισμοῦ τῶν Μακεδόνων » ἐν περ. « Πλάτων », τ. 1, 1951, σ. 188 καὶ συνέχ.

τήριον τῆς σκέψεώς του καὶ θερμουργὸν δύναμιν τῶν μεγαλουργῶν αὐτοῦ πράξεων¹. Ἡ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ δαιμονίου ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, παρὰ τὴν σημειωθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἀντίδρασιν, εὔρε τὴν ἡθικὴν αὐτῆς ἔκφρασιν εἰς τὴν ἀενάως προβαλλομένην καταγωγὴν ἀπὸ τῶν Ἑρακλειδῶν τοῦ Ἄργους. Ὁ Ἑρακλίδης βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ ἑαυτὸν εἰς τὸ πανελλήνιον συνέδριον τῆς Κορίνθου οὐχὶ ὡς κατακτητὴς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων διὰ τῆς σπάθης, ἀλλ' ὡς «στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων», ἐντεταλμένος νὰ διεξαγάγῃ τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας πόλεμον, τιμωρὸς τῶν ἐπιβουλευθέντων τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκδικητὴς τῶν καθυβρισθέντων θεῶν καὶ τῶν συληθέντων ἱερῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους².

Πολὺν βραδύτερον, ὁ Δίων Χρυσόστομος ἐμφανίζει τὸν Ἀλέξανδρον, κατὰ τὴν περιλάλητον ἐν Κορίνθῳ συνάντησίν του μετὰ τοῦ Διογένης, προβάλλοντα τὴν ἀφ' Ἑρακλέους καταγωγὴν του, βάσει τοῦ θρύλου περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν. Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος, ἵνα ταπεινώσῃ τὸν ἀγέρωχον βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας καὶ ἡγεμόνα τῶν Ἑλλήνων, ὑπενθυμίζει ἐμπαικτικῶς ὅτι ὁ πρόγονός του οὗτος ἔφερε διφθέραν καὶ ἐφθασεν εἰς Μακεδονίαν αἶγας ἐλαύνων³. Οἱ φανταστικοὶ οὗτοι ἐμπαιγμοὶ ἠδύνατο νὰ ἐμφα-

1. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ περιοριζόμεθα εἰς ὅσα κρίνομεν ἀπαραίτητα πρὸς καθολικὴν ἐρευναν τῆς περὶ Ἀργεαδῶν παραδόσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Τὰ τῆς ἐλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πραγματευόμεθα ἐν εἰδικῇ μελέτῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου», δημοσιευθεῖσα ἐν προεσχῶς.

2. Πλουτ. Ἀλέξ. 14, Ἀργ. Ἀνάβ., I, 1.

3. Δίων Χρυσόστ. IV, 70-77: «Σύ, ἔφη, κελεύεις ἐμὲ διφθέραν λαβεῖν τὸν ἀφ' Ἑρακλέους γεγονότα καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνα καὶ Μακεδόνων βασιλεῖα; Πάνυ γε, εἶπεν, ὥσπερ ὁ πρόγονός σου. Ποίος, ἔφη, πρόγονος; Ἀρχέλαος. ἢ οὐκ αἰπὸλος ἦν ὁ Ἀρχέλαος οὐδὲ ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν αἶγας ἐλαύνων; πότερον οὖν αὐτὸν ἐν πορφύρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν διφθέρᾳ οἶεи τοῦτο ποιεῖν; καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀνείη τε καὶ ἐγέλασε καὶ ἔφη, Τὰ περὶ τὸν χρησμόν, ὦ Διόγενες, λέγεις; ὁ δὲ στρυφνῷ τῷ προσώπῳ, Ποῖον, εἶπε, χρησμόν; οὐκ οἶδα ἐγωγε, πλην ὅτι αἰπὸλος ἦν ὁ Ἀρχέλαος. ἀλλ' ἂν ἀπαλλαγῇς τοῦ τύφου καὶ τῶν νῦν πραγμάτων, ἔση βασιλεὺς, οὐ λόγῳ τυχόν, ἀλλ' ἔργῳ καὶ κρατήσεις οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν ἀπάντων ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν, ὥσπερ ὁ Ἑρακλῆς, ὃν σου φῆς πρόγονον εἶναι». Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι, κατ' ἐξαίρεσιν σχεδὸν πάντων τῶν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς καὶ μετέπειτα περιόδου ἀσοληθέντων περὶ τὸν θρύλον τῶν Ἀργεαδῶν, ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος ὀνομάζει τὸν ἱδρυτὴν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀργεαδῶν, οὐχὶ Περδίκκαν, οὐδὲ Κάρανον, ἀλλ' Ἀρχέλαον. Προφανῶς ὁ Δίων Χρυσόστομος εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ ἔργον τοῦ Εὐριπίδου, τοῦτο δ' ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ πρῶτος Ἀργεαδὴς βασιλεὺς ἐμφανίζεται ὡς ἐλαύνων αἶγας καὶ ὡς κατεθυνηθεὶς ὑπὸ χρησμοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ δράματος, τῇ διασωθείσῃ ὑπὸ τοῦ Ὑγίνου (βλ. ἀνωτ., σ. 56). Ἡ φερομένη ὡς τοῦ Διογένης εἰρωνικὴ φράσις «πότερον οὖν αὐτὸν ἐν πορφύρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν διφθέρᾳ»

νίζονται ἐνώπιον τοῦ Πανελληνίου κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον (1 μ.Χ. αἰών), ὅτε ἔζησεν ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος καὶ ὅτε εἶχεν ἀμβλυνητὴ ἡ ἑξαλειφθὴ ἡ ἔννοια τῶν ἐλληνικῶν παραδόσεων. Ἄλλως εἶχον βεβαίως τὰ πρᾶγματα κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ὡς Ἡρακλείδης ἀνεκρύσσεται ἡγεμὼν αὐτοκρατορ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καθ' ὅλον τὸν βίον του ὑπερφηφανεύετο διττῶς διὰ τὴν θείαν καταγωγὴν του, ὡς ἀπὸ πατρὸς μὲν ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, ἀπὸ μητρὸς δὲ τοῦ Ἀχιλλέως, δεδομένου ὅτι ἡ Ὀλυμπιάς ἀνῆκεν εἰς τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Μολοσσῶν τῆς Ἡπείρου, καταγόμενον, κατὰ τοὺς τοπικοὺς θρύλους, ἐκ τοῦ Αἰακίδου Νεοπτολέμου¹. Αἱ δύο αὗται παραδόσεις τῶν βασιλικῶν οἰκῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου, καλλιεργηθεῖσαι καταλλήλως εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας διὰ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ, κατέστησαν ἡ ἀστείρευτος πηγὴ τῶν μεγάλων αὐτοῦ διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσάλευτος δύναμις τῆς αὐτοπεποιθήσεως, ἡ ὁποία ὠδήγει αὐτὸν πρὸς μεγάλα καὶ ὑψηλὰ ἔργα. Τὰ θρυλούμενα κατορθώματα τῶν δύο πολυμήνων ἡρώων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοὺς ὁποίους ἐνσυνειδήτως θεωρεῖ προγόνους αὐτοῦ, ἐξάπτουν τὴν φαντασίαν του, καὶ πολλάκις λόγοις καὶ ἔργοις ἀγωνίζεται νὰ ἀναδειχθῇ ἀντάξιός ἀπόγονος τούτων, ἐπιτελῶν καὶ ὁ ἴδιος παρόμοια κατορθώματα. Ἰδιαιτέρως ἡ ἀπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν τοῦ Ἀργους παραδόσις ἦτο τόσοσιν προσφιλεῖς εἰς αὐτόν, ὥστε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀσίας, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Μαλλοῦ ἦσαν ἄποικοι τοῦ Ἀργους, ἐνδιεφέρθη προσωπικῶς διὰ τὴν ἐσωτερικὴν των εἰρήνευσιν καὶ ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς τῶν φόρων². Σεβόμενος δὲ παλαιὰν δεισιδαιμονίαν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδο-

προφανῶς εἶναι ἐμπνευσμένη ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ (VII, 9, 2), ὅστις παραθέτει τὸν ἐν Ὠτιδὶ λόγον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπιτιμῶντος τοὺς στασιάζοντας καὶ ἀρνούμενους νὰ ἐπανακάμψουν εἰς τὰς ἐστίαις των Μακεδόνας παλαιμάχους καὶ ὑπενθυμίζοντος τὶ ὤφειλον εἶναι τὸν πατέρα του Φίλιππον («χλαμύδας μὲν ἀντὶ τῶν διφθερῶν φορεῖν ἔδωκε...»).

1. Πλουτ. Ἀλεξ. II, 1: «Ἀλέξανδρος ὅτι τῷ γένει πρὸς πατρός μὲν ἦν Ἡρακλείδης ἀπὸ Καραῖου, πρὸς δὲ μητρὸς Αἰακίδης ἀπὸ Νεοπτολέμου, τῶν πάνυ πεπιστευμένων ἐστὶ».

2. Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις, II, 5, 9: ἐντεῦθεν δὲ (ἐνν. Ἀλέξανδρος) ἐς Μαλλὸν ἀφίκετο καὶ Ἀμφιλόχῳ ὅσα ἡρώϊ ἐνήγησε καὶ στασιάζοντας καταλαβὼν τὴν στάσιν αὐτοῖς κατέπαυσε καὶ τοὺς φόρους οὓς βασιλεὶ Δαρείῳ ἀπέφερον ἀνῆκεν, ὅτι Ἀργεῖων μὲν Μαλλωταὶ ἄποικοι ἦσαν, αὐτὸς δὲ ἀπ' Ἀργους τῶν Ἡρακλειδῶν εἶναι ἤξιον. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀρριανὸς (III, 3, 1-2 — IV, 7, 4 — IV, 11, 6 — V, 26, 5) ἐμφανίζει τὸν Ἀλέξανδρον προβάλλοντα τὴν ἀπὸ Ἡρακλέους καταγωγὴν του, ὡς ρυθμιστρίαν πράξεων καὶ λόγων του, ἀποκαλοῦντα δὲ τοῦτον μετ' ἐμφράσεως «πρόγονος ὁ ἡμέτερος». Κατὰ τὸν Διόδωρον (XVII, 4) ὁ Ἀλέξανδρος ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τὴν κοινὴν ἀφ' Ἡρακλέους καταγωγὴν των. Κατὰ τὸν Κούρτιον Ρούφον (IV, 22) ὁ Ἀλέξανδρος θυσιάζει ἐν Τύρῳ εἰς τὸν πρόγονον αὐτοῦ Ἡρακλέα.

νίας περὶ μὴ ἀνεγέρσεως τροπαίων νίκης, καθ' ὅσον τὸ ἀνεγερεθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἀργεάδου βασιλέως Καρανίου τροπαίον, κατὰ τὴν παράδοσιν ἀνετράπη ὑπὸ λέοντος, ἀπέφυγε νὰ ἀνεγείρῃ τροπαίον, μετὰ τὰς περιλάμπρους νίκας αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ¹.

Ἀληθές εἶναι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ἀγόμενος ἐκ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ δαιμονίου, ὅπερ ἐπέβαλλεν ἐξ ὑψίστης σκοπιμότητος ἐξεύρεσιν λύσεως πρὸς ἐπιβολὴν καὶ μόνιμον κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἀπεράντων ἐκείνων κόσμων, τοὺς ὁποίους κατέκτησε διὰ τῆς σπάθης, προεβλήθη εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας ὡς γόνος τῶν θεῶν τῶν, ὡς καὶ οἱ ἔως τότε ἐθνικοὶ ἡγεμόνες τῶν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐλληνικῶν δημοκρατιῶν Ἕλληνας, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο κατὰ τοὺς θριάμβους τῆς Ἀσίας, ἡ ἀπαράδεκτος αὐτῇ κατὰ τὰ ἀσιατικά ἦθη θεοποιήσις τοῦ βασιλέως ἐνεφανίζετο μόνον ὡς χάριν τῶν ἰθαγενῶν ἀπόδοσις τῶν θρύλων περὶ Ἡρακλειδῶν καὶ Αἰακιδῶν. Ὡς Τημενίδης ἐξ Ἀργους καὶ ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, εἴκε τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ τοῦ Διός, κατεβάλλετο δὲ ἰδιαιτέρα προσπάθεια νὰ ταυτισθοῦν ὑψίστου θεοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας πρὸς τὸν Ὀλύμπιον πατέρα θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Τοῦτο ἰδίᾳ ἐγένετο ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεσκέφθη τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἱερὸν τοῦ Ἀμμωνος, ἔνθα ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἱερέων, προφανῶς ὡς Ἡρακλείδης, υἱὸς τοῦ Διός, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ θεὸς Ἀμμων ἐταυτιζέτο πολλάκις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Κατὰ τὸν Ἀρριανόν, ὁ Ἀλέξανδρος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμμωνος καὶ νὰ λάβῃ παρὰ τούτου χρησμόν, διότι, ὡς ἐθρυλεῖτο, εἶχον ἐπισκεφθῇ τοῦτο ὁ Περσεὺς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, υἱοὶ τοῦ Διός, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος κατήγετο, οὕτω δ' ἐμμέσως πως καὶ ἐκ τοῦ Ἀμμωνος².

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι τὸν ἀπὸ τῆς Βαρσίνης υἱὸν αὐτοῦ ὠνόμασεν Ἡρακλέα, μολοντί ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος νὰ μὴ λαμβάνουν ὀνόματα θεῶν καὶ θρυλικῶν ἡρώων. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς θεοποιήσεως αὐτοῦ, ἐνεφανίζετο δυνάμενος νὰ δώσῃ εἰς τέκνον του ὄνομα προγόνου θεοῦ.

1. Παιρ. ΙΧ, 40, 4. Βλ. ἀνωτ., σ. 53 καὶ 107 σημ. 2. Κατὰ τὸν Reinach (ἐ.δ., σ. 361) ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὡς καὶ οἱ πρόγονοί του ἀπὸ Περδίκκου Β', ἐχάρασσαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν κεφαλὴν Ἡρακλέους ἐν δέρματι λέοντος, ἐπηρσαμένους καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως περὶ Καρανίου καὶ λέοντος τοῦ Ὀλύμπου. Νομίζομεν, ὅτι πρόκειται μόνον περὶ διαφωνίας τῆς ἐγκλειούσης τὴν οἰκογενειακὴν δόξαν παραδόσεως περὶ καταγωγῆς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους, συνδεδεμένου, κατὰ τοὺς ἐλληνικοὺς θρύλους, ἀρρήκτως μετὰ τοῦ λέοντος.

2. Ἀρρ. Ἀνάβ., ΙΙΙ, 3, 1 : « ἐπὶ τούτοις δὲ πόθος λαμβάνει αὐτὸν ἐλθεῖν παρ' Ἀμμωνα εἰς Διβὴν τὸ μὲν τι τῷ θεῷ χρησόμενον, ὅτι ἀτρεκέως ἐλέγετο εἶναι τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος καὶ χρῆσασθαι αὐτῷ Περσέα καὶ Ἡρακλέα, τὸν μὲν ἐπὶ τὴν Γοργόνα ὅτε πρὸς Πολυδέκτου ἐστέλλετο, τὸν δὲ ὅτε παρ' Ἀνταίων ἦει εἰς Διβὴν καὶ παρὰ Βούσιριν εἰς Αἰγύπτου. Ἀλεξάνδρῳ δὲ φιλοτιμία ἦν πρὸς Περσέα καὶ Ἡρακλέα, καὶ γένουσι τε ὅντι τοῦ ἀμφοῖν καὶ τι καὶ αὐτὸς τῆς γενέσεως τῆς ἑαυτοῦ ἐς Ἀμμωνα ἀνέφερε, καθάπερ οἱ μῦθοι τὴν Ἡρακλέους τε καὶ Περσέως ἐς Δία ».

Ἄνευ ἀμφιβολίας, ὁ νικητὴς τοῦ Δαρείου καὶ ἤδη κυρίαρχος τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Αἰγύπτου, δὲν εἶχε συναντήσει πολλὴν ἀντίστασιν, ἵνα ἀναγνωρισθῇ καὶ ἀνακηρυχθῇ υἱὸς τοῦ Διὸς ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ προφητῶν τοῦ Ἀμμωνος. Διὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἡ καθιέρωσις αὐτῇ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ταυτισμοῦ Διὸς - Ἀμμωνος, ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀναγνώρισιν ὡς νομίμου τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ', ὡς πρὸς τοὺς σκεπτικιστὰς Ἑλλήνας, πάντα παρέμενον ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ποιητικῶν θρύλων περὶ Ἡρακλειδῶν¹.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι, παρ' ὅλον τὸν ταυτισμὸν τοῦ Διὸς μετὰ τοῦ Ἀμμωνος καὶ τὴν ἔμμεσον αἰτιολογίαν τῆς ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς θεοῦ βάσει τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως περὶ Ἀργεαδῶν, εἰς τὰς τάξεις τῶν συμμαχητῶν αὐτοῦ Ἑλλήνων ἐσημειώθη σοβαρὰ ἀντίδρασις, ἰδίᾳ ἀφ' οὗτου, ἕνεκα τῆς ἀναγνωρισθείσης ταύτης ἰδιότητος, ἐγένετο ἀπόπειρα καθιερώσεως τοῦ προσκυνήματος καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν ἐθίμων. Ἡ ἀντίδρασις εἰς τινὰς περιπτώσεις ἐφθασε μέχρι συνωμοτικῶν ἐκδηλώσεων, καταπινεῖσα διὰ σκληρῶν μέτρων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἄρνησις τοῦ συνοδεύοντος τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν φιλοσόφου καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους Καλλισθένους, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν θεϊαν ἰδιότητα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ προβῇ εἰς τὸ κατὰ τὰ Ἀσιατικὰ ἥθη προσκύνημα αὐτοῦ. Ὁ ὡσαύτως συνοδεύων τὸν Μ. Ἀλέξανδρον Ἀβδηρίτης φιλόσοφος Ἀνάξαρχος ἐν συμποσίῳ ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ λατρεύεται ὡς θεὸς οὐχὶ μόνον ἔξ αἰτίας τῶν μεγάλων κατορθωμάτων του, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους. Οὕτω, δίκαιον ἦτο οἱ Μακεδόνες νὰ ἀπονείμουν εἰς αὐτὸν θείας

1. Ὁ Πλούτ., (Ἀλέξ. XXVII), περιγράφων παραστατικώτατα τὴν περιτετεωῖδῃ ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν τῇ Λιβυκῇ ἐρήμῳ μαντείου τοῦ Ἀμμωνος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς υἱοῦ τοῦ Διός, ἀναζητεῖ εὐλογοφανῆ διὰ τὴν ἑλληνικὴν νοοτροπίαν ἐξηγησιν. Οὕτω διδὲν τὴν ἱκανῶς ἀφελῇ ἐκδοχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ προφήτης τοῦ μαντείου ἠθέλησε νὰ προσαγορεύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ἑλληνιστί, μὴ γνωρίζων δὲ καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀντὶ νὰ εἴπῃ «Ὁ παιδίον», εἶπε «Ὁ παιδίος» ὅπερ ἐξελέγηθ' ὡς «Ὁ παῖς Διός», τὸ δὲ λάθος τοῦτο ἐξεμεταλλεύθη ὁ Ἀλέξανδρος, διαδῶσας ὅτι προσηγορεύθη ὡς παῖς Διός! (ἐνιοὶ δὲ φασί, τὸν μὲν προφήτην, ἑλληνιστὶ βουλούμενον προσεπεῖν μετὰ τινος φιλοφροσύνης, «Ὁ παιδίον», ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν φθόγγων ὑπὸ βαρβαρισμοῦ πρὸς τὸ σίγμα ἐξενεχθῆναι, καὶ εἰπεῖν, «Ὁ παιδίος», ἀντὶ τοῦ νὶ τῷ σίγμα χρησάμενον, ἀσμένῳ δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὸ σφάλμα τῆς φωνῆς γενέσθαι, καὶ διαδοθῆναι λόγον, ὡς παῖδα Διὸς αὐτὸν τοῦ θεοῦ προσεπώντος). Λογικώτερον εἶναι νὰ σκεφθῶμεν ὅτι οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου, οἱ ὅποιοι, τελούντες πάντοτε ἐν γνώσει πάντων τῶν ἐνδιαφερόντων ζητημάτων, ἄνευ ἀμφιβολίας, ἐγνώριζον καλῶς καὶ τὴν παράδοσιν περὶ καταγωγῆς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἐκ τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἀργεῶς, προσηγόρευσαν τὸν Ἀλέξανδρον «παῖδα Διός» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπογόνου τοῦ Διός, ὡς Ἡρακλειδῆν.

τιμάς, ἐν ὅσῳ εὐρίσκειτο ἀκόμη ἐν τῇ ζωῇ, καὶ οὐχὶ νὰ ἀναμένουν τὸν θάνατον του, ἵνα λατρεύσουν αὐτὸν ὡς θεόν¹.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ τοῦ 'Αναξάρχου προεκάλεσαν δυσαρέσκειαν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν παρισταμένων Μακεδόνων. 'Ο φιλόσοφος Καλλισθένης, λαβὼν τὸν λόγον, ἤλεγξε τὸν 'Αναξάρχον διὰ τὰ λεχθέντα, ὡς ἀνάξια 'Ελλήνων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὡς 'Ελληνος φιλοσόφου καὶ διδασκάλου. 'Ο 'Αλέξανδρος δὲν ἦτο οὔτε Καμβύσης οὔτε Ξέρξης, ἀλλ' υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἀπόγονος τοῦ 'Ηρακλέους καὶ τοῦ Αἰακοῦ, οἱ δὲ πρόγονοι αὐτοῦ ἦλθον ἐκ τοῦ 'Αργους εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυβέρνησαν τοὺς Μακεδόνας οὐχὶ διὰ τῆς βίας ἀλλὰ διὰ τῆς νομιμότητος. 'Εν συνεχείᾳ ὁ Καλλισθένης ὑπενθυμίζει ὅτι οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν 'Ηρακλέα, τὸν πρόγονον τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἀπεδόθησαν θείαι τιμαί, ἐν ὅσῳ ἔζη. Μόνον ὅτε ὁ 'Ηρακλῆς ἀπέθανεν, ὁ 'Απόλλων διὰ χρησιμοῦ τῶν Δελφῶν διέταξε νὰ τιμᾶται οὗτος ὡς θεός. Τέλος ὁ Καλλισθένης παρατηρεῖ μετ' αὐστηρότητος ὅτι τὸ γεγονός ὅτι ἔξω ἐν βαρβαρικαῖς χώραις δὲν ἐσημεινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀσπασθῶν βαρβαρικά ἦθη καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας δὲν ἦτο ὁ ἐξασιατισμὸς τῶν 'Ελλήνων, ἀλλ' ἡ προσάρτησις τῆς 'Ασίας εἰς τὴν 'Ελλάδα². 'Η ὀλίγον ἔπειτα ἀποκαλυφθεῖσα

1. 'Αρριαν. 'Ανάβ. IV, 10, 6-7: « ἄρξαι δὲ τοῦ λόγου 'Αλεξάνδρον, ὡς πολὺ δικαιότερον ἂν θεὸν νομιζόμενον 'Αλεξάνδρον Διονύσου τε καὶ 'Ηρακλέους, μὴ ὅτι τῶν ἔργων ἕνεκα ὅσα καὶ ἡλικία καταπέπρακται 'Αλεξάνδρῳ... 'Ηρακλεῖδην γὰρ εἶναι 'Αλεξάνδρον' Μακεδόνος δὲ αὐτὸν σφῶν βασιλέα δικαιότερον θείαις τιμαῖς κοσμοῦντας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο εἶναι ἀμφίλογον ὅτι ἀπελθόντα γε ἐξ ἀνθρώπων ὡς θεὸν τιμήσουσι' πόσῳ δὴ δικαιότερον ζῶντα γεραίρειν ἥπερ τελευτήσαντα ἐς οὐδὲν ὄφελος τῷ τιμωμένῳ ». Λίαν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εἰρωνικὴ ἀπάντησις τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς ἐκδήλωσιν ἀδιαφορίας διὰ τὴν θεοποίησιν τοῦ 'Αλεξάνδρου: « αἶκα λῆ 'Αλεξάνδρος Θεὸς εἶναι, ἔστω ».

2. 'Αρριαν. 'Ανάβ. IV, 11, 6-8: « Καὶ σέ, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ὦ 'Αναξαρχε, εἰσηγήτην τε τούτων τῶν λόγων ἐχρῆν γίνεσθαι καὶ κωλυτὴν τῶν ἐναντίων, ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ παιδεύσει 'Αλεξάνδρῳ ξυνόντα. οὐκὼν ἄρχειν γε τοῦδε τοῦ λόγου πρέπον ἦν, ἀλλὰ μεμνηθῆναι γὰρ οὐ Καμβύση οὐδὲ Ξέρξην ξυνόντα ἢ συμβουλευόντα, ἀλλὰ Φιλίππου μὲν παιδί, 'Ηρακλεῖδην δὲ ἀπὸ γένους καὶ Αἰακίδην, ὅτου οἱ πρόγονοι ἐξ 'Αργους εἰς Μακεδονίαν ἦλθον, οὐδὲ βία ἀλλὰ νόμῳ Μακεδόνων ἄρχοντες διετέλεσαν. οὐκὼν οὐδὲ αὐτῷ τῷ 'Ηρακλεῖ ζῶντι ἔτι θείαι τιμαὶ παρ' 'Ελλήνων ἐγένοντο, ἀλλ' οὐδὲ τελευτήσαντι πρόσθεν ἢ πρὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἐπιθεσπισθῆναι ὡς θεὸν τιμᾶν 'Ηρακλέα. Εἰ δέ, ὅτι ἐν τῇ βαρβάρῳ γῇ οἱ λόγοι γίνονται, βαρβαρικὰ χρὴ ἔχειν τὰ φρονήματα, καὶ ἐγὼ τῆς 'Ελλάδος μεμνησθῆναι σε ἀξίῳ, ὦ 'Αλεξάνδρε, ἥς ἕνεκα ὁ πᾶς στόλος σοι ἐγένετο, προσθεῖναι τὴν 'Ασίαν τῇ 'Ελλάδι ». 'Η ὅλη, βάσει τῶν μὴ διασσωθέντων ἔργων τῶν παραστάντων ἐταίρων τοῦ 'Αλεξάνδρου, 'Αριστοβούλου καὶ Πτολεμαίου, περιγραφῇ τῆς δυσαρεσκείας τῶν Μακεδόνων, τῆς ὀξείας ἡρωικῆς διαμάχης μετὰ τῶν δύο φιλοσόφων 'Αναξάρχου καὶ Καλλισθέους περὶ ἀναγνωρίσεως ἢ μὴ θείας ἰδιότητος εἰς τὸν παρόντα 'Αλεξάνδρον, τοῦ ἐπακολουθήσαντος προσκυνήματος ὑπὸ τῶν Περσῶν μεγιστάνων, τῆς ἀγνήσεως τοῦ Καλλισθέους νὰ προβῇ

συνωμοσία τῶν « βασιλικῶν παίδων », ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἐπακόλουθα βιαιωτικὰς ἀνακρίσεις καὶ μαρτυρικοὺς θανάτους, εἶχεν ὡς βαθύτερον αἷτιον τὴν ἀντίδρασιν τῶν Μακεδόνων κατὰ τῆς θεοποιήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Καλλισθένης, θεωρηθεὶς ὡς ἐκ τῶν ὑπευθύνων, ἐβιαιώθη καὶ ἐθανατώθη.

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, μετὰ τὸν θάνατόν του, μόνον εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν διετέθησε θείας ιδιότητος¹. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐθαυμάσθη καὶ ὑμνήθη διὰ τὰ ἀσύλληπτα εἰς κοινὸν νοῦν κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσεν, ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐθεοποιήθη. Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσίᾳ ἀναγνώρισις αὐτοῦ ὡς θεοῦ καὶ ἰδιαίτερος ἡ ὑπὸ τῶν ἱερέων τοῦ Ἀμμωνος ἀνακήρυξις του ὡς υἱοῦ τοῦ Διὸς ἠγνοήθη. Ἀπλῶς ἐγένετο μνεῖα τῶν τότε γενομένων καὶ διαδοθέντων, χωρὶς νὰ δίδεται πίστις εἰς ταῦτα ἢ ἀκόμη καὶ ἐχρησίμευεν ὡς θέμα εἰρωνικῶν σχολίων καὶ σατίρας². Ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὁ νικητὴς τοῦ Δαρείου καὶ κατακτητὴς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας, ὁ ὁδηγὴς τῶν Ἑλληνισμῶν τροπαιοῦχον μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ μετατρέψας διὰ

εἰς προσκύνημα πρὸς θεόν, κλπ., εἶναι ἐκ τῶν πλέον ζωντανῶν καὶ παραστατικῶν τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ Ἀργεαδίου.

1. Ἰδιαίτερος ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα καὶ μετὰ θάνατον ἐλατρεύετο ὡς υἱὸς τοῦ Ἀμμωνος ἢ καὶ ὡς αὐτὸς ὁ θεὸς Ἀμμων (Ψευδο - Καλλισθένης 34,3 ἐκδ. G. Kroll, σ. 145).

2. Ὁ Πλούτ. (Ἀλέξ. II καὶ III) παραθέτει θρύλους περὶ συνεννασμοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος μετὰ θεοῦ ὑπὸ μορφὴν δράκοντος, ἐξ οὗ ἐτέχθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ διαδόσεων, θεμιστῶν εἰς κυκλοφορίαν, ζώντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸς αἰτιολογίαν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν γενομένης ἀναγνωρίσεως τῆς θείας αὐτοῦ ιδιότητος. Τῶν διαδόσεων τούτων ἡ πηγὴ δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπικρατοῦσαν δοξασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Φαραῶ δὲν ἦσαν τέκνα τοῦ πατρὸς των, ἀλλὰ θεοῦ συνεννασθέντος μυστικιστικῶς, ὑπὸ μορφὴν δράκοντος ἢ ἄλλου ἱεροῦ ζώου ἢ πτηνοῦ, μετὰ τῆς μητρός των. Ὁ Λουκιανὸς (Νεκρ. Διάλ., 14) ἐμφανίζει ἐν τῷ Ἀδῇ τὸν Φίλιππον μεμφόμενον ἢ κατεριωνεύμενον τὸν Ἀλέξανδρον, διότι θνητὸς ὢν, ὡς πάντες οἱ λοιποὶ, ἀπηνήθη τὸν πατέρα του καὶ ἀνεκρῦχθη υἱὸς τοῦ Ἀμμωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος πειράται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν « ἀπάτην » ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς βαρβάρους (οὐδ' αὐτὸς ἠγνοῦν, ὦ πάτερ, ὡς Φίλιππου τοῦ Ἀμύντου υἱὸς εἰμι, ἀλλ' ἐδεξάμην τὸ μάντευμα ὡς χρῆσιμον ἐς τὰ πάγματα εἶναι... οἱ βάρβαροι κατεπλάγησάν με καὶ οὐδεὶς ἔτι ἀνθίστατο οἰόμενοι θεῷ μάχεσθαι, ὥστε ῥῆον ἐκράτουεν αὐτῶν). Ὁ Φίλιππος, καί τι καὶ τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν τακτικὴν του αὐτὴν τῆς ἀπατηλῆς ἐμφανίσεως ὡς θεοῦ, χαρακτηρίζει γελοῖον νὰ ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τῶν προφητῶν τοῦ Ἀμμωνος θεὸς καὶ συγχρόνως νὰ τραυματίζεται, νὰ οἰμώξῃ ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ τοῦ ῥέοντος αἵματος, νὰ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν ἱατρῶν, καὶ τέλος νὰ κεῖται νεκρὸς ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων χαμαὶ ὡς κοινὸς θνητὸς (Θεὸς γάρ εἶναι δοκῶν εἰ ποτε τρωθείς, καὶ βλέποιν σε φοράδην τοῦ πολέμου ἐκκοιζόμενον αἵματι ῥεόμενον, οἰμίζοντα ἐπὶ τῷ τραύματι, ταῦτα γέλωσ ἦν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἢ καὶ ὁ Ἀμμων γῆς καὶ ψευδόμαντις ἠλέγχετο καὶ οἱ προφῆται κόλακες, ἢ τίς οὐκ ἂν ἐγάλασεν ὀφθαλμοὺς τὸν τοῦ Διὸς υἱὸν λιποψυχοῦντα, δέόμενος τῶν ἱατρῶν βοηθεῖν; νῦν μὲν γὰρ ὁπότε ἤδη τέθνηκας, οὐκ οἶε πολλοὺς εἶναι

τῶν μεγαλουργημάτων του τὴν τροχίαν τῆς τότε ἀνθρωπότητος, δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ Ἡρακλείδης Μακεδὼν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἀπόγονος τοῦ ἀπὸ Ἀργους μεταναστεύσαντος Τημενίδου, τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν καὶ ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας τῶν Ἀργεαδῶν - Τημενιδῶν, κατ' ἀκολουθίαν, ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἕλλην καὶ ἀναδειχθεὶς ἀξίος « στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων ». Ὡς πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας, ἡ θρυλουμένη ἀπὸ θεῶν καταγωγή τῶν γόνων τῶν παλαιῶν βασιλικῶν γενῶν προσέδιδε μὲν αἴγλην, ἀλλ' ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θείας ιδιότητος. Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἐδοξάσθη καὶ ὑμνήθη διὰ τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔργα, ἡ δὲ παναρχαία ἑλληνικὴ παράδοσις περὶ Ἀργεαδῶν προεβλήθη ἐν Ἑλλάδι οὐχὶ πρὸς θεοποίησιν, ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὰς ἑλληνικὰς δοξασίας καὶ τὰ ἑλληνικά ἦθη, ἀλλὰ πρὸς αἰτιολογίαν τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ τὸν νέον κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνα, καὶ ἐν τέλει πρὸς λογικὴν ἐρμηνείαν τῶν τυχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Η' - ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Ἦδη ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον εἶναι δυνατόν νὰ συναγάγωμεν ἱστορικὰ πορίσματα ἐκ τῶν περὶ Ἀργεαδῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Οὐδεμία καθ' ἡμᾶς ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας, ὡς καὶ εἰς ἀπάσας τὰς λοιπὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, εἶναι ἐπιτρεπτέα ἡ ἀναζήτησις ἀπληξέως ἱστορικῶν πραγματικότητων. Ἀλλ' ἡ ἀπλήρησις αὕτη, βυθισμένη εἰς τὰ βάθη ἀνεξερευνήτων αἰώνων, δὲν ἐπιτρέπει νὰ χωρισθῇ ὁ θρύλος ἐκ τῶν πραγματικῶν ἱστορικῶν στοιχείων, μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἀντιληθῶν συγκεκριμένα γεγονότα καὶ νὰ συναχθῶν ἀναμφίβολα ἱστορικὰ πορίσματα. Διὰ τοῦτο θὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικά συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα φρονοῦμεν ὅτι παρέχονται εἰς ἡμᾶς ἐφ' ἱκανῶς στερεῶν βάσεων ἐκ τῶν παρατεθέντων ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἱστορικῶν στοιχείων.

Χωρὶς νὰ φθάσωμεν εἰς ἀκριβεῖς χρονολογικοὺς καθορισμούς, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς βέβαιον ὅτι μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος ἱκανὰ τμήματα τῆς Μακεδονίας ἀπετέλουν χωριστὰ κράτη, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον βάρβαροι. Πολλοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς καθόδου ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς μεγάλης δωρικῆς ἐξαπλώσεως, θὰ εἶχον παραμείνει ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου, ἔνθα ὑπὸ τῆς ἀρχαιολο-

τοὺς τὴν προσποίησιν ἐκείνην ἐπικερτομοῦντας, ὁρῶντας τὸν νεκρὸν τοῦ θεοῦ ἐκτάδην κείμενον, μυθῶντα ἤδη καὶ ἐξωδηκότα κατὰ νόμον σωμάτων ἀπάντων ;).

γίας διαπιστοῦνται πανάρχαια ἵχνη ἑλληνικῆς ζωῆς¹. Εἰς τινας, ἰδίᾳ νοτίους (πρὸς τὴν Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν), περιοχάς, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐκυριόχρει ἐξ ὁλοκλήρου, ἐνῶ εἰς ἄλλας, ἀνατολικὰς καὶ βορείους, περισφιγγόμενας ὑπὸ πολεμικῶν καὶ πρωτογόνων λαῶν, τὸ βαρβαρικὸν στοιχεῖον ἐδέσποζεν, τοῦλάχιστον πολιτικῶς Ἡ ὕπαρξις βαρβαρικῶν κρατῶν διαπιστοῦται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς παραδόσεως τῆς Ἰλιάδος, ἡ ὁποία, ἐνῶ δὲν καταλέγει τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν λαῶν τῶν μετασχόντων εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὁμιλεῖ περὶ τῶν Παιόνων, κατόχων τῆς περὶ τὸν Ἀξιὸν χώρας, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν Ἀστεροπαῖον ἐξεστράτευσαν πρὸς βοήθειαν τῆς Τροίας². Αὐταὶ δὲ αἱ προμνημονευθεῖσαι περὶ Ἀργεαδῶν ἑλληνικαὶ παραδόσεις, ἐνῶ ὁμιλοῦν περὶ τῶν πρὸς τὴν Πίνδον καὶ τὸ Βόιον (παρὰ τὴν Ἡπειρον) Ὀρεστῶν ὡς περὶ Ἑλλήνων, ἀποκαλοῦν τοὺς ἀνατολικώτερον αὐτῶν Ἑορδοὺς (ἢ Ἑορδανούς) βαρβάρους.

Εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς ταύτας παραδόσεις οἱ φθάνοντες εἰς Μακεδονίαν Ἀργεάδαι ἐμφανίζονται ὡς σύμμαχοι τῶν Ὀρεστῶν ἐναντίον τῶν Ἑορδανῶν καὶ ἄλλων « πησιοχώρων » βαρβάρων³. Καὶ αὐτὸ τὸ δρᾶμα τοῦ Εὐριπίδου στηρίζεται βασικῶς εἰς παραδόσιν συμμαχίας, ἡ ὁποία ἦν ὡσεὶ τὸν πρῶτον ἐν Μακεδονίᾳ Ἀργεάδην πρὸς ἐπιχώριον βασιλέα, τὸν Κισσέα, πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐπιθέσεως ὁμόρων⁴. Τέλος καὶ αὕτη ἡ ἀρχαιοτέρα πασῶν, ἐκ τοῦ Ἡροδότου γνωστὴ, παράδοσις, φέρει τὸν ἰδυτην τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Τημενίδην φθάσαντα μετὰ τῶν ἀδελφῶν του διὰ τῆς Ἰλλυρίας εἰς τὴν πόλιν Λεββαίαν τῆς ἄνω Μακεδονίας⁵. Δὲν καθορίζεται σαφῶς τὸ κράτος, τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἐφιλοξένησεν αὐτοὺς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλο τοῦ τῆς Ὀρεστίδος. Διότι ἡ Ὀρεστὶς καὶ ὁμορος τῆς Ἰλλυρίας εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐγγύτερον εὐρίσκεται πρὸς τὴν Ἑορδαίαν καὶ τὴν Ἡμαθίαν, ἐνθα ἄνευ ἀμφιβολίας (εἰς τὴν περιοχὴν

1. Casson, ἑ.ἀ., σ. 157 καὶ συνέχ.

2. Ὁμ. Ἰλ. Φ, 154. Βλ. ἄνωτ. σ. 70 καὶ συνέχ.

3. Γεωργ. Συγκ., σ. 373 : « Κάρανος... συμμαχήσας καὶ τῷ τῶν Ὀρεστῶν βασιλεὶ κατὰ τῶν πησιοχώρων Ἑορδανῶν λεγομένων, τῆς κατακτηθείσης χώρας τὸ ἥμισυ προλαβὼν διὰ τὴν συμμαχίαν, παρέλαβε τὴν Μακεδονίαν... » τοῦ αὐτοῦ, σ. 497 : « Κάρανος... συμμαχήσας ἅμα καὶ τινι τῶν Ὀρεστῶν λεγομένων δυνάστη περὶ τὴν χώραν τῶν πησιοχώρων βαρβάρων, τὴν ἡμίσειαν ἔλαβε χώραν... ». Εὐσεβ. Χρον. Ι, σ. 227 καὶ Διοδ. VII, ἀποσπ. 15 (κατὰ μετάφρ. ἐκ λατιν.) : « ὁ Κάρανος... συνήγαγε στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐξ Ἀργεμειῶν καὶ ἀνέλαβε ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν χώραν τῶν Μακεδόνων. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀρεστῶν, διεξάγων πόλεμον μετὰ τῶν ὁμόρων αὐτοῦ, καλουμένων Ἑορδαίων, ἐκάλεσε τὸν Κάρανον... ».

4. Hyginus, Fab. (κατὰ μετάφρ. ἐκ λατιν.) : « ὁ υἱὸς τοῦ Τημένου Ἀρχέλαος ἦλθεν ἐξορίστος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Κισσέα, πολιορκούμενον ὑπὸ ὁμόρων... ». Βλ. ἄνωτ., σ. 57, σημ. 1.

5. Ἡροδ. VIII, 137-139. Βλ. ἄνωτ., σ. 40.

Ἐδέσσης - Αἰγῶν) εὐρίσκοντο οἱ πολυθρόνλητοι « κῆποι τοῦ Μίδου », εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὁποίων ἐγκατεστάθην οἱ Τημενίδαι καὶ ἴδρυσαν τὸν πυρῆνα τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Ἄλλως τε τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὅτι τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀργεαδῶν μετέβαινον κατ' ἔτος πρὸς τέλος ἐυχαριστηρίον θυσίας παρὰ τὸν ποταμόν, ὁ ὁποῖος ἐκχειλίσας ἔσωσε τοὺς καταδιωκομένους προγόνους των, προὔποθέτει ὅτι ὁ ποταμὸς οὕτως εὐρίσκετο πλησίον τῶν Αἰγῶν, τὸ δὲ μικρὸν κράτος τῆς Λεβυαίας, ἐξ οὗ διέφυγον, οὐχὶ μακράν¹.

Ὁ Μίδας, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τινων τῶν προμνημονευθεισῶν παραδόσεων φέρεται ὡς ἔως τότε κυρίαρχος τῆς Ἡμαθίας καὶ τῆς Ἑορδαίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρίσκεται εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους τῆς Ὀρεστίδος, ἐμφανίζεται δὲ πάντοτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς βίρβαρος φρυγικῆς προελεύσεως².

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸ « Δωρικὸν ἔθνος », δηλαδὴ τὰ ἐλληνικὰ δωρικὰ φύλα, εἰς παναρχαίους χρόνους κατέφκον τὴν ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν χώραν, καλουμένην Ἰστιαῶνιν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ δωρικὸς αὐτὸς κλάδος κατέφκισεν τὴν Πίνδον καὶ ἀπεκλήθη « Μακεδνὸν ἔθνος ». Ἐκεῖθεν τελικῶς διὰ τῆς Δρυοπίδος κατηυθύνθη καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα ἐκλήθη « δωρικὸν ἔθνος »³. Οὕτως ὁ Ἡρόδοτος ταυτίζει τοὺς παρὰ τὰ ὄρη τὰ διαχωρίζοντα τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου Ἑλληνας μετὰ τῶν Δωριέων τῆς Πελοποννήσου. Κατ' ἀκολουθίαν, ἦτο δυνατόν νὰ ὑφίσταται παράδοσις συνδέουσα τοὺς Δωριεῖς τῆς Μακεδονίας μετὰ τῶν Δωριέων τῆς Πελοποννήσου. Ἰδιαίτερος τὸ Ἄργος, πρὶν ἢ ἀναδειχθῇ ἡ Σπάρτη, ἐθεωρεῖτο ἡ μητρόπολις τῶν Δωριέων, οἱ δὲ θρυλούμενοι ἀφ' Ἡρακλέους καὶ Τημενίου βασιλεῖς αὐτοῦ προετίθασσαν ὡς οἱ ἀρχηγέται σύμπαντος τοῦ Δωρικοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων⁴.

1. Βλ. ἀνωτ., σ. 43.

2. Περί Μίδου καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ βλ. ἀνωτ., σ. 43 καὶ 100. Κατὰ τὸν Εὐφορίωνα (ἀπόσπ. 30) « φέκετο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἑδεσσα ὑπὸ Φρυγῶν καὶ Λυδῶν καὶ τῶν μετὰ Μίδου διακομισθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην ». Οὐδὲν ἱστορικὸν στοιχεῖον ἔχομεν περὶ παρουσίας ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ βασιλέως τῶν Φρυγῶν τῆς Μ. Ἀσίας Μίδου. Ἀλλ' ἡ ὑπαρξὶς Φρυγῶν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸ τῆς ἰδρύσεως καὶ κυριαρχίας τοῦ ἐλληνομακεδονικοῦ κράτους τῶν Ἀργεαδῶν, θεωρεῖται λίαν πιθανή.

3. Ἡροδ. I, 56, « Ταῦτα γάρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ὅντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ καὶ ἐξχώρησε, τὸ δὲ πολυπλήνιον κάρτα. Ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείᾳ οἶκε γῆν τὴν Φθιώτην, ἐπὶ δὲ Δωρῶν τοῦ Ἑλληνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν Ὀλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαῶνιν » ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἶκε ἐν Πίνδῳ, Μακεδνὸν καλούμενον » ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν ἐκλήθη ». Καὶ VIII, 43 « Δωρικὸν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὀρηθέντες ». Βλ. καὶ Λυκάφρονος, στ. 1388 καὶ σχολ.

4. Βλ. ἀνωτ., σ. 39

Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν εἰδήσεων, ὀδηγούμεθα εἰς ἱστορικὴν ἀπόδοσιν τῆς περὶ Ἀργεαδῶν ἱδρυτῶν τοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου παραδόσεως. Δωρικός κλάδος Ἑλλήνων, διατηρῶν νωπὴν εἰσέτι καὶ ἐναργὴ τὴν ἀνάμνησιν τῆς φυλετικῆς ταυτότητος μετὰ τῶν μεταναστευσάντων καὶ ὀριστικῶς ἐγκατασταθέντων εἰς Πελοπόννησον, πιθανώτατα δὲ καὶ τελῶν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέλους τοῦ αὐτοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου, κατὰ τὰς πολυπλάγκτους ἐκείνας ἀπὸ ἐνὸς ἑλληνικοῦ τόπου εἰς ἄλλον μετακινήσεις, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν τὸ ὅλον ἔθνος « πολυπλάνητον χάρις », ἐστράφη τελικῶς πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Δῆλα δὴ ἐκ τινος ἑλληνικῆς περιοχῆς, πιθανώτατα οὐχὶ μακρὰν τῆς Πίνδου, ἐν τμήμα τῶν Δωριέων, ἀντὶ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἀκολουθῶν τοὺς προηγηθέντας ὁμαίμονας, δι' ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς λόγους (ὥςως διότι ἀπεκλείσθη ὑπὸ καταλαβόντων τὰ ἐνδιάμεσα ἐδάφη ἄλλων ἰσχυρῶν ἑλληνικῶν λαῶν, ἢ διότι ἐκλήθη πρὸς βοήθειαν ὑπὸ βορείως τῆς Πίνδου ἑλληνικῶν λαῶν τελούντων ἐν κινδύνῳ ἐξ ἐπιθέσεως ὁμόρων βαρβάρων) διήλθε καὶ πάλιν τὰ μακεδονικὰ ὄρη. Κατόπιν συμμαχίας μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Ὀρεστίδος πιθανῶς δὲ καὶ ἐκείνου τῆς Ἐλιμείας, οἱ ὑπὸ τὸν Ἀργεάδην Ἑλληνες προσέβηλον τοὺς κατέχοντας τὴν Ἑορδαίαν καὶ τὸν Ἡμαθίαν βαρβάρους, τοὺς ὁποίους, πιθανώτατα βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ ὁμοεθνῶν τῶν τελούντων ὑπὸ βαρβαρικὴν ἐξουσίαν, συνέτριψαν ἢ ἐξέτρεψαν ἐκεῖθεν.

Οὕτως, ἱδρύθη τὸ ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τῶν Αἰγῶν, τὸ ὁποῖον βασιμνηδὸν ἐπεξετάθη πρὸς τὰς γειτονικὰς περιοχὰς Πιερίας, Βοττιαίας, Λυκαονίδος κλπ., διεξάγον ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας σκληροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν περισφιγγόντων καὶ ἀπειλούντων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν ὑπαρξίν του πολεμικωτάτων βαρβαρικῶν λαῶν, τῶν Θρακῶν, τῶν Παιόνων καὶ τῶν Ἰλλυριῶν. Οἱ συμπολεμισταὶ τοῦ πρώτου Ἀργεάδου, οἱ ὀδηγηθέντες ὑπ' αὐτοῦ μέχρις Αἰγῶν, ἀπέτελεσαν μετέπειτα τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν τῶν « ἐταίρων » τοῦ βασιλέως¹. Ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν πιθανόν, ὅτι εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς τῆς Ἐλιμείας καὶ τῆς Ἡμαθίας, ὡς ἄλλως τε καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς, ἕως τότε ἐξουσιασζομένης ὑπὸ βαρβάρων, ὑπῆρχεν εἰς ἰσχυρὰν ἀναλογίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων ἀπὸ βορρᾶ ἑλληνικῶν μετακινήσεων, ζῶν ἐκεῖ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Οὕτως, ἐξηγεῖται λογικῶς καὶ τὸ γεγονός ὅτι εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς, δι' ἀπομακρύνσεως ἢ ἐξοντώσεως τῶν βαρβάρων ἢ καὶ δι' ἀφομοιώσεως μέρους αὐτῶν, τὸ κράτος τῶν Αἰγῶν ἐμφανίζεται εἰς ὅλας τὰς ἐθνικὰς, πολιτικὰς, θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ ὡς ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος². Ἑλληνικὰ καθαρῶς εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων ὡς

1. Ὁρθῶς ὑποστηρίζει τοῦτο ὁ Droysen (ἐ.ἀ., σ. 89).

2. Βλ. περὶ τούτων τὴν μελέτην ἡμῶν « Ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων κατὰ τὰς ἱστορικὰς πηγὰς » ἐν Ἀθηνᾶ, τ. ΝΔ' (1950), σ. 260 καὶ συνέχ., ὡς καὶ τὰς ἐν αὐτῇ μνημονευομένας πηγὰς.

καὶ τῶν μετέπειτα βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν Μακεδόνων. 'Ελληνικαὶ εἶναι αἱ διασωθεῖσαι λέξεις τῆς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων διοικήσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ὅπως ἑλληνικά εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν περιοχῶν, τῶν πόλεων, τῶν ὁρέων, τῶν ποταμῶν κ.λ.π. Τὸ Μακεδονικὸν πολίτευμα ὁμοιάζει πολὺ περισσότερον πρὸς τὸ τῆς ἀρχεγόνου ὁμηρικῆς βασιλείας ἢ πρὸς τὰ τῶν ὁμόρων βαρβαρικῶν κρατῶν. Τὰ ἦθη τῶν Μακεδόνων εἶναι τὰ ἀρχέγονα δωρικά, διαφέροντα ριζικῶς ἐκείνων τῶν γειτόνων βαρβάρων λαῶν. Τέλος ἡ ὁμιλουμένη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων γλῶσσα ἀνέκαθεν ὑπῆρξε παναρχαία δωρική διάλεκτος, ἐξελιχθεῖσα βαθμυδὸν καὶ ἀποβαλοῦσα τὰ πλεῖστα τῶν παλαιῶν ἀρχαϊκῶν στοιχείων, ὅτε οἱ Μακεδόνες ἦλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν 'Ελλήνων τοῦ Νότου καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα, ἔτι δὲ περισσότερον κατὰ τὰς κοινὰς πολιτικὰς περιπετείας ἐπὶ Φιλίππου Β' καὶ Μ. 'Αλεξάνδρου¹.

'Ισως δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ὑπομνησθῇ ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐποποιίας, ἡ λέξις « 'Αργεῖοι » εἶχε καὶ εὐρυτέραν, καθ'αυτὸ ἐθνικὴν, ἔννοιαν, ὑποδηλοῦσα τοὺς 'Ελλήνας. 'Υπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀνευρίσκεται παρ' Ὀμήρῳ, ὡς καὶ αἱ λέξεις Δαναοὶ καὶ 'Αχαιοί. 'Η λέξις « 'Ελληνες » πρὸς καθολικὴν ὑποδήλωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος δὲν ὑφίστατο εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Μακεδόνες ἀπεχωρίζοντο τῶν ὁμοφύλων των καὶ ἀπεμονοῦντο ἐπὶ αἰῶνας βορείως τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου². Οὕτως, ἡ περὶ ἀπὸ τοῦ 'Αργους καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων βασιλέων παράδοσις, ἐμφανίζουσα αὐτοὺς « 'Αργεῖους » ἀπὸ ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ « 'Ελλήνων », εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς περιλαμβάνουσα καὶ εὐρυτέραν ἐθνικὴν ἔννοιαν διὰ τοὺς Μακεδόνas.

Οὕτως, ἡ παράδοσις τῆς ὑπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ 'Αργους 'Ηρακλείδου πρώτου βασιλείας τῶν Αἰγῶν ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, πανηγυρικῶς γενομένη δεκτὴ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ οὐδέποτε ἀμφισβητηθεῖσα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα³, ἀποτελεῖ ποιητικὴν ἀπόδοσιν πολλῶν σελίδων τῆς παναρχαίας ἱστορίας τοῦ 'Ελληνικοῦ ἔθνους, τῶν ὁποίων τὰ γεγονότα ἐν ἄλλοις διαφεύγουν καὶ ἐν ἄλλοις ἀπλῶς διαφαίνονται ἐν ταῖς ἱστορικαῖς πηγαῖς τῆς ἀρχαιότητος. 'Η ὑποδηλουμένη ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ἡ διὰ

1. Ἀντιτίθεται καὶ πρὸς στοιχειώδη λογικὴν σκέψιν ὅτι λαὸς βαρβαρικὸς καὶ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐντελὺς ἀπομεμακρυσμένος ἀπὸ τῶν 'Ελλήνων ἐν μέσῳ βαρβάρων, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξελληνισθῇ ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων βασιλέων αὐτοῦ. 'Εὰν οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν 'Ελληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, καὶ δὲν ὠμίλουν ἑλληνικὴν ἀλλὰ βαρβαρικὴν γλῶσσαν, θὰ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ θὰ ἔχανον τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν των γλῶσσαν καὶ οἱ βασιλεῖς του.

2. Βλ. ἡμετέραν μελέτην « 'Η 'Ελλάς ὡς πολιτικὴ ἔννοια κατὰ τὴν ἀρχαιότητα » ἐν 'Επετ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπ. 'Αθ. 1954, σ. 175 καὶ συνέχ.

3. Βλ. ἀνωτ., σ. 38, 44 καὶ 65.

δευτέραν φορὰν, πιθανώτατα κατὰ τὸ πρῶτον ἤμισιν τοῦ 8ου αἰῶνος, ἐπέκτασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ ἡ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης ἴδρυσις τοῦ βαθμηδὸν κυριαρχήσαντος ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπεκταθέντος πρὸς Θράκην Ἑλληνικοῦ κράτους, εἰς τὸ ὅποιον βραδύτερον ἐπεφυλάσσοντο τόσον λαμπρὰ πεπρωμένα, ἀσκήσαντος δὲ θεμελιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τυχῶν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος¹.

ΑΠ. Β. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

1. Παραθέτομεν εἰς τὰς ἐπομένας σελίδας πίνακας, περιλαμβάνοντας ἀναλυτικῶς τὰ κατὰ τὰς ἀρχαίας πηγὰς περὶ γενεαλογίας τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, τὰς συμφῶνως πρὸς διαφόρους ἀρχαίας παραδόσεις ἐκδοχὰς περὶ ἱδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ τὰ τῶν χρονικῶν παραλληλισμῶν κατὰ τὸν « Χρονικὸν κανόνα » τοῦ Εὐσεβίου.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΗΓΩΝ ΠΑΡΑΔΕΔΟΜΕΝΑ
(μέτροι Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνο, ἀνελαβόντος εἰς τὸν θρόνον τὸ ἔτος 498 π.Χ.)

ΗΡΩΔΟΤΟΣ (βλ. σελ. 73)	ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ (βλ. σελ. 78)	ΣΑΤΥΡΟΣ (βλ. σελ. 81)	ΓΕΩΡΓ. ΣΥΓΓΕΛΜΟΣ (βλ. σελ. 74 - 78)	ΕΥΣΕΒΙΟΣ (βλ. σελ. 81 - 96)							
ΠΕΡΙΚΛΗΣ Ἀργαῖος Φίλιππος Ἀέροπος Ἀλκίας Ἀμύντας Ἀλέξανδρος Α'	ΚΑΡΑΝΟΣ Περδίκκας Ἀργαῖος Φίλιππος Ἀέροπος Ἀμύντας Ἀλέξανδρος Α'	ΚΑΡΑΝΟΣ Κοῖνος Τυρῖμας Περδίκκας Φίλιππος Ἀέροπος Ἀλκίας Ἀμύντας Ἀλέξανδρος Α'	ΚΑΡΑΝΟΣ Κοῖνος Τυρῖμας [Περδίκκας] Ἀργαῖος Φίλιππος Ἀλκίας Ἀμύντας Ἀλέξανδρος Α'	ἐτη βασιλείας							
				Κείμενον	Κατάλογος	Χρονικός	Μετὰ Χρονικός	Βασιλείαν	Εκκλησία	Χρονικός	
				30	30	28	28	28	28	28	28
				28	28	12	12	12	12	12	12
				43	43	38	38	38	38	38	38
				48	48	51	51	51	51	51	51
31	38	38	38	38	38	38	38				
33	33	39	38	38	38	26	38				
20	20	25	26	26	26	38	26				
18	18	22	29	29	29	29	29				
49	42	50	50	50	50	50	50				
44	44	43	43	43	43	43	43				
σύνολον ἐτῶν βασιλείας . .				344	344	346	353	353			

ΗΡΩΔΟΤΟΣ	ΓΕΩΡ. ΣΥΓΚΕΛΜΟΣ (ἀντίληψις ἐκ Θεο- πόμπτου καὶ Χίου καὶ Διοδώρου)	ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ (ἐπιτεμὼν ἐκ Περ- πίου Τρώγου)	ΕΥΣΕΒΙΟΣ (ἀντίληψις ἐκ Διο- δώρου τοῦ Σινε- λίου καὶ ἄλλων)	ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ (κατὰ τὰ ὑπὸ Ὑγι- νου διασωθέντα)	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ	ΕΥΘΥΡΙΟΝ
Οἱ Τημενίδαι ἀ- δελφοὶ Γυνάνης, Ἄρετος καὶ Περ- δικκας μετρήθη- σαν ἐξ Ἀργείων εἰς Μακεδονίαν, φιλοξενηθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς λειψίας. Ἐκ- δογθέντες καὶ καταδιωχθέντες λόγῳ προασιθί- σεως ἐκ τῆς θαυ- ματούργου δυνά- μεως τοῦ Περ- δικκου, διέφυγον τὸν θάνατον δια- σχίσαντες ποτα- μὸν. Ἐγκαταστά- θησαν εἰς τὴν πε- ριοχὴν τῶν γή- πων τοῦ Μίδου, ἐνθά δὲ νεότερος αὐτῶν Περδικκας ἐγένετο βασιλεὺς, ἰδρύσας τὸ Μα- κεδονικὸν κράτος. (βλ. σελ. 40 - 44)	Ὁ Κάριος, ἀ- δελφὸς τοῦ Φρι- δωνος, βασιλεὺς αὐτῶν Ἀργείων, συν- αγαγὼν στρατὸν ἐξ Ἀργείων καὶ ἄλλων Πελοπον- νησίων, ἐπλήθυνεν εἰς Μακεδονίαν. Συναρχήσας μετὰ τῶν Ὀρεσίων ἐ- ναντίον τῶν Ἐορ- κιδῶν, μετὰ τὴν νικῆν ἔλαβε τὸν ἥμισυ τῆς πλη- σίον χώρας καὶ οὐκ ἐκτείνεσθαι κατὰ τοὺς διὰ τῶν Μακεδονικῶν ἡγε- τῶν τοῦ Μίδου, ἐνθά δὲ νεότερος αὐτῶν Περδικκας ἐγένετο βασιλεὺς, ἰδρύσας τὸ Μα- κεδονικὸν κράτος. (βλ. σελ. 45 - 46)	Ὁ ἀπὸγονος τοῦ Ἡρακλείδου Τη- μενίου Κάριος κατοπὶν χρησμοῦ ἐξώρμησε μετὰ μεγάλου πλήθους Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀργεῖος πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ- ρεσίαν ἔφθασεν εἰς Ἡμαθίαν, ἀκο- λουθῶν κατὰ τὸν χρησμὸν ἀγέλην αἰγῶν, κατέλαβε τὴν Ἐδεσσαν, ἰ- δρύσας τὸ Μακε- δονικὸν βασιλεῖον καὶ ἐπεκτείνας τὸ κράτος τοῦ διὰ τῶν διοίκσεως ἄλλων βασιλέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Μίδας, καὶ διὰ συνεννόσεως πολλῶν λαῶν. (βλ. σελ. 47 - 48)	Ὁ Τημενίδης Κά- ριος συναγαγὼν δυνάμει ἐξ Ἀρ- γείων καὶ τῆς ἁλ- λῆς Πελοποννη- σίου, ἐξοστράτευ- σεν εἰς Μακεδο- νίαν, ἐνθα συμ- μαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀ- ρεσίων ἐναντίον τῶν Ἐορκαδῶν, ἔλαβε μετὰ τὴν νικῆν τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου, ἰ- δρύσας οὕτω τὸ Μακεδονικὸν βα- σιλεῖον. Ταῦτα πρὸ τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος. (βλ. σελ. 46)	Ὁ Κάριος, υἱὸς τοῦ Τημενίου, ἐξο- στράτευσε ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐξ Ἀργείων, ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Κισσέα, τὸν ὁ- ποῖον, πολλοὺς και- μένον ὑπὸ ὁμο- φών, ἐβόηθηρε πρὸς σωτηρίαν. Ὁ Κισσεὺς, ἵνα μὴ ἐκζητηθῇσι τὴν ὑπόστασιν οὗ μετὰ τὴν νικῆν φάειδεν εἰς τὸν Ἀρχέλαον ὡς αὐ- τοῦ τὴν θυγα- τέρα τοῦ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ βασι- λείου, ἐπεβουλεύ- θη τὴν ζωὴν τοῦ. Ὁ Ἀρχέλαος, μα- θὼν τὴν ἐπιβου- λήν, ἐπέτεγγε τὸν δολοφόν τοῦ Κισ- σεως, λαβὼν τὸ βασιλεῖον τοῦ. Μεθ' ὃ, ὁδηγού- μενος κατὰ χοί- ρην ὑπὸ αἰγῶς, ἰδρύσας τὴν πόλιν Αἰγύας, καταστή- σας αὐτὴν πρω- τεύουσαν τοῦ Μα- κεδονικοῦ κρά- τους. (βλ. σελ. 55 - 63)	Ὁ Κάριος, υἱὸς τοῦ Τημενίου, ἰδρύ- σας τὸ Μακεδο- νικὸν βασιλεῖον, κατέστρωσε τὸν βασιλεῖα ὁμοῦ Χωρῆς Κισσέα καὶ ἐστῆσαν ἐπὶ τῇ νικῇ τρώων κατὰ τοὺς νόμους τῶν προγόνων τοῦ Ἀργεῖου. Τοῦτο ἐπέβη ἕκ τῶν Ὀλυνπίων λέων ἀνέστη καὶ ἐξη- γρῆσε, ἵνα μὴ ἐρχεται εἰς ἀδιὰλ- λακτον ἔχθραν μετὰ τῶν περιοί- κων. Ἐκτότε δὲ Κάριος καὶ οἱ ἀπὸγονοὶ τοῦ βα- σιλέως οὐδέποτε ἐστῆσαν τῶντοιον διὰ νικῆν. (βλ. σελ. 53 - 54)	Ὁ Τημενίδης Κά- ριος, ὁδηγούμε- νος ὑπὸ χοίρῳ, ἦλθε μετὰ τῶν Ἀργείων ἐξ Ἀρ- γείων εἰς Μακεδο- νίαν, ἀπὸς ἀπο- κρίων. Ἰδρύσας κατὰ τοὺς νόμους τῶν προγόνων αὐτοῦ τὸν αἰῶνα, αἱ ὁποῖαι ὁδή- γησαν αὐτὸν, με- τὰ τὸν αἰῶνα ἐξήγαγε εἰς ἁγί- αν, Παλαιό- τερον ἢ Ἐδεσσαν κατὰ τὸν ὅρον Φρυγῶν καὶ Λυ- κῶν διασημῶν. Ὁ Τημενίδης ὑπὸ τοῦ Μίδου. (βλ. σελ. 53)

ΟΙ ΔΕΚΑ ΠΡΩΤΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Πᾶσαι αἱ χρονολογίαι ἀπὸ Ἀβραὰμ καὶ Ὀλυμπιάδων μετεφέρθησιν

Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας	Σύγχρονοι τῶν ἡγεμόνων
Κάρανος ἐβασίλευσεν 28 ἔτη 813 - 786 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἀζαρίας, ἐν Ἰσραὴλ ὁ Ἱεροβοὰμ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Μαναήμ, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Πετρομπίδας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ὀσώρθων, ἐν Λατίῳ ὁ Πρόκας Σίλβιος, ἐν Κορίνθῳ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν Λακεδαίμονι ὁ Ἀλκαμένης, ἐν Ἀθῆναις ὁ Θεσπιεύς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀγαμήτωρ.
Κοῖνος ἐβασίλευσε 12 ἔτη 785 - 773 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἀζαρίας, ἐν Ἰσραὴλ ὁ Φακεὶ (Φακεσίας), ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ψάμμος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Βόκχωρις, ἐν Λατίῳ ὁ Ἀμούλιος Σίλβιος, ἐν Κορίνθῳ ὁ Τήλεστος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Αὐτομένης, ἐν Λακεδαίμονι ὁ Ἀλκαμένης, ἐν Ἀθῆναις ὁ Ἀγαμήτωρ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Αἰσχύλος,
Τυρίμμας ἐβασίλευσε 38 ἔτη 772 - 735 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἰωάθαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀχάζ καὶ ὁ Ἐζεκίας, ἐν Ἰσραὴλ ὁ Φακεσίας, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Βόκχωρις, ἐν Λυδίᾳ ὁ Ἀρδυσος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀλυάττης, ἐν Λατίῳ ὁ Ἀμούλιος Σίλβιος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐν Ρώμῃ ὁ Ρωμύλος, ἐν Ἀθῆναις ὁ Αἰσχύλος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀλκμέων, ὁ Χάρων καὶ ὁ Αἰσιμίδης.
Περδικκάς ἐβασίλευσε 51 ἔτη 734 - 684 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἐζεκίας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Μανασσῆς, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Σαβάκων καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Σέβριχος, ὁ Ταρακὸς καὶ ὁ Ἀμερις, ἐν Λυδίᾳ ὁ Ἀλυάττης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Κανδαύλης καὶ ὁ Γύγης, ἐν Ρώμῃ ὁ Ρωμύλος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Νουμᾶς Πομπήλιος, ἐν Ἀθῆναις ὁ Αἰσιμίδης.
Ἀργαῖος ἐβασίλευσε 38 ἔτη 683 - 646 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Μανασσῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀμώς, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ταρακὸς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀμερις, ὁ Νεχεψὼς, ὁ Νεχαὼ καὶ ὁ Ψαμμήτιχος, ἐν Λυδίᾳ ὁ Γύγης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀρδυσ, ἐν Μηδίᾳ ὁ Δηϊόκης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Φραόρτης, ἐν Ρώμῃ ὁ Νουμᾶς Πομπήλιος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Τύλλιος Σίλβιος, ἐν Ἀθῆναις ὁ Ἀψάνιος.
Φίλιππος ἐβασίλευσε 38 ἔτη 645 - 608 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἀμώς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἰσοίας καὶ ὁ Ἐλιακίμ, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ψαμμήτιχος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Νεχαὼ (Νεχώ), ἐν Λυδίᾳ ὁ Ἀρδυσ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Σαδιάττης καὶ ὁ Ἀλυάττης, ἐν Μηδίᾳ ὁ Φραόρτης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Κναζάρης,

ΚΑΤΑ ΤΟΝ « ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΚΑΝΟΝΑ » ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΙΟΥ (βλ. σελ. 89-94)
 ἡ ἀντιστοιχία τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ Εὐσεβίου χρονολογίας πρὸ Χριστοῦ γεννήσεως.

Σύγχρονα Ἱστορικά γεγονότα καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες

Ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἐν Λακεδαίμονι (795 π.Χ.).

Ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως Φοῦα τῆς Ἀσσυρίας κατὰ τῆς Σαμαρείας (785). Συγκρότησις τοῦ κράτους τῶν Λυδῶν ὑπὸ τὸν Ἀρδυσον (778). Ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Φαλαάρ κατὰ τῆς Ἰουδαίας, τῆς ὁποίας μέγα μέρος τοῦ λαοῦ ὠδηγήθη εἰς αἰχμαλωσίαν (775). Κτίσις ἐν Ἰταλίᾳ Πανδοσίας καὶ Μεταποντίου (775).

Γέννησις Ρώμου καὶ Ρωμύλου (768). Κτίσις τῆς Ρώμης (754). Πρώτη αἰχμαλωσία τοῦ λαοῦ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπαχθέντος εἰς τὰ ὄρη τῶν Μήδων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Ἀλμανάσαρ (746). Πόλεμος Λακεδαιμονίων κατὰ Μεσσηνίων (742). Αἰρεται ἡ Ἰσόβιος βασιλεία ἐν Ἀθήναις, καθισταμένη δεκαετής (752). Εἰς τὸν Πόντον κτίζεται ἡ Τραπεζοῦς (726), εἰς Ἰταλίαν ἡ Καληκῶν καὶ ἡ Λυκονία (726), εἰς Σικελίαν ἡ Σελινοῦς καὶ ἡ Ζάγκλη (757), ὡς καὶ ἡ Νάξος (736). Ἀκμάζουν ὁ ποιητὴς Κιναιίδων, ὁ ποιητὴς Ἐμμηλος καὶ ὁ Ἀρχτίνος, γράφας τὰ Αἰθιοπικά καὶ τὴν ἄλωσην τῆς Τροίας.

Ἐκστρατεία βασιλέως Ἀσσυρίων Σναχηρεῖμ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀποχωρήσαντος λόγφ ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ κράτους τοῦ ὑπὸ τοῦ Αἰθίοπος βασιλέως Θώρακ (726). Κατάληψις Μεσσηνίας ὑπὸ Λακεδαιμονίων (733). Καθιέρωσις ὑπὸ τοῦ Ρωμύλου ἐν Ρώμῃ σώματος 100 Συγκλητικῶν καὶ ἀνέγερσις ναῶν καὶ τειχῶν (733). Τὸ ἔτος ἐν Ρώμῃ καθίσταται ὑπὸ τοῦ Νουμά Πομπιλίου δωδεκάμηνον, προστεθέντων τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τοῦ Φεβρουαρίου, ὑπὸ τοῦ ἰδίου δὲ κτίζεται τὸ Καπιτώλιον καὶ κόπτεται νόμισμα (713). Ἰδρυσις τοῦ βασιλείου τῶν Μήδων (707). Ἀποθνήσκει ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας Μίδας (695). Κτίζονται ἐν Σικελίᾳ αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἡ Κατάνη (734). Ἐπίσης ἡ Χερρόνησος (758) καὶ ἡ Γέλα (729), ὁ Κρότων, ἡ Πάρος καὶ ἡ Σύβαρις (750), ἡ Νικομήδεια (758) καὶ ἡ Φάσηλις (758). Ἐποχὴ Γλαύκου τοῦ Χίου.

Καταργεῖται ἡ βασιλεία ἐν Ἀθήναις καὶ τίθεται ἐν ἰσχύϊ ὁ θεσμὸς τῶν 9 ἀρχόντων (683). Εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διαδέχονται τοὺς Κἄρας οἱ Λίβυες (671). Θεσπίζεται ἐν Λακεδαίμονι ὁ νυκτερινὸς ἀγὼν ἐφήβων (624). Ἀναφαίνεται ὁ νομοθέτης τῶν Λοκρῶν Ζάλευκος (662). Ἀρχεται ἡ ἔξουσία τοῦ Κυψέλου ἐν Κορίνθῳ (658). Ὁ Φάλαρις ἐξουσιάζει τὸν Ἀκράγαντα (649). Κτίζονται ἡ Κῦζικος (675), εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ Λοκροὶ (674), τὸ Βυζάντιον (659), εἰς τὸν Πόντον ἡ Ἴστρος (656), ἐπίσης ἡ Ἀκανθος καὶ αἱ Στράμβαι (654), ὡς καὶ ἡ Λάμψακος καὶ τὰ Ἀβδηρα (651). Ἐποχὴ τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τοῦ Σιμωνίδου (τοῦ Ἀμοργίνου).

Φονεύεται ὑπὸ κεραυνοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Ρώμης Τόλλιος Σίλβιος (641). Ἀρχεται ἡ πανελλήνιος χρῆσις τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης (638). Πίπτει ἡ Μεσσηνία εἰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων (636). Ἡ ἔξουσία τῶν Σκυθῶν ἐκτείνεται μέχρι Παλαιστινῆς (634). Πίπτει ὁ Φάλαρις ἐν Ἀκράγαντι (623). Ἐν Ἀθήναις τίθεται ἐν ἰσχύϊ ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκον-

Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας	Σύγχρονοὶ τῶν ἡγεμόνες
	ἐν Ρώμῃ ὁ Τύλλιος Σίλβιος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἄγκος Μάρκιος καὶ ὁ Ταρκύνιος Πρίσκος.
Ἀέροπος ἐβασίλευσεν 26 ἔτη 607 - 582 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἐλιακίμ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Σε- δεκίας, ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ψαμμήτιχος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Οὐαφρῆς (ἢ Οὐαφρις), ἐν Λυδίᾳ ὁ Ἀλυάττης, ἐν Μηδίᾳ ὁ Κναξάρης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀζδαχάκ, ἐν Ρώμῃ ὁ Ταρκύνιος Πρίσκος.
Ἀλκίτας ἐβασίλευσεν 29 ἔτη 581 - 553 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Οὐαφρῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀμω- σις, ἐν Λυδίᾳ ὁ Ἀλυάττης καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Κροῖσος, ἐν Μηδίᾳ ὁ Ἀζδαχάκ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Πέρσης Κύρος, ἐν Ρώμῃ ὁ Ταρκύ- νιος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Σέρβιος Τύλλιος.
Ἀμύντας ἐβασίλευσε 50 ἔτη 552 - 503 π.Χ.	Ἐβασίλευον ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ἀμασις, ἐν Λυδίᾳ ὁ Κροῖσος, ἐν Περσίᾳ ὁ Κύρος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Καμβύσης καὶ ὁ Δαρεῖος, ἐν Ρώμῃ ὁ Σέρβιος Τύλλιος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ταρκύνιος (ὁ ὑπερή- φανος).
Ἀλέξανδρος (Α΄) ἐβασίλευσε 43 ἔτη 502 - 460 π.Χ.	Ἐβασίλευεν ἐν Περσίᾳ ὁ Δαρεῖος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ξέρξης.

Σύγχρονα ἱστορικά γεγονότα καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες

τος (620). Ὁ Κουαζάρης ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ καταλαμβάνει τὴν Νινεὺν (619). Ὁ Ταρκινίος ἀνεγείρει τὸ Καπιτώλιον (617). Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας Ἰοσίας φονεύεται ἐν μάχῃ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεχώ (616). Κτίζονται ἡ Σιδὼν (630) καὶ ἡ Ἐπίδαμνος (645). Ἀναφαίνονται Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ Τίμαιος ὁ Ἀθηναῖος.

Ὁ Ναβουχοδονόσωρ ὑποτάσσει τὴν Ἰουδαίαν καὶ ὁδηγεῖ εἰς αἰχμαλωσίαν τὸ πλεῖστον τῶν Ἰουδαίων (604). Ὁ αὐτὸς ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἰεχωνίου, τὸν ὁποῖον αἰχμαλωτίζει μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ του (601). Λήγει ἡ βασιλεία ἐν Κορίνθῳ (587). Καθαρμοὶ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Ἐπιμενίδου (583). Ὁ Σόλων νομοθετεῖ, μεταβάλλων τοὺς Δρακοντείους νόμους πλὴν τῶν φονικῶν (591). Ὀλικὴ ἔκλειψις ἡλίου, ἣν προήγγειλεν ὁ Θαλῆς (583). Ἐποχὴ προφητῶν Δανιήλ, Ἀνανίου, Ἀζαρίου, Μισαήλ καὶ Ἰεζεκιήλ ἐν Βαβυλῶνι καὶ Ἰερεμίου καὶ Βαροῦχ ἐν Ἰουδαίᾳ. Ἀναφαίνονται οἱ ποιηταὶ Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ. Ὁ Μυτιληναῖος Πιττακός, εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ἀγωνίζεται μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Φρύνωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ (607).

Ὁ Ἀξδαχὰκ τῆς Μηδίας ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Λυδῶν (575). Ὁ Κύρος λύει τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων (559). Ἐν Ἑλλάδι καθιεροῦνται τὰ Ἰσθμια καὶ τὰ Πύθια (580). Οἱ Φωκαεῖς λαμβάνουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (577). Ὁ Πεισίστρατος ἐξουσιάζει τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐκδιώκεται εἰς Ἰταλίαν (562). Ὁ Αἰσωπος φονεύεται ὑπὸ τῶν Δελφῶν (563). Ἀποθνήσκει ὁ Σησίχορος (558). Ἐποχὴ τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Ὁ Χεῖλων, εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, γίνεται ἔφορος ἐν Σπάρτῃ. Ἀναφαίνονται Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ὁ Σιμωνίδης καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος.

Ὁ Κροῖσος λαμβάνει τὸν χρησμὸν ἐκ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν (550). Ὁ Κροῖσος ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Κύρου (549). Ἡ βασίλισσα τῶν Μασσαγετῶν Τόμυρις φονεύει τὸν Κύρον (530). Ἀποθνήσκει Θαλῆς ὁ Μιλήσιος (548). Καίεται ὁ ναὸς τῶν Δελφῶν (547). Ἀρχεται ἡ δευτέρα τυραννὶς τοῦ Πεισιστράτου (543). Ἀρχεται ἡ τυραννὶς Ἰππάρχου καὶ Ἰππίου (527). Ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων φονεύουν τὸν Ἰππάρχον (518). Καταργεῖται ἡ βασιλεία καὶ ἄρχεται ἡ ὑπατεία ἐν Ρώμῃ (512). Ἀναφαίνονται ὁ ποιητὴς Θέογνης, ὁ ἱστορικὸς Φερεκύδης, διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου, ὁ μελοποιὸς Σιμωνίδης (ὁ Κεῖος), ὁ Φωκυλίδης καὶ ὁ Ξενοφάνης.

Οἱ Λατῖνοι περιρίπτουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (498). Ὁ Τιβέριος Δάρκος Ροῦφος γίνεται δικτάτωρ τῆς Ρώμης (494). Ὁ Δαρεῖος ὑποτάσσει τὴν Αἴγυπτον (490). Ἡ Αἴγυπτος τίθεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ξέρξου (484). Ὁ Ξέρξης βαδίζει κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιάρχου (482). Μάχη Θερμοπυλῶν καὶ ναυμαχία Σαλαμῖνος (479). Μάχη Πλαταιῶν καὶ ναυμαχία Μυκάλης (478). Ἐκλειψις ἡλίου (462). Ὁ Κίμων νικᾷ καὶ λαμβάνουν πέρας οἱ Περσικοὶ πόλεμοι (461). Θάνατος τοῦ Πυθαγόρου (499). Θάνατος Θερμιστοκλέους (466). Γέννησις Σωκράτους (465). Ὁ Ἴερων διαδέχεται τὸν Γέλωνα εἰς Συρακούσας (473). Ἀναφαίνονται ὁ Αἰσχύλος, ὁ Πανύσιος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Ὀδύσειος, ὁ Φρύνιχος, ὁ Δημόκριτος, ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Ἀναξαγόρας.